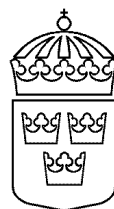

Riksdagens protokoll

2001/02:41

Onsdagen den 5 december

Protokoll
2001/02:41

Kl. 09.00 – 17.49
19.00 – 22.07

1 § Val av ställföreträdande ombudsman vid JO-ämbetet

Följande skrivelse hade inkommit:

Till riksdagen

Konstitutionsutskottet har berett frågan om val av ställföreträdande ombudsman vid JO-ämbetet.

Konstitutionsutskottet föreslår enhälligt att riksdagen för en tid av två år till ställföreträdande ombudsman omväljer f.d. justitieombudsmannen Gunnel Norell Söderblom.

Stockholm den 29 november 2001

På konstitutionsutskottets vägnar

Göran Magnusson

Konstitutionsutskottet hade enhälligt föreslagit att f.d. justitieombudsmannen Gunnel Norell Söderblom skulle omväljas till ställföreträdande ombudsman vid JO-ämbetet för tiden den 1 januari 2002–31 december 2004.

Kammaren biföll konstitutionsutskottets förslag och utsåg därmed för tiden 1 januari 2002–31 december 2004 till

ställföreträdande ombudsman vid JO-ämbetet

Gunnel Norell Söderblom

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 29 november.

3 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter

Sammansatta konstitutions- och utrikesutskottets betänkande
2001/02:KUU1

Konstitutionsutskottets betänkande 2001/02:KU11

Socialutskottets betänkanden 2001/02:SoU1 och SoU4

FiU7 AP-fondernas verksamhet 2000

Punkt 2 (Buffertfondernas kapital)

1. utskottet

2. res. 1 (v)

Votering:

263 för utskottet

35 för res. 1

2 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 68 m, 38 kd, 16 c, 14 fp, 11 mp, 1 -

För res. 1: 35 v

Avstod: 2 mp

Frånvarande: 16 s, 13 m, 8 v, 4 kd, 2 c, 2 fp, 3 mp, 1 -

Punkt 3 (Effekter av AP-fondernas nya placeringsregler)

Utskottets förslag till beslut med godkännande av

1. utskottets motivering

2. motiveringen i res. 2 (kd, m)

Votering:

182 för utskottet

117 för res. 2

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag till beslut med godkännande av utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 35 v, 17 c, 4 fp, 13 mp

För res. 2: 68 m, 38 kd, 10 fp, 1 -

Frånvarande: 18 s, 13 m, 8 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 3 mp, 1 -

Punkt 6 (Etiska regler vid statligt ägande)

1. utskottet

2. res. 4 (v)

Kammaren biföll utskottets förslag med acklamation.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande 2001/02:SfU1
Anslag inom socialförsäkringsområdet (utgiftsområde 10) (prop. 2001/02:1 delvis) och
socialförsäkringsutskottets betänkande 2001/02:SfU5
Vissa socialförsäkringsfrågor (prop. 2001/02:9 delvis).

*Anslag inom socialförsäkringsområdet
samt vissa socialförsäkringsfrågor*

Anf. 1 MARGIT GENNSER (m):

Fru talman! Socialförsäkring är ett vitt begrepp. Hit hör sjukpenningförsäkring, men också aktivitetsersättningar, förtidspensioner, arbetsskadeförsäkring, föräldraförsäkring och ålderspensioner. När jag i dag använder begreppet socialförsäkring använder jag det i inskränkt betydelse, som en synonym till sjukförsäkringen och andra socialförsäkringssystem som ryms inom utgiftsområde 10 *Ersättning vid sjukdom och handikapp*.

De socialförsäkringssystem som behandlas under denna huvudtitel har en lång historia. De har sitt ursprung inom folkrörelserna.

Min uppfattning är att det har funnits en gemensam värdegrund på vilken socialförsäkringarna har vuxit fram. Det har varit arbetslinjen, eller som de som har en mer borgerlig läggning har uppfattat det som – eller kallat för – hjälp till självhjälp, som har varit drivkraften bakom socialförsäkringarna.

Vad innebär detta? Jo, att människor som på grund av sjukdom, inte minst svårare sjukdomar och individualitet, inte kan arbeta ska få stöd, allra helst ett stöd så att de kan komma tillbaka till ett fullt och produktivt liv, men om inte det går ska de ges skydd så att de inte far illa.

Men dessa preciseringar räcker inte. När vi är friska och kan fullfölja våra livsprojekt uppnår många av oss endast trygghet om vi själva kan bygga upp ett eget skyddsnät inför sjukdom och olyckor. Vi vill inte, och är inte tillfredsställda med, att denna planering helt eller till mycket stor del överläts på stat, överhet och myndigheter. Här finns stora individuella värderingsskillnader. Tolerans innebär att vi accepterar att vi är olika och att vi ser till att människor kan få planera sina liv på olika sätt.

En sådan tolerans ska också gälla i ett bra socialförsäkringssystem. Helheten bör bygga på att både de mer individualistiska och de mer kollektiva kraven kan tillgodoses.

Är detta då möjligt? Är inte målkonflikterna omöjliga att överbrygga? Nej, jag är övertygad om att det inte är så. Och vad bygger jag denna övertygelse på?

Arbetet i Pensions- och genomförandegruppen syftade just till att klara av att överbrygga den nu beskrivna typen av målkonflikter. Vi är olika. Vi företrädde människor med mycket olika värderingar, men trots detta gick det att finna en balans mellan olika synpunkter och krav på skilda lösningar. I botten låg skilda värderingar.

Det är detta arbete vi nu måste fortsätta när det gäller sjukpenningförsäkring, men också när det gäller andra system inom utgiftsområde 10. Vi måste dock komma ihåg att problemen i pensionssystemet är annorlunda, och då krävs också andra lösningar här.

I vår motion om principerna för utformning av socialförsäkringarna, och i vår reservation till socialförsäkringsutskottet, anger vi hur man kan göra goda avvägningar mellan de två nu nämnda grundläggande värderingarna genom en rimlig kombination av frivilliga överenskommelser, privata system och offentliga system.

Ett grundläggande mål måste vara att den enskilde ska kunna överblicka och förutse konsekvenserna och sambanden mellan kostnader och ersättningar och mellan bruttolön, nettolön, skatter och arbetskostnader för arbetsgivaren. Tyvärr har Sveriges utveckling till en högskattestat gjort att de styrande på grund av kortsiktig politisk taktik skapat så invecklade förändringar och regler på skatteområdet inom socialförsäkringarna att det grundläggande sambandet mellan kostnader och intäkter och mellan olika drivkrafter har dolts. Regeländringarna under de senaste 30–40 åren har gjort att de ursprungliga sambanden mellan socialförsäkringens olika offentliga och frivilliga lösningar försvagats och t.o.m. försvunnit.

När vi nu vill restaurera socialförsäkringssystemet måste vi därför arbeta med ändringar både i beskattningen och i försäkringen. Det är en av de grundläggande teserna i vår motion. Samtidigt bör försäkringarna stå på tre ben: ett grundläggande offentligt, ett avtalsgrundat och ett frivilligt. Hur de exakta gränserna mellan dessa kommer att se ut i framtiden vet vi inte, och vi behöver egentligen inte veta det.

Det finns metoder för att systemen successivt ska kunna anpassas till tekniska framsteg, som bl.a. kan leda till att transaktionskostnaderna för egna frivilliga försäkringar blir lika låga som för avtalsförsäkringar, samtidigt som arbetslivet ändras mot betydligt mer flexibla arbetsformer. Då kan gränserna mellan avtalsförsäkringar och frivilliga privata försäkringar förskjutas.

Men vår grundmodell är sannolikt giltig under lång tid framöver. I botten finns ett grundläggande offentligt system som ger inkomsttrygghet. I vissa försäkringssystem måste dock grundtrygghet gälla, som vid mycket svår, tidigt förvärvad invaliditet.

Det offentliga systemet kompletteras därefter med avtalsförsäkringar och privata försäkringar. Fördelarna med detta är att både avtalsförsäkringarna och de privata försäkringarna kan göras mer aktuariska och mer försäkringsmässiga. Detta skapar en bättre förståelse för hur försäkringarna fungerar. Denna insikt smittar av sig också på den grundläggande socialförsäkringen, som måste innebära betydande avsteg från försäkringsmässigheten.

Ett sänkt skattetryck ska alltså göra det möjligt för de allra flesta att skaffa sig ett eget skyddsnät efter egna behov. Vad vår politik syftar till är att göra det lättare för enskilda och familjer att ta eget ansvar för sin välfärd. Det ökar också förståelsen för kostnader och intäkter. Möjligheten att ta ansvar brukar föda insikt om att vår egen livsstil påverkar både vår trygghet, vår välfärd och vår hälsa. Väl utformade välfärdssystem, där individens ansvarstagande tas till vara, skapar en rad positiva värden som visar sig i bättre balans, större omtanke om dem som blir sjuka, sparsamhet etc. Det är dessa positiva mervärden vi vill uppnå med skattesänkningar och med förändringar i socialförsäkringarna. Detta gör också att systemen blir mer finansiellt stabila.

Regeringen har inga nya lagförslag, men man säger att målet är att utvidga den offentliga försäkringen till 10 prisbasbelopp. Taket ska således höjas från 7,5 prisbasbelopp till 10. Detta är ett illa genomtänkt förslag. Det motverkar just den balans mellan olika försäkringslösningar som jag berört tidigare. På alla avtalsområden, utom på det privata LO- och SAF-området, finns bra avtalsförsäkringar för dem med inkomster över 7,5 prisbasbelopp.

Om man antar regeringens förslag ordnar man till ett riktigt besvärligt avstalsproblem mellan olika lönekollektiv. Att ändra avtalen på LO- och SAF-området är betydligt lättare och ger mycket färre problem, eftersom det är så få inom LO- och SAF-området som har inkomster över 7,5 basbelopp. Avtalen blir därför ganska billiga.

I pensionssystemet har vi dessutom ändrat taket till 7,5 inkomstbasbelopp. Att ha olika tak för pensioner och förtidspensioner, för att ta ett exempel, skapar betydande framtida problem. Vi bör därför redan nu ändra systemet, så att det gäller 7,5 prisbasbelopp i stället för 7,5 inkomstbasbelopp. Förslaget återfinns i vår motion. Den grundläggande pensionen blir då också följsam i förhållande till standardförändringar på ett harmoniskt sätt.

Jag tillstyrker enbart vår reservation 1. Det gör jag inte för att de andra är mindre viktiga utan för att spara tid här i kammaren.

Ett viktigt förslag i vår motion är att ge läkarna bättre utbildning i försäkringsmedicin. Det har jag tjtat om tidigare. De måste lära sig när sjukskrivning ska användas och när den gör mer skada än nytta. De måste i högre grad känna till arbetsplatsernas olika krav och hur dessa krav förändras. De måste få bättre möjligheter att prata med patienterna i stället för att sjukskriva dem. De måste få patienter och all sjukpersonal att inse att sjukskrivningen är en ordination som ska nyttjas med lika stor försiktighet och omsorg som all annan medicinsk behandling.

Med mycket begränsade satsningar – 50 miljoner på riksnivå – kan vi, att döma att de erfarenheter som gjorts i Sörmland och Västmanland, få ned sjukskrivningarna dramatiskt. I Sörmland fick man ned sjukskrivningarna från 23 % över riksnivå till 17 % under riksnivå.

Detta får stora finansiella effekter direkt och indirekt. Vi behöver inte betala ut så mycket sjukpenning. Inte minst viktigt är att vi får färre flaskhalsar inom vården, inom försäkringskassan och på en rad andra ställen. Det allra viktigaste är kanske att fler människor snabbt kommer i produktivt arbete.

Jag förstår inte varför regeringen inte har satt i gång en sådan verksamhet i större skala. Den kostar mycket lite. Det går relativt snabbt att genomföra, och det är dokumenterat att den ger mycket goda resultat. Risker är obetydliga, och avkastningen är 50–100 gånger pengarna man satsat.

Ett annat problem vi uppmärksammat är att ohälsotalen är mycket högre inom den offentliga sektorn – egentligen landsting och kommun – än inom den privata. Vi har föreslagit att kommunerna själva i högre grad ska bära sina egna kostnader.

Det finns andra, möjligtvis mer positiva, förslag. I dagens Dagens Industri fanns det ett sådant. Varför inte låta landsting och kommuner ha "egeninträde" i sjukförsäkringen, precis som man ofta har i andra försäkringar. Då skulle de själva svara för sjukkostnaderna. Det skulle, tror jag,

sporra dem till att skapa bättre arbetsmiljö och friare och mer flexibla driftsformer. Något måste göras på detta område.

Detta nya förslag tycker jag är väldigt positivt, för det har mycket mer av morot än piska över sig. Här säger man: Ni har chansen. Ni kan göra någonting bra. Sätt i gång!

Jag har inget förslag här i dag, men jag tycker att vi ska tänka på detta väldigt konstruktiva förslag. Här har vi kanske en av alla de pusselbitar vi behöver för att få ett stabilare sjukpenningssystem.

Margareta Cederfelt kommer i ett senare anförande att beröra våra synpunkter på rehabilitering.

Anf. 2 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v):

Fru talman! Det ekonomiska offentliga trygghetssystemet är ett av våra redskap för att utjämna klass- och könsskillnader samt att fördela resurser över livet. Ekonomiska resurser ska distribueras till alla invånare som en rättighet och inte som välgörenhet. För kvinnor innebär det att de slipper vara ekonomiskt beroende av enskilda män. För arbetstagare leder systemet till en mildrad beroendeställning gentemot enskilda arbetsgivare. Det ekonomiska trygghetssystemet kan på så sätt mildra marknadens och familjelivets orimliga snedfördelning av förmåner och bördor.

Vi vet att den ekonomiska otryggheten till följd av sjukdom och arbetslöshet är många gånger större för låginkomsttagare och kvinnor än höginkomsttagare och män. Men vi vet också att Sveriges välfärdssystem omfördelar ekonomiska resurser effektivt över människors livstid, mellan kvinnor och män samt mellan lågavlönade och högavlönade. Detta beror på att vårt välfärdssystem beskattar invånarna progressivt på hela inkomsten medan förmånerna erbjuder inkomstrygghet upp till ett bestämt tak samt att vissa förmåner är beloppsbestämda. Det som också är av stor betydelse i vårt ekonomiska trygghetssystem är att många individers riskpremier samlas ihop genom skatte- och avgiftssystemet för att sedan kunna finansiera ersättningar till individer vid situationer som inte drabbar alla lika. Jag tror att stabila offentliga ekonomiska välfärdssystem skapar trygga människor som på ett bra sätt kan tillvarata sina livsmöjligheter. Genom att föra en politik för lönearbete åt alla och ta hjälp av det ekonomiska trygghetssystemet skapar vi ett mer rättvist och solidariskt samhälle.

Den svenska välfärdsmodellen har kännetecknats av ganska trygga, rättvisa och effektiva socialförsäkringar. Det är en modell som Vänsterpartiet vill fortsätta att värna och kämpa för. Men samtidigt är det också viktigt att inte blunda för de brister som finns i dagens system. Den kanske största bristen i välfärdssystemet är den minskade legitimiteten och tilliten till systemet.

Vänsterpartiet har länge drivit kravet om höjt tak inom sjukförsäkringen. I dag tjänar över en miljon arbetstagare mer än taken. Det är nästan en fördubbling jämfört med situationen för fem år sedan. Vi kan blicka framåt 3–4 år. Då beräknas mer än hälften av arbetstagarna ligga över taken. När vi människor inte kan lita på att systemet ger ett inkomstskydd ökar efterfrågan på privata försäkringslösningar. Detta gäller också oss som är vänsterpartister.

Vi ser i dag tyvärr många exempel på hur fackförbund och enskilda arbetstagare tecknar privata försäkringar för att täcka inkomstbortfallet för arbetstagare med inkomst över tak. Om vi skulle välja ett system med basinkomst skulle det med all säkerhet leda till ytterligare efterfrågan på privata försäkringslösningar. Människor skulle inte längre tillhöra ett och samma välfärdssystem. Vi skulle få en uppdelning i "vi och dom". Tjockleken på plånboken skulle avgöra många människors trygghet, och jag tror inte att detta skulle vara önskvärt för speciellt många i Sverige.

I Vänsterpartiet är vi övertygade om att det är främst människors solidaritet som gör oss villiga att delta i ett omfördelande offentligt ekonomiskt trygghetssystem. Människors villighet att handla utifrån solidaritetsnormer är nog också mycket större än vad gängse ekonomiska teorier om mänskligt beteende förutsätter. Om ett samhälles struktur vilar på fundament som innebär att människor känner sig trygga och i samhörighet med varandra stärks känslan av solidaritet. Därför bör alla invånare i Sverige omfattas av det generella välfärdssystemet. En höjning av förmånstaket borde därför ske så snart det finns ekonomiskt utrymme som inte behöver utnyttjas för andra mer angelägna reformer. Regeringens avsikt att höja taket till tio prisbasbelopp fr.o.m. den 1 juli 2003 välkomnas av oss i Vänsterpartiet.

Fru talman! Utgifterna för sjukpenning har ökat dramatiskt. Under 1998 var samhällets kostnader ca 20 miljarder kronor. År 2002 beräknas utgifterna till närmare 50 miljarder. Mot denna bakgrund anser vi i Vänsterpartiet, precis som regeringen, att det behövs kraftfulla åtgärder. Elva-punktsprogrammet anser jag vara en bra start och inledning för att öka hälsan i arbetslivet. Men för att lyckas bromsa denna utveckling krävs inte minst en ökad förståelse från arbetsgivarhåll om ohälsoproblemen. Den mänskliga resursen, humankapitalet, behöver känna sitt värde och inte bara utnyttjas för kortsiktig ekonomisk vinst. Det behövs en mental modernisering av arbetslivet – den magra organisationen behöver ersättas av en långsiktigt hållbar arbetskultur som bygger på ömsesidig respekt.

Inom många sektorer i vårt samhälle upplever man att man har dåliga möjligheter att påverka sin arbetssituation, vilket kan ha stor betydelse för hälsan. Speciellt märkbart är detta inom vård- och omsorgsjobben. På många håll har det funnits en övertro på att omorganisationer kan lösa problem. Inom många organisationsstrukturer har den ena konsulten avlöst den andra. Det naturliga vore i stället att lyssna på medarbetarnas erfarenheter och ta till vara på den kunskap som finns inom en organisation.

Kvinnors andel av de sjukskrivna har under de senaste åren ökat successivt och kraftigt. Statistiken visar också att kvinnor anställda inom kommun och landsting har högre sjukfrånvaro än andra kvinnor. En viktig orsak till könsskillnaderna i ohälsa är att arbetsmiljön i ergonomiskt och psykosocialt hänseende har försämrats eller inte förbättrats i samma takt i kvinnodominerade jobb, bl.a. inom vård och omsorg. En annan viktig orsak är att kvinnorna alltför ofta gör mer av omsorgsarbetet i hemmet, och detta kan betyda att samma arbetsmiljö ger effekt på män och kvinnor.

Den 1 januari 1992 infördes 14 dagars sjuklöneperiod. Arbetsgivaren fick därmed betala sjuklön till de anställda de första 14 dagarna av en sjukdomsperiod. I samband med denna reform ökades också arbetsgiva-

rens ansvar för arbetsmiljöarbetet och för arbetet med aktiva rehabiliteringsinsatser. Lagen om sjuklön utgör grunden för ersättning vid korta sjukdomsfall. Företag kan i dag försäkra sig hos försäkringskassan mot höga sjuklönekostnader. Dessutom kan anställda med återkommande sjukdomsperioder omfattas av ett särskilt högriskskydd. Men trots dessa möjligheter bidrar sjuklöneperioden till att människor med återkommande sjukperioder stängs ute från arbetsmarknaden. Det kan t.ex. handla om kroniskt sjuka och arbetshandikappade. Risken är uppenbar att vi får ett arbetsmarknadens A- och B-lag. Om förslag om en ytterligare förlängd sjuklöneperiod kommer på bordet kommer vi i Vänsterpartiet med stor sannolikhet att ta avstånd från detta förslag. Vi befärar att en regeländring i den riktningen skulle få mycket negativa konsekvenser för bl.a. små och medelstora företag. I stället för att försvåra för de små företagen bör ett restitutionssystem, där mindre företag med högst tio anställda får tillbaka inbetalt belopp i sjuklön via avdrag, utredas. I reservation 8 skriver vi mer om detta, och denna reservation yrkar jag också bifall till.

Under ganska många år har vårt utskott arbetat med samverkansfrågor. Jag vet att vår utskottsansvariga Ulla Hoffmann har varit mycket drivande i denna fråga sedan 1996. Därför är det nu mycket glädjande att den finansiella samverkan som i dag bedrivs i projektform med högst tre samverkanspartner – sjukförsäkringen, socialtjänsten och sjuk- och hälsovården – nu utökas till att omfatta även arbetsmarknadsmyndigheterna. Samtidigt föreslår utskottsmajoriteten att möjligheten till samordning ska vara permanent och rikstäckande. Den nya lagstiftningen, som riksdagen nu kommer att begära att regeringen ska lägga fram under våren 2002, ska utformas med utgångspunkt i bestämmelserna om lokal försöksverksamhet med finansiell samordning mellan socialförsäkringen, hälso- och sjukvården och socialtjänsten.

Samverkan behövs, och vid de studiebesök som vi i Vänsterpartiet har gjort runtom i landet och i olika projekt har det visat sig att det är mycket viktigt att arbetsmarknadsmyndigheterna finns med. Hittills har t.ex. arbetsförmedlingens deltagande byggt på frivillighet, och man har kunnat dra sig ur, vilket har inneburit att projekten tappat viktig kompetens för att få en människa tillbaka i arbete.

I utskottsbetänkandet står det att samhällets resurser måste utnyttjas mer effektivt för att bättre kunna tillgodose enskilda människors behov av stöd, särskilt när det är fråga om personer med sammansatta problem. En förhoppning med ett förbättrat samarbete är att betydligt färre människor hamnar i en gråzon som i många fall brukar leda till en rundgång mellan olika myndigheter. Samverkan måste bli ett arbetssätt som genomsyrar all verksamhet inom myndigheterna. Vårt initiativ kan innebära att välfärden kan öka för utsatta grupper och att vi kan verka för ett bättre resursutnyttjande av samhällets medel.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag säga att jag givetvis står bakom alla Vänsterpartiets reservationer men att jag för tids vinnande yrkar bifall till reservation 8.

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 23 i betänkandet SfU1 och till kristdemokraternas reservation i betänkandet SfU5.

Det vi i dagens debatt ska diskutera är de olika trygghetssystem som finns inom socialförsäkringen. I utgiftsområde 10, som vi börjar med, handlar det framför allt om 100 miljarder kronor som går till sjukpenning och förtidspensioner. Sjukskrivningskostnaderna har, som Sven-Erik sade här tidigare, sedan 1998 ökat från ca 20 miljarder till 43 miljarder kronor i år. Det är en ökning, fru talman, som motsvarar budgeten för hela rättsväsendet.

I och med att allt fler är sjukskrivna och att försäkringskassorna inte har resurser att sätta in för rehabiliteringsåtgärder ökar förtidspensionerna dramatiskt. I år finns det 445 000 förtidspensionärer. Riksförsäkringsverkets prognos för år 2007 ligger på 550 000 personer. Med det som bakgrund ställer man sig frågan varför majoritetspartierna inte agerat på ett handlingskraftigt sätt för att snabbt avarbeta rehabiliteringsköerna.

Att försäkringskassan snabbt ska kunna genomlysas och samordna insatserna runt individen är oerhört viktigt. Men i stället har det på regeringens dörr under de senaste tre åren stått: Utredning pågår. Läser man betänkandet som vi i dag debatterar villar man bort sig i beskrivningar av olika utredningar hit och dit. Och det tar inte slut. Naturligtvis kan man utreda i det oändliga. Man kan ha lika många utredningar som det finns individer i behov av rehabilitering, eftersom rehabilitering är ett så komplext område att arbeta med. Det är därför det behövs rehabiliteringsspecialister. Det vi kristdemokrater de senaste åren har kritiserat majoriteten för är att man inte sätter in snabba åtgärder vid sidan av alla utredningar.

Vi tror att det behövs en ny rehabiliteringsförsäkring med en offentlig huvudaktör inom exempelvis försäkringskassan med specialister som bör arbeta med att sätta in olika åtgärder snabbt. De ska kunna avgöra om det är arbetsrelaterade problem som kräver förändringar på arbetsplatsen eller om det är en helt ny arbetsplats som krävs. Handlar det om behov av missbruksvård? Är det kanske fysiska besvär som kräver en operation eller behandling? Vi har lagt fram ett förslag om att ha sådana rehabiliteringsspecialister, men majoriteten i utskottet har inte bifallit det kristdemokratiska förslaget om en förbättrad rehabiliteringsorganisation.

Regeringen har nu i stället i sitt elvapunksprogram mot ohälsa lagt allt fokus på åtgärder hos arbetsgivarna. Visst har arbetsgivarna ett stort ansvar för arbetsmiljön, men de kan inte hjälpa alla. Regeringen drar nu åt tumskruvarna på arbetsgivarna. Man aviserar nämligen förlängd sjuklöneperiod på 60 dagar i stället för 14 dagar. Man önskar därutöver med olika avgifter straffa eller belöna företag som arbetar med rehabilitering utan att tänka på vilka olika förutsättningar och kompetenser som finns inom exempelvis småföretag.

Fru talman! Det skulle vara intressant att höra hur Vänsterpartiet och Miljöpartiet ser på det här förslaget om förlängd sjuklöneperiod.

När sjukskrivningarna rakade i höjden i slutet av 80-talet började man arbeta med olika morötter. Utbildningar erbjöds arbetsgivare om hur man kunde arbeta med rehabilitering tillsammans med försäkringskassan och hur man kunde söka pengar via Arbetslivsfonden för olika projekt. Arbetsgivarna fick i lagstiftningen ansvaret för att göra rehabiliteringsut-

redningarna – man hade alltså ett grundläggande ansvar – men försäkringskassan skulle göra rehabiliteringsplanen. De behövde alltså samverka för att individen skulle få hjälp. Försäkringskassan hade på den tiden särskilda personer som kom till rehabiliteringsmöten ute på arbetsplatserna, men denna verksamhet har nu på många håll mer eller mindre dött ut. Försäkringskassan har inte tid med nuvarande resurstilldelning.

Det är för mig obegripligt hur regeringen tänker sig att företagen först ska betala en sjukförsäkringsavgift för vilken de sedan inte kan förvänta sig något stöd i rehabiliteringsarbetet. Kassan har heller inte getts några incitament att arbeta med rehabilitering. De kassor som arbetar bra med rehabilitering och har gjort besparingar inom sjukförsäkringen har inte belönats. De har ofta i stället drabbats av besparingar. Om inte staten anser sig klara uppdraget att arbeta med rehabilitering, bör man då inte hellre abdikera ordentligt och låta uppdraget läggas ut på privata aktörer i stället?

Det regeringen nu gör – leka svälta räv med försäkringskassorna och slå på arbetsgivarna – kommer inte att vara en lyckosam väg. Det upphöjda elvapunktsprogrammet är också i många delar feltänkt. Några förslag är nog bra, men jag skulle ändå vilja fråga majoriteten: Hur snabbt avser ni att se resultat på de skenande sjukskrivningskostnaderna med hjälp av elvapunktsprogrammet?

Ett område där jag dock tycker att utskottsmajoriteten kommit framåt är det som gäller tillkännagivandet till regeringen avseende begäran om att regeringen ska återkomma med ett förslag om finansiell samordning för fyra olika aktörer: socialförsäkringen, socialtjänsten, hälso- och sjukvården samt länsarbetsnämnden. Om dessa kan samverka runt individen får vi ett ramverk med en helhetssyn på individen, vilket är mycket positivt – även om jag tror att den modellen i storstäder kan vara lite svårare att tillämpa konkret i varje ärende eftersom det är så många olika aktörer i en storstad. Man har inte bara *en* försäkringskassa och *en* arbetsförmedling utan många olika försäkringskassor och många olika arbetsförmedlingar, och det gäller att hitta ett bra samarbete för individen.

Fru talman! Vi kristdemokrater har många förslag som handlar om hur man ska minska kostnaderna i sjukförsäkringen. Vi föreslår alltså bl.a. en ny rehabiliteringsförsäkring fr.o.m. den 1 juli 2002 i enlighet med Gerhard Larssons modell i den offentliga utredningen SOU 2000:78. Kostnaderna för genomförandet balanseras första året av utgiftsminskningar i sjukförsäkringen. De kommande åren beräknas besparingarna vara större än utgifterna i reformen.

Den av regeringen aviserade höjningen av taket tror vi inte är lämplig när kostnaderna fortfarande skenar i sjukförsäkringen. Men på sikt måste frågan lösas. Hur det ska ske bör lösas i särskild ordning.

När det sedan gäller försäkringsläkarnas situation har vi en reservation till förmån för en utredning som ska se över hur de problem som finns inom det försäkringsmedicinska området ska lösas. Många har kritiserat att försäkringsläkarna inte står under tillsyn av någon myndighet. Försäkringsläkarna kan inte heller ställas till ansvar enligt lagen om disciplinpåföljd inom hälso- och sjukvårdens område. Deras bedömningar kan alltså inte bli föremål för vetenskaplig värdering, kritik och ansvar. Jag yrkar därför bifall till reservation 23.

Slutligen, fru talman, finns det i betänkandet SfU5 *Vissa socialförsäkringsfrågor* en reservation från kristdemokraterna som handlar om kompensation för organdonatorer. Det gäller inkomstbortfall för donatorn och kompensation för arbetsgivaren som har kostnader för sjuklön. Vi ser med en viss oro på regeringens förslag, som innebär att skillnaden mellan sjuklön och faktisk lön samt andra merkostnader ska kompenseras av respektive landsting. Vi menar att det riskerar att medföra att olika donatorer kommer att behandlas olika. Risken är att inte alla kommer att kompenseras fullt ut. Företagen kompenseras fullt ut, men för individen finns det inga garantier för detta. För dem som eventuellt får komplikationer senare tycker vi att lagtexten borde förtydligas så att högriskskyddet gäller även dem.

Jag yrkar således bifall till vår reservation i SfU5.

Anf. 4 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Jag kunde konstatera att det ställdes en fråga till oss i Vänsterpartiet om hur vi ser på en förlängd sjuklöneperiod. Om Désirée Pethrus Engström hade varit lite uppmärksam när jag gjorde mitt inlägg hade hon hört att jag försökte markera att vi i Vänsterpartiet är tveksamma till att förlänga sjuklöneperioden till exempelvis 60 dagar. Vi tror att det kommer att öka selekteringen på arbetsmarknaden, att vi får det A- och B-lag som vi kan se redan i dag.

Désirée Pethrus Engström pratade i sitt anförande mycket om rehabiliteringsfrågor. Jag tror att ni kristdemokrater väckte en partimotion vad gäller rehabiliteringsfrågor även i fjol. Det var ungefär samma motion som ni har väckt i år. Den kom kort tid efter det att Gerhard Larsson hade gjort klart sin utredning om rehabilitering. Jag var ganska förvånad över att ni kunde väcka den motionen så snabbt, men ni tycks vara effektiva inom ert parti.

Désirée Pethrus Engström pratade ganska positivt och offensivt om rehabilitering. Men när jag tagit del av era motionsförslag har jag funnit att ni anvisar lite mer än 5 miljarder kronor mindre än majoritetens förslag vad gäller anslaget till sjukpenning och rehabilitering. Det är besparingar som jag tror drabbar väldigt många människor. Ni gör bl.a. besparingar genom en ny modell för trafikförsäkring, beslut att införa en andra karensdag och ny beräkningsgrund för SGI. Den ska beräknas på snittinkomsten för de senaste 24 månaderna. Det är alltså ganska stora förändringar.

Hur ställer sig kristdemokraterna till andra reformer, t.ex. takhöjningen i arbetsskadeförsäkringen? Kan ni utveckla det lite mer.

Anf. 5 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag hoppas att det svar som Vänsterpartiet nu ger kommer att hålla i sig så att vi inte kommer att få se förslag om en förlängd sjuklöneperiod, utan att vi kan lita på det Sven-Erik Sjöstrand här säger.

När det gäller rehabilitering och de minskade kostnaderna i vårt förslag är det så att vi försöker hitta andra sätt att minska kostnaderna i sjukförsäkringsbudgeten. Trafikförsäkring enligt en finsk modell tycker vi vore väldigt intressant att pröva. Vi har sett att man i Finland har kunnat sänka kostnaderna. Det innebär att man för över kostnaderna till trafiksektorn så att den bär mer av sina egna kostnader. Det jag betalar in

till ett försäkringsbolag i trafikförsäkringsavgifter kommer sedan också att kunna användas till rehabilitering. Försäkringsbolagen är själva intresserade av det här, så vi förstår inte varför man inte är intresserad av att titta närmare på den modellen.

Utskottet säger att man kan avvakta och kanske återkomma i den här frågan, men att man inte nu är positiv. Det är synd att inte Sven-Erik Sjöstrand har drivit frågan om att kanske i alla fall titta på den här modellen som ett sätt att spara pengar i sjukförsäkringen.

Vi tror inte att en takhöjning är realistisk just nu. Jag uppfattar att man även i utskottstexten har skrivit att ni i majoriteten inte ser det som möjligt att höja taket nu. Ni säger ju nej till ett folkpartistiskt förslag om att nästa år höja taket. Jag uppfattar det som att ni inte är intresserade av att höja taket i nuläget. Det är en tydlig markering. Vi tror inte att det är realistiskt, framför allt inte när sjukskrivningskostnaderna fortfarande skenar. Riksförsäkringsverket har sagt att man inte ser någon hejd än på sjukförsäkringskostnadernas ökningstakt. Så det går inte.

En andra karensdag har vi, men vi har tio dagars högriskskydd, precis som ni har i ert förslag.

Anf. 6 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Apropå trafikförsäkringen kan jag berätta för Désirée Pethrus Engström att jag är ledamot i Personskadekommittén, så jag har också tittat på det här förslaget. Det är klart att det medför en överföring till trafikskadepremien. Det kommer att innebära höjningar på 50–60 % för dem som betalar trafikförsäkring, och det gör alla som har bil och som är beroende av sin bil.

På något sätt måste dessa kostnader betalas. Det är inte så att försäkringsbolagen efterskänker det och av solidaritetsskäl fixar rehabilitering. De vill ha vinster på det här. De vill kanske också luckra upp den välfärdsmodell vi har i vårt samhälle. Regress på de här systemen tror jag inte är jättebra.

Frågan är om man kan spara så mycket pengar som kristdemokraterna säger när det gäller rehabilitering. Det måste också byggas in att det gäller att utbilda människor. Det gäller att få det att fungera, att få fram bra rutiner för ett rehabiliteringsarbete. Det gör man nog inte så snabbt.

Désirée Pethrus Engström nämnde också att det finns väldigt många utredningar på gång. Jag instämmer naturligtvis i det. Men det är också komplicerade och oerhört stora frågor. Vi vet att det behövs mer kunskap i de här frågorna.

Jag hoppas också att regeringen under våren kommer att ta avstamp med en bra proposition kring ohälsoproblemen. Vi behöver sätta ned fötterna.

När det gäller arbetsskadeförsäkringen får i alla fall jag signaler från väldigt många kvinnor som är kritiska. Hur ser kristdemokraterna på det? Har ni inte också väljare som är bekymrade och tycker sig orättvist behandlade? Har ni tittat närmare på en reformerad arbetsskadeförsäkring?

Anf. 7 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! De besparingar som ligger i vår budget utgår från Gerhard Larssons förslag. Vi har i stort sett tagit de beräkningar som finns i den utredningen. De beräkningsförslagen är nog väl grundade. Vi vet att

varje satsad krona på rehabilitering ger 9 kr tillbaka. Det har olika utredningar visat. Jag tror inte att vi har överskattat de besparingar som vi tror oss kunna se på sikt. Vi säger att det blir en balans första året, och sedan börjar man kunna se besparingar kommande år.

När det gäller trafikförsäkringen har vi spekulerat i att man förmodligen måste minska delar av den kostnad som betalas in i trafikförsäkringen för att på något sätt kompensera den enskilde. Men vi tror på och jag hoppas att även Vänsterpartiet är intresserat av att titta närmare på det här förslaget. Det blir i alla fall mer raka rör vad gäller de skador som ändå uppstår inom trafikförsäkringens område.

Vi tror att det här är ett förslag som går att genomföra. Eftersom det har funnits i Finland sedan 1974, och fungerar mycket väl, borde det kunna fungera även i Sverige.

När det gäller arbetsskadeförsäkringen har vi inga direkta skarpa förslag i nuläget. Det finns väldigt mycket kvar att göra på det området. Vi återkommer gärna i den frågan.

Anf. 8 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! Centerpartiet vill ha en total översyn av hela socialförsäkringssystemet.

Många står utanför dagens socialförsäkringssystem. De som inte kommit in på arbetsmarknaden har vare sig rätt till sjukpenning, a-kassa eller tjänstepension. Socialförsäkringssystemen är inte anpassade till de tillfälliga och mer osäkra anställningsformer som har blivit allt vanligare under 1990-talet. Många utrikes födda är diskriminerade på arbetsmarknaden. Även studenter måste, under de perioder de står till arbetsmarknadens förfogande, kunna få en grundläggande ekonomisk trygghet.

Samtidigt som många står utanför de generella transfereringssystemen förekommer ett överutnyttjande.

En utredning bör göra en genomgripande analys av framtidens behov och ge förslag till nödvändiga förändringar för att socialförsäkringarna ska anpassas till den nya tiden.

Centerpartiet anser att trygghetssystemet bör bygga på följande principer.

En grundläggande ekonomisk trygghet bör garanteras samtidigt som personen stimuleras att klara sin egen försörjning. En stor del av tryggheten ska ligga i systemets konstruktion med enkelhet, hållbarhet, tydlighet och förutsägbarhet. Ett långsiktigt och hållbart trygghetssystem bör skapas som ger människor stort utrymme att påverka sin egen livssituation. Risker som inte går att påverka måste spridas mellan individer så att alla människor kan få en ekonomisk trygghet utifrån sina egna villkor.

Ett långsiktigt hållbart trygghetssystem ska inte påverkas av hög- eller lågkonjunktur eller vara känsligt för demografiska förändringar. Detta är särskilt viktigt med hänsyn till den budgetlagstiftning som reglerar nivån på de statliga utgifterna genom utgiftstaket.

För att ett framtida ekonomiskt trygghetssystem ska vara långsiktigt hållbart förutsätts att det finns en bred politisk majoritet, i likhet med den överenskommelse som ingicks i samband med reformeringen av pensionssystemet.

Trygghetssystemet ska bygga på arbetslinjen och ställa krav på att de som får ersättning aktivt ska söka arbete för egen försörjning. Det måste

Prot. 2001/02:41
5 december

*Anslag inom socialförsäkringsområdet
samt vissa socialförsäkringsfrågor*

skapas ekonomiska incitament för båda parter, och den nödvändiga aktiviteten ska sättas in i ett tidigt skede. Genom att renodla trygghetssystemets olika ersättningsnivåer och skapa ett enhetligt system bli det också mer förutsägbart för såväl den enskilde som staten.

Alla människor ska garanteras en ekonomisk grundtrygghet som kompletteras med en obligatorisk inkomstbortfallsförsäkring. Det måste också finnas en koppling mellan den insats i form av avgifter som den enskilde betalar in i systemet och den ersättning man får ut när man anlitat försäkringen.

Fru talman! Inom utgiftsområde 10 finns det anledning att känna oro för den enorma ökningen av kostnaderna för sjukskrivningarna. I år beräknas sjukförsäkringen ersätta kostnaden för över 100 miljoner sjukskrivningsdagar, och detta är mer än en fördubbling av kostnaderna sedan 1997. Bara ökningen det senaste året motsvarar 35 000 arbetstillfällen. Denna utveckling ger verkligen anledning att känna oro.

En av Sveriges ledande stressforskare, Lennart Levi, sammanfattar i fem punkter hur det goda arbetet ska vara utformat för att undvika stressrelaterade sjukdomar.

- Arbetet ska vara meningsfullt och utvecklande.
- Man ska ha en rimlig arbetsbelastning.
- Man ska känna trygghet, tillit, rättvisa och respekt.
- Det ska vara lagom medbestämmande, ”vardagsmakt”.
- Det ska vara en belöning som motsvarar den ansträngning man gör.

En av de viktigaste utmaningarna för framtidens arbetsliv och samhälle handlar därför om att stödja individen och att skapa balans mellan stress och återhämtning. Det handlar om att stärka individens makt över vardagen, om att kunna styra över sin tid, om att begränsa andras makt och inflytande över det egna livet.

Under de senaste åren har vi sett hur sjukskrivningarna har ökat och att allt fler har drabbats av långvarig frånvaro från jobbet. Vi har på några år gått från hög arbetslöshet till hög sjukfrånvaro. Kostnaderna ökar, vilket i sig är bekymmersamt. Men det är också bekymmersamt att så få människor får rehabilitering och att antalet långa sjukskrivningar ökar. Dessutom ökar förtidspensioneringarna i en takt som inte har upplevts på länge.

Rehabiliteringsreformen som genomfördes i början av 90-talet hade till syfte att minska sjukfrånvaron och få till stånd tidiga och aktiva rehabiliteringsinsatser. Reformen har inte åstadkommit det som var avsikten. Arbetsgivaren har ett stort, men otydligt, ansvar för de anställdas rehabilitering, och i praktiken har ansvaret flyttats från arbetsgivaren till fyra olika sektorer, som i sin tur har olika finansierare; hälso- och sjukvården, socialtjänsten, arbetsförmedlingen och försäkringskassan. Eftersom rehabiliteringsansvaret har blivit otydligt och sektoriserat har de gemensamma målen blivit oklara. Den enskilde individen har klämts mellan olika regler och finansieringskällor. Individen har inget inflytande över rehabiliteringsprocessen. Det är nödvändigt att individen får rehabilite-

ring mycket tidigare än i dag och dessutom möjlighet att själv vara med och påverka rehabiliteringsåtgärderna.

Fru talman! När vi förra året debatterade det här utgiftsområdet hade vi förhoppningar att det skulle ske förändringar till det bättre under det här året, att vi under 2001 skulle få förslag på våra bord till en möjlighet att i hela landet införa finansiell samordning enligt modell Finsam.

Centerpartiet, Folkpartiet och Miljöpartiet hade en uppgörelse med regeringen om en handlingsplan som var ett viktigt steg mot finansiell samordning. Regeringen hade krav på sig att skyndsamt återkomma till riksdagen med ett förslag till finansiell samordning av hälso- och sjukvården, socialtjänsten och socialförsäkringen i syfte att underlätta samarbete för att åstadkomma ökad hälsa och färre sjukskrivningar. Lokala lösningar skulle uppmuntras. Finansiell samordning vet vi ger möjlighet att använda samhällets totala resurser på ett effektivare sätt till fördel för den enskilde och för samhället som helhet.

Centerpartiet känner stor besvikelse över att regeringen har förhalat frågan trots att både Landstingsförbundet och Försäkringskasseförbundet har uttalat sig för den finansiella samordningen. Båda dessa aktörer vet vad de talar om.

Trots den positiva utvärderingen av försöken med finansiell samordning, trots den stora ökningen av sjukskrivningarna – dessutom ett sviket löfte, en uppgörelse, med tre andra partier – verkar det som om socialdemokraterna gör allt för att förhålla sig till att lägga fram ett förslag till riksdagen.

Vad är det som har gjort att Miljöpartiet har valt att acceptera att skjuta på genomförandet? Finns det något som talar för att vi den här gången kan lita på en beställning till regeringen att återkomma med förslag? Här finns alltså många frågetecken.

Det finns många områden som kan lyftas fram inom socialförsäkringsområdet, fru talman. Socialförsäkringarna måste på ett bättre sätt än i dag vara jämlika mellan anställda och företagare. Under de första åren för en egenföretagare handlar det mycket om att etablera sig på marknaden. Om företagaren blir sjuk eller väljer att bilda familj under de första åren kan detta slå hårt mot företagaren. Företagaren befinner sig i ett känsligt uppbyggnadsskede samtidigt som det är ett bekymmer att ersättningen beräknas annorlunda för företagaren än för anställda. Det är viktigt att det finns både ekonomisk trygghet och rättssäkerhet för företagaren. Det kan åstadkommas om företagaren får förmåner på lika villkor som anställda.

Fru talman! Jag står självklart bakom alla våra reservationer, men jag yrkar bifall endast till reservationerna 2, 9 och 13.

Anf. 9 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Jag kan höra av Birgitta Carlssons inlägg att hon är lite besviken över utvecklingen. Jag och Ulla Hoffmann är klart tacksamma för den inriktning som detta har fått. När vi läser utskottsbetänkandet är vi glada för att arbetsmarknadens parter har tagits med i den finansiella samordningen. Vi ser det som väldigt betydelsefullt. I våra studier ute i landet har vi tydligt sett att det finns ett stort behov av att arbetsmarknadens parter ska vara med i samordningen.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Anslag inom socialförsäkringsområdet
samt vissa socialförsäkringsfrågor*

Ungefär 5 % av Sveriges befolkning har en ganska hög ohälsa. De kan vara arbetslösa. Det kan vara människor med missbruk och andra svåra problem. De behöver ordentliga åtgärder.

Jag hoppas att Birgitta Carlsson också inser att det är en grupp som behöver bra åtgärder. Därför vill jag höra lite hur Birgitta Carlsson ser på utskottsmajoritetens förslag.

Anf. 10 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Fru talman! Vi är inte på något sätt motståndare till olika typer av samordning. Vi har olika försök, både Socsam, Frisam och Finsam. Det har visat sig att Finsam, som har pengar till förfogande för att skynda på utvecklingen inom området, har gjort större framgångar än inom de andra försöken, men det finns ingenting som talar för att man inte ska fortsätta med dem.

Det är oerhört viktigt att man gör allt vad man kan för att samordna resurserna omkring olika personer så att de inte som i dag ibland faller mellan stolarna, som man säger, på grund av att det inte alltid är så självklart var man hör hemma någonstans. Därför är det viktigt att man samordnar verksamheter inom både kommunen, arbetsförmedlingen, staten och försäkringskassan, som Sven-Erik Sjöstrand lyfter fram här. Jag tror att det finns mycket att göra när det gäller att samordna de resurser som behövs för att få fler människor i arbete och fler människor att känna att de har en plats att fylla på arbetsmarknaden.

Anf. 11 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Det är glädjande att Birgitta Carlsson instämmer med majoriteten här och ser betydelsen av att vi ska samarbeta på ett bra sätt. Det är kanske just den här gruppen på 5 % som vi måste rikta in mycket av vårt arbete på. Det säger många utredningar.

Även vi i Vänsterpartiet kan se att det självfallet finns olika lokala förutsättningar. Man kan inte säga att ett visst projekt är dåligt eller bra, utan det kan finnas många goda projekt. Man får också se till att de projekt som är på gång utvärderas.

Jag tror att Birgitta Carlsson liksom jag och många andra i utskottet har varit i Göteborg och deltagit i Socsamförsöken. Den motion som vi har väckt från Vänsterpartiet bygger mycket på erfarenhet från dessa försök. De som deltog i projektet sade tydligt till oss att det finns ett stort behov av att arbetsmarknadsmyndigheterna skulle vara med. Det borde också finnas någon typ av lagstiftning för att styra det hela, så att inte t.ex. arbetsmarknadens parter bara kan dra sig ur ett projekt. I många projekt har det visat sig att man tyvärr gör så. Man anser att det är för dyrt att rehabilitera vissa grupper. Man vill i stället kanske få ut människor på arbetsmarknaden snabbt – inom en månad. Om det tar ett halvår eller ett år blir det för dyrt. Vad gör vi med dessa grupper? Ska vi låta dem förtidspensioneras? Det är viktigt att vi ställer upp för detta.

Avslutningsvis vill jag fråga hur Centern ställer sig till arbetsskadeförsäkringen. Jag tycker att det är lämpligt att passa på att fråga Birgitta Carlsson här. Jag har inte kunnat se någonting i era motioner om det. Hur ser ni på en reformerad arbetsskadeförsäkring?

Anf. 12 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Fru talman! När jag inledde mitt anförande sade jag, även om jag inte nämnde arbetsskadeförsäkringen, att vi skulle se över hela socialförsäkringssystemet. I hela det systemet inryms också arbetsskadeförsäkringen. Det är viktigt att den som får en arbetsskada självfallet får den stöttning och hjälp som den behöver. Även där handlar det om rehabilitering och annat för att man ska kunna komma tillbaka.

Vi vill ha ett system där det inte finns så många olika ersättningsnivåer. Vi vill i stället ha ett system där du får din ersättning efter inkomstbortfallsprincipen. Det som är viktigt när det gäller att ordna olika typer av finansiell samordning är att vi inte har för mycket regler och för krångliga regler. Det är nämligen oerhört viktigt i ett samhälle som vårt, där vi har så olika stora kommuner och olika förutsättningar att svara upp emot detta, att det finns en mycket stor frihet att arbeta utifrån de lokala förhållanden som råder. Sådana förslag kommer vi att stödja när de kommer på riksdagens bord.

Anf. 13 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Vi diskuterar på den här punkten några av de viktigaste inslagen i det svenska samhället. Det gäller några av hörnpelarna i det som bygger upp vårt välfärdssamhälle och som gör att människor trots de hot som kan finnas om sjukdom, arbetslöshet eller oro för en ålderdom utan inkomster kan leva i någorlunda trygghet. För oss liberaler är socialförsäkringarna just sociala försäkringar. De ska bygga på försäkringsprincipen så långt som är möjligt, och de ska vara sociala framför allt i meningen att de inkluderar alla. Det innebär att de som behöver detta och som har inkomster att försäkra för alla de olika risker som jag nämnde ska vara med i samma försäkring. Det ska inte vara så att man för olika grupper för in olika riskbedömningar eller olika kostnader.

Vi tycker att det finns utrymme för att renodla försäkringarna ännu mer på samma vis som vi har gjort med den stora pensionsreformen, dvs. att klara ut vad som är rent försäkringsmässigt och vad som är fördelningspolitiska inslag och i de senare fallen förstås också betala dem gemensamt via gemensamma skatter av olika slag.

Vi vill lyfta ut försäkringarna ur statsbudgeten på samma vis som vi har gjort med pensionssystemet för att inte det ska ske som har skett så många gånger förut, dvs. att de används som något slags regulator när det finns problem med budgeten. Man ska tydliggöra för medborgarna att detta är just försäkringar, och att det är något annorlunda än skatt. Försäkringarna kommer att vara obligatoriska, men just kopplingen till den enskilda förmånen, som kan vara oerhört mycket tydligare än när vi gemensamt betalar för skola, sjukvård eller vägar, gör att de med all sannolikhet inte har samma negativa effekter som varje skatteuttag har.

En viktig del när man ska reformera försäkringar är förstås att bestämma sig för hur mycket det ska omfatta. Av hävd har vi tak i försäkringarna, dvs. vi försäkrar inte hela inkomsten utan upp till en viss gräns. Taket i våra system har länge legat på det som vi brukar kalla för 7 ½ basbelopp, dvs. för närvarande ungefär en månadsinkomst på ca 23 000 kr.

Fru talman! Det som har hänt, och som väl är känt för de allra flesta i vårt land, är att standardökningen under de senaste decennierna förstås

har lett till att fler och fler medborgare har inkomster som ligger ovanför taket. Vi tycker från liberalt håll att det är angeläget att man justerar taken så att en betydligt större andel än för närvarande hamnar innanför taket. Vi har lagt fram förslag i den riktningen – förslag om att man redan nästa sommar skulle kunna höja taken i systemen från nuvarande 7 ½ till ca 10 basbelopp, vilket innebär en mycket kraftig ökning av den del av befolkningen vars inkomster i sin helhet skulle täckas av försäkringen.

Från den nuvarande majoritetens sida finns det såvitt jag förstår starka förhoppningar om att kunna genomföra något liknande året därpå.

Ett annat förslag som vi har med är att ta upp tankegången om att trafikförsäkringarna ska kunna täcka en andel av det som orsakas av trafiken. Det innebär förstås att de kommer att fortsätta att vara obligatoriska, men att de läggs utanför det allmänna och att man i motsvarande mån förstås får sänka det allmänna skatteuttaget för att bereda utrymme för den trafikförsäkringspremiehöjning som förstås ligger i att trafikförsäkringen står för en mycket större andel.

Fru talman! En av de livligast diskuterade frågorna under senare år i samband med försäkringarna har gällt huruvida man ska ha ett större samarbete mellan försäkringssystemen och vården. Det finns de som är mycket måna om att varje system ska svara för sitt. De finns de som hävdar att man absolut inte får använda försäkringspengar till insatser i vården. Den ståndpunkten kan man ha. Vi har från liberalt håll sedan mitten av 1980-talet pekat på att det förmodligen finns brister i systemet i den meningen att det finns för mycket pengar i försäkringssystemet och för lite i vårdsystemet. Detta tar sig uttryck i långa köer inom vården – köer som bl.a. kan leda till att människor under en lång tid förutom lidandet att stå i vårdkön också uppbär ersättning för den bortfallna inkomsten.

Den enkla tanke som vi har lanserat är att det är bättre att få sin rehabilitering, behandling eller operation utförd än att få sjukpeng under tiden. Denna tankegång är så enkel så att de allra flesta människor håller med om den, men den kan ändå möjligen vara fel. Därför igångsattes efter en proposition 1992 försök med finansiell samordning som med en förkortning kom att kallas för Finsam. Det innebär att man skulle pröva om denna tankegång höll. Var det möjligt att minska mänskligt lidande och samtidigt spara pengar för skattebetalarna? Detta skulle utvärderas mycket noggrant eftersom det gällde en stor och viktig fråga och så mycket pengar. Utvärderingen kom till stånd, utförd av rikets främsta – får man väl säga – myndigheter på området. Det var Socialstyrelsen och Riksförsäkringsverket som kom med en gemensam rapport våren 1997. Resultaten, både vad gällde insatser inom vården och sparade pengar, var långt bättre än vad någon entusiast hade kunnat föreställa sig. Enligt den utvärderingen skulle man redan år tre ha sparat 9 % av de berörda kostnaderna. Uppräknat på nationell nivå handlar det förstås om miljardbelopp.

Fru talman! Jag har förut sagt här i kammaren att många av oss som var för Finsam tog för givet att med en så utomordentligt god utvärdering skulle den socialdemokratiska regeringen, som ju hade varit lite svårövertalad under 80-talet, nappa på den goda idén att minska lidande och spara pengar. Så skedde icke. Utvärderingsrapporten lades i någon av de många byrålådorna på Socialdepartementet, och det ligger väl fortfarande

kvar i någon av dem. I stället lanserade regeringen med pukor och trum-peter ett alternativ, nämligen den s.k. Frisammodellen.

Sedan har åren gått. Och det är inte vilka år som helst, utan det är år där vi har haft den snabbaste ökningen av sjukskrivningen i svensk histo-ria. Det handlar om åren från 1997 och fram till nu när vi närmar oss julen 2001.

Förutom Finsamförsöken sattes det under den borgerliga regeringen också i gång möjligheter att samverka med socialtjänsten om finansiell samordning. Det kom att kallas Socsamförsöken i en proposition som riksdagen antog 1994.

På några ställen i landet blev det möjligt att ha både Socsam och Fri-sam, eftersom det senare gällde i hela landet. En person som har erfaren-het av det är Kerstin Alnebratt, socialdemokrat och ordförande i Bestäl-larförbundet Delta på Hisingen. På Hisingen har man fått pröva ett sy-stem med finansiell samordning, den s.k. Socsammodellen. Resten av kommunen har fått ha den nya, fina, socialdemokratiska Frisammodellen.

Socialförsäkringsutskottet hade förmånen att besöka Hisingen nu i våras och lyssna på deras synpunkter. Bl.a. fick vi en liten broschyr av dem som heter *Finansiell samordning – en väg till förbättrad välfärd*. Den är utgiven för dem som sysslar med Socsamförsöken. Där säger Kerstin Alnebratt bl.a.: På Hisingen i Göteborg har vi Socsam. Vi vill ha lika mycket samverkan i övriga Göteborg, men utan Socsam är det mycket svårare.

Det sista kapitlet i denna lilla skrift heter Finansiell samordning be-hövs! – observera utropstecknet på slutet.

Under de år som gått har jag och andra här i kammaren efterlyst åt-gärder och aktiviteter som har med detta att göra. Man har hela tiden hänvisat till de utvärderingar som ska ske av Socsam och Frisam. De har skjutits upp i någon omgång och så, men nu finns de. De presenterades i torsdags i förra veckan och överlämnades till statsrådet. Jag misstänker möjligen att det är samma sak med statsrådet som med mig, nämligen att hon inte har hunnit läsa alla sidorna i de här omfattande utvärderingarna. Själv har jag tagit del av några. Jag har tagit del av en underrapport till en utvärdering av Frisam som heter *Påverkar samverkansaktivitet sjukskriv-ningen?*. I sammanfattningen av den här rapporten som har skrivits av professor Björn Söderfeldt sägs följande: "Huvudresultatet är uppenbart att det inte finns något som helst tecken på att FRISAM har påverkat sjukskrivningen." Den allra sista meningen i rapporten är följande: "FRISAM har inte heller den ringaste betydelse för sjukskrivningarna, utan torde få betraktas som i huvudsak en idémässig omrubricering av befintliga aktiviteter, inte som en reell reform."

Fru talman! Vi har för vår del föreslagit en stor socialförsäkringsre-form. Vi förde fram förslag om detta sommaren 1997. Vår partiledare Lars Leijonborg skrev till samtliga de andra partiledarna och påminde om det framgångsrika arbetet med pensionsreformen och föreslog att ett liknande försök skulle göras om de viktiga socialförsäkringarna. Det har nu gått fyra och ett halvt år. Sjukskrivningarna stiger i höjden, och ingen-ting sker.

Jag vill ställa några frågor till de socialdemokratiska företrädare som kommer strax efter mig, men innan det, fru talman, vill jag yrka bifall till ett urval av våra reservationer för att spara tid. Dessa yrkanden gäller

Prot. 2001/02:41
5 december

*Anslag inom socialför-säkringsområdet
samt vissa socialför-säkringsfrågor*

reservation nr 3 om principer och vår gemensamma reservation med Centerpartiet om den finansiella samordningen, nr 13.

Jag skulle vilja fråga utskottets ordförande, som snart dyker upp i talarstolen, hur hon ser på effekterna av Finsam respektive Frisam på sjukskrivningen. Det vore intressant att höra om hon har hunnit att ta del av de rapporter som har lämnats och dragit någon slutsats av vad som har hänt under de här åren.

Min andra fråga till utskottets ordförande handlar om den beställning som nu förs fram. Där påpekar man att det vore trevligt om arbetsmarknadsmyndigheterna nämndes mer uttryckligt och inte bara i form av samverkansavtal, som ju har varit fallet i de sju åtta kommuner där Socsam har prövats. I samband med det undrar jag hur hon ser på omfattningen av den finansiella samordning som utskottets majoritet säger sig beställa. Är det de bortemot 10 % som tilläts i Finsamförsöken i mitten på 90-talet, eller är det någonting annat?

För det tredje är jag lite nyfiken om utskottets ordförande tycker att det har varit rimligt med de här fem årens försening av aktiviteter i akt och mening att vänta på utvärderingarna av Frisam.

Jag är också lite nyfiken på hur statsrådet, som dyker upp strax efteråt om jag ser rätt i talarlistan, ser på effekterna på sjukskrivningen av Finsamförsöken respektive Frisamförsöken. Det gäller de Finsamförsök som sattes i gång i mitten på 90-talet jämfört med det socialdemokratiska pratprojektet Frisam. Ser hon några skillnader mellan dem, och vilka i sådana fall?

Till sist vill jag upprepa en fråga som jag har ställt tidigare år, nämligen hur regeringen ser på behovet av en stor socialförsäkringsreform. Jag ska erkänna att jag ställer frågan med lite mindre entusiasm än tidigare efter mina erfarenheter av uppgörelsen med regeringen om att det skulle läggas fram förslag denna höst om finansiell samordning fr.o.m. nästa år. Birgitta Carlsson nämnde att regeringen har svikit den uppgörelsen. Det är klart att frestelsen att från oppositionsgolvet än en gång föreslå att vi gör ett försök att göra någonting lika bra med socialförsäkringarna som med pensionerna är något dämpad, men jag har ändå givit efter för den. Frågan till statsrådet är: Förbereds det under den förhoppningsvis korta tid som regeringen har kvar några försök att sätta i gång en översyn av socialförsäkringarna i akt och mening att kanske få någonting lika bra som den stora pensionsreformen?

Anf. 14 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Jag vill fråga Bo Könberg om den kritik som åberopades från talarstolen vad gäller Frisam. Jag försökte lyssna noga på detta. Jag tror att Bo Könberg sade att Frisam inte har haft den ringaste betydelse för sjukskrivningen. Då undrar jag om Bo Könberg menar att alla de projekt med Frisam som har funnits inte har haft någon betydelse vad gäller sjukskrivningen. Har det inte alls varit positivt?

Jag har försökt att följa ett projekt i Tyresö, och jag blev också lite besviken. Där var socialtjänsten, försäkringskassan, psykiatri och AMI med i projektet. Vad hände? Jo, efter flera års mycket väl fungerande projekt drog sig AMI ur projektet. De 70 deltagarna hade i många fall uppnått ett bra resultat. En del hade fått fasta jobb. Flera var ute och

arbetsprövade. Men det här projektet kunde inte fullföljas när AMI drog sig ur.

Är det de här erfarenheterna som Bo Könberg har läst om i rapporten? Gäller detta samtliga Frisamprojekt?

Anf. 15 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Som jag tror jag nämnde i mitt anförande har jag inte haft tid sedan i torsdags att läsa igenom alla de tjocka rapporterna som finns både från Socsam och Frisam. Jag ska förstås med stor glädje ägna julhelgen åt detta.

Det jag har hunnit med är bl.a. att, som jag nämnde, bläddra i en delrapport som heter *Påverkar samverkansaktivitet sjukskrivningen?*, dvs. precis den fråga vi diskuterar just nu. Där avrundar professor Björn Söderfeldt sin rapport på det sätt som jag tidigare nämnde. Han har haft som uppdrag att jobba ett bra tag med att se vilka effekter det har haft. Jag tycker att hans slutsatser är uppseendeväckande negativa. Jag har inte haft någon förutfattad mening om att Frisamförsöken inte skulle kunna leda till någonting positivt. Det är väl alldeles utmärkt att människor samverkar och försöker lösa gemensamma problem på olika sätt. Det jag har försökt att varna för genom åren är att man inte får samma stuns i det hela om man inte har ekonomiska drivkrafter för de inblandade. Det har ju inte försöken med Frisam, till skillnad från Finsam och Socsam, som är exempel på finansiell samordning.

Jag ska erkänna att jag nog har trott att resultaten inte skulle bli lika bra som de mycket goda resultaten av Finsam, men den som utvärderat det hela landar, som jag i några meningar läst upp, på att det skulle vara helt betydelselöst, och det hade jag inte trott. Jag har ingen egen grund för detta, utan jag har bara citerat utvärderingsrapporten.

Fru talman! Jag citerar återigen den allra sista meningen i utvärderingsrapporten, som man väl får se som en sammanfattning: "FRISAM har inte heller" – detta syftar på några saker som nämns dessförinnan – "den ringaste betydelse för sjukskrivningarna, utan torde få betraktas som i huvudsak en idémässig omrubricering av befintliga aktiviteter, inte som en reell reform."

Sven-Erik Sjöstrand! Jag har inte någon annan grund än den som jag här har hänvisat till. Det är en mycket dyster slutsats. Kanske vågar man ändå säga att Finsamrapporten är oerhört mycket mera positiv.

Anf. 16 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Inte heller jag har läst den här rapporten, och jag får nog ägna en del av min julhelg åt att läsa den. Vi blir alltså inte helt sysslösa över julhelgen. Detta är intressanta frågor, och det är viktigt att vi sätter oss in i dem.

Jag vill gå lite närmare in på Tyrusprojektet. De 70 som deltog var inte personer som hade brutit en arm eller ett ben, dvs. att de inte hade åkommor som kan förbättras genom att vårdköerna förkortas. Det var i många fall personer som hade gått sjukskrivna långa tider. De hade i många fall typiska funktionshinder och hade suttit på institution. Det krävs många och omfattande rehabiliteringsåtgärder för att dessa personer ska komma ut i arbetslivet.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Anslag inom socialförsäkringsområdet
samt vissa socialförsäkringsfrågor*

Jag tycker att samhället måste stödja de här personerna på ett bra sätt. Annars blir de förtidspensionerade. Det är kontaktlösa individer som sitter isolerade i sina hem. Också dessa grupper ska ha en livskvalitet, och det är därför viktigt att vi satsar på dem genom Frisamförsöken och kanske också genom Socsamförsöken.

Skillnaden mellan de här projekten gällde arbets- och anställningsvillkor. Min kollega Ulla Hoffmann har haft en rätt intressant interpellationsdebatt om det här med näringsministern. Vi tyckte då att AMI skulle ta de här problemen på lite större allvar. Man kan inte bara säga att man inte ska bry sig om de här personerna eftersom de inte är rehabiliteringsbara inom ett år.

Jag får liksom Bo Könberg läsa den här rapporten lite mer ingående, och sedan får vi kanske diskutera frågan igen.

Anf. 17 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Det är självfallet mycket angeläget att bl.a. de människor som Sven-Erik Sjöstrand nämner på alla möjliga sätt får hjälp med att komma tillbaka till yrkeslivet eller med att bli fria från de vårdbehov som de kan ha. Det finns ingen anledning att i förväg säga att vissa saker är omöjliga medan andra ska vara möjliga. Det hade väl inte varit fel att försöka. Vad jag gjorde i mitt inlägg var att peka på de utvärderingsförsök som har gjorts och som vi måste ta till för att kunna dra slutsatser om hur framtiden kommer att se ut.

Vad gäller rapporterna ska jag med nöje efter debattens avslutning överlämna ett exemplar till Sven-Erik, så att vi kan fortsätta debatten om detta.

Får jag avslutningsvis i den här delen bara säga att det som jag uppfattar att den stora och viktiga fråga som hela diskussionen egentligen handlar om – även om det också finns många delfrågor – är om det i samhället finns pengar som kan göra större nytta om de flyttas. Detta är något som vi politiker naturligtvis ständigt måste fundera på, inte minst i ett land där vi tar ut över hälften av våra gemensamma resurser i skatter och avgifter. Det är oerhört angeläget att vi använder de 1 000 eller 1 100 miljarderna på rätt sätt.

Det finns personer som har föreslagit en stor reform på det här området. De har tänkt sig att försäkringskassorna skulle kunna överta landstingen i en stor sammanslagning. De förslagen kommer kanske mest från högerhåll i debatten. Andra har tänkt att landstingen skulle kunna överta försäkringskassorna och därigenom åstadkomma förbättringar i användningen av allmänna resurser.

Själv har jag och vi i mitt parti som gammaldags reformister tyckt att man först ska pröva mindre saker och kanske kan använda 10 % av försäkringskassornas pengar till insatser inom vården. Vi tycker att det är mycket tydligt belagt att den reformlinjen har varit väldigt framgångsrik, medan den som socialdemokraterna har arbetat för i flera år har lett till försinkning av de stora projekten och inte har givit så väldigt goda resultat.

Anf. 18 INGEGERD SAARINEN (mp):

Fru talman! Jag står bakom alla Miljöpartiets reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till nr 5 och nr 10.

Vi har nu ett läge där många människor hamnat utanför eller mellan stolarna i det generella välfärdssystemet. Det gäller t.ex. arbetslösa, studenter, föräldralediga och projektanställda. Miljöpartiet menar att syftet med socialförsäkringarna måste vara att ge en trygghet för alla i samhället vilken inte ska vara beroende av vår position i samhällslivet. Socialförsäkringarna bygger nu på en ojämlikhet som i sin tur bygger på en ojämlikhet i arbetslivet och en ojämlikhet vad gäller löner. Jag tycker att man ska göra någonting åt detta.

Vi vill ha ett grundtrygghetssystem med en värdig nivå för alla. Det systemet ska omfatta sjukförsäkring, föräldraförsäkring, pension och arbetslöshet. Det finns en kortsiktig och en långsiktig del av detta. Den kortsiktiga har ett brutet tak, dvs. man har en högre ersättningsandel vid lägre inkomster än vid högre inkomster.

Fru talman! Vi har väntat länge på en finansiell samordningsreform. Nu kommer ett initiativ från utskottet att regeringen under 2002 ska lägga fram ett förslag till finansiell samordning. Med hänsyn till de galopperande sjukförsäkringskostnaderna och det stora lidande som ligger under det här anser vi att det är väldigt viktigt att man inte ytterligare skjuter upp detta, utan att regeringen verkligen kommer med ett förslag under våren 2002. Inga fler uppskov!

Vi har vidare ett förslag som gäller Läkare utan gränser. Denna organisation arbetar under extrema förhållanden för att hjälpa människor i största nöd. Lagstiftningen måste ses över så att de som arbetar för den här organisationen får samma sociala försäkringsskydd som volontärer i liknande organisationer.

Fru talman! Studerande är en grupp som är särskilt mycket värd att värna om. Studiemedelssystemet tar mycket dåligt hänsyn till villkoren för studerande. Det gäller beträffande både föräldraförsäkring och sjukförsäkring. Vi anser att regeringen måste ta ett grepp över denna fråga och förbättra försäkringssystemet för studerande.

Jag vill också något gå in på kvinnornas situation. Det är allmänt känt att kvinnorna står för den största delen av sjukskrivningarna. De har de lägsta lönerna och på många sätt de svåraste förhållandena. Vi anser att det finns behov av att analysera de faktorer som styr detta, naturligtvis i ett genusperspektiv.

Anf. 19 BERIT ANDNOR (s):

Fru talman! Målet för den svenska välfärdspolitiken är att utjämna skillnader mellan olika samhällsgrupper genom en solidariskt finansierad välfärd som är uppbyggd med generella system. Socialförsäkringarna ska vara trygga, rättvisa och effektiva. De ska omfördela över livet och utjämna risker mellan olika grupper.

Den nedgång som vi har haft under 90-talet i den svenska ekonomin och den höga arbetslösheten har naturligtvis fått konsekvenser när det gäller både välfärdens nivåer och dess fördelning. I det ganska nyligen presenterade välfärdsbokslutet får vi nu ett mycket bra kunskapsunderlag för de fortsatta politiska prioriteringarna inom välfärdsområdet.

Vi kan konstatera att välfärdssystemen har stått rycken under 90-talet. Samtidigt ser vi också att det krävs ytterligare insatser för att utveckla och förbättra den generella välfärden så att den skapar mer av rättvisa och jämlikhet. Det har också varit utgångspunkten för oss socialdemo-

krater när vi nu successivt under de senaste åren har kunnat göra rejäla förbättringar för barnfamiljerna och för de pensionärer som har de lägsta inkomsterna.

I takt med att vi har fått ordning på ekonomin har vi kunnat tillföra både kommuner och landsting ytterligare resurser. Detta fortsätter nu. Det blir mer resurser till vården, skolan och omsorgen genom de 9 miljarder som vi har tagit fram genom försvarsbeslutet. Vi ger också ytterligare resurser för att öka tillgängligheten i sjukvården.

I årets budget finns därutöver ytterligare förbättringar för barnfamiljerna och pensionärer med låga inkomster. Det är förlängd föräldraförsäkring, maxtaxa i barnomsorgen, höjd garantinivå i föräldraförsäkringen, höjda bostadstillägg för pensionärer och skattereduktion för alla pensionärer. Det är vad vi behandlar i detta betänkande.

Det finns mycket att kommentera. Vi tillför bl.a. ytterligare resurser till försäkringskassans administration. Vi tar nu glädjande nog ett stort steg framåt när det gäller den finansiella samordningen. För att något replikera till Bo Könberg, som tidigare ställde en del frågor till mig, vill jag säga att jag är oerhört glad över att vi har kunnat göra detta ställningstagande i utskottet.

Det innebär att utskottet gör en klar beställning till regeringen. Vi ger att klart besked om att Socsamslagstiftningen ska ges rikstäckning och permanentas. Det blir möjligt att utifrån lokala och regionala förhållanden utforma den samordning som vi vet är så viktig särskilt för de grupper i samhället som är de mest utsatta och som också har sammansatta problem.

Det är oerhört viktigt att detta sker. Jag delar Bo Könbergs uppfattning när han säger att vi kan behöva flytta pengar. Visst är det så. Men låt oss ge dem som befinner sig ute i verksamheterna som känner problemen en möjlighet att anpassa sin samordningsverksamhet utifrån förutsättningarna. Det tycker jag är viktigt. Vi vet att förutsättningarna och behoven varierar över landet.

Jag förstår att Bo Könberg har låst sig och blivit något blockerad vid just begreppet Finsam. Jag kan lova Bo Könberg att Socsam kommer att göra mycket stor nytta och bli en mycket bredare och bättre möjlighet för dem som är ute i verksamheten och vill arbeta med samordning inom de olika sektorerna i välfärdsområdet.

Jag hade egentligen tänkt att uppehålla mig kring principerna för socialförsäkringen. Det är här vi ser de betydande skillnader som finns mellan de politiska partierna. Vi socialdemokrater tog tidigt ställning för en generell välfärdsmodell. Det är en modell som bygger på inkomstbortfallsprincipen och ger standardtrygghet.

Det är en välfärdsmodell som bygger på att alla är med i ett gemensamt system där alla deltar. Vi har en omfördelning av resurser och risker över livet och mellan olika grupper i samhället. Det är ett system som är solidariskt och rättvist där de som är mer privilegierade än andra solidariskt delar med sig. De som jobbar i arbeten som sliter på kropp och själ har lika möjligheter till ersättning och vård som de som har jobb som är stimulerande och berikande. Det är ett system som omfattar direktörer, vårdbiträden, hemmafruar och IT-experten.

Det valet har visat sig vara oerhört framgångsrikt. Av olika jämförelser som vi kan göra i ett internationellt perspektiv kan vi konstatera att

det svenska valet av modell är det system som bäst skapar förutsättningar för jämlikhet och jämställdhet. Det är detta val av modell som har haft en avgörande betydelse för välfärdssamhällets framväxt, sysselsättningen och tillväxten.

Det valet av principer för välfärdens uppbyggnad kommer också att ligga till grund för det ständigt pågående arbetet med utveckling och förnyelse inom socialförsäkringarna. Vi lever i ett samhälle som ständigt utvecklas och förändras. Villkoren på arbetsmarknaden förändras. Vi vet hur den demografiska utvecklingen ser ut. Det visar hur viktigt det är för oss att hålla fast vid de grundläggande principer som vi har byggt upp för socialförsäkringarna, och där är arbetslinjen en av de mest centrala principerna.

Jag sade inledningsvis att vi ser skillnaderna mellan de politiska partierna i principerna för socialförsäkringarna. Jag har roat mig med att jämföra årets moderata motioner inom detta område med de tidigare motioner som lämnats under mandatperioden. Motionerna blir mer urvattnade och mer intetsägande, Margit Gennser.

I början av perioden talade ni klarspråk. Då krävde ni klart och tydligt att välfärdssystemen ska vara för dem som är verkligt behövande. Det är en grupp som ni definierade som liten, ömtålig och som består av personer om inte av egen förskyllan har försatt sig i en situation där han eller hon inte längre kan försörja sig.

För att förverkliga det enligt era grundläggande värderingar och er syn på välfärden föreslog ni också följdriktigt försämringar inom socialförsäkringssystemet. Det var sänkta sjukpenningssättningar, avskaffande av barnbidrag, osv.

I den motion som vi nu har att ta ställning till har det skett en del betydande revideringar. Det ni har fört fram är lite mer inlindat och lite mer dunkelt skrivet. Det är fritt från de tidigare kanske lite mer slagkraftiga formuleringarna. Man tvingas att lägga ihop från andra motioner för att få fullständigt klart för sig vad det handlar om.

Ett exempel på den moderata dunkelheten är den motion som finns från moderaterna om generella principer för socialförsäkringssystem. Där skriver man: "I Sverige hade socialförsäkringssystemen kunnat konstrueras efter grundtrygghetsprincipen om skatteuttaget tillåtit detta. Men höga skatter under de senaste decennierna har inte gett människor möjlighet att spara, och därmed skapa individuella försäkringslösningar. Därför måste socialförsäkringssystemen under en överskådlig framtid följa inkomstbortfallsprincipen."

Vad vill moderaterna säga med detta? Att de vill införa en grundtrygghetsmodell i socialförsäkringen? Kanske, men det är inte riktigt säkert. Det kan man inte läsa ut. Man måste nog läsa vidare i en annan motion för att riktigt förstå vad det är ni menar.

I en ytterligare motion kräver moderaterna att den sjukpenninggrundande inkomsten ska beräknas på de senaste 24 månaderna, och den ska endast inkomstindexeras. Sjukförsäkringen ska i högre grad än i dag kompletteras med avtalsförsäkringar och privata försäkringar.

Jag citerar vidare: "Kombinationen lägre skatter och något lägre ersättningar i försäkringar ökar ansvar både för anställda och arbetsgivare genom att de ersätter inkomstbortfallet tydligare." Så kommer det: "Lägre

Prot. 2001/02:41
5 december

*Anslag inom socialförsäkringsområdet
samt vissa socialförsäkringsfrågor*

ersättningsnivå i en försäkring leder erfarenhetsmässigt till lägre utnyttjande.”

När man lägger ihop hela bilden av den moderata politiken kan vi återigen konstatera, även om det kanske inte är så tydligt formulerat, att man vill avskaffa inkomstbortfallsprincipen i socialförsäkringssystemet och tvinga ut människor på den kommersiella försäkringsmarknaden. Det är en marknad som naturligtvis värnar tryggheten för dem som kan betala för sig men lämnar dem av oss som inte klarar att betala premierna i kylan. Varför säger man då inte det i klartext? Varför hymlar moderaterna i denna fråga?

Till skillnad från moderaterna vill vi socialdemokrater ha en välfärd som är till för alla, inte bara för några, och det är mot den bakgrunden som vi vill höja taken i socialförsäkringssystemen. I år beräknas ungefär 1 miljon löntagare inte ha rätt till 80 % i sjukersättningen, på grund av att deras inkomster ligger över det s.k. taket. Vi vet att denna grupp ökar mer och mer tack vare den goda reallöneutvecklingen.

Det är precis som moderaterna säger, att många kompenseras för detta i kollektivavtal – men inte alla, bara några. Det gäller främst LO:s medlemmar, som står utanför detta. För dem innebär en sjukskrivning en rejäl löneförlust. När det gäller ersättningsnivån i föräldraförsäkringen saknas det ett skydd för i stort sett alla.

Om vi inte höjer taket för ersättningarna leder det till att inkomstbortfallsprincipen i sjukförsäkringen ersätts med ett grundtrygghetsbidrag. Därmed skulle naturligtvis förtroendet för försäkringen rämna, och vi öppnar fältet för privata sjukförsäkringar.

Det är det här som vi socialdemokrater vill förhindra. Därför är det glädjande att vi tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet har kommit överens om att höja taket, om vi klarar det för ekonomin, från den 1 juli 2003. Det här är en reform som är helt nödvändig för att behålla legitimiteten för den generella välfärden och minska behovet av privata alternativ, med de ökade sociala klyftor som skulle bli en följd av det.

Men här säger moderaterna, som sagt var, klart och tydligt nej. Detta är ett besked till samtliga löntagarorganisationer som kräver just höjda tak. Det är ett besked också om vad en borgerlig regering skulle göra om olyckan var framme till hösten. Moderaterna är naturligtvis det parti som är störst och därmed också har störst inflytande i en kommande borgerlig regering. Här är skiljelinjen tydlig.

Det moderata fältropet är ju och har alltid varit: Några men inte alla. Det står mot det socialdemokratiska: Alla, inte bara några.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet SfU1 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 20 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Jag hörde med tillfredsställelse att Berit Andnor var glad och tyckte att det var stora steg framåt som utskottet hade tagit i fråga om den finansiella samordningen, dvs. den beställning till riksdagen som nu till slut blev resultatet av majoriteten i utskottet.

Jag kan bara konstatera, att hade det varit så att regeringen inte hade varit så långsam kunde det här ha skett för länge sedan. Hade regeringen dessutom hållit sina avtal med andra partier från förra hösten hade vi

denna dag, som var meningen – eller som den socialdemokratiska chefsförhandlaren sade den hösten, innan jultomten kommer år 2001 – i riksdagen fattat beslut om hur den finansiella samordningen skulle se ut.

Det är bara att konstatera att Berit Andnor, med sin nyvunna entusiasm för den finansiella samordningen, hade kunnat vara ännu mycket gladare om det inte varit så att den socialdemokratiska regeringen inte håller sina uppgörelser.

Berit Andnor uppfattade det som att jag för min del har låst mig eller blockerats till förmån för det som brukar kallas Finsammodellen. Det är alltid svårt att själv analysera om man har låst sig. Jag kan bara konstatera att såväl Finsamförsöken som Socsamförsöken genomförs i detta land på grundval av propositioner signerade av mig som lades 1992 respektive 1994. Jag har inte haft någon större känslomässig bindning till det ena eller det andra. Däremot förefaller det, vid en hastig genombläddring av rapporterna från i torsdags om Socsamförsöken, som att de ekonomiska effekterna har varit klart större av Finsamförsöken.

Men det är egentligen inte det som konflikten mellan oss gäller, utan vi är tydligen numera bägge två för finansiell samordning i stället för Frisamförsök och annat som Socialdemokraterna har skylt sig bakom nu i fem års tid.

Den motion som Centerpartiet, Miljöpartiet och Folkpartiet lade bara för några månader sedan handlade om att man lokalt skulle få bestämma om man ville samverka två, tre eller fyra. Det var verkligen lokala avgöranden som skulle ske.

Jag fick i praktiken svar på en av mina tre frågor. Den andra frågan gällde den finansiella samordning som Berit Andnor och hennes partivänner anser sig beställa genom beslutet i dag: Hur pass omfattande är den? Innebär den samma omfattning som i Finsamförsöken, dvs. upp till 10 % av kostnaderna? Eller innebär det den halva procent som den socialdemokratiska regeringen kom dragandes med i augusti-september?

Den tredje frågan jag hade ställt var om Berit Andnor, med facit i hand, tyckte att det har varit rimligt med de fem årens fördröjning av den viktiga reform som hon är så glad för.

Anf. 21 BERIT ANDNOR (s) replik:

Fru talman! Det är inte någon nyvunnen entusiasm som Bo Könberg kan notera, utan den har funnits hos mig hela tiden. Däremot har jag, till skillnad från Bo Könberg, hela tiden ansett att det är viktigt att vi har de fyra parterna med, dvs. att det är hälso- och sjukvården, socialtjänsten, försäkringskassorna och arbetsmarknadsmyndigheterna som gemensamt deltar och att alla bidrar på olika sätt till den här finansiella samordningen. Där skiljer jag och Bo Könberg oss uppenbarligen åt.

När det gäller omfattningen är det på det sättet, att i och med att vi får en rikstäckande lösning, att vi får en permanentning av den Socsamlagstiftning som vi har, skapas det möjligheter för dem som arbetar ute i dessa olika verksamheter att utifrån lokala behov och förutsättningar där forma omfattningen av den verksamhet och samverkan man vill ha. Utifrån de erfarenheter som vi nu har att ta del av, som utvärderingarna visar, ser det väldigt olika ut. Jag tycker att det är bra. Det ser inte lika ut över hela landet.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Anslag inom socialförsäkringsområdet
samt vissa socialförsäkringsfrågor*

Det är viktigt att veta vad man gör när man går in och förändrar en försökslagstiftning till en permanent lagstiftning. Jag tycker att det var klokt att avvakta de utvärderingar som vi nu ser och som är lämnade till regeringen. Det är alltid bra att veta vad man gör, Bo Könberg.

Bo Könberg har låst sig, tyvärr, och blivit lite blockerad när det gäller Finsam. Det Bo Könberg förespråkar är en Finsamlösning fr.o.m. årsskiftet och 10 % – punkt slut.

Då är min fråga till Bo Könberg: Varför snäva in samverkan? Varför inte se de stora möjligheter som det innebär när fyra parter samverkar? Varför begränsa? Varför snäva in? Det är obegripligt för mig. Jag kan inte se någon annan förklaring än att det handlar om en blockering.

Anf. 22 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Berit Andnor säger här på slutet att någonting är obegripligt för henne. Jag förstår det mycket väl, därför att Berit Andnor har inte begripit vad det är frågan om.

Den uppgörelse som vi träffade mellan fyra partier – tre partier som inte satt i regeringen och regeringspartiet – i november i fjol innebar att vi skulle tillåta finansiell samordning i landet och att många parter skulle få vara med. Det var inte så, som nu antyds, att det hela sprack därför att Socialdemokraterna minsann ville ha med alla och det ville tydligen inte Miljöpartiet, Centern och Folkpartiet. Det var ju inte så. Om någon borde veta det förutom statsrådet är det väl ordföranden i utskottet från majoritetens sida. Det är nog faktiskt inte så att vi skiljer oss åt på den punkten.

Den fråga jag ställde om omfattningen fick jag inte heller denna gång svar på, men jag kommer säkert att få det om ett ögonblick. Frågan är mycket enkel: Kommer det som nu bestämts att vara tillåtet från centralmaktens sida i landet, att en försäkringskassa använder upp till 10 % av sina resurser? Eller kommer man att låsa fast sig, som de socialdemokratiska förhandlarna ville så sent som för ett par månader sedan, vid någon halv procent? Så var frågan.

Till sist kan jag inte låta bli att konstatera att denna tanke som vi är så överens om, att finansiell samordning är så bra, väcktes för 15–16 år sedan och har funnits med i debatten så länge. Under de 16 åren har vi i 13 år haft socialdemokratisk regering och i 3 år borgerlig regering. De två grundläggande förslag som Berit Andnor nu verkar vara anhängare av presenterades under de tre borgerliga åren, och i praktiken har inget hänt under de 13 socialdemokratiska åren.

Anf. 23 BERIT ANDNOR (s) replik:

Fru talman! Socialförsäkringsutskottet lämnar i detta betänkande ett klart och tydligt besked när det gäller den finansiella samordningen. Vi anser att det är oerhört viktigt ur individuell synpunkt men också ur ett samhällsperspektiv att det sker en samordning mellan myndigheter, beroende på att samhället förändras, beroende på att de problem som vi ser i dag är mer sammansatta. Ur ett individuellt perspektiv är det oerhört viktigt att man ser människan och ser människans sammansatta behov. Då krävs det en samordning från de myndigheter som kan vara inblandade.

Vi vill inte begränsa samverkan till ett par myndigheter. Vi vill bredda samverkan till hälso- och sjukvården, försäkringskassan, arbets-

marknadens myndigheter och socialtjänsten, därför att vi vet att det ger det bästa resultatet från ett individuellt perspektiv.

Jag ser fram emot det förslag som regeringen kommer att återkomma till oss med. Försöksverksamheten är i gång. Den pågår under hela 2002 och kommer med den lösning som vi nu väljer. Det är ett klart och tydligt besked om att försöksverksamheten ska avlösas med en permanent rikstäckande lösning.

Omfattningen bestäms utifrån de lokala förutsättningarna och behoven. Och då vet Bo Könberg, som har påbörjat läsningen av utvärderingsrapporterna, att det ser väldigt olika ut. Vi har Gränstorps kommun och Stenungsunds kommun, där man lägger ihop i stort sett hela budgetarna. Vi har Deltaprojektet, där man bara samordnar vissa delar av budgetarna. Jag tycker att det är en bra lösning. Jag har svårt att förstå de invändningar som Bo Könberg har när det gäller detta.

Anf. 24 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! När det gäller finansiell samordning skulle jag vilja inleda med att betona att jag tror att det är oerhört viktigt att en part får samordningsansvaret. I dagsläget tycker jag nog att försäkringskassan är den naturliga parten.

Jag skulle dessutom vilja ta upp någonting som utskottets ordförande sade i sitt anförande, och det gäller detta med ordning i ekonomin. Det gäller kanske ekonomin i stort. Men när det gäller sjukskrivningskostnaderna är ekonomin definitivt inte i ordning. Kostnaderna har de tre senaste åren ökat med 20 miljarder.

Det står i utskottets text så här: För närvarande finns det inte något som tyder på att antalet långtidssjukskrivna och nybeviljade förtidspensioner kommer att minska under de närmaste åren.

Vad kan regeringen och ni i majoriteten göra för att snabbt få ned sjuktalen? Någonting måste ju hända vid sidan av alla utredningar. Jag tror inte att elvapunksprogrammet har kapacitet att snabbt få ned sjukskrivningarna. Jag tror att satsningarna på att snabbt få i gång försäkringskassans arbete är en del i att få ned sjuktalen.

När det sedan gäller de 9 miljarderna till vården kan man på Landstingsförbundets hemsida läsa att dessa miljarder blir plus minus noll i tillskott. Det blir nämligen så många momsindragningar och andra indragningar från staten att det egentligen inte blir något resurstillskott utan t.o.m. minus framöver, sägs det på Landstingsförbundets hemsida, om man nu inte ljuger. Staten ger och staten tar. Jag skulle vilja höra hur Berit Andnor ser på resurserna i vården inför framtiden.

Anf. 25 BERIT ANDNOR (s) replik:

Fru talman! Jag kan notera att Kristdemokraterna säger helt nej till elvapunksprogrammet. I stället lägger man budgetförslag här i denna riksdag som innebär betydande besparingar även inom detta område: 6 miljarder nästa år, 8 miljarder 2003, 11 miljarder 2004.

Den utveckling som vi har sett när det gäller de höga sjukskrivningarna är oroväckande. Det är bakgrunden till det elvapunksprogram som nu presenteras. Det är också bakgrunden till att Jan Rydh de närmaste dagarna kommer att presentera en handlingsplan för hälsa i arbetslivet.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Anslag inom socialförsäkringsområdet
samt vissa socialförsäkringsfrågor*

Det finns en rad konkreta förslag, men jag tror inte att det går att göra några snabba och enkla klipp. Det tror däremot Kristdemokraterna, som har *ett* förslag i sin budget, nämligen om en rehabiliteringsförsäkring. Med denna ska det uppstå enorma vinster i miljardklassen. Så enkelt är det inte.

De höga sjukskrivningarna beror på många olika faktorer. En är naturligtvis att vi har en ökad sysselsättning. Det är fler som jobbar och därmed fler som kan sjukskriva sig. Den utvecklingen känner vi till. Men sedan finns det också bakomliggande faktorer som kräver sammansatta och kraftfulla åtgärder, ett brett spektrum av åtgärder. Jag är ödmjuk inför den situationen, och jag ser inte att det finns några enkla lösningar.

Däremot krävs det ett gemensamt arbete på arbetsmarknaden med arbetsmarknadens parter och med en rad olika insatser. Det är först när vi kan åtgärda situationen i arbetslivet och skapa det goda arbetslivet som vi kan nå en förändring.

Jag tycker att Kristdemokraterna tar alldeles för lätt på denna problematik. Det finns inga enkla lösningar, och det finns inte heller några dynamiska effekter att uppnå.

Anf. 26 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag noterar att utskottets ordförande underkänner den utredning som regeringen själv har tillsatt, nämligen Gerhard Larssons utredning, där de här beräkningarna finns. Han har just visat på hur en satsad krona på rehabilitering ger 9 kr tillbaka. Vi har inte räknat med dessa summor i besparingar, utan vi har lagt oss på en mycket lägre nivå. Men vi vet att så fort vi sätter in snabba åtgärder och höjer kompetensen på det området kommer vi att se effekter.

Som det är i dag, när försäkringskassorna endast har tid att betala ut sjukpenning och inte att jobba med rehabilitering, är det förödande. Arbetsgivarna kan inte dessa frågor. De behöver stöd från försäkringskassorna för att komma till skott med rehabiliteringen. Men här står ni ju helt handfallna. Ni har inga åtgärder att sätta in snabbt på det här området.

Det finns många bra saker i elvapunktsprogrammet. Men jag tror att mycket egentligen handlar om att bara förstärka och utbilda i den arbetsmiljölagstiftning som redan finns. Metodutveckling och att skicka pengar till företagshälsovården är väl bra, men det är ju privata företag. För mig är en del av förslagen helt horribla. Det är rehabiliteringsutredningar som ska tvingas in, trots att de inte behövs och trots att försäkringskassan i dag inte har tid att göra något åt de rehabiliteringsutredningar som kommer in. Varför ska det då skickas in ännu fler? De skickas ju bara in i ett stort svart hål.

Jag tycker alltså att försäkringskassornas situation har blivit ohållbar. De har inga möjligheter att göra det jobb som de är satta att göra. Ingen skuld ska läggas på försäkringskassorna, för de gör så gott de kan. Men de har inte tillräckliga resurser. Det har inte satsats på deras roll som försäkringsgivare i de här systemen.

Anf. 27 BERIT ANDNOR (s) replik:

Fru talman! Elvapunktsprogrammet innehåller ett brett spektrum av åtgärder, bl.a. att vi ska se över hela sjukskrivningsprocessen och ett

utvecklande av metoder i rehabiliteringsarbetet. Det behövs många nya insatser för att komma till rätta med sjukskrivningarna och de befarade ökningarna av förtidspensioneringar.

Gerhard Larssons utredning är en del i det arbete som nu pågår med att ta fram en handlingsplan för hälsa i arbetslivet. Det är bara en del av den lösning som krävs för att komma till rätta med de problem som vi ser i arbetslivet.

Vi socialdemokrater vill göra något åt problemen. Vi vill att människor inte ska slås ut från sitt arbete. Vi vill skapa förutsättningar för att arbetsgivarna verkligen ska ta sitt ansvar när det gäller att skapa det goda arbetet. Vi diskuterar olika lösningar på detta, men detta är, som jag ser det, helt nödvändigt.

Jag konstaterar fortfarande att Kristdemokraterna i sin motion bara föreslår besparingar. Man föreslår besparingar på 6 miljarder nästa år, 8 miljarder 2003 och 11 miljarder 2004. Man föreslår en ändrad beräkning av sjukpenninggrundande inkomst som innebär en lägre ersättning för dem som blir sjuka, och man vill införa ytterligare en karensdag. Det är i mångt och mycket förslag som överensstämmer med dem som Moderata samlingspartiet lägger fram.

Jag kan konstatera att Kristdemokraterna i handling och i motioner slår mycket hårt mot dem som blir återkommande sjuka och människor som har tillfälliga anställningar, vilka till stor del är kvinnor. Kristdemokraterna säger en sak och gör en annan. Detta ser vi genomgående, även inom detta område.

Anf. 28 MARGIT GENNSER (m) replik:

Fru talman! Vi diskuterar utgiftsområde 10 om inkomstrygghet vid sjukdom bl.a. Det är ingen som har velat gå ifrån inkomstrygghetssystemet. Vi har t.o.m. förbättrat det, för vi har lagt det på 7,5 inkomstbasbelopp.

Regeringen ska försöka göra en höjning till 10 prisbasbelopp när man får pengar. Men lägg märke till att finansministern är väldigt rädd för en besvärlig avtalsrörelse. Och den kommer som ett brev på posten, eftersom de flesta arbetstagare på alla avtalsområden utom LO och SAF har klarat av det här problemet, och det är lätt att göra det för LO och SAF. Vad Berit Andnor sade visar alltså på stor okunnighet.

Jag skulle vilja ta upp en annan sak. Varför i halva stan ställer ni inte upp på vår satsning på att utbilda läkarna så att vi verkligen nedifrån får en helt annan syn på sjukskrivning till båtnad för patienterna, personalen, vården och försäkringskassorna? Ni vet att det ger mycket stora resultat, och det är absolut inte riskfyllt att göra det.

Det finns också en annan sak jag vill fråga om. Vi har satsat mer pengar på försäkringskassorna. Vi har satsat mer pengar på att man ska klara av vissa kösituationer. Sammanlagt är det 1 miljard. I socialutskottet har vi lyckats satsa 7 miljarder på tre år. Jag tycker att det är en dålig genomläsning som ordföranden i socialförsäkringsutskottet gjort. Jag kanske kan förlåta henne, beroende på att en av våra viktigaste motioner hade försvunnit ut någonstans på webben. Den behandlades mycket sent i utskottet, och det var inte utskottets fel. Det hade hänt saker på andra ställen.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Anslag inom socialförsäkringsområdet
samt vissa socialförsäkringsfrågor*

Anf. 29 BERIT ANDNOR (s) replik:

Fru talman! Jag har läst innantill i de moderata motioner som ni har inom det här området. Beskedet är klart och tydligt. Margit Gennser säger: Vi vill inte ta bort någon inkomstbortfallsprincip. Nej, inte just nu, inte i morgon och kanske inte nästa år. Men på sikt är det fråga om att skapa en grundtrygghetsmodell där var och en ska ha möjlighet att skaffa sig sina egna, privata, individuella försäkringar.

Det är ju det som är beskedet. Det är ju så eländigt i det här landet. Vi betalar alldeles för hög skatt. Därför ska vi sänka skatten mycket kraftigt, säger moderaterna. Då skapar vi ett utrymme för att vi ska kunna ha privata försäkringar. Detta är ju i sammanfattning det moderata systemskiftet! Det ska vara lägre skatter och mer utrymme för privata, individuella försäkringar.

Det är ju så att ett sådant system skapar stora sociala klyftor. Ett grundtrygghetssystem skapar stora sociala klyftor eftersom de som har störst behov av att försäkringssystemet fungerar på ett bra sätt, de som är mycket sjuka, de som har arbeten som sliter ut och som har tillfälliga anställningar, naturligtvis missgynnas i det system som moderaterna förespråkar. Det är ett klart och tydligt besked om den moderata visionen och de moderata idéerna om hur ett bra samhälle ska se ut.

Detta är tydligt också när man nu hör Margit Gennser. Hon försöker vara lite luddig i kanten, men vad det handlar om är ett systemskifte. Det är bara att konstatera att moderaterna nästa år tänker sig att man ska skära ned med 12 miljarder, året därpå, alltså 2003, med 20 miljarder och 2004 med 28 miljarder under detta utgiftsområde. Det är karensdag och andra beräkningar när det gäller inkomsten – allt i syfte att successivt skapa andra förutsättningar inom detta område.

Anf. 30 MARGIT GENNSER (m) replik:

Fru talman! Först började ordföranden i socialförsäkringsutskottet tala om hypoteser – hypoteser om hur moderaterna skulle handla i en framtid. Jag tycker att det är en ovärdig debatt. Vi behandlar ett utskottsytttrande med motioner och reservationer. Jag tycker att vi håller oss till saken. Hypoteser om framtida handlande ska vi skrinlägga.

Det andra är att man säger att det blir väldigt mycket större klyftor med grundtrygghetssystem. Jag sade att definitionsmässigt är i alla fall sjukpenningen ett inkomsttrygghetssystem, för ersättningen utgår alltid från den inkomst man har.

Det är alldeles riktigt att folk som inte har inkomster inte får sjukersättning. De får också mycket begränsad föräldrapennning. Det är därför vi faktiskt har jobbat för att få högre föräldrapennning för den gruppen. Här borde vi faktiskt sätta oss ned och fråga oss hur vi ska göra för dem som t.ex. har studerat osv. och som kanske får barn vid en olämpligt planerad tidpunkt. Men det är inte mitt arbete här. Det är inte den frågan vi ska diskutera.

Sedan vill jag säga något om det här med att skatter och försäkringar hör samman. Att sänka skatter är faktiskt en investering i en bättre struktur. Vad vi måste göra, både på försäkringsområdet och på skatteområdet, är att få en bättre struktur så att vår ekonomi kan växa bättre. Det enda sättet för att alla människor ska få det bättre är en bättre tillväxt, bättre användning av våra resurser. Det är det som finns i våra förslag.

Anf. 31 BERIT ANDNOR (s) replik:

Fru talman! Men, Margit Gennser, det är ju så att ni moderater säger nej till att höja taket i socialförsäkringarna, eller hur? Ni säger ja till att införa en ytterligare karensdag. Ni vill förändra inkomstberäkningen. Sammantaget leder det naturligtvis till att hela det generella välfärdssystemet undermineras. Sänkta skatter leder ju till att ni också ska sänka ersättningsnivåerna i socialförsäkringarna. Det leder till stora sociala klyftor. Det leder till att hela legitimiteten, hela den sammanhållning som vi har i Sverige kring den generella välfärden, som är unik, undermineras. Det leder naturligtvis till att stora, starka grupper har möjlighet att försäkra sig medan grupper som har ett stort behov av att socialförsäkringssystemen fungerar på ett bra sätt ställs utanför och får klara sig bäst de vill.

Det är ju så ni tycker. Varför inte säga det då, Margit Gennser? Jag förstår inte varför ni hymlar när det gäller detta. Ni står ju för sänkta skatter, lägre ersättningsnivåer, fler karensdagar, ändrad inkomstberäkning och för att säga nej till att höja taken i socialförsäkringarna. Det är ju det ni vill – varför inte säga det?

Mot detta står den socialdemokratiska politiken, som just handlar om att skapa ett system som omfattar alla och som omfördelar över livet, mellan olika grupper, som fördelar mellan de rika och dem som har de låga inkomsterna, mellan dem som är friska och dem som är sjuka. Det är solidaritet, det är jämlikhet och det är rättvisa. Men det är klart; det är inget som moderaterna står för. Det vet vi.

Anf. 32 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Fru talman! Berit Andnor talar sig varm för att höja taket i socialförsäkringssystemet. Det vi i Centerpartiet är lite förvånade över är att vi tycker att Socialdemokraterna har tystnat när det gäller att strida för dem som har det sämst, när det gäller att höja golvet. När vi pratar om att vi ska ha en solidariskt finansierad försäkring handlar det om att se till att också de som kanske inte kvalat sig in och kommit upp i nivåer får en möjlighet att få ersättning genom de här trygghetssystemen. Hur ser Berit Andnor på det?

Anf. 33 BERIT ANDNOR (s) replik:

Fru talman! Det är naturligtvis på det sättet att socialförsäkringssystemen hela tiden måste utvecklas, förändras och förnyas. Jag delar den uppfattning som Birgitta Carlsson ger uttryck för, att vi hela tiden måste se till att verkligen skapa system som gör att alla kan vara med.

Det är också anledningen till att vi nu höjer t.ex. garantinivån i föräldraförsäkringen. Jag tycker att det är viktigt att vi hela tiden är uppmärksamma och försöker följa upp socialförsäkringssystemen så att vi verkligen skapar system som omfattar alla. Problemet med Centerpartiet, Birgitta Carlsson, är ju att ni egentligen står för en grundtrygghetsmodell, en modell som innebär att vi på sikt skulle få en urholkning av legitimiteten, av sammanhållningen, som vi har i det svenska samhället i och med att vi har ett system som är generellt och omfattar alla.

En grundtrygghetsmodell innebär att vi på sikt kommer att ställa oss i en situation där vi får starka grupper som ställer sig utanför och i stället

vill kompensera med privata försäkringar. Det är det som är problemet med Centern och Centerns politik.

Anf. 34 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Fru talman! Jag beklagar att Berit Andnor inte lyssnade lite bättre till vad jag sade. Jag sade: Självklart ska vi ha en grundtrygghet i botten, men också ersättning enligt inkomstbortfallsprincipen. Jag sade också att för att det ska vara legitimitet för att ta ut kostnaden, som vi gör i dag i socialförsäkringen i de avgifter som ändå betalas in, är det viktigt att det finns en del som man får ersättning för enligt just inkomstbortfallsprincipen. Men det vi vill är ändå att höja golvet. Vi menar att vi har alldeles för många människor som är utslagna i dag som är i behov av samhällets hjälp genom socialtjänst. Hade vi en grundtrygghet i botten skulle vi inte behöva ha den här ordningen att man kryssar sig fram mellan olika system för att klara sin livsförsörjning. Det är där vi vill ha grundtryggheten. Men vi har aldrig sagt att vi inte vill ha en inkomstbortfallsprincip. Berit Andnor måste läsa på lite bättre beträffande vad vi tycker.

Anf. 35 BERIT ANDNOR (s) replik:

Fru talman! Jag bara lyssnar på vad Birgitta Carlsson säger, och jag kan också läsa innantill i motionerna. Birgitta Carlsson och Centerpartiet har ju grundtrygghetsmodellen som den viktiga principen när det gäller socialförsäkringarnas utbyggnad. Och Birgitta Carlsson upprepar nu detta med en grundtrygghetsmodell.

Sedan kanske man ska få möjlighet att köpa försäkringar, men det är någonting helt annat än att stå för en modell som är generell, som omfattar alla och som ger en standardtrygghet i enlighet med den inkomstbortfallsprincip som vi har. Det är oerhört viktigt, och det är en av grundbultarna som vi har i det svenska socialförsäkringssystemet och som också har visat sig vara så oerhört framgångsrikt när det gäller att utjämna mellan grupper, över livet och som också står sig oerhört bra i alla jämförelser som vi kan göra i ett internationellt perspektiv. Det är någonting som vi ska vara väldigt rädda om.

Anf. 36 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Jag ska börja med att instämma i socialförsäkringsutskottets ordförande Berit Andnors inlägg och kommentarer till debatten. Den här debatten speglar ett perspektiv på den snabba förändring som sker i samhället. Både den offentliga och den privata arbetsmarknaden har utsatts för ett starkt förändringstryck, främst som en följd av förändringar i omvärlden. De effekter som vi nu ser av arbetslivets omvandling är ett högt uppdrivet tempo, ökade krav på flexibilitet hos arbetskraften och ökad belastning och stress för väldigt många. Detta är viktiga faktorer bakom den kraftiga ökningen av långtidssjukskrivningarna.

Som flera har lyft fram i denna debatt är antalet sjukskrivningar större än någonsin och kostnaderna alldeles för höga, sett främst ur ett mänskligt perspektiv men också sett ur ett ekonomiskt perspektiv. Den demografiska utvecklingen under de kommande årtiondena leder till att antalet människor i förvärvsaktiv ålder minskar. Samtidigt börjar de stora kullarna med 40-talister att gå i pension, och det finns en överhängande risk för att vi går emot en situation med arbetskraftsbrist. Ställda inför ett

sådant framtidsscenario är det viktigare än någonsin att stora grupper inte ställs utanför arbetsmarknaden, oavsett skäl.

Mot denna bakgrund har regeringen inlett ett omfattande arbete för att bryta den negativa utvecklingen. Målet är att fler människor ska ges förutsättningar att förbli eller återgå i arbete. Vi måste i större utsträckning än i dag ta vara på den individuella arbetsförmågan. Var och en ska kunna delta i arbetslivet efter sin förmåga. Och vi behöver effektivare förebyggande insatser så att arbetsförhållandena och arbetsmiljön inte ger upphov till sjukdom eller arbetsskada. Och det krävs en väl fungerande rehabilitering och naturligtvis också effektiva försäkringssystem, så att ett snabbt tillfrisknande och en återgång till arbete blir möjligt.

Ett antal utredningar initierade av regeringen har gett oss en hel del kunskaper. Och vi vet att det ser olika ut mellan olika branscher och sektorer. Vi vet också att kvinnor i dag har en högre sjukfrånvaro än män. Och vi vet att det finns skillnader i de geografiska regionerna.

Förutom detta visar rapporter och utredningar att människors upplevda möjligheter till kontroll och eget handlingsutrymme i arbetslivet är av mycket stor betydelse för sjukfrånvaron. Och precis som Birgitta Carlsson framhöll har detta beskrivits av professor emeritus Lennart Levi, bl.a. i en EU-rapport som har spelat en stor roll i diskussionen inom EU:s medlemsländer.

Den stressrelaterade ohälsan har ökat dramatiskt under de senaste åren, och det har också påverkat vår egen administration, socialförsäkringsadministrationen, bl.a. därför att allmänhetens önskemål om snabb och bra handläggning och snabbt och gott bemötande ställer stora krav på vår personal och att den ökade arbetsbördan sliter på vår egen personals hälsa och arbetsmiljö. Denna situation måste mötas på lite olika sätt, naturligtvis med resurser men också ett gott och effektivt utnyttjande av våra resurser, användande av ny teknik. Regeringen kommer t.ex. i morgon att besluta om den s.k. 24-timmarsmyndigheten för föräldraförsäkringen. Regelförändringar, förenklingar, kompetensstöd och en del andra insatser, t.ex. en mer koncentrerad handläggning av vissa ärendeslag, är andra insatser.

De olika utredningarna som har arbetat under senare år har inte bara undersökt orsakerna till det försämrade hälsoläget. De har också kommit med en rad konkreta förslag till hur utvecklingen ska kunna brytas. Regeringen har med utgångspunkt i dessa förslag i budgeten lagt fram ett elvapunksprogram.

Jag har precis som många av er haft möjlighet att i olika omgångar under flera år arbeta med att minska den arbetsrelaterade ohälsan. Det program som regeringen nu förelägger riksdagen och som en majoritet ställer sig bakom har ett mer samlat angreppssätt än tidigare, och det känns väldigt tillfredsställande att kunna notera det. Det är enligt min uppfattning det som kommer att avgöra om vi blir framgångsrika också i ett längre perspektiv.

När jag läser de borgerliga motionerna har de ett gemensamt, nämligen att man i dessa motioner räknar hem budgetvinster innan man har sett effekter av de insatser som man själv föreslår. Och det tycker jag känns lite oroväckande. Regeringen gör en annan budgetbedömning men vidtar i praktiken en rad åtgärder. Inom ramen för elvapunksprogrammet har regeringen redan startat det trepartssamtal med arbetsmarknadens

Prot. 2001/02:41
5 december

*Anslag inom socialförsäkringsområdet
samt vissa socialförsäkringsfrågor*

parter som vi bedriver. Syftet är att regeringen tillsammans med arbetsmarknadens parter ska få fram en samsyn, ta initiativ och vidta åtgärder på olika nivåer för att åstadkomma en ökad medvetenhet men också en förnyelse av arbetsmiljöarbetet direkt på arbetsplatserna.

Det som känns väldigt glädjande är att det finns en sådan samsyn också där när det gäller betydelsen av konkreta insatser. Dessa samtal kommer att fortsätta under vintern, och i juni nästa år är det meningen att vi ska ha en gemensam dagordning för en handfast arbetsplan för ökad hälsa.

Arbetet med att formulera de övergripande målen tar sikte på att fler personer ska vara i arbete, och det arbetet kommer också att redovisas under våren.

Utvecklingsarbetet med en förnyelse av hur man ska arbeta med den arbetslivsinriktade rehabiliteringen, ungefär det som Désirée Pethrus Engström frågade efter, kommer också i gång under våren. Och det ska successivt omfatta samtliga försäkringskassor.

Vi har också pekat på en fråga som har varit uppe i debatten, nämligen att en hel del av de långa sjukskrivningarna är knutna till anställda i den offentliga verksamheten, det som vi kallar för välfärdstjänsterna. Därför aviserar regeringen särskilda försök hos några av de offentliga arbetsgivarna i syfte att minska sjukfrånvaron. Det kommer också att finnas en del utvecklingsarbete och forskning i anslutning till dessa försök. Jag räknar med att beslut om dem kommer före årsskiftet.

Vi har också beskrivit att vi måste förbättra kunskaperna om sjukskrivningar och sjukskrivningsprocessen, om orsaker och samband. Och det finns behov av en mer utvecklad forskning och lite bättre statistik. Därför kommer vi att inrätta en permanent fristående grupp för analys och bevakning av hälsa och ohälsa i arbetslivet, och den kommer att etableras snarast.

Berit Andnor tog upp frågan om sjukskrivningsprocessen. Regeringen lägger stor vikt vid frågan om huruvida sjukskrivning är en medicinskt bra metod. Och vi kommer att ta initiativ till att detta ska granskas och analyseras, så att passiviserande och skadliga sjukskrivningar försvinner och ersätts med bättre vägar tillbaka till arbete för den enskilde.

Inom ramen för handlingsplanen finns därutöver den överenskomelse som träffades den 3 oktober i år mellan staten och landstingen om ökad tillgänglighet till vård och behandling.

En viktig utgångspunkt i hela detta resonemang är naturligtvis den legitimitet som människor ska känna till socialförsäkringarna och till sjukförsäkringen. Och jag delar Berit Andnors uppfattning som hon framförde i sitt replikskifte med Margit Gennser. Det är ju ingen tvekan om att ett höjt tak i sjukförsäkringen och i socialförsäkringarna är av oerhört stor betydelse för legitimiteten i hela systemet.

Fru talman! Utskottet har gjort bedömningen att det tillkännagivande om finansiell samverkan som antogs tidigare i år borde utvecklas till att också omfatta Arbetsmarknadsmyndigheten. Jag delar den uppfattningen. Det är min avsikt att återkomma till frågan under våren.

Jag beklagar att det inte gick att fullfölja överenskommelsen från förra året med Folkpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet. Men den tolkning som man har gjort om att starta upp över hela landet med 10 % av anslaget delas inte av regeringen. Det är en tolkning som får stå för de

övriga parterna. Regeringen lade fram ett förslag om att starta på ett sådant sätt att det gick att räkna hem effekterna och inte starta på ett sätt som gjorde att man kanske kullkastade hela systemet.

Nu fick jag i förra veckan, precis som Bo Könberg anade eller hade läst sig till, en första föredragning grundad på den slutrapport som Socialstyrelsen, Riksförsäkringsverket och kommun- och landstingsförbund har genomfört. Det man kan säga är att försöksverksamhetens styrka enligt slutrapporten har legat i möjligheten till en formell politisk samordning med gemensamt beslutsfattande och att den finansiella samordningen gällt mellan de olika fyra. Precis som utskottet har påpekat lyfte man fram värdet av samverkan med just Arbetsmarknadsmyndigheten.

Genom att denna samverkan huvudsakligen har riktats till medborgare med särskilda behov av samlade åtgärder och genom att medel för ersättningar som sjukpenning och socialbidrag har kunnat användas för aktiva insatser visar rapporten på kvalitetsfördelar för den enskilde.

Bo Könberg frågar i sitt inlägg om jag kan redovisa stora effekter på en minskad sjukskrivning. Det är tveksamt om man kan redovisa några stora effekter på en minskad sjukpenning. Däremot är det ingen tvekan om att det innebär stora kvalitetsförbättringar för den enskilde individen. Jag menar nog att tendenserna till en minskning av socialbidrag och sjukskrivningar är tillräckliga, men det viktiga är kvaliteten för den enskilde och att den enskilde snabbt kommer i kontakt med de olika myndigheterna och de olika resurspersonerna.

Man kan konstatera att det är viktigt för helheten att det finns ett väl fungerande rehabiliteringssystem och att samtliga samverkansparter satsar tid och resurser och bidrar till det gemensamma ändamålet.

Fru talman! Jag vill till sist lyfta fram ett perspektiv som inte får gömmas undan när vi diskuterar ohälsa, sjukkostnadsutvecklingen och ohälsa knuten just till arbetslivet. Det är att vi vet att skillnader i hälsa till stor del är beroende av utbildningsnivå, ekonomisk standard och omständigheter i livet i övrigt.

Sven-Erik Sjöstrand lyfte fram att vi vet att skillnader i hälsa till stor del är klassbundna. Det är en fråga om klass och kön. Det viktigaste medlet i kampen för ökad hälsa är därför en övergripande politik som syftar till att minska inkomstklyftorna i samhället. Precis som Birgitta Carlsson sade måste man också ge den enskilde makt över sin egen situation, inte minst på arbetsplatsen.

Vi har i Sverige en lång erfarenhet av generell välfärd. Vi vet att om vi verkligen vill bekämpa fattigdom, ojämlikhet och ohälsa gör vi det bäst genom insatser för fler och bättre jobb, men vi gör det också genom omfördelning av resurser mellan grupper, över livet och från resursstarka till fattiga. Vi gör det genom skattesystemet och genom transfereringssystemet. En hög generell välfärd för alla ger också det bästa resultatet för de individer som har det sämsta utgångsläget, dvs. att en politik som bara ger till de mest utsatta skapar spänning och klyftor i samhället.

Regeringens budgetförslag, fru talman, syftar till att öka rättvisan och att komma åt skillnader i hälsa. Då finns det ingen enkel genväg, utan vi måste arbeta på fler områden samtidigt, och det är det som finns redovisat i regeringens förslag.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Anslag inom socialförsäkringsområdet
samt vissa socialförsäkringsfrågor*

Anf. 37 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Även med välvilligt lyssnande till det som statsrådet har föredragit kan man inte höra att det gav något intryck av att det var speciellt mycket dynamik och handlingskraft från regeringen under de snart 60 månader som har gått sedan sjukskrivningarna började rusa i höjden i början av 1997. Det var en av mina reflexioner när jag lyssnade.

En annan var att påminna mig om att det i dag är 19 dagar, om jag räknar rätt, tills 2001 års jultomte kommer, får vi hoppas. Det var i god tid före det som riksdagen skulle fatta ett beslut enligt uppgörelsen med regeringen om att tillåta finansiell samordning. I denna slutna krets kan jag väl avslöja att det i slutskedet av förhandlingarna var mycket intensiva diskussioner om vad det hela skulle heta. Regeringen tyckte att "finansiell samordning" lät för mycket som ett förslag som andra hade fört fram. Men det slutade med att det i uppgörelsen står "finansiell samordning".

Nu vet alla att det inte blir en sådan uppgörelse. Skälet har beskrivits av mig och antydde av statsrådet, nämligen att Socialdemokraternas bedömning var helt annorlunda än de tre andra partiernas bedömning av vad man hade kommit överens om. I konkreta ordalag slutade det hela med att regeringen ansåg att när man skulle genomföra finansiell samordning var det lagom att föreslå de tre andra partierna en tjugondedel av den nivå som hade funnits i de lyckade försöken, dvs. runt ½ % av kostnaderna i stället för ett tak på bortemot 10 %. Jag överläter åt lyssnarna att bedöma vilken part som hade den mest korrekta bedömningen av överenskommelsen.

Jag har en fråga eller möjligen två. Den ena är att jag är mycket intresserad av att veta om statsrådet delar Berit Andnors beskrivning nyss i talarstolen av att beställningen till regeringen innebär att det kommer att vara fritt fram lokalt att bestämma nivån på hur mycket pengar man petar in i försöken. På något annat sätt kunde jag inte tolka Berit Andnor. Hävdas det något annat ska jag med nöje läsa protokollet i morgon.

Frågan är mycket enkel och klar: Delar statsrådet socialförsäkringsutskottets ordförandes bedömning att det som nu beställs och som förstås ska levereras under nästa vår är regler som gör att man lokalt får bestämma omfattningen?

Anf. 38 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Vi är oeniga om tolkningen av överenskommelsen – det är helt uppenbart. Det finns ingenting i den första uppgörelse som gjordes förra året i anslutning till hälso- och sjukvårdsplanen som anvisar någon som helst ekonomisk ram – inte 1 %, inte ½, inte 5, inte 10 %. Det finns ingenting sådant, utan uppgörelsen grundar sig på att regeringen skulle återkomma med ett förslag som skulle gälla hela landet och som skulle gälla alla kassors möjlighet att samverka med landstingen och med kommunerna när det gäller socialbidrag. Det fanns inte med någonting om Arbetsmarknadsmyndigheten eller annat. Skälet till just det senare var att detta skulle kunna föras in efteråt vid ett nästa steg.

Regeringen har gjort tolkningen att ska man vända på en så stor skuta ska man göra det så att man vet att det går åt rätt håll. Därför lade vi fram ett förslag om 200 miljoner under det kommande året med avstämning under året för att kunna öka därefter. Det framgår också helt riktigt av

den motion som Könberg m.fl. har skrivit. Vi är oeniga om tolkningen. Om de tre partierna därefter har samordnat sig kring en tolkning om 10 % är det upp till de tre partierna.

När det gäller frågan om fritt fram lokalt att avgöra hur mycket man vill sätta in i en samverkan är det självklart att regering och riksdag måste avgöra nivån på de statliga anslagen, hur mycket det ska vara lokalt. Däremot är det helt upp till kommuner och landsting och andra att avgöra hur mycket de vill föra in, men det viktiga är att var och en av parterna samverkar. Jag vill understryka det jag sade i min inledning, att kärnfrågan i slutrapporten är att det finns en politisk ledning lokalt för att det ska fungera bra.

Anf. 39 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Jag kan inte uppfatta svaret om man skulle få avgöra frågan lokalt eller inte på annat sätt än att statsrådet har en annan uppfattning än utskottets ordförande. Hon sade för en timme sedan att man skulle avgöra detta lokalt, och det är ju det som har begärts. Statsrådet är den som ska ta emot denna beställning, den som ska utföra jobbet och den som ska leverera förslaget till denna riksdag innan våren är slut. Hon säger nu att det är självklart att det är regeringen och statsmakten som ska bestämma det.

Jag har en viss sympati för ett inslag i det som statsrådet säger. Det var därför som vi i de gamla försöken lade in ett tak. Det skulle inte vara högre än 10 %. Berit Andnor har uppenbarligen uttalat sig för upp till 100 %. Då kan jag tala om för alla som vill lyssna att om den som beställer en sak och den som ska utföra jobbet har helt olika uppfattningar om innehållet kommer det att bli problem.

Det gör ju inte mig, inte Folkpartiet och inte väljarna så mycket om det blir oenighet mellan socialdemokratiska talesmän, men det är oerhört oroväckande för kampen mot sjukdom och för ett bättre användande av skattepengar att de två ledande aktörerna har helt olika uppfattning på den här punkten.

Till sist när det gäller vad uppgörelsen innebar eller inte innebar: i åtta nio månaders tid framförde vi det som vi tyckte var självklart, att det som fanns med i Finsamförsöken och som låg bakom uppgörelsen också skulle gälla när det hela blev nationellt. Under åtta nio månader ifrågasattes inte detta av regeringen.

Anf. 40 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Det är riksdagen som kommer att fatta beslut om på vilket sätt en samordning mellan olika aktörer ska ske, eftersom regeringen ska komma tillbaka till riksdagen. Jag deklarerade riksdagens uppfattning, som jag hade tolkat den, att man är rätt angelägen om att själv avgöra på vilket sätt de anslag som man fattar beslut om ska användas. Jag har utgått från en sådan ordning, och jag har också uppfattat Berit Andnors inlägg på det sättet. Jag har inte haft någon anledning att uppfatta det på det viset som Bo Könberg uppfattade det.

Bo Könberg hänvisade till diskussionen som fördes under åtta månader. Det träffades en uppgörelse förra året. Den uppgörelsen reglerar inte en enda krona vare sig uppåt eller nedåt. Den uppgörelsen reglerar att vi inom ramen för ett anslag ska återkomma till riksdagen. Det har rege-

Prot. 2001/02:41
5 december

*Anslag inom socialförsäkringsområdet
samt vissa socialförsäkringsfrågor*

ringen gjort, men det dög inte åt de tre partierna. Jag respekterar det. Man har en annan uppfattning, och så kan det vara efter en uppgörelse.

Nu har utskottsmajoriteten lagt fram ett förslag som jag tycker är alldeles utmärkt. Det grundar sig främst på de slutrapporter som behandlar de olika Socsamförsöken och den finansiella samordningen och som utvärderar Finsam. Det är detta som kommer att utgöra underlag för regeringens arbete innan vi kommer tillbaka till riksdagen.

Anf. 41 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Fru talman! Först vill jag säga att jag uppskattar att statsrådet Ingela Thalén finns med när sådana här viktiga ärenden diskuteras i kammaren.

Sedan kan jag inte låta bli att ta upp den fråga som jag diskuterade med Berit Andnor om att höja taket i socialförsäkringarna. Det som vi i Centerpartiet vill är att höja golvet.

Berit Andnor säger att vi inte vill ha det enligt inkomstbortfallsprincipen, men det är fel. Den obligatoriska inkomstbortfallsförsäkringen betalar vi ju solidariskt, precis på samma sätt som i dag. Men det viktiga är att det i botten finns en grundtrygghet som gäller alla. Vi måste ha uttryckt oss otydligt om Berit Andnor har gjort den tolkningen. Det är inte Centerpartiets vilja att man ska ha privata försäkringar vid sidan om, utan det ska vara solidarisk betalning för alla.

Finns det några tankar på att höja golvet?

Anf. 42 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Det har nyligen tillsatts en utredning som tittar på den sjukpenninggrundande inkomsten. Utredningen tittar också på samordningstider, på en del frågor som rör studerandes situation och inte minst på föräldraförsäkringen. Skälet till att utredaren har fått detta uppdrag är att vi har konstaterat att arbetsmarknaden har förändrats. Många har olika arbetsgivare och många har korta anställningar. Man behöver därför se över hela ingången i sjukförsäkringen och övriga socialförsäkringar.

När det gäller höjning av ersättningen i garantidelen kommer riksdagen att ta ställning till garantinivån i föräldraförsäkringen, och det innebär en höjning, ett första steg nu och därefter ytterligare steg framöver.

För övrigt är det min uppfattning att ersättningsnivån i försäkringarna ska grunda sig på beräkningarna av de inkomster som man har. I det sammanhanget vill jag understryka det som Berit Andnor sade om de förslag som har lagts fram av Moderaterna och Kristdemokraterna om förändringar av beräkningen av den sjukpenninggrundande inkomsten. Det är viktigt att man inte ändrar på ett sådant sätt att människors möjlighet att få en rimlig sjukersättning minskar.

Anf. 43 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Fru talman! Det känns ju betryggande att man är på gång i alla fall. Har man tillsatt en utredning måste man ha ambitionen att genomföra förändringar. Jag ser fram emot att utredningen ska lägga fram förslag som vi kan ställa upp på.

Jag tog upp också en annan fråga i mitt anförande, och den handlade om sjukpenninggrundande inkomst för egenföretagare. Det är ju viktigt att människor vågar satsa på att starta eget. När man bygger upp ett företag är det ofta rätt stora kostnader förenade med detta. Det är inte alltid så

enkelt att teckna privata försäkringar i samband med det. Vi tycker att samhället också där borde erbjuda en trygghet i botten, även om man inte får så stor inkomst från det egna företaget. Man skulle kunna få ha med sig den inkomst som man hade vid tidigare förvärvsarbete. Finns det några möjligheter att regeringen lägger fram förslag om sådana förändringar?

Anf. 44 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Jag är inte beredd att rubba på det som vi kallar för inkomstbegreppet i våra socialförsäkringar. Inkomstbegreppet är viktigt både när vi diskuterar möjligheten att komma in i försäkringen och när vi diskuterar takhöjningarna. Men det är naturligtvis ytterst angeläget att lösa olika frågor för personer som av olika anledningar inte passar in i varenda del av mallen.

Om det ska ske genom ett förändrat inkomstbegrepp är jag inte beredd att säga ja till, men det är möjligt att vi ska låta utredaren titta på om det finns andra vägar för att se om det är möjligt för egenföretagare att få ersättning från sjukförsäkringen från det han startar företaget fram till dess han kommer upp i en egen inkomst. Det har jag ingen uppfattning om just nu, men man kan låta utredaren titta på det.

Återigen: Jag är inte beredd att ändra principen om att man ska ha en förvärvsinkomst för att kunna få ersättning från sjukförsäkringen.

Anf. 45 MARGIT GENNSER (m) replik:

Fru talman! Viss politisk retorik har jag väldigt svårt för. Det är när den ena parten är god och rättvis och den andra parten är ond och orättvis och verkligen syftar till att vara orättvis. Ingela Thalén! Vi har nu samarbetat i nästan tio år kring pensionerna. Hade vi värderat varandra på det sättet hade det aldrig blivit något, och statsrådet hade aldrig fått så mycket beröm för den här reformen som nu har utdelats ute i Europa. Jag hoppas att jag slipper höra sådant i framtiden.

Den offentliga sektorn har högre sjukfrånvaro. Det kan bero på demografiska effekter, men det beror säkerligen också på en mängd andra förhållanden. Vi hade i motionen ett lite hårdhärtat förslag. Vi sade att de får betala själva. Men i dag sade jag: Okej – varför kan man inte låta dem ha egeninträde så att de får en morot och kan arbeta fram bättre driftsformer och verkligen ta itu med problemen? Vad säger fru Thalén om det?

Den andra frågan, som jag har tjatat om, gäller läkarnas sjukskrivningar. Man kan börja uppifrån och försöka ordna upp den här typen av frågor. Men det verkliga arbetet sker väldigt jordnära. Vi vet att resultatet är bra. Det behövs inga fler undersökningar. Varför töva? Jag förstår det inte.

När det gäller den tredje frågan sade vi nej till punkterna om samarbete med arbetsmarknadens parter osv. Det var egentligen som en demonstration. Man kan samarbeta med dem, men nu har man hållit på med det ända sedan 40-talet. Det gör inte mycket nytta, men inte mycket skada heller, så man kan göra det i fortsättningen också. Men börja även att ta itu med de problem som finns nere på markplanet så att det blir en lösning.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Anslag inom socialförsäkringsområdet
samt vissa socialförsäkringsfrågor*

Anf. 46 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Det är nog ingen del av arbetsmarknaden som har varit utsatt för piskan så mycket som den offentliga arbetsmarknaden har varit under ett stort antal år, med tanke på effekterna av den ekonomiska krisen. Det behöver vi inte upprepa här i dag, för det har vi diskuterat i riksdagen.

Vi vet att mycket av den långtidssjukskrivning vi ser i dag är en effekt av att kvinnor har burit ett mycket tungt ansvar på sina arbetsplatser och till sist inte har orkat.

Det vi nu gör är att vi tillsammans med offentliga arbetsgivare utvecklar metoder och tittar på erfarenheter. Arbetsgivarna går själva in med insatser. Det gäller arbetsmiljöinvesteringar och andra insatser som hör till arbetsgivarens ansvar.

Avsikten är att vi från regeringens sida ska föreslå att man ska gå in i de delar där man kan dra slutsatser mera generellt för alla arbetsgivare.

Jag är inte beredd att lägga fram förslag om något särskilt arbetsgivarinträde för den offentliga arbetsmarknaden.

Trepartsdiskussionerna har nog inte förevarit kontinuerligt under så väldigt lång tid, som Margit Gennser säger. De bröts faktiskt av arbetsgivarna under en period när man hade en annan uppfattning. Jag tycker att det är jättebra att man är tillbaka i ett bra och konkret samtal.

I dessa trepartssamtal ingår en diskussion om på vilket sätt man kan få fram bra styrmedel för att sätta press på företag, organisationer och offentlig arbetsmarknad, så att det skapas en bra arbetsmiljö på den lokala arbetsplatsen.

När det gäller sjukskrivningsprocessen delar jag uppfattningen att de erfarenheter man har från försäkringsmedicinsk utbildning bör spridas. Vi vet också att SBU kommer att arbeta med en stor studie om sjukskrivning och sjukskrivningsprocessen. Det finns flera som är inne i den typen av arbete, och det ska vi naturligtvis understödja.

Anf. 47 MARGIT GENNSER (m) replik:

Fru talman! Det jag sade om arbetsgivarinträdet var bara ett förslag. Det måste naturligtvis undersökas. Men vad gäller hur man ska få läkarna att sjukskriva bättre finns det en praktisk modell. Det är bra att det sker undersökningar vid sidan om, men det är handling jag önskar.

Vad gäller vilka företag och organisationer som haft piskan mest över sig skulle jag vilja säga att det ofta har varit väldigt svårt i den privata sektorn. Den offentliga sektorn har, på grund av att man har kunnat få in pengar lättare, under lång tid haft ett mycket bättre klimat.

Jag tror också att man måste överväga andra stora förändringar. Folk som arbetar inom den offentliga sektorn ska kunna välja arbetsplats på ett helt annat sätt. Här vet jag att vi har många olika synpunkter, men jag tror att vi har *ett* stort problem. Kanske kan man komma närmare lösningen även där.

Det har hela tiden förekommit samarbete mellan arbetsgivarna, regeringen och facket vad gäller arbetsmiljö osv. Andra problem har uppkommit, t.ex. förändringarna i företagshälsovården. Jag tror att det är väldigt viktigt att företagshälsovården också kan ge viss sjukvård. Den möjligheten tog man tyvärr bort.

Anf. 48 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Det har i debatten förekommit förslag om att man ska inskränka läkares rätt till sjukskrivning och begränsa den till en viss kategori av läkare. Regeringen har valt att inte gå den vägen utan i stället diskutera försäkringsmedicinska kunskaper. Jag menar att vi nu kommer att kunna arbeta med frågan om hur man ser på sjukskrivning. Är det en metod för att underlätta för människor att komma tillbaka i arbete, eller vill man med sjukskrivningen se till att sjukdomar eller skador som människor har drabbats av läks?

Jag delar uppfattningen att det förebyggande arbetet är väldigt viktigt. Jag har inte berört det, för det är kanske mer Näringsdepartementets område. Det handlar om utveckling och utbildning av regionala skyddsombud och inte minst om företagshälsovårdens roll. Jag vill understryka att det är viktigt att företagshälsovården har en stark roll när det gäller just det förebyggande arbetet. Det kommer också regeringen att återkomma till efter diskussionen. Det ingår i diskussionen med parterna.

En väldigt viktig fråga är vilken uppfattning parterna har om vad som är god kvalitet och vad som är bra företagshälsovård. Det kommer att ligga till grund för de förslag regeringen återkommer med när det gäller företagshälsovården, t.ex.

Anf. 49 DÉsirÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja kommentera några saker som Ingela Thalén har tagit upp och även ställa några frågor. Det första är en kommentar till att statsrådet ifrågasätter om de borgerliga partiernas besparingar är rimliga. Jag delar gärna med mig av de beräkningsunderlag som vi har. Allting som gäller besparingarna har vi gott underlag för.

Det syns kanske inte att vi satsar pengar på rehabiliteringsförsäkringen när vi föreslår besparingar totalt, men första året satsar vi 1 ½ miljard och sparar ½ miljard. I början blir det stora satsningar. På tre år räknar vi med att satsa ungefär 6 miljarder på rehabiliteringsförsäkringen.

Vi tror att det behövs en mer fristående försäkring. Det förslag som Gerhard Larsson lade fram gav ett väldigt positivt svar från de olika remissinstanserna. Förslaget innebär samordning via en offentlig försäkringsgivare och ett ekonomiskt hållbart system där alla solidariskt delar på de ekonomiska bördorna i sjukförsäkringen, men också på de vinster som kan uppnås i systemet. Där tycker vi att incitamenten finns för framtiden.

Jag har en fråga som gäller arbetsgivarna. Regeringen vill dra åt tumskruvarna när det gäller arbetsgivarna och deras roll. Jag skulle vilja fråga vilken roll statsrådet tycker att försäkringskassan ska ha i rehabiliteringen.

Jag skulle också vilja fråga om karensdagar för dem som har flera arbetsgivare. Varför vill man inte göra någonting för dem? De som har flera arbetsgivare har ju flera karensdagar. Varför vill man inte göra någonting för den gruppen?

Anf. 50 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Jag tror säkert att ni har gjort skrivbordsberäkningar, Désirée Pethrus Engström. Jag är övertygad om det. Jag tror att ni har fått debet och kredit att gå ihop. Men ni har glömt en sak, och det är verklig-

heten. Det är 10 000-tals försäkringskassanställda. Det är ett stort antal arbetsgivare och ett stort antal arbetsplatser. Allt detta ska också samverka med den ekonomiska beräkningen. Jag menar att era besparingar är så stora i förhållande till de insatser ni gör att det inte kommer att leda till några besparingar.

Ert förslag är tack och lov inte utskottsmajoritetens förslag, och det känner jag mig trygg med. Jag tror att utskottsmajoriteten har en mycket rimligare uppfattning om på vilket sätt man kan åstadkomma besparingar. Förändringarna behövs, men jag tror inte att de omedelbart leder till dessa besparingar.

Jag vill poängtera att Gerhard Larssons utredning är en viktig del i det arbete som regeringen håller på med. Elvapunktsprogrammet är enbart ett första steg. Vi har börjat med ordentliga konkreta insatser genom programmet.

Désirée Pethrus Engström använder uttrycket att regeringen vill dra åt tumskruvarna på arbetsgivarna. Det är inte alls sant. Arbetsgivarna har, efter beslut i denna riksdag, vissa uppgifter. De uppgifterna, menar jag, bör fullgöras. Vi har ingen anledning att jaga vare sig löntagare eller arbetsgivare. Var och en ska sköta den uppgift den har enligt lag, som riksdagen har fattat beslut om.

När det gäller försäkringskassans roll menar jag att förtydligandet bör gälla den samordnande rollen.

Karensdagsfrågan, slutligen, har varit föremål för utredningar, analyser, omräkningar och beräkningar. Jag kan bara beklaga att vi inte har hittat någon bra lösning, men vi har ännu inte gett upp hoppet. En bra lösning, som Pethrus Engström inte ställer upp på, är att ta bort karensdagen helt.

Anf. 51 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Då kan jag bara notera att statsrådet vill öka kostnaderna ytterligare i sjukförsäkringen genom att ta bort den karensdag som i dag finns. Jag tror inte att svenska folket känner oro för våra besparingar utan snarare för de ökande utgifter som vi kan se i budgeten. Det är det som är verkligheten, som vi diskuterar i dag.

Jag anser att regeringen inte har kontroll på sjukskrivningskostnaderna. Samtidigt vill man höja taket i sjukförsäkringen, alltså gasa på ytterligare när det gäller försämringarna i den svenska ekonomin. Det här tycker jag är mycket oroväckande. Sedan vill man också gå på företag. Många småföretag kan drabbas genom att ni aviserar en förlängd sjuklöneperiod för arbetsgivarna i budgetpropositionen.

Jag skulle gärna vilja ha en kommentar från Ingela Thalén i dag om den avisering som finns i budgetpropositionen angående den förlängda sjuklöneperioden.

Anf. 52 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Nu är Désirée Pethrus Engström där igen. Först skruvar man åt arbetsgivarna, och sedan aviserar man en förlängning av arbetsgi-
varperioden. Regeringen skruvar inte åt arbetsgivarna. Vi anser att de ska ta det ansvar som den här riksdagen har fattat beslut om att de ska bära, och de ska fullfölja det. Sedan vill vi arbeta med arbetsmiljö, förebyggande frågor och rehabiliteringsfrågor i samverkan med parterna och i

samverkan med samhällets resurser. Det är bl.a. det som trepartsdialogen utgår från.

Vad regeringen pekar på i propositionen, och som också är en del av underlaget när det gäller på vilket sätt man kan komma åt branscher, är områden där man inte ser några förändringar i positiv riktning i fråga om arbetsmiljöförbättringar och att man följer den lagstiftning som vi redan har. Både arbetsgivare och arbetstagarparterna är intresserade av att diskutera ekonomiska incitament. Det kan vara morötter, eller det kan vara piskor. Det är inte avgjort på vilket sätt man ska genomföra detta. Men arbetsgivarna är faktiskt inte ointresserade av att diskutera just denna fråga.

När det gäller karensdagsfrågan har jag inte något förslag i dag om att ta bort karensdagen, även om jag ska erkänna att jag är bekymrad över den långsiktiga hälsoeffekt som karensdagen har framför allt på kvinnor i vissa sektorer. Det bekymrar mig, men det är ju ingen lösning för de här grupperna att lägga på ytterligare karensdagar. Något sådant förslag kommer vi inte att lägga fram.

Jag ska vara konkret när det gäller effekterna av karensdagen för dem som har flera arbetsgivare. Det pågår fortfarande ett arbete för att vi ska se om vi kan hitta någon bra lösning för just den här gruppen av individer.

Anf. 53 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Jag vill först säga att jag är mycket tacksam för att ministern har tagit upp elvapunktsprogrammet här i debatten.

Det är en väldigt viktig fråga, och jag har sett en del kommentarer kring det under hösten. En del säger att det inte är så mycket pengar som används till elvapunktsprogrammet, så det gör väl varken till eller från. Vi hörde en kommentar här i dag – jag tror att det var från Désirée Pethrus Engström från Kristdemokraterna – om att det är fullständigt horribelt med elvapunktsprogrammet.

Det är klart att man kan säga att just det här med pengar är viktigt, men hur mycket pengar som anslås är kanske inte alltid det viktigaste. Ibland handlar det om de signaler som vi politiker skickar ut och de signaler som statsråd skickar ut, hur vi fokuserar på problemen och hur vi initierar en debatt och en dialog – det behövs kring elvapunktsprogrammet, och det behövs kring ohälsoproblemen.

Som jag ser det kommer vi alla att få jobba mycket hårt med de här frågorna under julhelgen och under våren. Jag vill därför fråga socialministern vilka frågor hon anser att det är mest angeläget att försöka fokusera kring i elvapunktsprogrammet och under den närmaste framtiden.

Det berättas här om trepartsdialogen. Jag är väldigt glad för att det finns en samsyn och att det finns en vilja från parternas sida att inleda den här dialogen. Jag tror att den är väldigt viktig för framtiden. Kanske kan ministern också nämna om det finns några speciella svårigheter med dessa frågor.

Anf. 54 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vill bara erinra om att repliken gällde statsrådet Ingela Thalén.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Anslag inom socialförsäkringsområdet
samt vissa socialförsäkringsfrågor*

Anf. 55 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Meningen med elvapunktsprogrammet är att det ska redovisa just bredden på det arbete som behöver göras. Jag nämnde i min inledning att de flesta av oss har varit med och diskuterat ohälsfrågor i lite olika sammanhang tidigare. Då har vi ofta resonerat om en åtgärd eller kanske några få åtgärder, och vi har gått in i det ena eller det andra politikområdet.

Elvapunktsprogrammet har genom sin bredd insatser på flera olika politikområden. Det är enligt min mening just styrkan. Ska man då peka på prioriteringar skulle jag vilja säga att vårens arbete bör ägnas åt arbetslivsinriktad rehabilitering, metodutveckling, arbetsmiljöutvecklingen, hur skyddsombudens ställning ska kunna stärkas, företagshälsovården och på vilket sätt vi kan utveckla tillgängligheten och förkorta väntetiderna till viss vård och behandling. Det handlar inte minst om att utveckla vård och behandling kring stressutlösande sjukdomar som vi vet är i ökande omfattning bland mycket unga människor. De lite äldre kvinnorna och männen, dvs. de i min ålder, har en del andra sjukdomar och skavanker, men vi ser dessvärre en ökande sjukdomstendens hos unga människor. Den är kopplad till stressutlösande sjukdomar. Därför är detta enligt min uppfattning också en prioriterad och viktig fråga.

Anf. 56 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Jag tackar för svaret från ministern. Jag har också sett i tidningen – jag tror att det var i TCO-tidningen – att man har räknat med att det finns 6 000 fler skyddsombud i dag. Det tycker jag är väldigt glädjande. Det behövs fler skyddsombud, och det är väldigt viktig information som ministern ger här.

Jag vill passa på tillfället när ministern är i talarstolen att också ta upp lite om EU-relaterade frågor.

Vi i socialförsäkringsutskottet får ju hantera mer och mer EU-relaterade frågor. För oss i Vänsterpartiet är det viktigt att socialförsäkringsfrågor och vår välfärdsmodell kan beslutas utifrån ett nationellt perspektiv. Visst kan man jämföra olika välfärdsystem, och man kan ha vissa indikatorer, och man kan utbyta kunskap mellan länder. Det tror jag är rätt så bra. Men att harmonisera socialförsäkringssystem är nog inte så bra.

EU förespråkar nationell beslutanderätt inom det sociala området, men samtidigt pratar man gärna om en europeisk social modell. Jag ser lite faror i det här. Hur ser ministern på detta? Hyser ministern också en viss oro över att det mer och mer övergår till en harmonisering av socialförsäkringsfrågor inom EU?

Anf. 57 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Det finns inga som helst antydningar eller tendenser i någon av medlemsstaterna att arbeta för en harmonisering av socialförsäkringsfrågorna eller pensionssystemen, utan samtliga medlemsländer uttrycker mycket tydligt att detta är nationella frågor. Sedan är det riktigt, som Sven-Erik Sjöstrand lyfter upp, att det finns en stark ambition i länderna att göra det bästa möjliga för sina medborgare utifrån pensionssystemen, sjukförsäkring, föräldraförsäkring m.m.

Vi har likartade hotbilder i alla våra länder. Det handlar om den demografiska utvecklingen och om att vi har väldigt många människor som står utanför systemen. Och det finns en del andra problemområden som har att göra med fattigdom och utslagning. Mot den bakgrunden vill vi från medlemsländerna diskutera och utbyta erfarenheter. Men vi måste passa oss, så att vi inte översätter utbyte av erfarenheter, att lära av varandra och att studera varandras olika utvecklingar, till harmonisering. Samtliga medlemsländer avvisar nämligen harmonisering inom det sociala området när det gäller pensioner, föräldraförsäkring, sjukförsäkring och andra frågor som rör det nationella beslutandet.

Anf. 58 MARGARETA CEDERFELT (m):

Fru talman! Jag ska i mitt anförande beröra rehabilitering i samband med sjukskrivning. Det finns naturligtvis många frågor att belysa när det gäller socialförsäkringar, men jag har valt att fokusera på rehabiliteringen.

Rehabiliteringsfrågor får ses i sitt stora sammanhang. De är beroende, eller rättare sagt avhängiga, av sjukskrivningsfrekvensen. Vi kan också se väldigt tydligt att sjukskrivningarna ökar, framför allt de långa sjukskrivningarna. Det här är väldigt problematiskt eftersom sjukskrivning ofta inte är den bästa vägen tillbaka till arbetsmarknaden och ett bra liv för de personer som är långvarigt sjukskrivna.

Detta visar också den statistik som finns inom området. Resultatet är entydigt: Ju längre tid en person är sjukskriven, desto mindre är sannolikheten att personen återgår till arbetslivet. Därför är det så oerhört viktigt att det finns en väl fungerande rehabilitering.

När det gäller de längre sjukskrivningarna, dvs. sjukskrivningar som är längre än två månader, svarar dessa för 90 % av samtliga sjukdagar. Det gör 75 % av statens kostnader för sjukskrivning. Dels innebär detta kostnader, som jag nämnde, dels – och framför allt – innebär det ett stort mänskligt lidande för de personer som är sjukskrivna, för deras anhöriga och också för deras vänner.

Detta vill vi moderater förändra genom att förändra försäkringen för rehabilitering. För att sjukskrivningsperioderna ska bli kortare måste fler långtidssjukskrivna personer få möjlighet till rehabilitering. I dag är det endast 13 % av de långtidssjukskrivna personerna som får rehabilitering. Samtidigt talar socialförsäkringsutskottets ordförande om hur viktigt det är att vi ska ha höga skatter och fortsätta på den inslagna väg som Socialdemokraterna står för. Varför är det i så fall endast 13 % av de långtidssjukskrivna som erhåller rehabilitering? Detta tycker jag snarare är ett tecken på att hela försäkringssystemet för rehabilitering måste förändras – inte lite, utan förändras från grunden.

Vi moderater vill att försäkringskassan får ansvaret för rehabiliteringen. I dag är detta ansvar delat mellan arbetsgivare, försäkringskassa och hälso- och sjukvård. Och vad är resultatet? Jo, 13 % rehabilitering. Ingen tar ansvaret, med andra ord. Vi moderater vill att försäkringskassan fullt ut får det ekonomiska ansvaret över de resurser som ska tillsättas för rehabilitering. Det innebär att försäkringskassan kan upphandla tjänster, kontakta involverade parter och, naturligtvis, utvärdera resultatet.

Vilka metoder ska då försäkringskassan kunna använda? Ja, det handlar om att köpa rehabiliteringstjänster från hälso- och sjukvården i det

egna eller i något annat landsting, från privat hälso- och sjukvård eller utomlands – dvs. där det finns bra rehabiliteringsinsatser. Med detta är vi övertygade om att utbudet av rehabiliteringstjänster kommer att växa och kvaliteten öka. Också inriktningen på rehabiliteringen kommer att förändras. Det kommer att bli en mångfald.

För att försäkringskassan ska kunna ta sitt ansvar behöver den också utökat anslag. Vi vill ge försäkringskassan 765 miljoner för att kunna köpa tjänster men också 235 miljoner för att utöka personalmängden. Det behövs kompetent personal, och mer personal, på försäkringskassan.

I ett längre perspektiv vill vi förändra försäkringens utformning. Den ska fortfarande vara gemensamt finansierad, men det ska vara möjligt för individen att välja det försäkringsbolag som erbjuder försäkringstjänsterna. Vitsen med detta är att om individen byter arbetsgivare kan fortfarande samma försäkringsbolag finnas med som ansvarigt om rehabiliteringsbehov uppstår. Om individen flyttar i landet finns också samma försäkringsbolag med som ansvarigt om behov av rehabilitering uppstår. Vi tror att det här är en modell som faktiskt kommer att göra det bättre. Det kommer att visa sig att fler personer än de få – 13 % av de långtids-sjukskrivna – som i dag får rehabilitering kan få rehabilitering.

Sedan har ju också arbetsgivaren ett centralt ansvar för arbetsmiljö och rehabilitering. Det har tidigare framförts i debatten att det råder stora skillnader i arbetsmiljö när det gäller långtidssjukskrivning. I dag är det framför allt kvinnor med anställning inom offentlig sektor som är långtidssjukskrivna, med andra ord personer anställda inom icke konkurrensutsatt verksamhet. Det här vill vi ändra på. Vi moderater har visat hur vi vill att det ska gå till i andra motioner i andra utskott, så det går jag inte in på här. Jag kan dock säga att situationen inte är acceptabel. Självklart ska kvinnor också ha rätt till en bra hälsa, en bra arbetsmiljö och korta sjukskrivningar.

För att arbetsgivarna ska ta sitt ansvar vill vi dels att det ska vara en mångfald av arbetsgivare, dels att detta ska kunna premieras genom att de arbetsgivare som har låg förekomst av längre sjukskrivningar ska erhålla lägre premier för rehabiliteringsinsatser.

Fru talman! Om det var så, som socialförsäkringsutskottets ordförande har sagt här tidigare, att höga skatter och offentliga system var den bästa lösningen för att få ett bra samhälle där människor inte är långtids-sjukskrivna och där rehabiliteringen fungerar eller kanske rentav inte behövs – varför ser det ut som det gör i dagens Sverige? Jag hoppas att den socialdemokratiska majoriteten är beredd att ta till sig en del av våra förslag så att det faktiskt blir en förändring och de människor som i dag är drabbade av långtidssjukskrivningar kan se ett slut på sin sjukskrivning.

Fru talman! Självfallet står jag bakom våra reservationer i betänkandet men yrkar för tids vinning bifall endast till reservation 1.

Anf. 59 ANITA SIDÉN (m):

Fru talman! Här i kammaren debatteras nu ett betänkande med stor betydelse för många enskilda människor. Det finns också många reservationer, och en av dessa handlar om att dröjsmålsränta bör utgå till en person vars ärende handlagts felaktigt av försäkringskassan.

Alltsedan 1994 har försäkringskassan rätt att kräva dröjsmålsränta på de belopp som en person är skyldig. Eftersom försäkringskassan kan ta ut dröjsmålsränta borde även den som drabbas av försäkringskassans förse- nade eller felaktiga hantering kunna få ränta på sina pengar. Så måste också gälla om en utbetalning försenas eller om ett beslut överklagas och ändras till den klagandes fördel. Försäkringskassans regler är orättvisa, och därför måste lagstiftningen ändras. Det är viktigt för människors rättsuppfattning och tilltro till myndigheter att lika regler ska gälla för alla.

För den enskilde är försäkringskassans beslut oftast av stor ekono- misk betydelse, då många i vårt land lever med små ekonomiska margi- naler. Om den enskilda människan gjort fel och måste betala ränta är det väl logiskt att försäkringskassan kompenserar den som drabbas av felakt- ig eller försenad handläggning. Med förändrade regler skulle kostnaden för långsam handläggning tydliggöras och tvinga fram förändring i han- teringen så att försäkringskassans handläggningstider förkortades.

Att sådana rent mänskliga regler saknas är oacceptabelt. Luckor i lag- stiftningen bryter ned tron på rättsstaten. Det här området måste lagregle- ras så att försäkringskassan kommer att bli skyldig att betala dröjsmåls- ränta, liksom varje enskild individ är skyldig att göra i förhållande till försäkringskassan. I annat fall kan det hela uppfattas som ett avsteg från den i grundlag stadgade principen om likabehandling, dvs. allas likhet inför lagen.

Fru talman! För alla som kommer att drabbas hoppas jag att motion- erna som ligger till grund för reservation 24 ska vinna gehör, och därför står jag naturligtvis bakom de moderata förslagen.

Anf. 60 SONJA FRANSSON (s):

Fru talman! Jag tänker ta upp en mycket viktig fråga. Den gäller han- dikappersättningen. Jag har skrivit en motion, en bra motion, tycker jag. Jag tycker också att det är väldigt synd att inte utskottet har ställt sig positivt till den motionen. Men jag vill ändå tala om vad den innehåller och varför jag anser den vara väldigt viktig.

Att leva med ett funktionshinder medför ofta höga merkostnader. Men för att kompensera dessa kostnader kan den enskilde ansöka om handikappersättning. Men handikappersättningen är så konstruerad att den enskilde inte kan erhålla täckning för alla merkostnader, trots att det finns ett stort behov.

Socialstyrelsen konstaterar att personer med funktionshinder dels har sämre ekonomi, dels högre utgifter. Det kan vara direkta merkostnader och avgifter på grund av funktionshindret, men också dolda merkostna- der därför att man inte har samma valmöjligheter som andra. Man kan vara i behov av en större bostad eller i behov av färdtjänst, som kostar mer än ett busskort.

En person med funktionshinder når dessutom oftast taket för hög- kostnadsskydden inom sjukvård, behandling och läkemedel varje år, medan den som inte är funktionshindrad enligt Riksförsäkringsverkets bedömning i snitt har kostnader för två läkarbesök per år och kostnader för läkemedel med ungefär 200 kr per år.

Kommittén för välfärdsboksutet konstaterar i sitt betänkande *Funkt- ionshinder och välfärd* att personer med funktionshinder fortfarande vid

1900-talets slut är betydligt mer utsatta för ofärd än befolkningen i övrigt. I relation till den officiella handikappolitikens målsättning, att funktionshindrade ska ha likvärdiga levnadsförhållanden, finns här en uppenbar välfärdspolitisk utmaning. Även denna kommitté hänvisar till SCB:s undersökningar, som visar att av de personer med rörelsehinder som var under 65 år saknade 29 % kontantmarginaler 1998. Andelen som har problem med löpande utgifter har under åren 1988–1998 ökat från 19,7 % till hela 34,5 %.

Handikappersättningen utgår i dag automatiskt till personer som är blind, döva eller gravt hörselskadade. För personer med t.ex. rörelsehinder sker en individuell prövning, eftersom graden av rörelsehinder och därmed merkostnader och hjälpbehov varierar starkt. Den individuella bedömningen medför att den som så att säga kan prata för sig eller uttrycka sig skriftligt på ett bra sätt lättare får sina kostnader och hjälpbehov godkända. Den enskilde blir också beroende av handläggarens kunskaper och inlevelseförmåga i hur det är att leva med ett funktionshinder.

Den som levt länge med ett rörelsehinder kan dessutom glömma bort vissa merkostnader, eftersom de blivit en normal del av livet och man inte alltid tänker på att det handlar om merkostnader.

Personer som använder rullstol borde ges automatisk rätt till handikappersättning, eftersom de så gott som alltid har merkostnader och hjälpbehov som berättigar till handikappersättning.

Handikappersättningen utgår i dag på tre nivåer, som vi alla känner till. För vissa grupper, som i dag har svårt att nå upp till den lägsta nivån, behövs ytterligare en nivå. Bl.a. kan vi se att enbart 8 % av Reumatikerförbundets medlemmar har handikappersättning.

Jag anser att det är nödvändigt att regeringen får i uppdrag att utreda och utveckla en ny, lägre ersättningsnivå, en schabloniserad bedömning och dessutom ett förenklat omprövningsförfarande.

Anf. 61 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! Jag har blivit kontaktad av en sjukpensionär i Göteborgstrakten om en uppenbar orättvisa i lagstiftningen kring pensionssystemet. Mannen, som har varit sjukpensionär under en längre period, fick under lång tid för låg ersättning av försäkringskassan. Det här beslutet överklagades efter många år, och mannen fick då rätt till högre ersättning. Men det visade sig att han inte hade rätt till dröjsmålsränta på ersättningen, och ersättningen var av betydande storlek.

Däremot får enskilda personer betala tillbaka ett felaktigt utbetalat belopp plus ränta till försäkringskassan. Det här är inte rimligt och det kan, precis som Anita Sidén har framhållit i sitt inlägg, allvarligt minska människors förtroende för rättssamhället.

De privata försäkringsbolagen, If, SPP och KPA betalar minsann ut ränta till sina kunder i liknande situationer. Tillfrågade personer på de privata bolagen var väldigt förvånade över hur försäkringskassan behandlar sina klienter.

Justitiekanslern, som har fått det här ärendet på sitt bord från den berörde mannen, ansåg inte att försäkringskassan hade handlat fel, eftersom myndigheten agerat enligt gällande regler.

Lagstiftningen är skev, och det finns ett kryphål som gör att staten slipper betala. Enda möjligheten för den här sjukpensionären är att söka

skadestånd av staten. Det är en lång och besvärlig process. Då krävs det också att beslutet har föregåtts av fel eller försumlighet vid myndighetsutövning som staten ansvarar för. Det här har en enskild person, en sjukpensionär, väldigt svårt att bevisa, vilket i sin tur kan leda till skyhöga rättegångskostnader om man förlorar mot staten. Det gör att det inte är ett rimligt alternativ att stämma staten. Vem vågar ta den risken?

Ett annat problem som uppdagats i samband med det här ärendet är preskriptionstiden. Om den drabbade faktiskt söker skadestånd av staten, på grund av felaktig hantering av löpande utbetalningar, uppstår ett problem, därför att preskriptionstiden helt sonika räknas från dagen för beslutet, trots att det i vissa ärenden borde vara mycket rimligare att räkna den utifrån varje enskild utbetalning. Det är orimligt att det inte går att söka skadestånd för en löpande utbetalning som försäkringskassan beräknat fel, för att dagen för beslutet ligger utanför preskriptionstiden. Det kan alltså uppfattas som ett avsteg från den grundlagsstadgade likabehandlingsprincipen, nämligen allas likhet inför lagen.

Det här området måste regleras så att försäkringskassan blir skyldig att betala dröjsmålsränta, precis som varje enskild individ i Sverige är skyldig att göra detta i förhållande till försäkringskassan. Det är viktigt för människors rättsuppfattning och respekt för myndigheterna att lika regler ska gälla för alla. De ska gälla åt bägge hållen. De ska gälla myndigheter mot människor och människor mot myndigheter. Det är inte heller rimligt att kräva att man ska utsättas för påfrestande processer för att det ska uppmärksammas att det saknas lagreglering på området.

Fru talman! Detta har jag redovisat i en motion, men tyvärr har utskottets majoritet inte begripit allvaret i frågan. Det är mycket upprörande. Jag kommer att återkomma på olika sätt.

Anf. 62 WILLY SÖDERDAHL (v):

Fru talman! Jag ska använda min tid för att tala om min motion Sf261, som handlar om att ideella föreningar behandlas olika vad gäller skattelagstiftningen.

En del föreningar har fått undantag från skyldigheten att betala arbetsgivaravgifter för ersättningar till ledare och aktiva upp till en summa av ett halvt basbelopp. Andra föreningar med minst lika kostnadskrävande verksamhet har inte denna möjlighet.

Utskottet har avstyrkt motionen med hänvisning till att det har gjorts så tidigare. I årets utskottstext hänvisas till att det i betänkande 2000/01:SfU5 lämnades en utförlig redogörelse för bakgrunden till nuvarande bestämmelser. Jag kan inte hålla med om det. Möjligen var redogörelsen omfattande, men det fanns inte då eller nu någon logisk motivering till att favorisera vissa ideella organisationer eller varför andra ska diskrimineras. Den enda motivering som utskottet hittills har presterat är att ”undantaget från skyldigheten att betala arbetsgivaravgifter hade uppkommit i första hand för att förenkla möjligheten till avdrag i avgiftssammanhang för idrottsutövares kostnadsersättningar”.

Jag har tidigare tagit exempel från mitt egna engagemang i föreningslivet. Jag gör det igen.

Jag är med i två olika föreningar inom KFK-KFUM:s verksamhet, dels i idrottsförbundet genom en volleybollklubb, dels i en scoutkår. Vilka utgifter och avgifter har jag då som utövare eller ledare? I den ena

föreningen behövs idrottsskor, idrottskläder och resor till evenemangen. I den andra behövs friluftskläder, friluftsutrustning och resor till evenemangen. I det ena fallet gäller undantaget, i det andra inte. Det är klart att kostnaderna skiljer sig, men de är definitivt inte mindre för att jag är aktiv i en ideell förening som sysslar med friluftsverksamhet.

Utöver det exempel jag har tagit upp här står alla kulturföreningar utanför denna möjlighet som idrottsrörelsen har. Inte heller här tror jag att kostnaderna är mindre än i de flesta idrottsföreningar.

Fru talman! Den motivering som utskottet har lämnat är inte godtagbar. Tills en godtagbar motivering ges kommer jag att fortsätta att i denna kammare hävda att också övriga ideella föreningar har rätt att verka på samma villkor som idrottsrörelsens föreningar.

Fru talman! Jag står fortfarande bakom motionen, men för tids vinande väljer jag att inte yrka bifall till den.

Anf. 63 LARS ÅNGSTRÖM (mp):

Fru talman! Ärade ledamöter och fru statsråd i kammaren! Protokollsläsarna! Vi såg det i det krigshärjade Balkan, vi såg det i Östtimor och vi ser det i dag i Afghanistan. En av de allra första biståndsorganisationerna att gå in i krigshärjade områden för att hjälpa de mest utsatta av våra allra minsta systrar och bröder, de svårt skadade och sjuka barnen, är Läkare utan gränser.

Här i Sveriges riksdag har vi följande uppfattning: Att vara biståndsarbetare och viljan att göra en insats för människor i nöd ska inte försvåras eller förhindras genom orimliga sociala konsekvenser om man blir sjuk, föder barn eller blir arbetslös. Därför har vi ett socialförsäkringssystem där enskilda biståndsarbetare från de stora biståndsorganisationerna till det allra minsta religiösa samfund omfattas av ett heltäckande försäkringsskydd.

Men, fru talman, detta gäller inte svenska Läkare utan gränser. Den organisation som har tilldelats Nobels fredspris hamnar utanför regelverket på grund av uppenbara brister och får ett sämre skydd. Långvarig sjukdom innebär svåra ekonomiska konsekvenser. Ersättningen till de läkare som blir föräldrar är låg eller i vissa fall helt obefintlig. Den som drabbas av arbetslöshet efter hemkomst från en biståndsinsats har inte ens rätt till arbetslöshetsersättning.

Fru talman! Det här är en helt orimlig situation som knappast kan ha varit riksdagens mening när man tidigare stiftade lagar och regelverk. Det är därför med bestörtning och stor besvikelse som jag ser hur socialförsäkringsutskottet föreslår avslag på den motion som jag har väckt, där jag föreslår att man ser över lagstiftningen så att också de som arbetar för Läkare utan gränser omfattas av det generella försäkringsskyddet.

Hur kan man som socialdemokrat i det här utskottet säga sig måna om de generella försäkringssystemen samtidigt som man accepterar att en organisation systematiskt exkluderas från att omfattas av försäkringsskyddet?

Hur kan man som kristdemokrat i det här utskottet acceptera att biståndsarbetare från t.o.m. det allra minsta religiösa trossamfundet har ett försäkringsskydd men att man konsekvent diskriminerar biståndsarbetare från Läkare utan gränser?

Den svenska sektionen skickade förra året ut 50 personer till världens krishärdar. Det gör Läkare utan gränser till en av de största organisationerna som skickar ut svensk sjukvårdspersonal. Det är personer som lämnar tryggheten här i Sverige, lämnar hög lön, arbetar för en symbolisk ersättning, lever under primitiva förhållanden, arbetar i extrema situationer under extrema förhållanden, ofta med fara för eget liv, för att bistå människor i största nöd. Utskottets ovilja att se över lagstiftningen så att också dessa ca 50 personer om året omfattas av det svenska socialförsäkringssystemet och den nonchalanta skrivningen och motiveringen om att "deras skydd måste tillgodoses på annat sätt än genom den svenska socialförsäkringen", som de för övrigt själva har varit med om att betala in till, är en skam för Sveriges riksdag. Jag hoppas därför att tillräckligt många ledamöter har en så stark integritet vid omröstningen i eftermiddag att de faktiskt är beredda att stödja reservation 5, så att också biståndsarbetare från Läkare utan gränser omfattas av det generella socialförsäkringssystemet.

Jag yrkar självklart bifall till reservation 5.

Anf. 64 BERIT ANDNOR (s):

Fru talman! Utskottets ställningstagande i denna fråga har absolut inte att göra med någon form av värdering av det arbete som Läkare utan gränser gör. Jag delar naturligtvis Lars Ångströms uppfattning att de gör ett mycket värdefullt arbete och är värda all respekt. Det är inte det detta ställningstagande handlar om. Det handlar om hur vi ska bedöma denna organisation i förhållande till den svenska lagstiftningen.

Huvudsätet för Läkare utan gränser finns inte i Sverige utan finns – om jag kommer ihåg rätt – i Nederländerna eller i Belgien. Det handlar om hur vi ska se på organisationstillhörigheten.

Det handlar *inte* om en värdering av organisationen Läkare utan gränser. Vi gör inga enskilda undantag i vår lagstiftning. Det vore märkligt om vi skulle göra det i detta fall. Det handlar om att ha ett skydd i upp till ett år. Det borde vara möjligt att klara sig inom den gränsen. Det är ett ganska generöst skydd.

I slutändan, mot bakgrund av de förhållanden som gäller denna organisation, måste man genom organisationens försorg lösa denna fråga.

Anf. 65 LARS ÅNGSTRÖM (mp):

Fru talman! Jag har inte för en sekund trott att utskottets motiv för att avstyrka förslaget ligger i att man inte uppskattar insatserna från Läkare utan gränser i kris- och krigsområden i världen. Men kvar står det faktum att det är den enda organisationen som skickar ut biståndsarbetare som inte omfattas av socialförsäkringssystemet på grund av, som jag uppfattar det, uppenbara brister.

Organisationens sätt att organisera sig, där svenskar skickas ut av ett annat kontor som organiserar själva utlandsuppdragen, gör att den hamnar mellan stolarna. Den omfattas inte av EU:s regelverk och den omfattas inte heller av Sveriges regelverk. Det är det som jag finner vara helt orimligt. Det måste gå att se över den svenska lagstiftningen så att också en ny organisation som sysslar med biståndarbete, som Läkare utan gränser är, kan omfattas av det generella försäkringsskyddet. Det är ju också ett faktum att de här svenska sjuksköterskorna och läkarna, som

ställer upp som frivilliga och gör en oerhört viktig insats, själva betalar till försäkringssystemet med sin skatt. De bidrar till detta, men på grund av hur regelverket är utformat hamnar de utanför. Det finns flera exempel på det.

Därför tycker jag att det är ett högst rimligt förslag som jag har lagt fram för riksdagen om att se över regelverket och lagstiftningen så att också arbetare från Läkare utan gränser kan omfattas av försäkrings-skyddet. Det är inte förenat med några stora kostnader för samhället, för det handlar bara om ett femtiotal biståndsarbetare varje år. Det kan inte vara omöjligt att forma regelverket så att också dessa 50 personer omfattas av skyddet.

Anf. 66 BERIT ANDNOR (s):

Fru talman! Jag nöjer mig bara med att säga att Lars Ångström själv i sin replik pekar just på komplikationen när det gäller organisationen Läkare utan gränser. Det handlar alltså om att dem som man skickar ut avser andra länder. Man har sitt hemvist i Belgien eller Nederländerna. Det är det som är komplikationen.

Vi bygger ju inte vår socialförsäkringslagstiftning utifrån enskilda undantag. Men det som jag kan ta till mig och som jag tycker kan vara intressant att titta på är om vi i ett EU-perspektiv skulle kunna titta över frågan. Det som man kan titta på är naturligtvis återinträdet i sjukförsäkringen och i socialförsäkringarna i övrigt.

I det anförande som Lars Ångström höll inledningsvis tyckte jag mig kunna höra att det fanns en antydning om att vi i utskottet på något sätt skulle ha någon annan uppfattning om värdet av de insatser som Läkare utan gränser gör. Så är det naturligtvis inte. Det är inte utifrån det som vi har tagit ställning, utan frågan gäller hur vi ska betrakta Läkare utan gränser, organisationen som helhet och dess hemvist. Det är det som det handlar om.

Anf. 67 LARS ÅNGSTRÖM (mp):

Fru talman! Nej, vi har inte olika uppfattningar om värdet. Däremot har vi uppenbarligen helt olika uppfattningar om huruvida dessa biståndsarbetare ska skyddas av, ingå i och omfattas av det svenska socialförsäkringssystemet.

Berit Andnor pekar på komplikationen med hur organisationen är strukturerad och organiserad. Det faktum att det råkar vara komplicerat kan väl aldrig vara ett argument för att den inte ska omfattas av det generella försäkringssystemet! Tvärtom får man då se efter hur man kan lösa problemet med komplikationen.

Detta är de facto svenska läkare och svenska sköterskor som arbetar på svenska sjukhus som frivilligt ställer upp i de här viktiga insatserna i krigsområden runtom i världen. Det är svenska läkare och svenska sjuk-sköterskor som år efter år själva har betalat in till försäkringssystemet. Om det sedan råkar vara komplicerat att forma systemet så att också dessa personer täcks av det kan, fru talman, aldrig vara ett argument för att låta bli att se över försäkringsskyddet och försäkringssystemet.

Jag upprepar min förhoppning från mitt anförande om att tillräckligt många ledamöter i riksdagen ska se att det faktum att det råkar vara komplicerat är ett dåligt argument för avslag, och se att man bör se över

försäkringssystemet så att också dessa 50 personer kan omfattas av det. Jag hoppas att det finns så stark integritet hos så många att vi kan få ett stöd för reservation nr 5 i eftermiddag.

Prot. 2001/02:41
5 december

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 9 §.)

6 § Anslag inom socialförsäkringsområdet samt senareläggning av premiepensionens efterlevandeskydd före pensionstiden

*Anslag inom social-
försäkringsområdet
samt senareläggning
av premiepensionens
efterlevandeskydd före
pensionstiden*

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande 2001/02:SfU1
Anslag inom socialförsäkringsområdet (utgiftsområde 11) (prop. 2001/02:1 delvis) och
socialförsäkringsutskottets betänkande 2001/02:SfU7
Senareläggning av premiepensionens efterlevandeskydd före pensionstiden (prop. 2001/02:49).

Anf. 68 MARGARETA CEDERFELT (m):

Fru talman! Det nya ålderspensionssystemet medför många fördelar för den enskilde och för samhället. För samhället innebär förändringen att pensionssystemet är anpassat för att vara hållbart inför de förändringar som kommer att genomföras i såväl demografi som ekonomi i framtiden. För den enskilde individen innebär det att det nya pensionssystemet ger större möjligheter att planera för den framtida pensioneringen än vad tidigare system gjorde. Men det förutsätter också att de politiska beslut som fattas här i riksdagen ger individerna möjlighet till långsiktig planering.

Med anledning av ovanstående ställer vi moderater oss bakom det förslag som Genomförandegruppen har utarbetat. Det förslaget ligger också till grund för regeringens förslag om att senarelägga starten av sent efterlevandeskydd för pensionstid inom ramen för premiepensionssystemet till år 2003 i enlighet med vad som anförs i SfU7.

När vi sedan kommer till utgiftsområde 11 förtjänar vikten av långsiktighet och konsekvens i politiken återigen att påpekas – just för att det ska vara möjligt för människor att planera och ta ansvar för sitt liv och sin ekonomi. Därför förordar vi moderater en annan inriktning av politiken avseende detta område och även avseende den ekonomiska politiken än vad regeringen föreslår.

Den moderata politiken utgår från individen. Vi vill ha en moderniserad arbetsmarknad med avregleringar, lägre skatter och lägre offentliga utgifter men också en politik där ingångna avtal från statens sida uppfylls och inte kortsiktigt ändras. Just dessa kortsiktiga ändringar i de politiska besluten undergräver nämligen medborgarnas förtroende för det politiska systemet, skapar osäkerhet och gör det omöjligt att planera och ta eget ansvar och känna en säkerhet inför framtiden. Man ska inte behöva oroas inför vad som komma ska.

Vi moderater vill tillföra utgiftsområde 11 ytterligare 180 miljoner utöver regeringens budgetförslag. Vad vill vi med detta belopp? Jo, dels vill vi betala tillbaka den del av folkpensionen som undanhölls av staten

under perioden 1993–1998. Under denna period beräknades nämligen pensionerna utifrån ett basbelopp minskat med 2 %. Därför anser vi att de personer som uppbar folkpension under denna period ska få sin pension förhöjd utifrån ett prisbasbelopp med 2 %. Kostnaden är liten för staten, men som jag nämnde tidigare är betydelsen oerhört stor för den enskilde pensionären just för att detta visar på respekt för individen och på att de beslut som är fattade tidigare inte kortsiktigt kommer att ändras.

Det finns mycket att säga om bostadstilläggen. Det särskilda bostadstillägget för pensionärer har visat sig vara kostnadsdrivande genom att kommuner höjer hyressättningen och tar ut större kostnader för pensionärerna. Det blir ingen bättre ekonomi för den enskilde individen. Det finns ytterligare en aspekt på detta: Ska det verkligen uppfattas som eget boende när pensionärer bor i flerbostadsrum i ett särskilt boende? Detta är en fråga som regeringen borde se över och definiera om. Vad är det egna boendet?

Vi vill att bostadstillägget för pensionärer ska återställas till den ersättningsnivå som gällde före den 1 januari 2001, dvs. 90 % av boendekostnaderna mellan 100 kr och 4 000 kr i månaden. Som jag nämnde bör detta göras för att undvika att kommunerna använder bostadstillägget som ett sätt att utöka sin ekonomi.

Vi vill också förbättra situationen för de sämst ställda pensionärerna så att de erhåller en skälig levnadsnivå. När det gäller den beräkning av den bidragsgrundande inkomsten som görs vill vi att den enskilda pensionären själv ska besluta hur förmögenheten ska räknas när det gäller bostaden. Som det är i dag är det endast permanentboende i ett småhus som räknas. Varför ska det vara så? Varför ska det inte vara den enskilda pensionären som själv avgör om avdrag ska göras för ett småhus, för en fritidsfastighet eller för en bostadsrätt. Som det är i dag styrs denna beräkning väldigt mycket. Det kan inte vara meningen att man via politiska beslut ska gå in och styra hur pensionärerna ska leva sitt liv.

En annan fråga som är oerhört viktig kan inte ha missats av någon riksdagsledamot. Det gäller änkepensionerna. Det är återigen enskilda individer som har drabbats av förändringar i lagstiftningen. År 1988 beslutade riksdagen om förändringar av änkepensionssystemet. Detta gjorde man mot bakgrund av att förvärvsfrekvensen för kvinnor hade ändrats osv. Men det kom ett nytt beslut 1997 som innebar ett direkt brott mot de överenskommelser som var gjorda tidigare. Det fanns ett beslut i riksdagen om att änkepension skulle utgå till de kvinnor som hade blivit änkor före pensionsdagen. Men med det nya beslutet ska änkepensionen inkomstprövas. Detta har lett till att den ekonomiska situationen för många kvinnor har omkullkastats och totalt förändrats i jämförelse med vad som faktiskt var beslutat och förutspått tidigare.

Det finns väl ingen ledamot här i riksdagen som har kunnat undgå att se hur kvinnorna har drabbats. Regelbundet står det änkor här utanför riksdagshuset och vill få gehör för sin fråga. Jag tycker att det är på tiden att också riksdagen uppmärksammar denna situation och ser till att hålla det löfte som en gång har getts här i riksdagen.

Regeringen talar ofta om sin vilja att stötta utsatta grupper. Visa detta också i praktisk handling! Det finns ett utmärkt tillfälle att göra detta nu. Vi moderater vill återställa övergångsreglerna för änkepensionerna till det som gällde före den 1 april 1997.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation 29. Jag står naturligtvis också bakom våra övriga reservationer.

Anf. 69 CLAES STOCKHAUS (v):

Fru talman! Nu är vi inne på socialförsäkringsutskottets betänkande nr 1 utgiftsområde 11 *Ekonomisk trygghet vid ålderdom*. På det här området finns anslagen till ålderspensioner, efterlevandepensioner, BTP och delpensioner.

Vi kan konstatera att det efter budgetuppgörelsen blir ett par förbättringar när det gäller bostadstillägget för pensionärer, BTP.

För det första höjs ersättningsnivån för BTP från 90 % till 91 % av bostadskostnaden upp till 4 500 kr.

För det andra höjs åldersgränsen för när hemmavarande barn ska anses som självförsörjande från 18 till 20 år.

Jag tänker i första hand uppehålla mig vid BTP-anslaget. Här har Vänsterpartiet två reservationer, dels en om kvinnors beroende av bostadstillägg, dels en om framtida ersättningsnivå inom bostadstillägget.

När det gäller kvinnors beroende av BTP hänvisas det till att detta följs fortlöpande inom ramen för jämställdhetspolitiken. Regeringens mål med jämställdhetspolitiken, dvs. att kvinnor och män ska ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom livets alla områden, har vi vänsterpartister självfallet också skrivit under. Det är samma politik som vi står för. Det gjorde vi även före förhandlingarna.

I den här frågan hänvisar utskottet kvinnors stora beroende av BTP till utgiftsområde 14:5 *Jämställdhetspolitik*, och det väcker en del frågor. Vad jag kan se handlar det här området i första hand om kvinnor och män i yrkesverksam ålder, även om det allmänt uttrycks att de ekonomiska resursernas fördelning mellan kvinnor och män fortlöpande följs. Jag är rädd för att frågan om den höga andel BTP-beroende bland kvinnor försvinner i den stora mängden frågor som måste belysas utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Här anser jag och Vänsterpartiet att en separat utredning bör ske angående kvinnors stora beroende av BTP, men jag lyfter inte den reservationen utan väntar till nästa som handlar om framtida mål när det gäller ersättningsnivån inom BTP. Skälet till att jag inte lyfter den förra är mera att begränsa voteringarna och mindre att just denna reservation om BTP-beroendet, reservation 32, inte finns med i betänkandets innehållsförteckning.

Fru talman! Jag passar redan nu på att yrka bifall till vår reservation 33 om framtida ersättningsnivå inom bostadstillägget. Den handlar ytterst om att många låginkomstpensionärer har ett dyrt boende. Det finns i praktiken inga alternativ för de här pensionärerna. De är helt enkelt hänvisade till höga boendekostnader. Med en på sikt högre ersättningsnivå blir träffsäkerheten än bättre, som vi ser det, framför allt för många kvinnor.

Detta är dock ett mycket blygsamt krav från vår sida. Vi säger att det är ett framtida inriktningsmål. Vi anger inte någon framtida genomförandepunkt, även om målet på 95 % var ett av våra förhandlingskrav, vilket kan noteras till protokollet. I den här frågan är vi så blygsamma att vi inte ens säger när statsfinanserna så tillåter, som det annars heter när det gäller taken i sjukförsäkringen och a-kassan. Vi vill bara ange färd-

Prot. 2001/02:41
5 december

Anslag inom socialförsäkringsområdet samt senareläggning av premiepensionens efterlevandeskydd före pensionstiden

riktningen, men icke. Utskottet anser inte att riksdagen nu ska uttala sig om det framtida målet när det gäller ersättningsnivån inom BTP. För vår del är det bara att beklaga, men vi kommer igen.

Om vi ser på de övriga anslagsområdena finner vi att vi har ett särskilt yttrande under anslaget ålderspensioner. Det handlar om pension till gift pensionär under punkt 22. Här vill vi markera att inriktningen bör vara att pension ska utgå med lika stort belopp oavsett civilstånd för att jämställa pensionärer med alla övriga i samhället. Varför åtminstone inte uttala att detta bör genomföras när finanserna så tillåter? Vad säger ni i Genomförandegruppen? Jag låter bollen gå vidare.

När det gäller de olika borgerliga förslagen på det här utgiftsområdet tror jag att jag avvaktar till replikomgången.

Nu tänker jag gå över och prata allmänt om pensionerna. Jag var tidigare inne på de jämlika villkor som utskottet hänvisar till när vi i Vänsterpartiet vill ha en särskild utredning om kvinnors höga beroende av BTP. Hur är det då med det nya ålderspensionssystemet? Finns det jämlika kvalifikationsmöjligheter för män och kvinnor där? Låt oss se hur det är med detta.

I inledningen till avsnittet om utgiftsområde 11 i betänkandet står det att det nya ålderspensionssystemet bärs upp av livsinkomstprincipen. I den information som annars rent allmänt ges om ålderspensionssystemet framhålls att det ger goda möjligheter för enskilda att påverka storleken på pensionen genom ökade förvärvsinkomster. Har då män och kvinnor samma möjligheter att öka förvärvsinkomsten under intjänandetiden? Såvitt vi kan förstå visar alla tillgängliga fakta på att så inte är fallet.

Vänsterpartiet menar att det nya pensionssystemets konstruktion i relation till hur arbetstiden och det sociala livet i övrigt ser ut är orättvist mellan män och kvinnor sedda som grupper. Det nya pensionssystemet bygger på en inkomstmaximering för dem som vill ha en någorlunda hygglig pension i framtiden. Problemet är att inte alla har samma möjlighet att påverka sina inkomster. Som grupp sett tvingas kvinnor i större utsträckning att ofrivilligt arbeta deltid. Hur det då blir med deras inkomstmaximering är lätt att räkna ut. Deras framtida pensioner blir lägre.

Detta gäller även om kvinnor och män skulle ha samma möjligheter och beträffande möjligheterna att få heltidsarbeten. Då är det helt plötsligt lönen som spökar. Lönediskrimineringen är utbredd, och även det bidrar till att intjänandemöjligheterna i stort ser olika ut mellan kvinnor och män.

Låt mig gå tillbaka till något som har tydligare anknytning till utgiftsområde 11, nämligen det grundskydd i det nya pensionssystemet som framgent kommer att utgöras av garantipensionen. Såvitt vi förstår kommer det under lång tid att vara så att en stor del av befolkningen åtminstone i någon utsträckning blir beroende av garantipensionen. Denna pension finansieras via statsbudgeten.

Men om vi framgent skulle få ett negativt samhällsekonomiskt utvecklingsförlopp blir följderna att behovet av garantipension kommer att öka. Vilka konsekvenser detta skulle få för statsbudgeten vill regeringen inte i något sammanhang redovisa. Varför denna ovilja?

När det gäller betänkandet SfU:7 *Senareläggning av premiepensionens efterlevandeskydd före pensionstiden* har vi för dagen inga kommentarer. Möjligtvis skulle vi kunna säga: Vad var det vi sade?

Till slut, fru talman: Jag står givetvis bakom Vänsterpartiets två reservationer på det här utgiftsområdet, men för att få en rimlig hantering av voteringarna yrkar jag bifall endast till reservation nr 33.

Anf. 70 MARGARETA CEDERFELT (m) replik:

Fru talman! Jag vill fråga Claes Stockhaus om Vänsterpartiet är berett att bidra till ett beslut som innebär att det beslut som togs här i riksdagen i december 1996 med stöd av Vänsterpartiet nu upphävs? Beslutet innebär att det utfärdade löftet om änkepensioner bröts. I dag, fem år senare, tycker jag att det är dags att se till att änkor återigen garanteras en ekonomisk trygghet. Är Vänsterpartiet berett att medverka till detta?

Anf. 71 CLAES STOCKHAUS (v) replik:

Fru talman! När det gäller änkor vet säkert Margareta Cederfelt att vi i förhandlingar har försökt driva denna fråga. Vi har nått så långt som vi har kunnat hittills, men den här frågan kommer självfallet hela tiden att vara aktuell från vår sida. De små förbättringar som har skett är vad vi hittills har kunnat åstadkomma.

Jag kan inte säga så mycket mer i den frågan, men det skulle kanske också vara lämpligt att ställa en fråga till Centerpartiet lite längre fram i debatten om hur Centern ser på detta.

Anf. 72 MARGARETA CEDERFELT (m) replik:

Fru talman! Ja, frågan kommer att ställas.

Claes Stockhaus säger att Vänsterpartiet inte har nått ända fram. Kommer Vänsterpartiet att driva frågan om att återställa änkornas ekonomiska trygghet?

Anf. 73 CLAES STOCKHAUS (v) replik:

Fru talman! Ja, det kommer att bli nya förhandlingsomgångar om vi får en liknande konstellation efter kommande val. Den som har stridit hårdast för denna fråga i vår partigrupp är Ulla Hoffmann, och om hon finns kvar här under nästa mandatperiod lär det med all säkerhet komma att ryka rejält om henne även då.

Anf. 74 KENNETH LANTZ (kd):

Fru talman! Vi debatterar nu utgiftsområde 11 *Ekonomisk trygghet vid ålderdom*. Jag vill gärna läsa upp rubriken över utgiftsområde 11 ännu en gång, med lite eftertryck: *Ekonomisk trygghet vid ålderdom*. Visst låter det vackert! Vem vill inte ha det så? För att uttrycka det ännu tydligare: Det kommer vi alla att kräva. Frågan är bara om någon kommer att notera våra krav, eller om man i framtiden kommer att säga till oss: Håll tyst med vad du får! Pengarna räcker inte till mer än så här.

Betänkandetexten beskriver med vackra ord vår nya stora innovation på utgiftsområde 11, nämligen det nya pensionssystemet, som träder i kraft 2003. Det är bra. Det är genomtänkt och en förutsättning för framtida pensionsutbetalningar. Men vad är regeringens stöd och hjälp till dagens pensionärer utan ATP annat än några extra smulor från den rikes bord?

Prot. 2001/02:41
5 december

*Anslag inom social-
försäkringsområdet
samt senareläggning
av premiepensionens
efterlevandeskydd före
pensionstiden*

Även om regeringen föreslår och även driver igenom en viss höjning av pensionstillskottet, anser inte kristdemokraterna detta vara tillräckligt. Antalet pensionärer med låg eller ingen ATP blir visserligen allt mindre, men för den skull ska de inte glömmas bort. Det är bra med regeringens förslag om medeltillskott på området, men fortfarande anser vi att dessa människors pensioner är alltför låga.

Kristdemokraterna vill därför anslå ytterligare 1 100 miljoner kronor för att förbättra pensionstillskottet för de ekonomiskt sett sämst ställda pensionärerna.

I sammanhanget kan man inte låta bli att kommentera det märkliga i att gifta och sammanboende ska ha olika ekonomiska spelregler. Det borde vara en rättighet i svensk lagstiftning att pension ska utgå oberoende av civilstånd. Det är ett krav som kristdemokraterna driver även inom t.ex. skatteområdet, där man i lagstiftningen fortfarande envisas med sambeskattnings.

I enlighet med vårt särskilda yttrande nr 5 vill jag erinra kammaren om kristdemokraternas förslag om att höja pensionstillskottet med 200 kronor per månad kvarstår.

Fru talman! Jag vill också när det gäller frågan om efterlevandepension till vuxna med eftertryck återigen läsa upp rubriken *Ekonomisk trygghet vid ålderdom*. I betänkandet tas även upp ekonomisk trygghet vid händelse av sorg. Omställningspension utbetalades före april 1997 i tolv månader. Därefter sänktes tiden till sex månader. Det är ett beslut som har drabbat många hårt. Ingen sörjande människa vill i ett dylikt läge komma till beslutsfattare med önskemål om att rätta till felaktigheterna. Nej, ansvaret för att visa empati i detta sammanhang är vårt. Det är märkligt att socialdemokrater kan sätta sig över människor som redan har det svårt. Vid sorg och ensamhet borde man inte drabbas av ekonomiska spörsmål. Man har i ett sådant läge nog med andra frågor och problem. Därför är det glädjande att läsa om ett kommande åtagande om att omställningspensionen ska utsträckas till tio månader efter 2003. Men jag vill fråga kammarens företrädare för regeringen: Varför återställer inte regeringen omställningspensionen till tolv månader redan per omgående? Beror det på att man inte bryr sig om den ekonomiska tryggheten för dessa grupper?

Nu önskar jag att det skulle vara tillräckligt med denna grupp. Men, ack, så är det inte. Vid samma tillfälle, 1997, drabbades även änkor av en påtaglig indragning, som vi nyss har hört, som är en ren och skär konfiskation. Deras män hade under flera år blivit invaggade i den då okända men nu bevisade falska förhoppningen att folkpensionsavgiften skulle gälla som premie för ett livsvarigt avtal för efterlevande. I enlighet med då gällande avtal borde det ha fungerat än i dag. Men även på detta område kunde regeringen tillsammans med Centerpartiet sätta sig över enskilda människor och kräva indragning av utlovad och dessutom under kortare eller längre tid utbetald efterlevandepension.

Jag tror att vi är många som känner enskilda kvinnor som drabbats. Om inte vill jag välkomna kammarens ledamöter ut på Mynttorget för att samtala med ihärdigt demonstrerande änkor. De har stått där i ur och skur sommar och vinter för att påtala sin avtalade rätt till änkepension efter avlidna makar.

Nu läser vi i betänkandet att reglerna ska anpassas år 2003, men det är inte tillräckligt. Kristdemokraterna anser att änkor ska kompenseras redan nu och återfå sin tidigare utbetalade änkepension. Det är inte svårt att ställa frågan. Jag förväntar mig här och nu, fru talman, svar på följande fråga. Vad ska jag svara änkor när jag direkt efter denna debatt kommer att möta dem ute på Mynttorget? Vad ska jag svara min tidigare arbetskollega som förlorat ca 3 000 kr i månaden efter skatt när hon nästa gång ringer till mig för att fråga om beslutet i kammaren har blivit till hennes fördel eller nackdel?

I socialförsäkringsutskottets betänkande 13 under 1999/2000 konstaterades under utskottets bedömning att frågan om änkepension bereds inom Regeringskansliet och att regeringen ämnar återkomma i frågan. Det har nu kommit flera propositioner sedan dess. Regeringen har inte återkommit i denna fråga på ett för oss kristdemokrater godtagbart sätt. Snarare är det så att den har negligerat både frågan och änkor. Det är ännu en grupp människor som regeringen sätter sig över, och den bestämmer var skåpet ska stå.

Jag förstår inte hur t.ex. Claes Stockhaus kan acceptera detta och samarbeta i denna fråga med regeringen eftersom Vänsterpartiet var starkt kritiskt till detta förslag 1997. Vi hörde just Claes Stockhaus vällovliga ord om jämställdhet och omtanke om kvinnorna. Det skulle vara glädjande om vi kunde få ett stöd från Vänsterpartiet när vi snart ska gå till omröstning avseende reservation 29.

Med anledning av detta, fru talman, yrkar jag bifall till reservation 29 under punkt 23.

Jag ska också helt kort beröra bostadstillägget för pensionärer. Kristdemokraternas syn på detta är att fritidsfastigheter inte bör räknas in i underlaget för inkomstprövning av BTP. Vi har nämnt det tidigare i andra debatter. Vårt förslag, som dock föll i finansbeslutet, har finansierat möjligheten att fritidsfastigheter inte ska räknas in i underlaget för BTP. Vi anser att det är ett intrång i livskvaliteten. Många äldre har ett litet torp eller sommarhus för att kunna unna sig miljöombyte. Det besparar dem säkerligen en och annan krämpa också och som följd blir det lägre sjukvårdskostnader.

Alla borde vara på det klara med möjligheten att avstå från fritidsfastigheter i underlaget för BTP. Men vi ser att regeringen gång på gång vill klämma ut allt vad som går från låg- och medelinkomsttagare. Är det så man ska behandla sina äldre? Ingen lyx, och inte ens det som de själva har sparat ihop till. Nu ska denna lilla enkla förmån räknas in i förmögenhet och underlag till BTP. Resultatet blir försäljning och inskränkning av livskvaliteten.

Kristdemokraterna anser att det är fel, fru talman. Jag refererar i övrigt till våra reservationer, som jag också står bakom, och som vi dessutom har fogat till detta betänkande, och likaså vårt särskilda yttrande.

Anf. 75 CLAES STOCKHAUS (v) replik:

Fru talman! Kenneth Lantz ställde en fråga, och en fråga ska besvaras. Jag tänker besvara den så här. Kenneth Lantz vet mycket väl att det i en förhandling handlar om att ge och ta. Man bryter inte en förhandling på en enskild fråga. Det måste vara helt avgörande för politikens inriktning i stort i så fall.

Jag vet inte om Kenneth Lantz tänker kandidera nästa period. Hans parti eftersträvar i varje fall att det ska bli en borgerlig seger i nästa val. För att det ska kunna bli en regering krävs väl att de fyra borgerliga partierna ingår. Då blir det i stället er tur att försöka övertyga Centern och diskutera med dem den inställning de haft tidigare just i fråga om ankorna. Det kanske blir en svårare variant än för vår del.

Vi försöker ändå vid varje förhandlingstillfälle att lyfta frågan, och vi kommer framåt lite smått allteftersom. Nu senast blev det 30 miljoner. Det blir säkert mer längre fram om vi har den här konstellationen. Jag kan bolla tillbaka frågan. Vid en eventuell borgerlig seger nästa val kanske ni får svårare att få med alla på vagnen.

Anf. 76 KENNETH LANTZ (kd) replik:

Fru talman! Det var en ganska enkel fråga att besvara. Vi har inte brutit några avtal. Därför har vi heller ingenting att skämmas för inför ankorna. Vi har inte gått ut och lovat någonting annat än vad vi har kunnat hålla.

Vad beträffar samarbetet med Centern i just denna fråga tänker jag svara med precis samma mynt som regeringen har sagt men bevisligen inte har infriat, nämligen att vi tänker återkomma i frågan. Jag är helt övertygad om att vi ska lyckas med en förhandling tillsammans med Centerpartiet i den här frågan.

Låt mig vända tillbaka till Claes Stockhaus med en fråga. Man bryter inte förhandlingar, men bryter man avtal? Jag uppfattade det som att Vänsterpartiet var på vår sida genom att trycka på rätt knapp 1996. Är det avtalet brutet i dag? Den frågan vill jag bolla tillbaka.

Anf. 77 CLAES STOCKHAUS (v) replik:

Fru talman! Kenneth Lantz vet mycket väl att frågor som har avgjorts tidigare kan vid ett förhandlingstillfälle få justeras till en del om det är en mindre del i ett större sammanhang. Vi försöker ändå lyfta frågan vid varje tillfälle. Det är Kenneth Lantz väl medveten om, eftersom vi har nått en liten del. Vi har i varje fall nått längre än vad kristdemokraterna har kunnat nå, men det är i och för sig inte så konstigt eftersom de är i opposition. Vi har i varje fall nått en bit på vägen.

Frågan kommer ständigt att vara aktuell. Det märkte väl Kenneth Lantz i mitt replikskifte med Margareta Cederfelt. För oss är frågan viktig. Men det är många frågor som ska avgöras i en förhandling. Vi kommer att driva på. Det kan vi lova.

Anf. 78 KENNETH LANTZ (kd) replik:

Fru talman! På ett sätt skulle jag kunna tolka det som att det finns förhoppningar om man låter hjärtat vara med och bestämma. Känslan finns bevisligen hos Claes Stockhaus m.fl. att vara med om att återställa änkepensionen i omröstningen. Låt oss se när omröstningen är framme vid beslut. Nu har inte Claes Stockhaus någon mer replikrätt. Men han talar så väl och varmt om jämställdhet.

Vi kan ta ett annat exempel där vi har sett att regeringen inte har nått ända fram. Det gäller jämställdhet inom förmögenhetsbeskattningen. Där hade vi haft möjligheten att ta bort sambeskattningen om vi kunnat enas.

Men inte ens på det området fanns det möjlighet att uppleva ett stöd från Vänsterpartiet.

Prot. 2001/02:41
5 december

Anf. 79 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Av alla våra socialförsäkringar är pensionssystemet den allra största och förstås en av de allra viktigaste. Det handlar om hur vi ska få möjlighet att, på gamla dar när vi inte har löneinkomster, kunna ha en hygglig tillvaro och känna tryggheten under det yrkesverksamma livet att så kommer att ske.

Vi har i vårt land genomfört en mycket stor pensionsreform – jag vågar nog säga att det är en av de största som något industriland har genomfört de senaste decennierna. Dess grundläggande innehåll känner kammarens ledamöter väl. Det som nu pågår efter att vi tog ställning 1994, i den breda fempartiöverenskommelsen, är genomförandet av reformen.

På några punkter har det inte gått så rasande fort under de sju socialdemokratiska åren, men sakta men säkert läggs byggsten till byggsten vad gäller genomförandet. Vi har snart alla pusselbitarna på plats. Det finns några undantag, och icke oväntat rör det sådana saker som Socialdemokraterna inte har varit så förtjusta i men som de har kommit överens om. Detta ska vi väl få återkomma till i andra sammanhang inom kort.

Helt nyligen har Riksförsäkringsverket och andra som haft i uppdrag att försöka bedöma hållfastheten i det nya pensionssystemet redovisat sina senaste bedömningar av detta. Det har de gjort i samband med ett uppdrag som handlar om den s.k. automatiska balanseringen, det system som är tänkt att vara med för att om det krävs kunna införa en lägre indexuppräknings, en bromsad sådan, än vad som finns i huvudreglerna för systemet.

Dessa beräkningar visar, kan jag i all korthet nämna, att med de mest sannolika antagandena om framtiden förefaller inte den s.k. bromsen behöva användas. Ingen av oss känner framtiden – det kan förstås komma att ske på ett annat sätt om det går väldigt dåligt i ekonomin eller i världen eller om det på annat sätt blir för dålig balans mellan de pengar som betalas in och de förmåner som pensionärerna ska ha.

Just nu ser beräkningarna för de kommande decennierna förvånansvärt goda ut. Med vad man får uppfatta som någorlunda rimliga antaganden, av typen att vi över tiden ska kunna åstadkomma en tillväxt i vår ekonomi på i genomsnitt 2 %, att de pengar vi placerar med relativt fria placeringsregler i genomsnitt ska kunna ge drygt 3 % om året och ett antal andra antaganden ser det relativt hyggligt ut, som sagt var.

En av huvudprinciperna i det nya pensionssystemet är det vi ibland brukar kalla raka rör, att det ska finnas ett samband mellan det man betalar in och det man får ut. Den principen är mer genomförd i det nya pensionssystemet än i kanske något annat system i världen.

Det finns ett par undantag. Ett av dem gäller en stor konflikt som har funnits mellan den borgerliga sidan och den socialdemokratiska sidan och har gällt de s.k. avgifterna ovanför taket. Där blev det en uppgörelse om att man skulle se till att hälften av avgifterna ovanför förmånstaket var kvar, dvs. de avgifterna ger ingen pensionsrätt.

Anslag inom socialförsäkringsområdet samt senareläggning av premiepensionens efterlevandeskydd före pensionstiden

Enligt borgerlig uppfattning är detta förstås fel, men det ingår som en del av uppgörelsen. Vi fick i den delen nöja oss med att bli av med hälften, eftersom det tidigare var fulla avgifter ovanför taket.

Ett annat, mindre undantag från principen om raka rör har gällt huruvida man kan få pensionsrätt när man är under 16 år även om det dras pensionsavgift. Nu har glädjande nog genomförandegruppen på den punkten landat på att ta bort detta undantag och även göra det retroaktivt. Det kommer ett förslag till riksdagen, stött av de fem partierna, som innebär att sommarjobbare och andra också ska få pensionsrätt för sina pengar. Principen om raka rör ska upprätthållas.

Detta rör förstås inte så väldigt många människor i vårt land. Häromåret rörde det sig om drygt 3 000 ungdomar, tror jag, som debiterades avgift utan att få några rättigheter för det. Det kommer nu att införas retroaktivt fr.o.m. 1999. Det rör sig om kanske 8 000–10 000 ungdomar som får se värdet av detta med raka rör, även om deras intresse för sina pensionsrättigheter kanske inte är så överväldigande när de börjar första årskursen i gymnasiet eller vad det kan vara fråga om.

Vi hoppas förstås att vi på sikt ska kunna nå en enighet även om att ta bort de andra avstegen från principen om att det ska vara raka rör mellan avgifter och förmåner.

Vårt nya pensionssystem har väckt ett mycket stort internationellt intresse. Redan året efter det att vi tog beslut här i kammaren, 1994, beslöt man i Italien om en liknande reform, dock med en avsevärt längre genomförandetid. Det innebär väl att det finns betydande ekonomiska problem för dem att hantera den ändå.

Polen, Lettland och flera andra länder har beslutat om reformer som mycket liknar den svenska pensionsreformen.

Denna månad kommer man i Ryssland att vid en andra läsning ta en pensionsreform som innehåller betydande likheter med det som vi har beslutat i denna kammare.

Så sent som i förra veckan har OECD i sin rapport om Frankrike gett dem rådet att införa någonting som kallas ett aktuellt neutralt system. Bakom detta konstiga uttryck döljer sig det som vi på svenska brukar kalla livsinkomstprincip.

Med tanke på pensionsreformens breda uppslutning är det stor enighet om en stor del av pensionsområdet mellan åtminstone fem av de politiska partierna. Men det finns undantag.

Ett undantag är det som har införts – tyvärr – för några år sedan, att sänka pensionärers bostadstillägg om de har fritidshus. Vi har motsatt oss denna förändring från första början och försöker varje år vinna majoritet för att ta bort bestämmelsen. Det har inte lyckats hittills, och vi har väckt liknande förslag nu i höst.

En annan punkt där vi är oense gäller förkortningen av omställningspensionen när någon har blivit änka eller änklings, som i ett slag sänktes från tolv till sex månader våren 1997. Där har vi förespråkat att man ska ha kvar tolv månadersgränsen. Skälet är uppenbart. Det är en mycket stor omställning i en människas liv att bli av med sin livskamrat, och det kan också få stora ekonomiska konsekvenser. Att då ha så kort tid på sig som sex månader är enligt vår mening inte anständigt.

Något lite har vi fått gehör för de här synpunkterna, i och med att regeringen nu har släpats fram till en ståndpunkt att man år 2003 tänkte

förlänga det till tio månader i stället för de sex månaderna. Vi kvarstår vid vår uppfattning att det omedelbart borde höjas till de gamla tolv månaderna.

Den mest upprörande besparing som har ägt rum under det i vissa avseenden tuffa 90-talet i vårt land var den kraftiga försämring av änkepensionerna som det fattades beslut om i denna kammare våren 1997. Det är inte bara min uppfattning, utan även forskare med anknytning till socialdemokratin har beskrivit detta som det största avsteget från den svenska välfärdsmodellen som har ägt rum under det senaste decenniet. Det är märkligt att det inte har hänt något mer på det här området.

Vänsterpartiet har i likhet med oss från början kritiserat den här försämringen. Det har vi förstås tyckt vara bra. Det var säkert många änkor som i valrörelsen 1998 tyckte att det var bra att höra hur man från Vänsterpartiets sida, minst lika högt som från Folkpartiets sida, kritiserade detta. Många av ankorna trodde förstås att det skulle bli något resultat när man fick den samverkan som nu finns mellan Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna.

Vi får ju höra i denna kammare hur ledande företrädare för Vänsterpartiet, som partiets gruppleddare i socialförsäkringsutskottet Ulla Hoffmann, slåss så att det ryker om det. Då är det bara att konstatera att de förändringar som man har lyckats uppnå under de år som har gått sedan 1998 är i en sådan takt att, om jag har räknat rätt, fru talman, man kommer att ha lyckats med sitt vallöfte någon gång omkring år 2072.

Jag är intresserad av att höra Lennart Klockares bedömning, om han tycker att jag har räknat i huvudsak rätt vad gäller Vänsterpartiets framgångar eller om jag har räknat fel på något år.

Till Socialdemokraterna vill jag ställa frågan: Om det nu är så att man på punkt efter punkt har genomfört återställare, om den socialdemokratiska partikongressen kände sig så uppmuntrad och pigg av den ekonomiska situationen i riket att man röstade igenom ett antal nya krav på reformer, vad är det då som gör att socialdemokratin är så oerhört emot att rätta till den här stora attacken som gjordes mot änkepensionerna? Vad är det som gör att man tydligen i förhandlingar med Vänsterpartiet står emot allt vad man orkar och nästan ställer kabinetsfråga på att få behålla änkepensionernas stora försämring?

Jag tror att det finns ett antal personer, inte bara de änkor som många av oss har träffat utan många andra, som undrar vad som ligger bakom socialdemokratins oerhörda envishet just på den här punkten i fråga om att slå vakt om försämringarna i änkepensionerna.

Fru talman! Vi har flera bra reservationer, men för tids vinnande nöjer jag mig med att yrka bifall till den reservation som rör änkepensionerna, reservation nr 29.

Anf. 80 LENNART KLOCKARE (s):

Fru talman! Det område vi nu debatterar berör den ekonomiska äldrepolitiken inom utgiftsområde 11, som berör bl.a. ålderspensionen, efterlevandepensionen och bostadstillägget till pensionärer. Nuvarande folkpension och pensionstillskott kommer från år 2003 att ersättas av en garantipension, och dessutom kommer ett äldreförsörjningsstöd att införas som från samma år ska ingå i utgiftsområdet.

Prot. 2001/02:41
5 december

Anslag inom socialförsäkringsområdet samt senareläggning av premiepensionens efterlevandeskydd före pensionstiden

De insatser som har gjorts under 1990-talet för att sanera statens finanser har även drabbat pensionärerna. Emellertid vidtogs åtgärder för att skydda de pensionärer som har de lägsta inkomsterna genom förbättringar i bostadstillägget och i pensionstillskottet. Bostadstillägget har mer än fördubblats sedan 1993. Pensionärerna som kollektiv har trots allt klarat saneringen bättre än andra grupper, t.ex. i jämförelse med ensamstående med barn, även om det finns enskilda pensionärer som har haft det svårt.

Ekonomi för äldre har utvecklats i en positiv riktning, bl.a. beroende på att nya pensionärer har en högre ATP. Detta bekräftas av SCB:s stora levnadsnivåundersökning och nu senast i slutbetänkandet *Välfärdsbokslut för 1990-talet*.

Det nya ålderspensionssystemet innebär att kommande generationer kommer att få en pension som är anpassad till vad ekonomin och demografin tillåter. Bl.a. innebär det att ATP för ålderspensionärer fr.o.m. 2002 följsamhetsindexeras. Detta innebär att ATP huvudsakligen ska följa inkomstutvecklingen i stället för prisutvecklingen.

Fru talman! Jag kan konstatera att åtskilliga förbättringar har genomförts under senare år, särskilt för de pensionärer som har de lägsta inkomsterna. Utskottet anser att det är viktigt att tillgängligt utrymme för ekonomiska förbättringar används selektivt. Därför föreslås i budgeten förbättringar av bostadstillägget och en utvidgning av skattereduktionen.

Följsamhetsindexeringen, som ska börja tillämpas från årsskiftet, innebär att tilläggspensionen för dem som är födda 1936 och tidigare räknas upp med 3,28 %. Enbart prisuppräknningen hade medfört en uppräknings med 2,71 %. Trots förbättringar på många områden är det viktigt att pensionärernas ekonomiska förhållanden fortlöpande uppmärksammas.

Regeringen föreslår även att en skattejustering ska göras så att de med ATP får en skattereduktion. De som har låg eller ingen ATP får en engångsutbetalning i samband med att besked om slutlig skatt erhålls, dvs. som regel i augusti. De kommer att få 1 320 kr som betalas ut åren 2002 och 2003.

Fru talman! Det är några motioner som jag skulle vilja kommentera. En sådan motion handlar om att pensionen skulle likställas mellan gifta och ogifta. Detta skulle beröra dem som är födda 1953 och tidigare samt pensionärer som uppbär garantipension.

En sådan förändring har kostnadsberäknats till över 5 miljarder kronor. De partier som står bakom överenskommelsen ansåg att dessa medel borde användas till mer angelägna delar av grundskyddet i pensionssystemet.

Jag vill understryka det som partierna bakom överenskommelsen var överens om, dvs. vikten av att vårda pensionsöverenskommelsen. Ändringar som ska göras måste ske i samförstånd mellan de partier som står bakom överenskommelsen. Om något av partierna börjar att motionera för förändringar kan det lätt börja gunga i en sådan överenskommelse. Jag tror att alla partier skulle kunna tänka sig att göra någon justering i det ursprungliga förslaget, men jag hoppas att vi med den anda och inriktning som har gällt också kan vårda den här överenskommelsen.

Som jag tidigare har redogjort för har kraftiga förbättringar gjorts inom BTP, alltså bostadstillägg till pensionärer. Nu föreslår regeringen

att bostadstillägget ska förbättras ytterligare. Det kommer i huvudsak kvinnor med låga pensioner till del.

Förslaget är att ersättningsnivån i BTP fr.o.m. år 2002 ska vara 91 % upp till en bostadskostnad på 4 500 kr. Det är samma ersättningsnivå som regeringen föreslagit i propositionen 2000/01:140. Förändringen innebär en förbättring för pensionärer med BTP med i snitt 400 kr och som mest 540 kr per år.

Men i stället för att förbättra för den del av pensionärskollektivet som har de lägsta inkomsterna och uppbär BTP vill moderaterna försämla för de ca 98 % av de 400 000 pensionärer som har BTP. Den övervägande delen av dem är kvinnor.

Moderaternas förslag innebär att taket för den högsta bostadskostnad som kan godkännas ska sänkas med 500 kr, alltså från 4 500 till 4 000 kr, samt också att golvet på 100 kr ska återinföras. Det innebär en försämring av bostadstillägget med 585 kr i månaden.

Fru talman! Det finns några motioner från den borgerliga sidan om att fritidsfastigheter inte ska ingå vid beräkningen av BTP. Frågan har tidigare behandlats vid ett flertal tillfällen i denna kammare. Och av den av riksdagen nyligen beslutade nya BTP-lagen framgår att stödet är utformat som ett individinriktat stöd av grundskyddskaraktär, där bidragstagarens samlade ekonomi ska vara avgörande för rätten till stöd. Därför anser utskottet att det är rimligt att inte enbart kapitalavkastningen utan även själva förmögenhetsinnehavet påverkar den bidragsberättigades rätt till BTP.

Fru talman! När det gäller efterlevandepensionen har åtgärden varit nödvändig för att sanera statens finanser. Utskottet ser positivt på förslaget att höja åldersgränsen för hemmavarande barn från 18 till 20 år. Detta medför förbättringar för änkor med barn. Även kompensationsnivån i bostadstillägget medför förbättringar för ankorna. Regeringen kommer dessutom under januari månad nästa år att föreslå ytterligare förbättringar inom änkepensionen.

De förslag till försämringar inom BTP-området som Moderaterna föreslår skulle innebära ytterligare försämringar för ankorna utifrån den lagstiftning som gäller. Moderaterna vill ju i andra sammanhang ge sig ut för att vara ankornas förespråkare.

Även om Moderaterna skulle få gehör för sitt förslag att avskaffa inkomstprövningen, innebär det att det blir de änkor som i dag har bostadstillägg som skulle drabbas av Moderaternas förslag, och det är ju de änkor som har de lägsta inkomsterna. Men det är kanske helt i sin ordning enligt den moderata politiken att det är personer med låga inkomster som ska drabbas av deras politik och att mer välbeställda gynnas. En minskning av pensionen för de änkor som har BTP i dag skulle innebära en försämring med 585 kr i månaden. Det tycker jag inte är en bra och rättvis politik.

Utskottet har i ett tidigare betänkande behandlat omställningspensionen, som kommer att förlängas från sex till tio månader från 2003 och till tolv månader från 2005. Utskottet förutsätter att regeringen återkommer med förslag till riksdagen om en tidigareläggning av tolv månadersperioden om det ekonomiska utrymmet medger detta.

Jag vill yrka bifall till utskottets förslag på utgiftsområde 11 och avslag på samtliga reservationer.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Anslag inom social-
försäkringsområdet
samt senareläggning
av premiepensionens
efterlevandeskydd före
pensionstiden*

Anf. 81 MARGARETA CEDERFELT (m) replik:

Fru talman! Jag har lyssnat på Lennart Klockares anförande och blir mer och mer häpen.

Lennart Klockare säger att det moderata förslaget innebär kraftiga försämringar. Hur kan det göra det? Det stämmer inte.

Lennart Klockare svarar inte på frågan om änkor och deras situation. I ett enda slag, i december 1996, ryckte Socialdemokraterna undan mattan för änkor. Det fanns ingen respekt. Den bara drogs in. Handlar en ansvarskännande regering på det viset mot utsatta grupper i samhället, för Lennart Klockare måste väl ändå hålla med om att änkor är att betrakta som en utsatt grupp?

Lennart Klockare kanske även talar med änkor här utanför riksdagen emellanåt.

Vilket besked har Socialdemokraterna att lämna till änkor? Kommer deras pension att återställas? För det fanns ett löfte. Regeringen har – med stöd av beslut som har fattats här i riksdagen – begått ett löftesbrott mot änkor. Återställ snarast änkepensionen! Det gäller speciellt nu, fru talman, med tanke på att Lennart Klockare talade om att ekonomin är bra och att det är dags att genomföra reformer. Innan fler reformer genomförs – se till att återställa löftespotten så att inte den typen av skrot finns i bagaget!

Anf. 82 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Fru talman! Det Margareta Cederfelt säger betyder att det här med sänkningen av bostadstillägget inte innebär någon försämring för pensionärerna. Det blir jag lite överraskad över. Att de änkor som har bostadstillägg i dag och ingen inkomstprövning av änkepensionen drabbas av 585 kr i månaden i försämrat bostadstillägg, är inte det en försämring, Margareta Cederfelt?

Det här med änkepensionen var ju en nödvändighet, precis som vi skriver i vårt betänkande, för att sanera ekonomin. Jag tror att alla i den här kammaren vet hur ekonomin såg ut 1994 och vad som är åtgärdat efter den tiden. Det tycker jag att vi ska vara glada för allihop. Änkor är en av de grupper som har fått vara med och betala det här. Därför har vi nu också sett till att göra förbättringar. Vi har höjt bostadstillägget, vilket påverkar änkepensionerna. Vi har också inkomstprövningen.

Vi ändrar nu åldersgränsen för dem som har barn från 18 till 20 år. Vi har höjt pensionstillskottet, vilket också innebär förbättringar. Det kommer ytterligare förbättringar i den proposition som kommer att läggas fram nu i januari.

Anf. 83 MARGARETA CEDERFELT (m) replik:

Fru talman! Kan Lennart Klockare svara på om änkepensionen kommer att återställas?

När det gäller bostadstillägget finns det många åtgärder som regeringen skulle kunna genomföra för att faktiskt göra ekonomin bättre för pensionärerna. Om vi ser hur det är i många regioner i landet så har faktiskt fastighetsskatten ökat. Det påverkar den ekonomiska situationen betydligt mer, och gör det värre, för pensionärerna än vad detta med bostadstillägget gör.

Vidare har vi frågan: Är bostadstillägget till för pensionären eller för att öka intäkterna i kommunen? Det tog jag upp i mitt anförande. Jag anser att den form av tillägg som görs ska vara till för pensionären.

Men tillbaka till frågan om änkorna: Varför vill inte socialdemokratin se till att upphäva det tragiska löftesbrott som beslutades här i kammaren i december 1996. Det är fem år sedan i dag. Se till att återställa situationen för änkorna!

Anf. 84 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Fru talman! Först och främst vill jag ta fasta på det som Margareta Cederfelt säger om att fastighetsskatten har ökat. Nu måste det väl ändå vara så, Margareta Cederfelt, att vi föreslår sänkning av fastighetsskatten. Det är i så fall värdet på fastigheterna som man äger som har ökat. Därför kan det bli förändringar. Men vi föreslår också en regel som innebär begränsningar av hur mycket man får betala i fastighetsskatt.

Jag skulle vilja kommentera en sak som Margareta Cederfelt nämnde i sitt inledningsanförande. Där säger hon att man ska få välja vilken bostad som ska vara permanentbostad. Permanentbostaden är väl ändå den bostad som jag bor i regelbundet under året? Om det är en liten bostad i staden och jag har en stor fritidsfastighet någon annanstans är det ju märkligt med den moderata politiken. Då ska man få välja den här fritidsfastigheten som sin permanentbostad för att man kanske ska komma i åtnjutande av ett bostadstillägg eller av lägre skatter för fastigheten. Jag tycker att det rimmar väldigt illa.

När det sedan gäller änkepensionen har jag ju sagt att det har varit en nödvändig åtgärd för att sanera ekonomin. Det tycker jag att vi har lyckats väldigt bra med, och det skulle vi gärna kunna ha en eloge för. Vi tittar nu på änkepensionen, och jag har ju också sagt att det kommer en ny proposition i januari. Men vad den innehåller kan jag inte svara på, inte i dag i alla fall.

Anf. 85 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Jag ställde en fråga till Lennart Klockare, nämligen frågan om vad det var som gjorde att socialdemokratin var så oerhört angelägen om att i huvudsak behålla försämringarna för änkorna. Samtidigt talar man ju väl som regering om hur läget ser ut i den svenska ekonomin och hur den socialdemokratiska partikongressen känner sig uppmuntrad att föreslå nya pigga reformer.

Jag fick inte riktigt något svar på det, tyckte jag. Vad är det som gör att engagemanget är så stort att de stackars vänsterpartisterna, trots att de slåss så det ryker, inte åstadkommer mer än de gör? Det tycks ju vara de som åstadkommer förbättringarna och inte de socialdemokratiska förhandlarna om jag har förstått vad som har sagts i kammaren. Så jag har kvar den frågan: Varför är man så angelägen om att behålla huvuddelen av försämringen?

Sedan ställde jag i det inlägget också, fru talman, en fråga till Vänsterpartiets företrädare som gällde om jag hade räknat rätt när jag sade att det som nu åstadkoms av de samverkande partierna i landet sker i en sådan takt att försämringen av änkepensionerna kommer att vara upphävd omkring år 2072. Jag fick inget svar från Vänsterpartiet på den frågan, men eftersom det är samma politik det handlar om kan jag hänga

Prot. 2001/02:41
5 december

*Anslag inom social-
försäkringsområdet
samt senareläggning
av premiepensionens
efterlevandeskydd före
pensionstiden*

*Anslag inom social-
försäkringsområdet
samt senareläggning
av premiepensionens
efterlevandeskydd före
pensionstiden*

på den frågan till Lennart Klockare. Blir det med de reformer som Lennart Klockare nu har försvarat så att man är klar omkring år 2072 eller har jag räknat fel?

Anf. 86 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja börja med änkepensionen. Det här har ju, som jag också har sagt till Margareta Cederfelt, varit en nödvändighet. Det tror jag nog också att de flesta trots allt inser att det har varit. Alla i det här samhället har fått bidra till denna sanering.

När det gäller änkepensionen har det skett förbättringar efter hand genom olika steg som jag också har berättat om. Vi kommer, som jag säger, också med en proposition i januari. Då får vi se vilka förbättringar som ligger där. Det finns väl mycket som vi skulle vilja använda pengar till generellt sett i samhället; välfärden och allting annat. Men det handlar naturligtvis om att använda pengarna och medlen på så sätt att vi inte kommer tillbaka till den ekonomiska situation som rådde vid maktskiftet under 90-talet.

Sedan var det detta med tiden och hur Bo Könberg har räknat ut när det skulle vara återställt med Vänsterpartiets takt. Ja, Bo Könberg, jag har inte ens reflekterat över tanken att jag skulle sätta mig ned och räkna på de sakerna. Men jag är imponerad av att Bo Könberg ägnat tid åt att räkna på det. Jag kan varken bekräfta eller dementera att han har gjort rätt. Jag tyckte nog att det fanns viktigare uppgifter än att räkna på den saken.

Anf. 87 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Jag får tacka Lennart Klockare för hans omtanke om min tid. Det värmer att höra något sådant. Men det är väl mer på ytan. Bakom det hela låg den mycket allvarliga frågan: Är det så att i det som nu justeras, den stora försämringen av änkepensionerna, är det relativt lite pengar? Det försökte jag illustrera med ett räkneexempel. Jag tror att jag i huvudsak har räknat rätt. Det är mycket små förbättringar som sker jämfört med den stora försämring som genomfördes från våren 1997.

När Lennart Klockare säger det som man så ofta har sagt från socialdemokratiskt håll, att alla var tvungna att hjälpa till för att det var så kärva tider, är det något som låter sig sägas. Det innebär förstås någonting som de allra flesta är beredda att hålla med om. Problemet på den här punkten är bara att det inte finns någon grupp i vårt samhälle som har drabbats så hårt av åtstramningarna under 90-talet som ankorna. Lennart Klockare kan ju rätta mig i sin sista replik om jag har fel på den punkten, alltså om han själv kan hitta någon grupp som har drabbats hårdare.

Ledande forskare med socialdemokratisk anknytning, jag tänker då på Joakim Palme, som nu senast har utrett frågan om välfärden under 90-talet, har ju beskrivit just änkepensionsförsämringen som det största avsteget från den svenska välfärdsmodellen. Folkpartiet och jag är alltså inte alldeles ensamma om att betrakta det här som retorik.

Till slut vill jag säga att ni ju inte har gjort särskilt mycket åt saken senare, sedan ekonomin har förbättrats.

Anf. 88 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Fru talman! Det är en fråga som Bo Könberg har ställt till mig varje gång som vi har haft denna debatt, nämligen om det finns någon grupp i samhället som har drabbats hårdare. Frågan är hur Bo Könberg räknar, om han räknar i reella kronor eller om han räknar i förhållande till den ekonomi som man har och vilka konsekvenserna är. En hundralapp för Bo Könberg kanske inte är så mycket, men en hundralapp för en ensamstående mamma kanske är helt avgörande. Och i det avseendet har faktiskt deltidsarbetande kvinnor och ensamstående mammor säkert drabbats hårdare. Och det visar också forskningen, bl.a. det välfärdsboks slut för 90-talet som Bo Könberg hänvisade till. Jag tycker att det är svar på frågan.

Jag vill naturligtvis i min politik värna om de människor som har det svårast i samhället och har de lägsta inkomsterna. Och så var det också när vi införde änkepensionen. Vi gjorde undantag som värnade de kvinnor som hade låga inkomster eller låga pensioner så att de inte skulle drabbas. Vi undantog kvinnor. Vi undantog naturligtvis dem som är över 65 år, eftersom de fick folkpension från ålderspensionen. Vi gjorde alltså redan då undantag för att beakta att inte just dessa kvinnor skulle drabbas av den förändring som man gjorde i lagen.

Anf. 89 KENNETH LANTZ (kd) replik:

Fru talman! Jag vet inte om det var en liten indirekt replik på mitt anförande som Lennart Klockare gav kammaren här när han i inledningen av sitt anförande rubricerade dagens betänkande på följande sätt, att vi har att debattera den ekonomiska äldrepolitiken. Är tryggheten helt bortglömd nu från socialdemokraterna? Jag har läst att det heter ekonomisk trygghet vid ålderdom. Och jag trodde faktiskt att vi skulle få svar på en del frågor angående just tryggheten, och då med bäring på den ekonomiska delen.

Fru talman! Jag vill också passa på att återigen – det kan verka lite tjatigt, men droppen urholkar ju till slut stenen – ta upp änkepensionen. Det kommer förmodligen en återställare. Nu har vi hört att det ska komma någonting i början av 2002. Mig veterligt är det ett valår, så man kan ju tänka sig resultatet av den här lilla propositionen, som förhoppningsvis ska innebära en förbättring för änkorna. Eller ska det bli en försämring för änkorna? Vi har inte fått svar på hur det blir i reala tal. Beredningen har emellertid inte varit så kort. Den har pågått under drygt två år, 1999–2000. Det meddelades då att regeringen håller på att bereda ärendet. Och framåt 2002 kanske man är redo för en liten avrapportering av det hela.

Jag vill passa på att ställa en fråga. Ska fastighetsskatten finansiera förmånen som tillkommer änkorna? Om man höjer, eller återställer, änkepensionen, ska den finansieras genom den kommande höjningen av den totala fastighetsskatten? Att ni har sänkt procentsatsen vet både jag och kammaren i övrigt. Men den totala boskatten har ju de facto höjts i vårt land.

Anf. 90 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Fru talman! Jag ska börja med det som jag sade i inledningen. Vi diskuterar i dag den ekonomiska äldrepolitiken. Och det finns väl ingenting

som är mer viktigt i äldrepolitiken än att man har en trygghet. Det tycker jag att dessa människor verkligen ska kunna känna när de på sin ålders höst behöver samhällets stöd och ha en trygg pension osv. Och det är precis det som vi gör. Och den politik som vi för borgar för att människor även i framtiden ska kunna ha en trygghet i sitt leverne. Det är viktigt.

Men om Kenneth Lantz har tolkat mig som att jag har lovat någon återställare så är han väldigt duktig på att övertolka. Det har jag inte sagt. Jag har talat om att det kommer en proposition i januari 2002 när det gäller änkepensionen. Då hoppas jag att det finns någonting som ytterligare förbättrar för änkorna, och det är jag övertygad om att det kommer att göra.

Anf. 91 KENNETH LANTZ (kd) replik:

Fru talman! Låt det då få bli en möjlighet för Lennart Klockare att bekräfta för kammaren att det åtminstone inte blir en försämring. Och då tänker jag på det totala kostnadsläget. Låt det inte bli så att man tar med den ena handen och ger med den andra. En taxeringshöjning för våra fastigheter kommer att slå oerhört hårt för det stora flertalet när man nu också ska räkna in fritidsfastigheter och annat, och vi har sambeskattnings av förmögenheter. Listan kan bli ganska lång när det gäller det som drabbar den enskilda människan. Låt oss få höra att det inte blir en försämring ekonomiskt sett totalt framöver för änkorna och de medborgare som är pensionärer.

Anf. 92 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Fru talman! Tydligt tycker Kenneth Lantz att om människors ekonomi förbättras och de blir mer förmögna osv. så ska det inte påverka t.ex. bostadstillägg, änkepension, osv., vilket det indirekt gör – om man får en ökad förmögenhet får man ett mindre bostadstillägg. Eftersom bostadstillägget reduceras kan reduktionen av änkepensionen också bli större.

Kenneth Lantz sade själv att vi sänker nivån på fastighetsskatten. Och vi inför också en spärr för att människor inte ska behöva betala så mycket. Men om fastigheten ökar i värde och man blir mer förmögen så sade jag redan i mitt inledningsanförande att det då är rimligt att den totala ekonomin för människorna ska beaktas när det ska göras förändringar i politiken, och då blir det också konsekvenser i bostadstillägget, vilket också ger konsekvenser för änkepensionen.

Men i den proposition som kommer ska vi inom ramen för de 30 miljoner som vi redan tidigare har beslutat om se till att det sker förbättringar för denna grupp. Sedan vet jag inte om det kan komma någonting. Men jag kan inte lova något.

Anf. 93 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! Många har talat om ekonomisk trygghet vid ålderdom, vilket jag har skrivit som rubrik för mitt anförande. Det borde vara en självklarhet i vårt svenska samhälle. Trygghet är något som vi alla oberoende av ålder vill känna och uppleva. Trygghet är också något som vi kan skapa och förmedla till andra.

Alla människors lika rätt och värde är grunden för Centerpartiets politik. Politiken måste möjliggöra för var och en att växa som människa och

förverkliga sina drömmar. Detta gäller självklart också våra äldre. Att kunna överblicka och påverka, att ha så stor kontroll som möjligt över sin egen tillvaro är en förutsättning för välbefinnande, kreativitet och livskvalitet. Skapande och kreativitet är grunden för ekonomiskt välstånd och en förutsättning för att individer, oberoende av ålder, ursprung, social bakgrund eller boendeort, ska uppleva och känna livskvalitet.

Centerpartiet utgår från att varje människa har förmåga att förvalta sina möjligheter och att kunna ta ansvar. Grundläggande för individen är frihet från tvång och att själv få fatta sina beslut och ta ansvar för dem. Grundläggande för staten är att skapa jämlika villkor genom t.ex. rätt till ekonomisk trygghet och social omsorg.

Fru talman! För de flesta människor är tryggheten självklar, det sociala nätverket starkt och den ekonomiska standarden bra. Men en del människor i Sverige, och det är inte så få, har det ganska svårt ekonomiskt. Den ekonomiska tryggheten handlar om att få det att gå ihop för dagen. Ibland är socialtjänstens bedömning avgörande för om man får ekonomin att gå ihop, om pengarna ska räcka till det allra nödvändigaste.

Centerpartiet har förslag inom olika områden som ger pensionärerna större ekonomiskt utrymme. Vi vill t.ex. höja pensionstillskottet med 3 000 kr per år. Detta gynnar de pensionärer som lever med minsta marginaler, med lägst pension. Det är en stor andel kvinnor som återfinns i gruppen pensionärer med enbart grundpension och pensionstillskott. När folkpensionen och pensionstillskottet år 2003 ersätts med garantipension föreslår vi även en höjning av garantipensionen. Våra förslag som berör pensionärerna går ut på att höja i botten, att höja för dem som behöver det allra bäst.

Centerpartiet har ett annat förslag som också gynnar många av våra pensionärer. Vi vill införa ett nytt skattesystem som innebär bl.a. att alla skattepliktiga får en skatterabatt på 10 000 kr per person. Eftersom pensionärerna fr.o.m. 2003, när det nya pensionssystemet börjar gälla, kommer att betala skatt precis som löntagare kommer alla pensionärer att få ett större konsumtionsutrymme att disponera efter eget val med vårt skatteförslag. Vårt förslag med sänkta inkomstskatter ger pensionärerna mer pengar kvar i plånboken.

Att ekonomin går på högvarv i Sverige märker inte alla människor av. När det ekonomiska utrymmet är så litet att man har svårt att klara sitt uppehälle då är det svårt att känna glädje och tillfredsställelse över att det går bra för Sverige.

Fru talman! Politiken för våra äldre kan inte utgå från att alla är lika. Pensionärernas villkor och behov varierar, och var och en måste behandlas med utgångspunkt från ens egna förutsättningar och ens egen vilja. Äldrepolitiken tenderar ibland att enbart handla om vård och omsorg, om stödjande insatser och omhändertagande. Perspektivet måste vidgas och behandlingen av våra äldre, de som är en växande andel av befolkningen, måste ses som en resurs precis som övriga individer i Sverige. Det är helt felaktigt att samhället betraktar våra äldre som individer som enbart är i behov av omhändertagande i stället för som individer som kan tillföra något till samhällets utveckling och vars livserfarenhet är en mycket stor resurs. Begrepp som vi i Centerpartiet anser ska vara vägledande för äldrepolitiken är delaktighet, självförverkligande, oberoende, värdighet och sist men inte minst trygghet.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Anslag inom social-
försäkringsområdet
samt senareläggning
av premiepensionens
efterlevandeskydd före
pensionstiden*

Fru talman! Ekonomin har försämrats i många av våra kommuner, och detta sker samtidigt som andelen äldre ökar. Detta har lett till att hemtjänsten har utvecklats från allmän hemservice till i första hand omvårdnadsinsatser. Denna begränsning försvårar för många äldre människor. Många pensionärshushåll som inte får hemtjänst är ändå i behov av service som hjälp med grundlig städning, att putsa fönster, skotta snö eller handla mat. En generell välfärdspolitik med ökade möjligheter till service i hemmet kommer på sikt att leda till att färre pensionärer behöver anhölla om kommunens hemtjänst.

Centerpartiet har tidigare lagt fram förslag i riksdagen om att utveckla hemservice sektorn för de äldre. Vårt förslag är ett system med hemservicecheckar för pensionärshushåll. Detta förslag är ett system som ska omfatta alla pensionärshushåll och ska gälla för alla normalt förekommande tjänster i hemmet.

Genom vårt förslag kan pensionärshushåll som är i behov av hjälp lättare erhålla detta. Systemet med hemservicecheckar bidrar till ökad livskvalitet genom känslan av trygghet i det egna hemmet, tillfredsställelse över att arbetsuppgifter man inte klarar av själv blir gjorda och man får mer tid med sina anhöriga.

Fru talman! Vi lever allt längre och är allt friskare. 17 % av svenskar som går i pension har minst en förälder kvar i livet. I dag är drygt 1 ½ miljon människor över 65 år. Om ett par decennier är var fjärde invånare i Sverige ålderspensionär. Många 65-åringar kan se fram mot ett friskt och aktivt liv under 20–25 års tid. Samtidigt är det alltför många människor som inte orkar arbeta fram till ålderspensionen. Antalet förtidspensioneringar ökar, och detta tyder på ett allt tuffare arbetsliv, utan makt och inflytande.

Fru talman! Våra yrkanden inom detta område är budgetpåverkande, och det gör att de återfinns i det särskilda yttrande som jag har och därför har jag inget som jag yrkar bifall till.

Anf. 94 CLAES STOCKHAUS (v):

Fru talman! Birgitta Carlsson sade att Centern föreslår för nästa år att pensionstillskottet ska öka med 3 000 kr. Samtidigt i samma ekonomiska motion vill man att bostadstillägget ska förändras åt andra hållet. Man vill dels att gränsen för den boendekostnad som kan vara bidragsberättigande ska sättas vid 4 000 kr, dels att det endast ska vara 80 % av kostnaden.

Det är möjligt att det finns något annat under 2002 som kompenserar det hela. Men om det inte gör det så räcker inte de här 3 000 kronorna i stärkt pensionstillskott att balansera den sänkning av BTP som det blir fråga om. I gränsfallet kan man, om vi räknar som det är i dag 90 % av 4 500, få maximalt 4 095 kr. Med Centerens förslag blir det endast drygt 3 200 kr maximalt. Det är 850 kr i månaden, och det är mycket pengar på ett helt år. Man säger visserligen att det 2003 ska bli en skatterabatt på 10 000 kr. Men vad händer under 2002? Utifrån de handlingar som jag har kan jag se att det pensionstillskottet bara räcker till att kompensera BTP:n i tre och en halv månad.

Anf. 95 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! Jag har inte alla siffror framför mig. Det är rätt, som Claes Stockhaus säger, att skatteförslaget träder i kraft längre fram. Det råder ingen tvekan om att alla inte har de höga hyror som Claes Stockhaus talar om. Men många av dem har ändå en väldigt låg pension. Då är det viktigt, vilket vi har talat om i andra sammanhang, att höja golvet. Att höja pensionstillskottet är ett sätt att göra det därför att det ger mest till dem som har minst.

Anf. 96 CLAES STOCKHAUS (v):

Fru talman! Jag hade kunnat förstå det hela om Centern hade valt att vänta med förslaget till förändring av BTP till 2003. Då hade det gått ihop. Jag satt med en miniräknare i går kväll och funderade på hur det här går ihop. Då hade jag förstått det, men jag förstår inte vad som ska hända 2002.

I övrigt sägs också i samma text att Centern vill ha en generell höjning av pensionstillskottet eftersom det kommer fler låginkomstpensionärer till del. Men Birgitta Carlsson sade nyss att det inte är alla som har höga boendekostnader. Bland många låginkomstpensionärer är det faktiskt väldigt höga boendekostnader. Man har inte så många alternativ att välja på. Hur kan Centern anse att ett höjt pensionstillskott i stället för ett högre BTP är bättre för låginkomstpensionärer? Jag får det inte att gå ihop.

Anf. 97 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! Jag har inte suttit med någon miniräknare i går och räknat ut exakt om de siffror stämmer eller inte som Claes Stockhaus lyfte fram. Det handlar ändå på sikt om att se på det sammantaget. Vårt skatteförslag som innebär sänkta skatter kommer att ge betydligt mer. Vi kommer också att ha ett förslag att höja garantipensionen framöver, fast det är också på längre sikt.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 9 §.)

7 § Anslag inom socialförsäkringsområdet

Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkande 2001/02:SfU1

Anslag inom socialförsäkringsområdet (utgiftsområde 12) (prop. 2001/02:1 delvis).

Anf. 98 CECILIA MAGNUSSON (m):

Fru talman! Jag ska börja med att tala om att jag kommer att dra över min anmälda talartid. Det beror på den låga nivå som har präglat dagens debatt, på att man inte kan hålla sig till de utgiftsområden som diskuteras, på att man inte håller sig till de olika förslag om föreligger och på att man i repliker hoppar på debattörer som inte har någon replikrätt kvar. Det tycker jag är skamligt.

Prot. 2001/02:41
5 december

Anslag inom socialförsäkringsområdet samt senareläggning av premiepensionens efterlevandeskydd före pensionstiden

Anslag inom socialförsäkringsområdet

Visserligen närmar vi oss en valrörelse. Men Ingela Thalén godtog allt det som Berit Andnor sade. Hon hade gått igenom våra förslag inför den här debatten och hävdade att Moderata samlingspartiet hade föreslagit att barnbidragen skulle avskaffas. Om detta inte är en lögn, så är det en väldigt stor osanning. Det är lika mycket osanning som att jag skulle stå här och säga att regeringen föreslår försämringar för funktionshindrade barn för att Ingela Thalén ska ha råd att betala sin restskatt.

Lars Stjernkvist är socialdemokraternas partisekreterare. Han har gått ut och sagt att debatten om sakfrågor är viktig. Man ska inte slänga sig med angrepp på det sätt som präglat tidigare valrörelser. Han har t.o.m. gått så långt att han har skrivit ett brev till vår partisekreterare och vädjat om en helt annan debattnivå än den som tidigare valrörelser har präglats av. Jag kan inte säga att jag tycker att socialdemokraternas debattnivå här i dag bådär gott inför den stundande valrörelsen.

Fru talman! Jag vill först instämma i alla de reservationer som Moderata samlingspartiet har avgett till detta betänkande. Jag avser dock att yrka bifall endast till reservation 34 under punkt 30.

Allt färre människor väljer bort möjligheten att sätta barn till världen. Det förvånar inte mig, inte med den familjepolitik som förs. Det är inte alls konstigt.

Det politiska område som vi diskuterar är det mest genomreglerade området som finns. Om jag ska tolka den medvetna utveckling som har pågått sedan andra världskriget positivt skulle jag säga att det är en missriktad välmening som har lett oss hit. Även om jag normalt är en mycket positiv person kan jag i det här fallet inte göra en positiv tolkning.

Tyvärr finns det från statens sida en långsiktig strategi som går ut på att styra och reglera föräldraskapet. Denna strategi går som en röd tråd genom varje komplicerat familjepolitiskt bidrag som socialdemokraterna med hjälp av olika koalitioner under årens lopp har infört. Det är dags att bryta detta förmynderi över föräldrarna. Gör vi inte det kommer vi aldrig att kunna lösa nativitetsproblemen eller skapa en bra familjepolitik i det här landet.

Förundrat tittar svenska socialister på andra länder i vårt närområde. Hur kan det födas så många fler barn där med de urusla familjebidrag som de länderna har? Jo, först och främst betraktar dessa länder föräldraskapet som en viktig uppgift i samhället som bäst kan skötas av mor och far. Sedan beaktar de den extra försörjningsbörda som alla föräldrar tar på sig. Via skattsedeln underlättar staterna i vår omvärld för de allra flesta föräldrar deras börda att så bra som möjligt sköta sitt viktiga samhällsuppdrag, att lotsa barn. Så är det inte i Sverige. Belgien är det enda land som har en ännu högre beskattning på föräldrar än vad vi har.

Fru talman! Här tar vi inte den minsta hänsyn till att det kostar mycket att lotsa ett barn till att bli ytterligare en ansvarstagande samhällsmedborgare. Vi tvingar fyra barnsföräldrar att betala lika mycket skatt som en ensamstående som bara har att dra försörjning om sig själv. Sedan tvingar socialisterna föräldrarna att uppfylla hårda krav för att komma i åtnjutande av de familjeekonomiska stöden. Om man inte uppfyller kraven till punkt och pricka, ja, då får man klara sig bäst man gitter.

För mig är det, som sagt, inte underligt att alltför många unga människor undertrycker sin naturliga drift att skaffa barn. Med en politik som omyndigförklarar människor, drar undan förutsättningarna för ett eget

ansvarstagande och som blir accentuerat barnfientlig har socialdemokraterna satt oss i den sjunkande skuta som ofta målas upp som vårt s.k. välfärdsbygge.

Föräldraförsäkringen är en del i de familjeekonomiska bidragen. Redan namnet är ju missvisande. Man kan väl inte försäkra sig mot föräldrar, eller det är kanske det som är tanken.

Inom denna försäkring ligger även havandeskapspenningen. Vi moderater har krävt att man ska flytta över den från föräldraförsäkringen till sjukförsäkringen. Vi hade tidigare i dag en debatt om sjukförsäkringstalen och den ojämlika fördelningen mellan kvinnor och män när det gäller sjukskrivningar.

Förra veckan hade vi en lång debatt om gravida kvinnors möjligheter att bli sjukskrivna när de får problem med sin graviditet. Vi tror att våra förslag stämmer helt överens med det EG-fördrag som vi har att rätta oss efter i det här landet. Det säger att staterna ska ta särskilt hand om och måna om de människor som är gravida beträffande hälso- och sjukvårdsfaktorer. Vi borde äntligen erkänna att graviditet faktiskt är en påfrestning på kroppen. Man borde ha helt andra möjligheter att vara hemma när man har problem med sin graviditet. Detta skulle också vara en fördel för sjukförsäkringen totalt.

Socialdemokraterna har tappat tålamodet med föräldrar som inte gör som de vill. De vill att mammor och pappor ska ta ut lika många föräldradagar. Först tvingar man papporna att ta ut en månads föräldraledighet, annars går barnet miste om en tid i hemmet, trots att försäkringskassorna har gått ut i stora kampanjer och tillskrivit varenda pappa om att de ska ta ut föräldrapenning. Jag är själv mamma och har föräldradagar att ta ut. Mig har ingen tillskrivit och sagt att det är dags att ta ut föräldraledigt. Men det är väl så som det går till i socialdemokraternas Jämställdhetssverige.

Trots att man inte har förmått papporna att ta ut mera föräldraledighet inför man ytterligare en pappamånad. Många röster inom socialdemokratin har höjts för att man t.o.m. ska dela föräldraförsäkringen rakt av, 6 ½ månad för mamman och 6 ½ månad för pappan. Inget eget bestämmande här! Är det frihet för föräldrarna att bestämma hur detta sköts bäst? Och vilken omtanke om barnen!

Till dessa krav ska också föras förslaget om att återinföra kontaktdagar. Om man på allvar tror att föräldrarna själva kan ta ansvar och staten tar hänsyn till försörjningsbördan vid beskattning av föräldrar skulle varje ansvarsfull förälder av egen kraft ha ett ekonomiskt utrymme för att ta ledigt och vara med barnet på dagis eller i skolan.

Omyndigförklaring, avsaknad av eget ansvarstagande och barnfientlighet är någonting som verkligen betecknar barnomsorgen. Om mindre än tre veckor införs i Sveriges alla kommuner, utom i Karlstad, en maxtaxa i barnomsorgen. I min hemstad Göteborg har vi redan haft maxtaxa sedan augusti månad, och jag bävar för alla barn, föräldrar och all personal i hela Sverige som ska dra samma erfarenheter som vi har gjort i Göteborg.

I dag står det över 1 300 barn i kö för barnomsorgsplats. I ingen del av kommunen kan man garantera plats inom tre månader. På alla dagis ökar barnens vistelsetid. Personalen gick redan innan på knäna under

Prot. 2001/02:41
5 december

*Anslag inom social-
försäkringsområdet*

trycket av alltför många barn i barngrupperna, bristen på utbildad personal och stoppet för att ta in vikarier vid sjukdom.

När terminen började i höstas talade jag med en barnomsorgsansvarig. Hon sade: Jag har under hösten inte en enda utbildad person att tillgå om någon av dem som är anställda skulle sluta.

Rysaren tar inte slut där. Just nu är fyra kooperativ på väg att gå i konkurs. Närmare 20 % av barnen inom barnomsorgen i Göteborg finns inom alternativa barnomsorgsformer. Redan i dag är det fyra dagis som riskerar att gå i konkurs.

Vad kommer att hända med de barnen, och vad kommer att hända med deras föräldrar? Det står ju redan 1 300 barn i kö.

Små barn tar mycket tid i anspråk. Om man vill låta fler lite större barn få tillgång till dagis med samma personal borde man kunna underlätta för föräldrar med väldigt små barn – barn upp till tre år, t.ex. – att vara hemma längre. Vi i de borgerliga partierna vill myndigförklara föräldrarna, ge förutsättningar för eget ansvarstagande och tillåta barnen att ta det utrymme de behöver. Därför har vi tillsammans lagt fram ett paket med förslag som vi kallar "Låt föräldrarna bestämma". Barnomsorgskon- tot är en viktig del där.

Fru talman! Jag ska endast ta upp en punkt till, och det gäller vårdbi- drag för barn med funktionshinder.

Barn och ungdomar med funktionshinder bor i dag i allmänhet hos sina familjer. Dessa barns föräldrar har ett särskilt ansvar och bör därför få ett starkare stöd från samhällets sida än andra föräldrar. Regler som omgärdar stöd för vård av funktionshindrade barn bör därför vara mer flexibla än regler för andra familjestöd.

För många familjer som får beskedet att deras barn är sjukt eller har ett funktionshinder är den första tiden präglad av kris och oro. Då kan knappast den första reaktionen vara att man ska gå till försäkringskassan och ansöka om bidrag. Detta kan vi som lagstiftare inte kräva. All tid och kraft läggs på att acceptera och bearbeta den situation man befinner sig i. Det är först när man måste konstatera att funktionshindret är bestående eller att det tar en avsevärd tid att rehabilitera som man inser att man behöver och efterfrågar samhällets stöd.

Detta är det viktigaste argumentet för att bibehålla en viss retroaktivi- tet när det gäller ansökan om vårdbidrag. Det handlar om mänsklig om- tanke.

Ett annat starkt argument är att försäkringskassan inte fungerar så bra som vi alla vill och borde kunna kräva att den ska göra. Innan försäk- ringskassan kan utföra sitt uppdrag på ett tillfredsställande sätt borde vi inte fatta sådana beslut som den politiska majoriteten föreslår.

Jag skulle gärna fråga övriga debattörer vilka argument som ligger bakom detta förslag, som nu är på väg att gå igenom. Det gäller alltså att slopa retroaktiviteten vid ansökan om vårdnadsbidrag för funkt- ionshindrade barn. Inte kan det väl vara att man vill försämra mer för funktionshindrade barn än för andra inom socialförsäkringssystemet.

Anf. 99 BERIT ANDNOR (s) replik:

Fru talman! Det är uppenbart att moderaterna inte tål att deras mot- ioner och politik granskas. Jag har citerat ur den moderata motionen, och det är uppenbart att det rör upp känslor.

Det är ju så att moderaterna föreslår att vi ska införa fler karensdagar och att ersättningsnivån ska beräknas utifrån en helt annan inkomstberäkningsgrund än den som gäller i dag, vilket leder till en lägre ersättningsnivå. Det är också så att man säger nej till en takhöjning i socialförsäkringarna.

Detta har jag berättat om i debatten i dag, och det är uppenbart att man inte tål någon granskning från moderaternas sida.

Jag måste säga att jag finner det mycket märkligt att en ledamot av Sveriges riksdag anser sig stå så högt över oss andra att hon har rätten att recensera och från sitt *von oben*-perspektiv komma med tillmälen som jag måste uppfatta som mycket kränkande.

Jag skulle vilja säga att Cecilia Magnusson är den som sätter nivån på debatterna i riksdagen. Det är ett nytt lågvattenmärke vi precis har tagit del av.

Anf. 100 CECILIA MAGNUSSON (m) replik:

Fru talman! Berit Andnor kan kanske tala om för mig var i vår motion det står att vi ska avskaffa barnbidragen. Vi har inte föreslagit något avskaffande av barnbidragen. Jag har inte haft ordet tidigare i dag. Jag har inte satt den debattnivå som har präglat debatten.

Den moderata politiken tål granskning. Jag hade inte haft något emot en sådan granskning om Berit Andnor hade satt upp sig på talarlistan för debatten kring utgiftsområde 12, där familjepolitiken behandlas. Men Berit Andnor hade satt upp sig på talarlistan för debatten kring utgiftsområde 10. Det gavs inte möjlighet för mig att diskutera då. Det Berit Andnor tog upp skulle inte diskuteras i den debatten. Det är det som är så förvånande, liksom det sätt som hon uttryckte sig på under debatten.

Var i den moderata motionen om familjepolitiken står det att vi ska avskaffa barnbidragen? Är det inte så Berit Andnor har uttryckt sig?

Anf. 101 BERIT ANDNOR (s) replik:

Fru talman! Om Cecilia Magnusson hade bemödat sig om att lyssna ordentligt på den debatt som jag deltog i hade hon kunnat höra att jag gjorde en jämförelse mellan hur moderaterna skrev sina motioner i början av denna mandatperiod och hur de utformar dem nu. Det har skett en markant förändring i sättet att uttrycka sig. Det var i den jämförelsen resonemanget om barnbidraget kom in. Det var en beskrivning av vad som stod i moderata motioner i början av denna mandatperiod.

Det är uppenbart att ni inte tål att man granskar den moderata politiken. Jag har vid många tillfällen upplevt att moderaterna har känt sig förorättade när vi har lyft fram och granskat politiken.

Det är ju så att ni säger nej till en takhöjning i socialförsäkringen. Det är ju så att ni vill ha lägre ersättningsnivåer. Ni vill sänka skatten och ersättningsnivåerna för att ge utrymme för individuella och privata försäkringar. Det är väl ingenting att hymla om. Stå upp för er politik!

Jag tycker att det är oerhört viktigt att politiken och politikens olika delar belyses på ett sådant sätt att väljarna och kammaren får klart för sig vilken politik det är som ni står för och vilken politik det är som vi står för. Det är väl ingenting att hymla om.

Varför blir ni så förorättade när man lyfter fram er politik för granskning? Varför blir ni så förorättade att det föranleder ledamoten Cecilia

Magnusson att prata om nivån på debatten här i kammaren? Det var det som hände. Det jag reagerade över var att en ledamot recenserar andra ledamöter och deras debatteknik och sätt att uttrycka sig. Jag tycker att det är anmärkningsvärt.

Jag tackar för möjligheten att få bemöta detta. Cecilia Magnusson kan läsa protokollet i morgon, så hon får se vad det var jag sade i inledningen till min anförande.

Anf. 102 CECILIA MAGNUSSON (m) replik:

Fru talman! Var i våra partimotioner från perioden står det att vi ska avskaffa barnbidraget, Berit Andnor? Berit Andnor har ingen replikrätt, men frågan är fortfarande utestående. Var står det att Moderata samlingspartiet vill avskaffa barnbidraget?

Anf. 103 ULLA HOFFMANN (v):

Fru talman! Jag måste säga att jag just nu känner mig väldigt glad över att jag slog i Stora svenska ordboken för att se om det där står vad vi egentligen ska debattera om. Där är nämligen definitionen av familj – det var det som jag var ute efter – att det är hushåll bestående av föräldrapar och deras barn. Det står inte något om könet på föräldraparet. Men det står ”föräldrapar”, inte mamma eller pappa och barn. I de exempel som ges står det bl.a. familjefäder – inte familjemoder.

Jag gick vidare till *Stora Synonymordboken*. Där ges olika synonymer till familj: hushåll, ens närmaste, hem, de sina. En annan grupp synonymer är: ätt, släkt, börd, härkomst, härstamning, miljö.

Av detta skulle jag kunna dra slutsatsen att det vi ska debattera om är ekonomisk ätt- eller härkomstpolitik. Jag skulle också kunna dra slutsatsen att den partiledare som i TV 4 hävdade att de familjer där båda föräldrarna är av samma kön inte är riktiga familjer, enligt Stora svenska ordboken har helt fel. En annan slutsats som går att dra är att eftersom familjemoder inte finns med som exempel anses inte ensamstående mammor med barn utgöra en familj – bara ensamstående familjefäder.

I budgetpropositionen och i utskottsbetänkandet står det att målet för den ekonomiska familjepolitiken är att resurser ska omfördelas bl.a. mellan familjer med och utan barn. Men om nu familj enligt den svenska ordboken är hushåll med föräldrar och barn undrar jag hur det blir med de familjer som i budgetpropositionen kallas familjer utan barn. Är de familjer? I betänkandet upprepar vi också det som vi sagt tidigare är: En väl utbyggd familjepolitik är ett viktigt medel också för att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män, och försäkringskassorna ska se till att en större andel av männen tar ut fler föräldrapenningdagar. Det är ju bra, men hur ska vi uppnå det målet med föräldraförsäkringen om en familj nu kan vara utan barn?

Vad jag har försökt visa är att familjebegreppet både är problematiskt och missvisande. Det är sällan vuxna sammanlevande som behöver ekonomiskt stöd. Det är barn och deras vårdnadshavare som behöver stöd. Familjebegreppet har dessutom kärnfamiljen som norm. Vi vill komma bort från mamma-pappa-barn-normen. I dag lever många barn med bara en förälder eller med fler vuxna än sina biologiska föräldrar. Barn lever ihop med sin förälder eller sina föräldrar oavsett föräldrarnas sexualitet. Eftersom vi menar att det är barnens behov av social och ekonomisk

trygghet som ska stå i fokus – inte något luddigt familjebegrepp – vill vi gå från ekonomisk familjepolitik till ekonomisk barnpolitik.

Fru talman! Unga kvinnor väljer i dag att inte föda barn, eftersom de vet att barnafödande kommer att hindra deras egen utveckling till något annat än projektledare för hem och barn. De accepterar inte längre att samhället ska bygga på att det är kvinnorna som sköter hela reproduktionen. I dag är det fullt möjligt för papporna att välja bort delar av detta ansvar och därigenom göra karriär och få bättre lön och pension än kvinnan. Vid anställningsintervjuer ställs inte någon fråga till unga män om de har för avsikt att bli föräldrar. När en man blir förälder omplaceras han inte eller förväntas gå ned i arbetstid till 75 %.

Det förutsätts att kvinnan tar ut den del av föräldraförsäkringen som mannen inte vill ta ut, dvs. den största delen. Männen tar ut de tio pappadagarna i samband med förlossningen, och hälften av männen utnyttjar den kvoterade månaden. Så illa är det beställt med männens omsorgsansvar för sina barn. I alla delar av vårt välfärdssystem är mannen norm. Skulle mannen vara norm även i föräldraförsäkringen – och vi skulle ge kvinnorna samma möjligheter som männen – skulle det innebära att de nyblivna mammorna skulle ta ut tio mammadagar och att 50 % av dem därefter tar ut en månads föräldrapenning. Hemsk tanke? Visst, men det är denna problematik, om denna maktrelation, som vi har att lösa.

Föräldraförsäkringen måste därför förändras i grunden så att man ställer högre krav på män som vårdnadshavare. Det är inte rimligt att kvinnor i dag avstår från att föda barn eftersom kvinnors föräldraskap inte går att förena med förvärvsarbete. Det är inte heller rimligt att den andre föräldern inte tar sin del av föräldraansvaret. Vi vill därför ha en utredning som prövar mer genomgripande förändringar i syfte att utjämna vårdnadsansvaret mellan föräldrarna för barnets skull. I väntan på denna utredning har vi förslag på ett antal förändringar som vi tycker borde göras.

För att man inte ska förlora alltför mycket ekonomiskt är det i dag inte ovanligt att ett par sitter med almanackan och räknar ut när de ska ha sex för att lyckas föda nästa barn inom rätt tid. Det är också så att reglerna om 240-dagars kvalifikationstid för att man ska erhålla föräldraförsäkring de första 180 dagarna diskriminerar kvinnorna, eftersom det oftast är kvinnorna som är hemma den första tiden med barnet. Om männen är hemma är de det under den senare delen av föräldraförsäkringen, då det inte krävs någon kvalifikationstid. Vi vill därför att regeringen så fort det statsfinansiella läget tillåter – och det kanske blir snarare än vad vi tror, eftersom vi behöver barn i Sverige – återkommer med förslag som innebär att 240-dagarsregeln tas bort och att båda föräldrarnas SGI, sjukpenninggrundande inkomst, skyddas under fyra år från barnets födelse.

Underhållsstödet har diskuterats den senaste tiden. Reglerna säger att en man som inte vetat om att han är pappa kan tvingas betala retroaktivt underhållsstöd för en period upp till tre år. Vänsterpartiet har motionerat om att denna regel måste tas bort, och statsrådet Thalén har lyhört förslaget en sådan förändring. Det ska hon ha all uppskattning för. Vi skulle förstås också gärna se att en sådan pappa också får rätt till en retroaktiv pappamånad för att få lära känna sitt barn.

Den andra debatten handlar om återbetalningsskyldiga pappor som har hamnat hos kronofogden därför att återbetalningsskyldigheten base-

ras på en två år gammal inkomst. Under de två åren kan pappan t.ex. ha blivit arbetslös. Vi i Vänsterpartiet motionerade för ett antal år sedan om att ett system borde införas där en återbetalningsskyldig, om inkomsten förändrats väsentligt, skulle kunna få återbetalningsskyldigheten baserad på den verkliga inkomsten, alltså aktuell inkomst. Riksdagen gav regeringen detta till känna och framförde att regeringen skulle återkomma i vårpropositionen 1998 med en lösning. Men det har regeringen inte gjort. Ju längre det dröjer med ett sådant förslag desto fler pappor kommer att hamna hos kronofogden, och det tjänar inte någon på.

Fru talman! Förslagen inom utgiftsområde 12 är resultatet av samarbetet mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Jag har nämnt några delar där vi har velat gå längre. Andra delar är bl.a. att vi vill ha utökad föräldraledighet för föräldrar till prematura barn. Vi vill att den pappa som får faderskapet fastställt eller ändrat sent i ett barns liv får möjlighet till en pappamånad. Jag står självklart bakom Vänsterpartiets reservationer, men för tids vinnande yrkar jag endast bifall till reservation 41, punkt 36, som handlar om en grundläggande översyn av föräldraförsäkringen.

Anf. 104 CECILIA MAGNUSSON (m) replik:

Fru talman! I mitt anförande bad jag om argument från majoritetens sida vad gäller slopandet av retroaktiviteten vid ansökan om vårdbidrag för funktionshindrade barn.

Jag skulle vilja fråga Ulla Hoffmann vilka hennes argument är för att man försämrar mer för funktionshindrade barn än för andra inom socialförsäkringen.

Anf. 105 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Låt mig inleda med att säga att jag inte har samma skäl som Cecilia Magnusson angav i sin inledning när det gäller vad de här pengarna ska användas till.

Men det här med retroaktiviteten kommer inte att försämrå för någon som har vårdbidrag i dag. Det här är någonting som kommer att gälla dem som ansöker om det. De får då detta från ansökningsmånaden och inte retroaktivt.

Anf. 106 CECILIA MAGNUSSON (m) replik:

Fru talman! Det var inte mycket argument jag skönjde i detta. Detta ökar trots allt hela tiden. Det kommer nya människor som behöver de här bidragen. Det gäller de nya sjukdomarna bland barn. Det kan vara ADHD och andra bokstavskombinationssjukdomar som kräver att en förälder är hemma. Det är ju de som nu är i den här processen och behöver detta som inte får någon retroaktiv möjlighet att söka bidraget. Är det rätt, Ulla Hoffmann, att man i underhållsstödet ska ha en möjlighet till retroaktivitet men inte i vårdnadsbidraget för funktionshindrade barn? Är det rättvist?

Anf. 107 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Nu är det så, Cecilia Magnusson, att när jag svarar är det jag som avgör vilka svar jag avger. Dessutom är det mina argument som gäller för mig. Sedan kanske Cecilia Magnusson har andra argument.

Det är riktigt att det är fler som behöver vårdbidrag. Men det är inte detta det handlar om, för det här drabbar inte dem som har vårdbidrag. Det handlar om att när man söker får man vårdbidraget från ansökningsmånaden. Man får det inte retroaktivt. Det innebär att antalet barn som får det inte spelar någon roll, men för den som söker kommer bidraget att utfalla från ansökningsmånaden.

Som ett direkt svar på Cecilia Magnussons fråga huruvida jag tycker att det är riktigt att det finns retroaktivitet i underhållsstödet, till skillnad från det vi nu inför med vårdbidraget, kan jag säga: Nej, det tycker jag inte. Jag tycker att det också borde ändras. Vi ska ha regler som stämmer överens. Men vi får väl se om någonting händer i den frågan.

Anf. 108 FANNY RIZELL (kd):

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 35, men jag vill understryka att vi står bakom alla våra reservationer. I det särskilda yttrandet pekar vi också på det som vi motionerat om men som vi på grund av att vårt budgetförslag har fallit inte kan reservera oss för.

Utgiftsområde 12 handlar om ekonomisk trygghet för barn och familjer. Jag kan redan här säga att antingen har Ulla Hoffmann läst i en väldigt gammal uppslagsbok eller så får vi helt frånga andras uppfattningar och bilda oss en uppfattning själva om vad familj är. Där tror jag inte att någon stannar vid det förslag som Ulla Hoffmann förde fram.

Familjefrågorna har alltid haft en central plats i vår politik. Det gäller både synen på familjens oersättliga ställning och utformningen av familjestödet. Vi kommer även i fortsättningen att ha stark betoning på familjepolitiken på grund av den stora betydelse den har för barn och föräldrar men också för samhället i stort.

Det är fler än Kristdemokraterna som inser familjens betydelse. Men speciellt för dem som inte gör det, som kanske önskar död åt familjen, vill jag citera vad som står i FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna: "Familjen är den naturliga och grundläggande enheten i samhället och äger rätt till skydd från samhället och staten."

I barnkonventionen sägs bl.a. att konventionsstaterna ser på familjen som den grundläggande enheten i samhället och den naturliga miljön för barns utveckling och välfärd. Enligt konventionen bör familjen ges nödvändigt skydd och bistånd så att den till fullo kan ta på sig sitt ansvar i samhället.

Barns uppväxtvillkor får effekter på lång sikt. Normer och värderingar införlivas under uppväxttiden, och normförmedlingen fungerar bäst i en kärleksfull och nära relation. Därför kan kortsiktiga vinster på familjestöd, förskola och skola få förödande konsekvenser. Kanske är det detta vi ser i dag. Vi har köer till barn- och ungdomspsykiatri. Många barn drabbas av depressioner och ordinerar Losec för sina magbesvär.

Stödet till familjen är förvisso inte bara pengar. Det är också viktigt att familjen får sin betydelse bekräftad, att föräldrar får veta hur viktiga de är för sina barn. En bättre balans mellan förvärvsarbete och omsorg om barnen skulle för många medföra positiva effekter när det gäller ökad

familjestabilitet och inte minst förbättrad kontakt mellan pappor och barn.

Familjerådgivning och föräldrautbildning är områden där det ännu finns mycket att göra. Vi har läst att det i Norge sedan 1995 finns ett familjehandledningsprogram. Det tycker jag låter bra. Föräldrastödsutredningen konstaterade att det även i Sverige skulle uppskattas om det fanns ett informativt material om föräldraskap och barns utveckling och behov att tillgå för föräldrar och för dem som arbetar med stöd i föräldraskapet.

Fru talman! För de flesta barnfamiljer är tid tillsammans den stora bristvaran. Föräldrar ber inte om befrielse från barnen; de ber om möjlighet att vara föräldrar. Alla småbarnsföräldrar jag har mött försöker utföra rena trollkonster för att kunna förlänga den tid de själva tar hand om barnen, försöker förlänga sin föräldraledighet, om möjligt, eller minska arbetstiden.

En aldrig så väl utbyggd samhällelig barnomsorg är inte nog för barn som längtar efter mer tid tillsammans med sina föräldrar eller för föräldrar som vill ha mer tid för barnen. Det maxtaxeförslag som Socialdemokraterna tillsammans med Vänstern och Miljöpartiet presenterar svarar inte mot deras behov. Det är ganska uppenbart att det här förslaget kommer att innebära att barnen vistas längre tid i förskolan, att barngrupperna blir större och att det blir mindre vuxenkontakter.

Häromdagen mötte jag en förskollärare från Göteborg, där man redan infört maxtaxan, som sade: Vi har fått större barngrupper och kan inte hålla god kvalitet på barnomsorgen, varken vad gäller den pedagogiska verksamheten eller barnens säkerhet. Personalen är sliten. Vi har många sjukskrivningar och får då in oerfarna vikarier. Sedan maxtaxan infördes är praktiskt taget alla barn där hela dagen. Tidigare kom barnen på eftermiddag, och man kunde ge en ledsen tröst eller en sömndrucken en famn att vakna i. Tid för förtroliga samtal på eftermiddagen när en del barn gått hem är också ett minne blott.

Så sade hon.

Föräldrakooperativ läggs ned eller hotas av nedläggning. Öppna förskolor är snart ett minne blott. Alternativen blir färre. Valfriheten minskar. Visst är föräldrarna glada över lägre kostnader för barnomsorgen. Det förstår jag så innerligt väl. Men ingen, säger ingen, vill ha sämre kvalitet i barnomsorgen.

Vi säger nej till maxtaxan. För samma summa pengar har vi tillsammans med Moderaterna, Centern och Folkpartiet lagt fram ett bättre förslag om något vi kallar barnomsorgskonto. Det skulle som ett första steg gälla från den 1 januari 2002 med 40 000 kr för ettåringar och 20 000 kr för tvååringar. Maximalt 20 000 kr per barn får tas ut per år. Föräldrarna har rätt att fritt välja barnomsorg. Styrka barnomsorgskostnader ska vara avdragsgilla i den kommunala beskattningen. Rätten gäller för samtliga barnomsorgskostnader oavsett tillsynsform. Avdraget får göras med maximalt 50 000 kr per barn och år. Det minskar visserligen inkomsterna för kommunen, men kommunen kompenseras för skattebortfallet. Avdragsrätten kan utnyttjas under hela förskoleperioden. Kostnaden är ca 5 miljarder, dvs. av samma storlek som förslaget om maxtaxa.

Detta förslag skulle genomfört omfatta *alla* barn och ge föräldrarna möjlighet att välja barnomsorg, minska sin arbetstid eller stanna hemma

under en del av barnens uppväxt, vilket väldigt många föräldrar vill. För mångfalden i barnomsorgen sätter det här förslaget knappast några gränser.

Jag trodde faktiskt ganska länge att socialdemokraterna menade något när man talade om fördelningspolitik. I dag har jag inga sådana illusioner. Den här reformen kommer inte socialbidragstagare, lågavlönade eller en del arbetslösa till del, eller den som valt någon annan form av omsorg eller ger egen omsorg. En stor del av alla ensamstående med barn har inkomster under socialbidragsnormen. För dem blir det ingen ekonomisk förbättring. År 1997 var det så många som 25 % av de ensamstående föräldrarna som låg under socialbidragsnormen. Och när vissa kommuner kommer att ta ut dagisavgift för tolv månader i stället för som nu elva blir det för dessa föräldrar en höjning av barnomsorgsavgiften.

Vårt barnomsorgskonto tillsammans med avdragsrätt för barnomsorgskostnader gör det ekonomiskt möjligt för en ensamstående förälder med låg inkomst att gå ned i arbetstid.

I föräldraförsäkringen tillämpas inkomstbortfallsprincipen, och det slår hårt mot den som inte hunnit ut på arbetsmarknaden. Ofta sammanfaller studietid med tid för barnafödande, och då är man praktiskt taget oförsäkrad. Vi vill till att börja med höja garantibeloppet i föräldraförsäkringen till 150 kr för 2002. År 2004 ska det vara uppe i 200 kr. Regeringen höjer också men bara till 120 kr. Vi vill höja även de 90 garantidagarna till 150 kr. Regeringen tycker att de ska ligga kvar på 60 kr, medan man höjer garantinivån i a-kassan till 240 kr.

Den tillfälliga föräldraförsäkringen är en ersättning till föräldrar som vårdar sjukt barn, barn som är sjuka ofta och länge. Vi anser att regeringen bör utreda om tillfällig föräldraförsäkring fungerar tillfredsställande för familjer med sjuka barn.

Fru talman! Förra året lovade regeringen att återinföra kontaktdagarna. Vi välkomnade detta, men tyvärr har regeringen bara infört en kontaktdag per år för barn mellan sex och elva år. Kristdemokraterna vill i stället redan från nästa år ha två dagar för barn mellan fyra och tolv år. Från 2004 vill vi öka ut det till barn mellan fyra och femton år. Det gör att föräldrar kan avstå från förvärvsarbete två dagar per barn och år för besök i barnens skola eller barnomsorg eller för föräldrautbildning.

Även efter en separation behöver barnet båda sina föräldrar. Det är angeläget att separerade föräldrar lär sig samarbeta på ett nytt sätt och att medverka till umgänge. En förändrad ekonomisk situation kan skapa behov av rådgivning och samtal, och det finns all anledning att göra rådgivning tillgänglig för alla. Tillsammans med en familjerådgivare bör föräldrar få hjälp att komma överens och skriva avtal om hur ansvar, umgänge och kostnader ska fördelas.

Vi menar också att det är fel att underhållsstöd utbetalas oberoende av vårdnadshavarens ekonomi. En inkomstprövning bör göras innan stöd utbetalas. Båda föräldrarnas ekonomiska situation och möjlighet att försörja sina barn bör beaktas.

Vi har i våra motioner uppmärksammat de återbetalningsskyldigas situation. De regeländringar som innebar att procentsatserna höjdes för medelinkomsttagare har slagit mycket hårt i vissa inkomstlägen. Förändringen var tänkt att sänka antalet fall som gick till kronofogden, men i stället har antalet ökat med 30 %.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Anslag inom social-
försäkringsområdet*

Ett jämningsförfarande bör införas, så att man kan återopa aktuell inkomst. Vi vill också att tidpunkten för när en fordran ska överlämnas till kronofogden fastställs till tolv månader och en beloppsgräns införs om förslagsvis 5 000 kr.

Vidare bör umgängesavdrag formuleras på ett rimligare sätt, som vi har föreslagit i vår motion. Den ekonomiska situationen kan leda till att föräldrar tvingas avstå från att umgås med sina barn. Vi hoppas att den beredning som pågår i regeringen snart resulterar i en proposition.

Vi har också andra förslag som kan stödja barnfamiljer och ge trygghet, men de behandlas i andra utskott.

Anf. 109 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Fanny Rizell undrade om det var en gammal uppslagsbok jag hade tittat i. Men så är förstås inte fallet. Det är Norstedts stora svenska ordbok i vår nya uppgraderade dator som jag har tittat i, och där är definitionen av ordet familj sådan.

Det är lite grann definitionen av en familj som jag skulle vilja diskutera med Fanny Rizell. I en debatt i TV 4 som jag deltog i hävdade Alf Svensson att familjer där båda föräldrarna är av samma kön inte är riktiga familjer. Jag undrar om Fanny Rizell delar den uppfattningen eller hur Fanny Rizell ser på att familjen är den minsta enheten, som vi nyss hörde från talarstolen.

Jag skulle också vilja veta hur Fanny Rizell ser på det exempel som jag berättade om, alltså det uttag av föräldraförsäkringen som unga pappor använder sig av, nämligen de tio pappadagarna och sedan använder 50 % den kvoterade pappamånaden. Om vi nu vänder på det, om kvinnor skulle ha samma möjlighet skulle det bli som jag säger, alltså kvinnorna skulle ta tio dagar och 50 % skulle ta en kvoterad föräldramånad. Det skulle leda till att barnen liksom skulle hänga i luften.

Jag undrar hur Fanny Rizell, med tanke på att ni faktiskt också har eget kvinnoförbund, ser på just jämställdheten mellan könen när det gäller föräldraansvaret. Delar ni uppfattningen att det ska se ut som det gör, eller tycker ni att papporna ska ta en större del av omsorgsansvaret?

Anf. 110 FANNY RIZELL (kd) replik:

Fru talman! När det gäller definitionen av en familj beklagar jag att en uppslagsbok kan ha en sådan definition. Vi talar om ekonomiskt stöd till familjer. Det är familjer med barn som vi diskuterar, alltså bör det ingå ett barn i den familj som vi diskuterar här i dag. Inget annat är möjligt. Det diskuteras inga medelålders par eller pensionärspär under utgiftsområde 12. Det är barn.

I de flesta fall är det en förälder, i bästa fall två. Men så är det inte alltid. Det måste inte vara två föräldrar, men det måste vara en förälder. Men, det kanske det inte måste vara heller, Ulla Hoffmann. Jag kan tänka mig att om en barnskara blir utan föräldrar, vilket tyvärr händer ibland, kan man ändå behålla funktionen som familj. Alla är inte i samma ålder. Det kan ju vara ganska stora barn. Jag tycker inte att det är så svårt att tänka sig vad som är en familj. En förälder och ett barn, två föräldrar och flera barn eller bara en barnskara som är lämnad ensam. Så kan jag se familjen.

Hur vi ska ta ut föräldraledigheten var frågan. Jag har en ganska närstående familj där man tar ut ett halvår var. Det tycker jag ser väldigt sympatiskt ut.

Det tar tid för väldigt många att komma till insikten att man kan dela på föräldraledigheten på det sättet. Alla ska säkert inte göra det. Men jag tycker att det är viktigt att man själv får bestämma och komma fram till att det här blir bra i vår familj. Jag tycker att det har ett oerhört värde att kunna välja själv.

Anf. 111 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! I och för sig tyckte jag att definitionen i Norstedts stora svenska ordbok var bra. Den talar om "hushåll bestående av föräldrapar" och angav inte könet på föräldraparen. Det måste inte vara en kvinna och en man. Det kan vara två kvinnor eller två män. Det tyckte jag var positivt.

Sedan delar jag förstås Fanny Rizells uppfattning att en familj också kan vara en ensamstående med ett barn. Det är därför jag tycker att det ändå låter lite hoppfullt när Fanny Rizell diskuterar, eftersom det låter som om ni håller på att lämna tanken på kärnfamiljen som mamma, pappa och barn. Det visar sig också på utlänningslagstiftningens område vara väldigt vanskligt att ha just den definitionen. Det är positivt.

Då har vi bara frågan om en familj kan bestå av homosexuella föräldrar med barn kvar. Kärnfamiljen har ni tydligen lämnat. Det tycker jag låter mycket glädjande.

Även om Fanny Rizell känner unga människor som delar på föräldraförsäkringen, det gör faktiskt jag också, säger statistiken att det inte är jämställt när man tar ut föräldraförsäkring. Det är kvinnan som tar ut de delar, dvs. den största delen, som inte mannen vill ta ut.

Detta har lett till att unga kvinnor i dag säger: Vi väljer bort att föda barn därför att vi förlorar så mycket annat. Vi får sämre pension. Vi får sämre lön. Vi måste gå ned till deltid. Vi finns inte med i löneförhandlingarna under den tid som vi är hemma och vårdar barn. Företag omplacerar också dessa kvinnor. Det är den verkligheten vi har att handskas med nu. Hur ska vi få unga män att ta sin del av reproduktionen, dvs. sy i lappar i galonisar osv., så att unga kvinnor i dag kan tänka sig att föda barn, så att det verkligen blir som det har varit tidigare.

Anf. 112 FANNY RIZELL (kd) replik:

Fru talman! Nej, jag har inte lämnat uppfattningen om kärnfamiljen. Den finns, vad man nu vill kalla den. Jag har vidgat begreppet för den kärnfamilj jag har i mitt medvetande. Där finns nära och kära ganska väl involverade. Jag har inte lämnat någon uppfattning, jag har alltid haft den uppfattningen. Naturligtvis är en familj med en förälder och barn en familj. Vad skulle det annars vara? Det vore otänkbart att definiera på något annat sätt.

Det kommer att ta tid innan man delar föräldraförsäkringen. Hur villiga vi än är tror jag inte att det är så lätt att bryta det här mönstret. Arbetsmarknaden är inte anpassad och hjälper oss på det sättet inte heller. Men jag vill inte tvinga föräldrar in i detta.

Däremot vill jag fråga Ulla Hoffmann vad hon säger om att de krakar som inte klarar av det på annat sätt ska få 60 kr om dagen i garantiersätt-

Prot. 2001/02:41
5 december

*Anslag inom social-
försäkringsområdet*

ning – 60 kr om dagen. Varför har ni inte förhandlat bort det, när ni som ni säger förhandlade om så många bra saker med regeringen?

Anf. 113 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! Det är ganska tuffa dagar med många olika debatter, särskilt för oss som representerar lite mindre partier.

Nu har vi gått över till att prata om ekonomisk trygghet för familjer och barn. Barnens rätt att växa upp under trygga ekonomiska och sociala förhållanden ska vara utgångspunkten när vi formar framtidens familjepolitik. Det är viktigt att skapa trygga uppväxtmiljöer där barnen ges kärlek, omsorg och stimulans. Samhällets uppgift är att ge bästa tänkbara förutsättningar för att den uppväxande generationen barn ska bli trygga och självständiga.

När socialförsäkringsutskottet var inbjudet till Rosenbad för att vara med när utredningen om välfärdsbokslutet skulle lämnas över till regeringen fick vi en bekräftelse på att det under 90-talet var barnfamiljerna som drog det tyngsta lasset. Ensamstående föräldrar och familjer med låga inkomster har drabbats allra hårdast. Även Rädda Barnens bokslut, som vi fick i förra veckan, visar på detta.

Drygt vart tionde barn – ca 237 000 barn – växer upp i en familj som någon gång under året får söka socialbidrag för att klara uppehållet. Vart femte barn lever i hushåll där föräldrarna inte kan möta en oförutsedd utgift om 12 000 kr utan att låna utanför familjen. Att inte kunna leva på sin lön är i dag en verklighet för många familjer. Denna ekonomiska stress i familjen påverkar i stor utsträckning även barnen.

Fru talman! Regeringen oroar sig för det låga barnafödandet i vårt land, samtidigt som man driver en familjepolitik som innebär mer av statlig styrning och likriktning och minskat självbestämmande för familjen. Staten ska ge ett generellt stöd som underlättar föräldraskapet, inte styra in familjerna i färdigskrivna mallar.

Ge unga människor verkliga möjligheter att bilda familj med hjälp av en förnyad familjepolitik med utgångspunkt i familjens behov. Det handlar om att ge utökade möjligheter att förena familje- och yrkesliv på ett bra sätt, och det handlar om mångfald inom barnomsorgen.

Till skillnad från regeringen tilltror Centerpartiet föräldrarna förmåga att ta ansvar över omsorgen om sina barn. Familjer är, och kommer att fortsätta att vara, olika. Därför måste familjepolitiken genomsyras av valfrihet, flexibilitet och rättvisa. Genom våra förslag lägger vi en grund för att familjerna ska få lika möjligheter, men lösningarna måste inte se likadana ut.

Barn ska födas av kärlek. De ekonomiska förutsättningarna ska inte påverka barnafödandet. Den ekonomiska ersättningen ska dock ge alla en möjlighet att bli föräldrar. Föräldrarna måste få större möjlighet att styra över sin ekonomi och minska sitt beroende av bidrag. Detta gör vi med hjälp av sänkt skatt för personer med låga och normala inkomster och ett familjepolitiskt paket bestående av ett barnomsorgskonto samt avdragsrätt för barnomsorgskostnader. Vi väljer även att höja grundnivån i föräldrapenningen från i dag 60 kr per dag till 200 kr per dag.

Barnfamiljernas ekonomiska situation går att förbättra på annat sätt än genom centralstyrda taxor inom barnomsorgen. Centerpartiets alternativ till maxtaxa tar sin utgångspunkt i familjens och barnens behov. Vi

vill införa ett barnomsorgskonto om, till en början, 40 000 kr per barn. Pengarna ska kunna disponeras fritt under barnets förskoleår. Föräldrarna kan använda pengarna för att minska sin arbetstid, delta i förskolans aktiviteter, köpa omsorgstjänster eller använda för konsumtion. Förslaget omfattar alla barn, ger valfrihet och större rättvisa. Detta förslag innebär ökat självbestämmande för föräldrarna samtidigt som det utgår från barnets bästa.

Centerpartiet vill införa avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader om maximalt 50 000 kr. Föräldrarna ska ha rätt att fritt välja barnomsorg. Vi vill även ha en skattereduktion av hushållstjänster samt avdragsrätt för resor till och från barnomsorg med 20 kr per mil.

Centerpartiet står bakom en familjepolitik där varje barn är lika mycket värt, vilket också varit grunden för vårt engagemang för generella barnbidrag och flerbarnstillägg. Men barnfamiljerna behöver också generella ekonomiska förstärkningar. Som ett led i att öka barnfamiljernas konsumtionsutrymme är det dags att komplettera barnbidraget med en barnrabatt på skatten, lika för alla barn.

Vi föreslår inledningsvis en skatterabatt på 100 kr per barn och månad från 2003. Denna rabatt bör gälla alla barn upp till 18 år. I förening med Centerpartiets förslag till ny inkomstbeskattning skulle detta motsvara totalt ett effektivt grundavdrag för förvärvsarbete på ca 70 000 kr för första barnet. Förslaget får därigenom en mycket tydlig låginkomsttagarprofil till skillnad från förslag om avdrag för barn i deklarationen.

Fru talman! Med dagens förvärvsmönster – där många t.ex. väljer att starta ett eget företag – med tillfälliga anställningar eller projektanställningar, leder det stelbenta regelverket kring socialförsäkringarna till stor osäkerhet för många föräldrar. För att få en inkomstbaserad föräldrapenning under hela föräldraledighetsperioden krävs att man har varit försäkrad för en sjukpenning i minst 240 dagar i följd. Det innebär t.ex. att den som just har avslutat sin högskoleutbildning inte får mer än 60 kr per dag i föräldrapenning.

Även egenföretagare diskrimineras på grund av de olika beräkningsreglerna för tillfällig föräldrapenning. Centerpartiet vill skapa regler i föräldraförsäkringen som ger företagare rätt till ersättning vid tillfällig föräldraledighet på samma villkor som anställda.

Det finns stora hälsomässiga mervärden i att ge föräldrarna möjlighet att spara den föräldrapenninggrundande inkomsten i tre år. Dagens regelverk kring föräldrapenninggrundande inkomst gör att kvinnor måste föda barn med korta mellanrum för att inte hamna utanför föräldraförsäkringen.

Fru talman! Vi från Centerpartiet vill att statsbudgeten ska kompletteras med en barnbilaga. I denna bilaga ska samtliga departement tydligt markera vilka utgifter som är riktade till barn och unga, och regeringens barnpolitiska ambitioner och prioriteringar ska tydligt framgå. Barnkonventionen ska alltid efterlevas, och alla relevanta politiska beslut ska analyseras utifrån hur de påverkar barnens situation.

Familjepolitiken ska ge stöd för en trygg och bra uppväxt för alla barn. Det förutsätter att föräldrarna har möjlighet att ta ansvar för barnens uppväxt både när det gäller barnomsorg och skola.

Centerpartiet driver en politik för livskraft, livskvalitet och självbestämmande i vardagen. Vi vill ha en politik som underlättar för föräld-

Prot. 2001/02:41
5 december

*Anslag inom social-
försäkringsområdet*

rarna att axla föräldrarollen och som ger trygga och självständiga barn. Vi vill lyfta upp familjerna ur fattigdomsfällan och ge dem ökat självbestämmande och ökat konsumtionsutrymme. Genom vårt samlade förslag för barn- och familjepolitiken blir detta möjligt.

Fru talman! Inom detta utgiftsområde vill jag yrka bifall till reservationerna 34 och 45. Jag står givetvis bakom alla våra reservationer.

Anf. 114 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Den socialliberala familjepolitiken strävar mot flera mål. Den strävar efter att förbättra för barnen. Den strävar efter att möjliggöra för föräldrar att förena ansvaret för barnen med yrkesarbete, och den strävar efter att bidra till ökad jämställdhet mellan kvinnor och män.

Den socialliberala familjepolitiken rör förstås inte bara de frågor som behandlas under detta utgiftsområde utan rör också en mängd andra frågor. Några sådana exempel är inställningen till att ha en allmän förskola som ska erbjudas alla barn från en viss ålder. Det handlar om familjernas allmänna ekonomiska villkor, där vi föreslår utöver de nuvarande barnbidragen sänkt skatt för barnfamiljer. Det ska ske enligt våra förslag genom reduktion på skatten så att det blir samma effekt per barn för de olika familjerna. Vi strävar efter att se till att så få som möjligt ska behöva de inkomstprövade bostadsbidragen med deras speciella marginaleffekter. De bör i stället omvandlas till ett generellt stöd, förslagsvis genom en förbättring av den generella skattereduktionen. Syftet är förstås att färre ska komma in i de fattigdomsfällor som många gör i vårt land – där summan av marginalskatten, de bortfallande bidragen och de höjda taxorna kan leda till mycket höga marginaleffekter. Vi har lagt fram förslag som ska underlätta att köpa hushållstjänster, vilket inte minst kommer att gynna barnfamiljer.

Den mest aktuella debattfrågan är förstås den som vi hade uppe helt nyligen i denna kammare, nämligen frågan om maxtaxan. Det var en socialdemokratisk helomvändning sju, eller möjligen åtta, dagar före valdagen 1998, då man kom på att det man så länge hade försvarat var helt fel. Jag tänker på alla de socialdemokratiska kommunalmännen som i hundratals, förmodligen tusentals, debatter hade slagit vakt om progressiva taxor. Nu hade åtminstone den högsta ledningen kommit på att detta var fel spår.

Vi tycker att det är bra att man har ändrat sig på den punkten, i riktning mot att vilja ha mer enhetliga taxor. Det som vi har vänt oss emot är att man ska fatta beslut i denna riksdag om exakt hur taxesystemet ska se ut i landets 289 kommuner. Det hade varit fullt möjligt att uppnå det som man i huvudsak vill uppnå om de socialdemokratiska kommunalmännen hade förenat sig med de övriga ute i de olika kommunfullmäktigesalarna som tycker att vi ska ha mer enhetliga dagistaxor.

Vi har tillsammans med de tre andra borgerliga partierna lagt fram ett alternativ till den i riksdagen beslutade maxtaxan. Det är ett alternativ som skulle öka valfriheten för föräldrarna och som skulle innehålla ett barnkonto, som redan har beskrivits. Det skulle också innehålla avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader för de familjer som har haft sådana och även en etableringsfrihet som skulle göra det möjligt att välja mellan fler alternativ än vad som är möjligt i dag.

Fru talman! Vi har i reservation 34 från de fyra borgerliga partierna lyft fram frågan om barnomsorgskonto. För tids vinnande nöjer jag mig med att yrka bifall till denna reservation och inte till de övriga.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Anslag inom social-
försäkringsområdet*

Anf. 115 MARIANN YTTERBERG (s):

Fru talman! Vi debatterar som bekant utgiftsområde nr 12 – ekonomisk trygghet för familjer och barn.

För oss socialdemokrater är det familjepolitiska stödet en av grundpelarna i vår generella välfärds politik. Berit Andnor inledde tidigare i dag med en övergripande principbeskrivning av vår politik, så jag går in på just detta specifika område.

Föräldrarna är i regel de viktigaste personerna i barnens liv, och barnens välbefinnande påverkas i hög grad av hur föräldrarna mår och hur deras ekonomiska situation ser ut. Samhällets stöd till barnfamiljerna, såväl ekonomiskt som när det gäller själva föräldraskapet, är därför grundläggande. Det är också viktigt att barnen sätts i centrum och att samhällets insatser inriktas på att skapa jämlika villkor för barn. Detta sker dels genom att stödja föräldrarna när det gäller att klara de ekonomiska åtaganden som är viktiga för barns välfärd, dels genom att skapa möjligheter för dem att förena föräldraskap med förvärvsarbete och studier.

Målet för den ekonomiska familjepolitiken är också att inom ramen för den generella välfärden stödja barnfamiljerna och på så vis minska de ekonomiska skillnaderna mellan familjer med och utan barn.

Vi anser också att en väl utbyggd familjepolitik är ett viktigt medel för att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män. Vi inför därför ytterligare en mamma-pappa-månad. Den aviserade höjningen av inkomsttaket i föräldraförsäkringen år 2003 kommer också att stärka pappornas möjligheter att utnyttja föräldraförsäkringen, och på så vis får man bättre förutsättningar för jämställdheten.

Barnbidrag med flerbarnstillägg, föräldraförsäkring med ytterligare en månads förlängning, låga barnomsorgsavgifter, den aviserade höjningen av taket i föräldraförsäkringen, höjningarna av grundnivån från 60 till 120 kr och sänkta skatter för låg- och mellaninkomsttagare ger sammantaget ett gott stöd till barnfamiljerna med tanke på att våra mål är jämställdhet och ekonomisk utjämning.

Jag ska säga några ord om Familjeutredningens betänkande *Ur fattigdomsfällan*. Utredningen gjordes på uppdrag av regeringen därför att en del av de ekonomiska stöden – främst de behovsprövade – skapade stora marginaleffekter. Vi har också gjort ett välfärdsbokslut. Den självkritiska sidan är viktig. Vi har alla varit och lyssnat i Rosenbad och hört om de saker som kommer upp och som också ska ligga som grund för våra kommande socialpolitiska beslut. Vi har sett att många ensamstående och många kvinnor hamnar i en situation där de inte kan påverka sin egen ekonomi. Ett av målen – som det också står om i propositionen – är att stödet bör utformas så att barnfamiljerna får ett ökat handlingsutrymme och bättre möjligheter att själva påverka sin ekonomiska situation. Samtidigt måste stödet till de mest utsatta familjerna vara starkt även i fortsättningen och även vara utformat så att det inte motverkar möjligheten att påverka.

Utredningen visar också att vi måste se på både skatter och bidrag och avgifter sammantaget. Som vi allihop kan läsa i propositionen pågår ett arbete i departementet där regeringen arbetar med en principproposition när det gäller familjepolitiken för att se alla de här olika sakerna sammantaget. Detta är ju saker som vi har diskuterat många gånger.

Tillsammans med de här föreslagna åtgärderna som ligger i budgeten, den aviserade takhöjningen och möjligheterna att arbeta med de frågor som inte har fungerat så jättebra vill vi skapa gynnsammare förutsättningar både för ökat barnafödande och för att barnfamiljerna ska ha det bra. Vi kan inte se att det finns någon anledning att byta koncept. Det har ju visat sig att detta är hållbart och har många starka sidor, så vi vill behålla det som vi har och sedan arbeta med de problem som har uppstått. Därför avvisar vi den samlade borgerlighetens förslag om ett barnomsorgskonto och ett avdrag för barnomsorgskostnader. Vi har ju också de låga avgifterna för barnomsorgen.

Vi socialdemokrater ser alltså ingen som helst anledning att överge vårt koncept.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 116 CECILIA MAGNUSSON (m) replik:

Fru talman! Hur välmenande än Mariann Ytterberg verkar vara så tror inte jag på detta. Tidigare i dag i en replik mot Bo Könberg så hörde jag att ordet "blockerad" ofta upprepades. Bo Könberg är blockerad, sade man.

Då dök ett minne upp från min barndom. När någon sade någonting som t.ex. "du är blockerad" så sade vi: Den som sa det han var det! Detta stämmer bra överens med socialdemokratisk familjepolitik. Den har gått totalt i baklås och är blockerad.

Jag blev väldigt glad när jag läste propositionen. Regeringen säger där att man har börjat tänka om och att man förbereder en strukturell omläggning av familjepolitiken. Precis som Mariann Ytterberg sade står det att familjeekonomiskt stöd bör utformas så att barnfamiljerna får ett ökat handlingsutrymme och bättre möjligheter att påverka sin situation. Men sedan sade Mariann Ytterberg: Vi vill behålla vad vi har! Hur håller det ihop? Man förbereder en strukturell omvandling, som man talar stort om, men säger att man vill behålla det som man har. Det skulle jag gärna vilja ha en liten utveckling av.

Kan Mariann Ytterberg också ge mig ett enda argument för att man har lagt fram förslaget om retroaktiviteten vid ansökan om vårdnadsbidrag för funktionshindrade?

Anf. 117 MARIANN YTTERBERG (s) replik:

Fru talman! Jag kan ge Cecilia Magnusson ett enda argument för att vi har lagt fram förslaget: Socialförsäkringslagen bygger på en bostättningsbaserad och en inkomstbaserad del. Detta har vi gjort för att det ska bli lika för båda.

Jag tycker det går alldeles utmärkt att behålla vårt grundkoncept. Det är faktiskt en alldeles strålande affärsidé som vi har med föräldraförsäkring, barnbidrag och låga barnomsorgstaxor. Det ger stora möjligheter till jämställdhet mellan föräldrarna.

Sedan får vi försöka titta på de udda frågor som inte är generella – de är behovsprövade, individuellt bedömda och väldigt svåra – så att de inte ger så stora marginaleffekter som tidigare. Då skulle jag vilja säga att det blir bingo.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Anslag inom social-
försäkringsområdet*

Anf. 118 CECILIA MAGNUSSON (m) replik:

Fru talman! Det var ju ett argument. Men jag undrar vad det som Mariann Ytterberg sade har att göra med tiden före retroaktiviteten. Jag tror inte att Mariann Ytterberg har ett enda argument som hon kan gå ut med till föräldrar med funktionshindrade barn. De har det ju svårt redan i dag. De borde få det bästa stödet från samhället. Jag tycker att det är skamligt att försämma för de sämst ställda.

I sin replik sade Mariann Ytterberg att det var strålande. För vem? Hur blir det för de barn som nu börjar bli nomadbarn? Jag tänker på de barn som tvingas in i ett växelvis boende. De flyttar med sina kappsäckar mellan föräldrarna vecka efter vecka. I april månad införde Socialdemokraterna bidrag för växelvis boende. Sedan dess har antalet barn under tre år som bor i ett växelvis boende fyrdubblats. De flyttar mellan olika bostäder varje vecka eller varannan vecka. Är det strålande för barnen i vårt land?

Anf. 119 MARIANN YTTERBERG (s) replik:

Fru talman! Jag hängde inte med riktigt först. Men nu handlade det inte om de funktionshindrade barnen. Nu handlade det om växelvis boende.

Frågan om utgifterna och alla papper hos kronofogden – det stora problemet som vi har med det här systemet – ska nu också beredas.

Därför är jämställdheten så kolossalt viktig. Det ligger i de kanske lite föraktade uttrycken pappa- och mammamånaderna. Vi gör så gott vi kan och försöker arbeta för jämställdheten. Jag träffar kvinnor som lever just i detta med växelvis boende. De säger att det är fantastiskt. Nu när mannen har barnen sköter han det alldeles suveränt. Det går jättefint, och ungarna mår bra. Om det hade varit så medan de var sambo eller gifta hade de inte behövt separera. Här kan man väva in det här med jämställdheten igen.

Jag tror nämligen att vi har helt olika utgångslägen för vår familjepolitik. Vi sätter inte valfriheten högst. Vi sätter jämställdheten högre.

Anf. 120 FANNY RIZELL (kd) replik:

Fru talman! Jag vill fråga Mariann Ytterberg om det berodde på Vänsterpartiet och Miljöpartiet eller om det möjligen var regeringens eget fel att ersättningen för garantidagarna ligger kvar på 60 kr. Jag tycker att det verkar lite futtigt. Garantinivån blir höjd till 120 kr, men ersättningen för garantidagarna ligger kvar på 60 kr. Jag undrar var motståndet låg. Vilket parti var det som inte kunde tänka sig att höja detta? Jag träffar föräldrar som säger att det inte är lönt att ta ut dem. De kan inte ta ut de här dagarna eftersom det är så låg ersättning.

Sedan vill jag också fråga om alla dessa förskolor, friskolor och föräldrakooperativ som nu står inför hotet att få avsluta sin barnomsorg. Det kommer ju att innebära att det blir ännu längre köer i den kommunala barnomsorgen. Hur kommer de kommunerna att hjälpas eller kompense-

ras? Eller tänker ni stötta dessa friskolor och föräldrakooperativ? Det är ganska viktigt att veta.

De stora vinnarna i detta med maxtaxan är ju inte de som Mariann Ytterberg talar så vackert om. Det är inte låginkomsttagarna. Det är ju de som faktiskt har ganska gott om pengar som har betalat ganska mycket till barnomsorgen. Hur kan det stämma överens med det som Mariann Ytterberg har talat om i sitt anförande?

Anf. 121 MARIANN YTTERBERG (s) replik:

Fru talman! Låt mig börja med frågan om garantidagarna som ställdes först. Det var grundnivån som höjdes till 120 kr. Den är baserad på sjukpenninggrundande inkomst. Men det har aldrig varit diskussion om att de andra 60-kronorsdagarna skulle höjas. Just nu är det en för stor kostnad. Det får bli sedan vartefter vi kommer att bygga ut föräldraförsäkringen. De här dagarna är ju ett medel för föräldrarna att kunna spåda ut sin ledighet. Det är ungefär som när ni säger att man ska kunna var tjänstledig i tre år t.ex. men ändå behålla sitt jobb. Det har vi diskuterat tidigare. Jag har inte någon känsla av att vi har diskuterat att ersättningen för garantidagarna skulle höjas. Det som skulle höjas var ersättningen till dem som inte har kvalificerat sig för sjukpenninggrundande inkomst.

Vi diskuterar faktiskt inte maxtaxan i dag. Men jag är trots allt väldigt nyfiken på en sak. Ni i Kristdemokraterna säger att föräldrarna sitter och pusslar för att få mer tid med sina barn. Det är så viktigt. När vi sedan sänker avgifterna på dagis kommer inte en människa att hämta hem sina ungar. Jag begriper inte detta riktigt.

Anf. 122 FANNY RIZELL (kd) replik:

Fru talman! Socialdemokraterna har nått sitt mål, och det är att människor ska arbeta mera. Det är ganska tydligt. Det står under arbetsmarknadsåtgärder i propositionen.

Jag vet mycket väl att det gäller ersättningen för garantidagarna. Det är garantinivån som är 120 kr. Men ni i riksdagsgruppen hade i alla fall en möjlighet att diskutera det eftersom vi hade det som ett motionsförslag. Men det var tydligen ingenting som var intressant. Vårt förslag gällde både ersättningen för garantidagarna och garantinivån.

Jag har fortfarande inte fått något svar på varför man lägger så stora pengar på att hjälpa höginkomsttagare. Jag har i många år tyckt att det borde vara enhetstaxa. Det är inte det jag är emot. Men man sätter ju en gräns också. De privata skolorna kan inte ta högre avgifter – alltså måste de stänga. Jag kan förstå detta eftersom det är många socialdemokrater som vill ha bort enskilda initiativ. Då kan jag förstå att friskolorna ska bort. Man ska inte ha den här typen av skolor. Då sätter man en gräns så att de inte överlever. Är det detta som är meningen?

Anf. 123 MARIANN YTTERBERG (s) replik:

Fru talman! Jag vet inte riktigt om jag hängde med. Jag tror inte att jag riktigt förstod frågorna.

Vi kan ju inte både ta ut höga skatter och höga avgifter. Det är orimligt. Detta har vi diskuterat tidigare med bl.a. Bo Könberg. Vi har också maxtaxan inom äldreomsorgen. Utjämningen ska ju vara via skatten. Om

man har ett annat system med låga skatter kan man naturligtvis laborera med höga avgifter.

Prot. 2001/02:41
5 december

Anf. 124 INGER LUNDBERG (s):

Fru talman! I motion Sf215 kräver vi socialdemokrater från Örebro län att riksdagen tar initiativ för att minska antalet hushåll som restförs för underhållsstöd hos kronofogden. Vi markerar speciellt att föräldrar som har låga eller normala inkomster och betalar för många barn har en alldeles orimlig börda.

Familjepolitiken är i fokus nu. Unga människor ska både våga och vilja skaffa barn. Barnbidraget har på några år höjts från 650 kr till 950 kr. Förskolan utvecklas. Det genomförs också en stor taxereform, max-taxan. De stora familjepolitiska reformerna ger ökade möjligheter för de unga familjerna. De minskar också marginaleffekterna för låginkomsttagare.

Men det finns en grupp som vi alla glömt bort. Det är föräldrar som har låga eller normala inkomster och betalar underhållsstöd. Det handlar om nästan en kvarts miljon mammor och pappor, och av dem ligger tre av tio med skulder hos kronofogden.

Det är ingen glassig grupp. Det är inte en grupp som medierna särskilt ofta gullar med. Före budgetbesparingarna på 90-talet hade vi oerhört generösa återbetalningsregler. Ibland var de närmast stötande och lockade till orimliga överenskommelser mellan föräldrarna.

Men, fru talman, också i dag har vi orimliga regler. De är orimliga och hårda mot de föräldrar som drabbas. Det blir liksom aldrig lagom.

Låt mig ge ett exempel, en ung pappa i Örebro som har fyra barn. Han är lärare och tjänar brutto runt 20 000 kr i månaden. Han betalar för resor till jobbet, och han betalar av på sina studieskulder. Vad tror ni att den här killen betalar i underhållsstöd varje månad? Jo, 3 800 kr av skattade pengar.

Det är så att den som har tre barn betalar 30 % av sin bruttoinkomst över 6 000 kr i ersättning för underhållsstödet. Till det kommer 1 % för varje ytterligare barn. Detta betalas med skattade pengar för varje oskattad krona över 6 000 kr i månaden.

Hur tror ni att det går? Det går inte alls. Den här killen ligger med en jätteskuld hos kronofogden och har knappast någon marginal att leva på. Det känns inte kul för honom att jobba när han inte har en chans att påverka sin ekonomi. Och nog måste det kännas tungt att träffa ungarna på helgerna när man aldrig har råd med något extra.

Han är inte ensam. Tre av tio föräldrar, mellan 50 000 och 60 000, finns i kronofogdens register. Några är slarvar, och så har det alltid varit – en eller annan grabb har sått sin säd utan att fundera på framtiden. Men de flesta är alldeles vanliga föräldrar, som bryr sig om sina ungar, som har haft en hygglig ekonomi när de levde tillsammans med barnen men som har tappat greppet för att vi byggt upp regler som bara inte är hållbara.

De far illa, och de känner sig bittra på samhället. De blir bittra på sin före detta. Några blockeras i kontakten med barnen, eftersom skulderna känns som berg för dem.

*Anslag inom social-
försäkringsområdet*

Så här får det inte vara, fru talman. Vi måste klara av att ta ett solidariskt ansvar. Vi kan inte ha tuffare återbetalningsregler än att vanliga löntagare klarar av dem.

Vi socialdemokrater i Örebro län har drivit den här frågan i flera år. Den är inte ny. Under tiden har en mängd föräldrar byggt upp stora skulder. Vi kommer inte att ge oss. Nu har frågan tagit ett steg framåt genom att regeringen bereder Familjeutredningens förslag. Jag är glad över att utskottet markerar att man utgår från att regeringen återkommer med förslag om ändrade återbetalningsregler så snart som möjligt. De här föräldrarna kan inte vänta längre. De har en skuld till staten, men vi har en moralisk skuld till dem. Vi har varit så nitiska i våra regler att vi faktiskt bidragit till att en grupp av pappor och mammor får riktigt illa, vilket också drabbar deras barn.

Jag förutsätter, fru talman, att regeringen ser allvarligt på situationen för de här föräldrarna och att den verkligen gör något åt deras situation och gör det snabbt. Det handlar både om regelverket och faktiskt också efter de här åren om att man bör studera möjligheten att skriva av skulder som har blivit för orimliga i ett orimligt system. Det är bråttom. De här föräldrarna far illa och blir bittra. Det drabbar både deras arbetsvilja och deras förmåga att vara goda föräldrar för sina ungar.

Fru talman! När vi från länet har drivit frågan om återbetalningsregler har vi då och då stött på lite "prusseluskiga" uttalanden om "att man minsann ska betala för sina barn". Och visst ska man det. Det tror jag att de allra flesta föräldrar både förstår och vill. Men det måste också vara möjligt. Vi har, fru talman, generösa regler för skilsmässor i Sverige. Det är viktigt i ett demokratiskt samhälle. Staten kan inte hindra människor från att gå isär, och även om vi ibland kan tycka att en skilsmässa är tokig, kan vi inte i våra regelsystem moralisera om enskilda familjer. Det skulle bli ett otäckt överhetssamhälle. En man ska inte kunna tvinga sin kvinna att vara kvar i ett förhållande som inte längre håller och vice versa.

Det här betyder också att en aldrig så fin mamma eller pappa plötsligt kan stå där ensam. Mannen eller hustrun har kanske träffat en annan, eller man kanske bara inte längre trivs med sin partner. Så förlorar man sin älskade, och då får man inte leva tillsammans med barnen längre. Kanske är det mamman eller i det här fallet pappan som har varit det bästa för barnen, och som hamnar utanför sin dagliga gemenskap med sina ungar, samtidigt som man kommer in i en alldeles orimlig ekonomisk situation.

Så här kan vi inte ha det, inte i Sverige och inte i dag. Därför tror jag att det är viktigt att vi också funderar på att se underhållsstödet som en försäkring, som en garanti för att varken den ensamstående föräldern eller den underhållsskyldige ska hamna i en orimlig ekonomisk situation. Det måste vi bara beredda att betala för, vi som inte drabbats så hårt i kärlekens lotteri.

Jag måste säga, fru talman, att det känns som att det är bråttom att regeringen gör något. Det känns också väldigt konstigt att både Moderata samlingspartiet och Folkpartiet vill förse underhållsstödet alldeles för snävt med pengar och med alldeles för ogenerösa regler. Det är ett område där de tror att man faktiskt kan spara in pengar och använda dessa till skattesänkningar eller vad det kan vara.

Nog känns väl detta tokigt. Först borde vi väl försöka laga revorna i välfärden och se till både att vi har ett hållbart underhållsstöd till ensamföräldrarna och att vi inte har orimliga återbetalningsvillkor, som föser föräldrarna i famnen på kronofogden.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Anslag inom social-
försäkringsområdet*

Anf. 125 CECILIA MAGNUSSON (m):

Fru talman! Så skönt att höra en socialdemokrat, Inger Lundberg, beskriva den här situationen som jag så många gånger har beskrivit här i kammaren! Jag håller helt med Inger Lundberg om att detta är ett orimligt system. Redan när det infördes för fyra år sedan var det orimligt, och det är än mer orimligt i dag. Mycket av de konsekvenser som påpekades i anförandet instämmer jag i, och jag kan bidra med fler exempel.

Det som jag undrar över är Inger Lundbergs förslag till hur vi ska förändra reglerna. Har man tittat på hur exemplet med den här mannen och hans familj skulle ha påverkats, om man hade gått den civilrättsliga vägen? Mycket av det här beror på att man inte tar hänsyn till båda föräldrarnas försörjningsbörda.

Anf. 126 INGER LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Jag kan inte bli alltför imponerad av Cecilia Magnusson. När vi har problem med brister i underhållsstödet och skulle behöva öka de resurser i systemet föreslår moderaterna en neddragning av insatserna för underhållsstödet med 400 miljoner kronor. Moderaterna går en jätteenkel väg: Vi skär ned underhållsstödet! Det blir ingen återbetalning av underhållsstöd, om inga ensamstående föräldrar får underhållsstöd. Visst löser ni den frågan med det moderata systemet, men det som Cecilia Magnusson och Moderaterna glömmer är att det i den andra ändan finns mödrar och fäder som lever tillsammans med sina barn och som behöver de här pengarna.

Jag utredde för några år sedan för regeringens räkning socialbidragen, och något som var väldigt tydligt när det gällde det ökade behovet av socialbidrag var den svåra ekonomiska situationen för ensamboende föräldrar med barn. De behöver underhållsstöd. Det är viktigt. Vi kan inte skära i underhållsstödet.

Då säger Cecilia Magnusson: Gör en prövning! Tänk, om någon av föräldrarna har en hygglig inkomst, ska de då ha underhållsstöd? Men vill vi ha ytterligare system med prövning av varje enskild fråga? Jag har uppfattat att hela socialutskottet är enigt om att vilja minska marginaleffekterna för barnfamiljerna. Nej, Cecilia Magnusson, det är inte omtanke som här vägleder moderaterna, utan det är ren och skär snålhet.

Anf. 127 CECILIA MAGNUSSON (m) replik:

Fru talman! Det synd att Inger Lundberg inte har läst vårt förslag utan går på fördomar och gammal socialistisk retorik. Det är omtanke om barnen och särlevande föräldrar som gör att vi vill reformera underhållsstödet.

Vi vill inte skära i underhållsstödet. Vi vill att de ensamstående mam-mor som i dag har den sämsta ekonomiska situationen ska kunna få ett större stöd än vad de får i dag och att man ska kunna lindra orimliga återbetalningskrav som i dag ställs på många fäder.

Jag hoppas att vi kan fortsätta diskussionen när Inger Lundberg har läst vårt förslag. Jag är helt öppen för det. Jag instämmer i den analys som hon gör om underhållsstödet. Det är ett orimligt system som snarast måste reformeras.

Anf. 128 INGER LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Om det finns något allvar i Cecilia Magnussons engagemang, se då till att ni i den moderata budgeten reserverar pengar för att minska kraven på återbetalning.

Cecilia Magnusson säger att jag har läst gammal socialistisk retorik. Jag vet inte vad som är socialistisk retorik. Det jag har läst är det särskilda yttrande som Moderata samlingspartiet har till SfU:1, yttrande 4 om moderaternas anslagsförslag punkt 1.3. Tydligt är det vad som i dag är socialistisk retorik.

Jag har hört att ni har ändrat tonläget och skrivningarna lite grann från Moderata samlingspartiets sida. Men att det har gått så långt som att det är socialistisk retorik förvånar t.o.m. mig.

Anf. 129 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! På slutet i sitt engagerande inlägg kritiserade Inger Lundberg Folkpartiet. Det får man förstås göra. Men det är bra om man också vet vad det handlar om. Jag fick intrycket av att det hade att göra med att vi anvisade mindre pengar till anslaget. Om Inger Lundberg hade fördjupat sig ytterligare i detta hade hon också vetat varför vi gjorde det.

Om jag förstod hennes inlägg rätt i övrigt är den enda lösning hon ser på de problem som finns med underhållsstödet att man anslår mer pengar till det. Så kan det ju vara, men det är inte alldeles självklart. Enligt vår mening är det system som socialdemokraterna har genomfört sedan våren 1997, om jag minns rätt, ett system som är sämre än de tänkbara alternativen.

Framför allt tänker vi på det alternativ som nästan fanns tillgängligt i utredningsform när regeringen kastade fram sin proposition i all hast och inte var beredd att avvakta förslaget. Det är ett förslag som inte är lika mekaniskt som det nuvarande systemet.

Det nuvarande systemet bygger på att om två föräldrar som bor ihop av någon anledning finner att de inte vill göra det längre och flyttar isär ska de per barn få en viss summa pengar. Oavsett om de har höga inkomster eller låga inkomster ska de få en viss summa pengar per barn därför att de har flyttat isär. Den lösning som förespråkades av den utredning jag nu nämnde tror jag är ett bättre system. Det är anpassat för att se till att de som behöver pengar får pengar.

Inger Lundberg säger att man inte ska ha prövning av individer. Det låter sig sägas, och på många områden delar vi den uppfattningen. Men om det är fråga om att man har ett ökat behov därför att man inte längre bor tillsammans är det inte självklart att det gäller alla som flyttar isär.

Att detta är problematiskt visade sig nyligen när regeringen tvingades föreslå en ändring i hela regelsystemet för det växelvisa boendet eftersom man upptäckte att det blev väldigt stora anpassningsrörelser. Man bokförde barnen på det ena stället i stället för på det andra eftersom det gav stort ekonomiskt resultat. Jag tycker att Inger Lundberg kan titta

på det och fundera på om konstruktionen är rätt i stället för att automatiskt angripa dem som vill anslå mindre pengar.

Prot. 2001/02:41
5 december

Anf. 130 INGER LUNDBERG (s):

Fru talman! Vi har ett anslag i statsbudgeten utifrån de besparingar vi genomförde under de jobbiga saneringsåren. Det var inte någon glädje i riksdagen från något parti när riksdagen fattade beslut om nedsänkningar i underhållsstödet. Vi gjorde då ganska kraftiga besparingar. Det finns ett antal områden där det verkligen brister.

Om man ser att det är allvarliga bekymmer på ett område, är då det första och klokaste man ska göra att börja använda det som ett sparområde? Folkpartiet gör lite grann så. Det är inte så allvarligt som Moderaternas besparing. Det är jag helt klar över. Men jag tycker ändå att man med lite grann ödmjukhet och försiktighet borde titta på vad pengarna ska räcka till.

Bo Könberg vet precis lika väl som jag att både de ensamstående föräldrarna och de återbetalningsskyldiga föräldrarna som grupp är de föräldrar i det här landet som har det ekonomiskt mest jobbigt. Ta inte ut något i förskott, Bo Könberg, utan avvakta analysen av Familjeutredningens förslag. Jag är ganska övertygad om att det behövs några kronor till om man ska lösa de problem som finns både i nuvarande system och de som finns i Familjeutredningens system. Vi får inte vara för optimistiska om vad samhällets pengar räcker till.

Anf. 131 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Det ligger kanske någonting i att spara pengar inte är det första man ska göra innan man vet vad man sysslar med. Nu var det inte riktigt så i vårt fall. När regeringen lade fram sin proposition motionerade vi om ett helt annat system, nämligen det system jag antydde i mitt förra inlägg. Det var det första vi gjorde. Ett sådant system får såvitt vi kan bedöma den effekten att det behövs mindre pengar, allting annat givet, än det anslag som nu finns.

Jag är mycket väl medveten om att det vi nu talar om är bland de svåraste socialpolitiska områden som finns. Det är tillräckligt många utredningar som har stupat på att försöka hitta en bra lösning på detta. Man har knappt kommit fram till ett nytt förslag och börjat genomföra det förrän man hittar nya problem. Jag har full respekt för problemens omfång. Det jag ifrågasatte var Inger Lundbergs självklara ståndpunkt att det enda sättet att lösa problemen var att tillföra pengar i stället för att fundera på vilka system vi ska ha.

Anf. 132 INGER LUNDBERG (s):

Fru talman! Jag är övertygad om att de problem som finns i dag är så stora att det kräver vissa insatser. Det är möjligt att man kan göra förändringar i systemen som också gör dem effektivare. Det ska jag inte utesluta. Men vi lurade oss själva lite grann när vi gjorde förändringarna under saneringsåren. Då var vi kanske tvungna att lura oss själva lite grann. Det var så nödvändigt att få ned kostnaderna och så akut. Vi orkade kanske inte se alla problem som blev med de förändringar som gjordes.

*Anslag inom social-
försäkringsområdet*

I dag har vi handlingsfrihet. Då måste vi orka med att se den verkliga livssituationen för dessa familjer. Jag vidhåller, Bo Könberg, att det är väldigt kortsiktigt och korkat att använda anslaget som ett sparområde redan i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 9 §.)

*Totalförsvarsbudgeten
för år 2002*

8 § Totalförsvarsbudgeten för år 2002

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande 2001/02:FöU1
Totalförsvarsbudgeten för år 2002 (prop. 2001/02:1 delvis).

Anf. 133 ROLF GUNNARSSON (m):

Fru talman! Dagens försvarsdebatt handlar formellt om nästa års anslag och inriktning. Det kan ju också sägas vara en uppföljning av den stora destruktionsprocess som majoriteten i denna kammare startade 1999 och fortsatte våren 2000. Jag tror, om jag minns rätt, att moderaternas företrädare i debatten då, Henrik Landerholm, kallade processen för ”en okontrollerad förstörelseprocess”.

Jag ska be att få återkomma till vad som sades i denna kammare för exakt ett år sedan från företrädare från regeringspartiet och se hur orden, tankarna och det ekonomiska anslaget hållit i den s.k. verkligheten. Det ska jag göra genom att titta på vad som nu har hänt och vad som händer efter bara ett år.

Fru talman! Jag vill redan nu yrka bifall till vår reservation nr 1. Självklart står jag bakom alla reservationer från Moderata samlingspartiet, men för tids vinnande nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 1.

Människor som kostat miljarder att utbilda, nybyggda fastigheter för många miljoner, nybyggda anläggningar som kostat miljarder och materiel som kostat hundratals miljoner har avvecklats och ska avvecklas. Det ska ske, som vi sade i försvarsdebatten i fjol, i den takt som måste påstås vara okontrollerad.

Vi var överens om att en försvarsreform var alldeles nödvändig, men vi ställde inte och ställer inte upp på en okontrollerad process för att genomföra denna reform. Vi påstod då och påstår nu att personalförsörjningen är och var ett av de värsta exemplen och att många viktiga frågor inför den här processen var oklara. En förändring av värnpliktssystemet, en ny befälsordning, ändrade villkor för tjänstgöring utomlands, visstidsanställda soldater och sjömän – detta som exempel på oklara frågor.

Jag beklagar att försvarsministern inte har anmält sig till debatten kring ekonomin. Men vid närmare eftertanke – då man noga läser propositionen och betänkandet – kanske det inte är så förvånande att försvarsministern inte finns här. Det är ingen rolig läsning, varken vad som skett kvalitetsmässigt med försvaret eller vad som åter håller på att hända med ekonomin, ännu ett mörkt år och ännu ett år med kraftiga överskridanden. Därför kanske man ska ha förståelse för att försvarsministerns ställningstagande är att inte delta.

Fru talman! Jag tittade i protokollet från fjolårets debatt, och jag läser ordagrant vad försvarsutskottets vice ordförande Tone Tingsgård sade i debatten:

”Jag är dessutom övertygad om att i den budget som nu fastställs för år 2001 har vi föreslagit på kronan när precis så mycket pengar som behövs för att klara detta.”

Nu ska jag ärligt säga att jag inte är insatt i vilka krav som en socialdemokrat har på att ekonomin ska ”gå ihop”, men om man säger att det går jämnt upp, t.o.m. på kronan, och det i verkligheten blir 500–600 miljoner i underskott måste detta trots allt kallas vid sitt rätta namn: Ett misslyckande!

Vi påpekade detta med den svaga ekonomin i debatten i fjol och anklagades då för att ”ha en onödigt pessimistisk syn på frågorna”. Man behöver inte vara särskilt stor matematiker för att göra en bedömning av vem som låg närmast den s.k. sanningen.

I dag har vi alltså svaret. 500–600 miljoner i underskott, eller ”överutnyttjande”, som jag såg att högkvarteret kallade underskottet.

Då det gäller utgifterna för försvaret totalt för år 2002 och vår mening har vi detta redovisat i vårt särskilda yttrande nr 1.

Då vi tittat på vad som krävs ekonomiskt har vi sett på vad som behövs för att skapa rimliga förutsättningar för omstrukturering och utveckling av hela totalförsvaret. Vi anser att för att genomföra detta krävs en offensiv och annorlunda inriktning än den som majoriteten här i riksdagen beslutat om.

En av de viktigaste försvarspolitiska frågorna framöver är hur vi skapar balans mellan uppgifter och resurser för att ett svenskt försvar ska utgöra ett effektivt och flexibelt säkerhetspolitiskt instrument.

Vårt förslag syftar helt till att kunna anpassa försvaret för att verka i olika situationer. Våra försvarssystem måste också utformas och göras så att de i fredstid kan utgöra stöd till samhället.

Våra förslag syftar också till att försvaret ska kunna öka sin förmåga att delta i internationella insatser.

Det behövs självklart medel för att klara detta. Vi menar att försvaret ska utvecklas på ungefär samma ekonomiska nivå som under de två senaste försvarsbeslutsperioderna. Detta gör att vissa moderna förband, som nu majoriteten vill avveckla, i stället bör vidmakthållas för att omstruktureras och dessutom förses med ny materiel.

Nu har alltså majoriteten genom ett beslut i kammaren den 21 november fastställt försvarsramarna. Vårt förslag var alltså att vi ville tillföra den militära delen i totalförsvaret ytterligare 3 miljarder för nästkommande år.

Trots de stora begränsningar som gjorts och görs är diskrepansen mellan planerad verksamhet och verklig kostnad oerhört tydlig. Jag kan konstatera att effekterna av de besparingar som Försvarsmakten i år tvingas till är mycket kraftiga. Sammantaget drabbas inte bara internationaliseringen av försvaret, utan också utvecklingen av den s.k. insatsorganisationen, som riksdagen fattat beslut om. I flera avseenden senareläggs det som skulle vara klart 2004 – senareläggs till en osäker framtid!

Det är närmast bestickande att läsa Försvarsmaktens årsredovisning 2000, där ÖB kommenterar:

Prot. 2001/02:41
5 december

*Totalförsvarsbudgeten
för år 2002*

”Det allvarliga i överskridandet av förbandsanslaget är att det inte identifierats under genomförandet. Ledning, kontroll och överblick, såväl centralt som lokalt, vad avser lönebildningen och övriga kostnadsfördyringar, borde ha varit fastare i samband med omstruktureringen. Åtgärder borde ha vidtagits för att under året möta en sådan utveckling.”

Det sagda och övrigt visar att Försvarsmakten inte har tillräcklig kontroll över den beslutande verksamhetens driftskostnad. Försvarsmakten bär ett stort ansvar för dessa djupt otillfredsställande förhållanden. Samtidigt är detta ansvar i stort sett omöjligt att utkräva från en enskild befattningshavare med den organisation och de former för ledning som hittills har valts.

Likväl är regeringens ledning av Försvarsmakten långt ifrån invändningsfri. Ansvar för det uppkomna läget delas av regeringen och Försvarsmakten. Och vi vet att ÖB i utskottet redovisat att underlagen inför försvarsbeslutet våren 2000 var behäftade med, som han sade, ”stora osäkerheter avseende basfakta”. Det skulle vara intressant att i dag höra vad Tone Tingsgård har för kommentar kring detta.

Det går att ta del av delårsrapporten för första halvåret 2001, som överlämnades till regeringen den 15 augusti, där Försvarsmakten redovisar kraftfulla reduceringar. Trots detta pekar prognosen för hela året på ett ekonomiskt utfall som blir minst cirka en halv miljard större än tilldelad ram.

Alltså: Den planerade verksamheten kommer att kosta lika mycket som föregående år. Vidtagna åtgärder ger uppenbarligen ingen effekt, och ytterligare reduceringsåtgärder måste, enligt ÖB, övervägas. Det här är alltså långt, långt ifrån det tal som Socialdemokraternas företrädare i debatten i fjol, Tone Tingsgård, sade skulle ske.

Det skulle nu och här i dag vara bra om vi fick höra vad majoriteten har för planer då ÖB säger i sin kommentar att ”ytterligare reduceringsåtgärder måste till”. Vilka ytterligare reduceringar har ni socialdemokrater planerat? Svaren hoppas jag kommer senare i debatten i dag från Tone Tingsgård i frånvaro av försvarsministern.

Fru talman! Dagens betänkande är också en mycket tråkig läsning – ur en försvarsväns ögon – då det gäller verksamheten och vad som skett med kvalitet och hur uppsatta mål nåtts, eller i många fall inte nåtts.

I betänkandet kan man läsa bl.a. följande:

- Arméstridskrafternas förband har nått utbildningsmålen endast på grupp- och pluton- samt i vissa förband endast på kompaninivå.
- Målen för stridsvagnsförbanden har *inte* nåtts.
- Vissa fartygsbesättningar har *inte* nått acceptabel utbildningsnivå.
- Uppsatta mål i förband för marinstridskrafternas grundutbildning kan *inte* nås.
- Pilotutbildningen har halverats, och uppsatta mål har *inte* nåtts.
- Ett antal flygförare har *inte* fått någon flygtid.
- Helikopterförbanden har *inte* kunnat öva i planerad utsträckning.
- Hemvärnet har *inte* kunnat ha någon verksamhet andra halvåret 2001.

- I de markoperativa förbanden har fältdugligheten gått ned.

Detta var alltså ett plock ur betänkandet och från den s.k. verkligheten och där just orden *inte nåtts* tyvärr är vanligt förekommande, detta trots att inte bara de pengar som funnits ser ut att förbrukas, utan också pengar som inte finns kommer att förbrukas. Jag förutsätter att Tone Tingsgård kommer med sina synpunkter kring vad som nu händer med det svenska försvaret.

Vi vet också att Ekonomistyrningsverket kommit med kraftiga påpekanden, där det bl.a. sägs följande:

- Vår bedömning är att det är oklart vem som innehar helhetsansvaret för att ekonomin utvärderas, analyseras och eventuellt balanseras.
- Den bild som framkommer ur vår studie och som vidare betonas vid analys av prognosarbetet är att det saknas en kontinuerlig och konstruktiv dialog mellan högkvarteret och förbanden.
Verket sade vidare:
- Vår granskning visar att förbandschefernas insikt i ekonomiska frågor är mindre genomgripande. Det tas ingen hänsyn till ekonomisk kompetens vid befordring till förbandschef.

Detta var alltså Ekonomistyrningsverkets bild – en dystert bild av ekonomistyrningen i det svenska försvaret.

Vi moderater har under processen i utskottet föreslagit annorlunda anslagsbeteckningar och innehåll för det militära försvaret, liksom en förändring av beslutsprocessen. Vi har föreslagit och föreslår, enligt vår reservation nr 1, att den årliga driften av den befintliga organisationen i all planering, budgetering och uppföljning ska särskiljas från den framtida utvecklingen. Vårt förslag innebär att anslaget till fredsfrämjande verksamhet förs över till utgiftsområde 7.

Vi föreslår alltså att anslaget Fredsfrämjande truppinsatser ska utformas som ett beredskapsanslag. Det finns utvecklat i vår reservation nr 1.

Vårt syfte med detta förslag är att vi ska tydliggöra – det är viktigt, tycker vi – ansvarsförhållanden och de beräkningar som ligger bakom de förslag riksdagen har att ta ställning till.

Vårt förslag syftar också till att tydliggöra skillnaden mellan riksdagens beslut om den långsiktiga inriktningen och den årliga budgeteringen. Vi anser att vårt förslag innebär en naturlig uppdelning av riksdagens beslut i två delar. Det tydliggör också riksdagens ansvar för de långsiktiga besluten om försvarets uppgifter och förmågor samt anskaffning, uppsättning och avveckling av materiel och militära förband.

Då det gäller inriktningen av förbandsverksamheten måste vi fatta beslut som ger oss en försvarsförmåga, inte bara i dag utan för kanske 15–20 år framåt. Det gäller att se på frågorna långsiktigt.

Jag har tidigare tagit upp problemen med uppsatta mål i verksamheten.

Jag noterar också att de flesta värnpliktiga i dag ges en ofullständig utbildning och att officersutbildningen reduceras. I det läge som försvaret nu befinner sig i är det utmanande att fortsätta med stora investeringar som inte tillför Sverige ökad försvarskapacitet. Vår åsikt är att ännu ej

Prot. 2001/02:41
5 december

*Totalförsvarsbudgeten
för år 2002*

genomförda stora omlokaliseringar, som nu innebär stora investeringar, borde avbrytas.

Det finns alltså mycket att säga kring ekonomin och hur försvaret hanterar sin ekonomi. I slutändan är det trots allt regeringen som bär ansvaret om stora underskott uppkommer och nya svarta hål dyker upp. Jag tänker bl.a., då det gäller tveksamma satsningar, på exempelvis vad som händer med Swedints flyttning från Almnäs till Kungsängen. Jag har haft förmånen att diskutera den frågan med försvarsministern ett antal gånger här i kammaren, och alltid har jag fått lugnande svar: Bygget och flytten ska ske inom den tid man aviserat, och bygget kommer att kosta vad som från början var planerat. Så har försvarsministern alltid svarat.

Jag hade tänkt ställa en följdfråga kring detta till försvarsministern, men nu ställer jag frågan till Tone Tingsgård: Vilken summa är det som i dag gäller för flytten av Swedint? Hur många hundra miljoner är ni beredda att satsa? De skriftliga handlingar jag har fått från Almnäs projektgrupper visar att kostnaderna där har skjutit i höjden med raketfart och att det inte är särskilt långt kvar till miljardstrecket.

Jag tror – men hoppas självklart att jag har fel – att flytten och byggkostnaderna i Kungsängen kommer att bli högre än vad man från början sade. Vi kommer att följa frågan framöver. Utan att ta ut något i förskott verkar den bli lika dåligt underbyggd som uttalandet att budgeten skulle gå ihop exakt på kronan.

Vi anser att ingenting säger emot att Swedints placering i dag inte kan fortsätta, alltså som en solitär. Ingenting talar enligt vår mening för att Swedints verksamhet måste ligga vid ett fredsförband.

Andra tveksamma investeringar som gör att tidigare mycket försvarsvänliga människor börjat tvivla på försvaret är vad som skedde på F 10 i Ängelholm, först stora hangarbyggen och sedan nedläggning. Så kan vi inte fortsätta att hantera folks skattepengar! Jag är fullt medveten om att det är ett annat anslag och att det är ett fastighetsbolag som betalar investeringarna, men det är trots allt statens och skattebetalarnas pengar som vi hanterar i denna riksdag.

Ni som kommer från andra håll i landet måste mötas av mer förstående människor, men i mitt hemlän Dalarna ifrågasätts användandet och resursutnyttjandet av försvarsanslaget. Man ifrågasätter olika investeringar som Ängelholm och Swedint, som jag tidigare har nämnt.

När det gäller anskaffning av materiel kvarstår vår oro för luftförsvarets utveckling och för den del som så att säga utgör Sveriges luftvärnsförmåga.

Fru talman! Jag påstår att regeringen inte har kontroll över ekonomin. I utskottet har vi gång på gång hört att det anställts ekonomer så att det nu ska bli ordning, men inte blir det så. Nya hål – tidigare var de svarta – i färgnyansen rödgrön finns. Vi vet alltså att det för i år talas om ett underskott på 500–600 miljoner.

I betänkandet i dag finns en summering för år 2000. Det talas om en överförbrukning av anslaget för förbandsverksamheten. Överförbrukning är ett finare ord för att man har spräckt budgeten. I fjol handlade det om 700 miljoner. Just det: 700 miljoner!

Vi i utskottet säger också att Försvarsmakten nu måste få fram – och det är regeringens sak att se över detta – säkra metoder för kostnadsbe-

räkningar, ekonomiredovisning och ekonomistyrning, som jag tidigare har tagit upp.

I utskottet år 2000 efterlyste vi och saknade en koppling mellan de olika verksamhetsgrenarna och tillhörande kostnader. Vi pekade på att det måste komma till stånd en jämförelse av kostnadsutvecklingen mellan olika år. Vi pekade också på att det klart och tydligt måste framgå hur olika förmågor utvecklats, vilken effekt åtgärder givit och vilka brister som kvarstår.

Vi konstaterar nu att det skett en viss förbättring, men noterar trots detta att det finns ytterligare en rad förbättringar som måste till. Jag har bl.a. redovisat vad Ekonomistyrningsverket har sagt, och det är allvarsord.

Fru talman! Vår oro över styrning och ekonomi av dagens svenska försvar är stor. Lika stor är oron över att många mål i verksamheten inte har nåtts eller kommer att nås vare sig nu eller kanske ens om två tre år. Den oron är stor, t.o.m. mycket stor.

Anf. 134 BERIT JÓHANNESSON (v):

Fru talman! De nedskärningar som nu sker inom det militära försvaret är ett första steg mot en mindre försvarsram, mer anpassad till den bredade hotbilden och det sårbara civila samhällets behov av resurser.

Vi har dock förslag till förändringar inom ramen redan i dag, även om vi har ställt oss bakom den ram som i dag finns. Det första området är Kustbevakningen som vi föreslår får en förstärkning med 25 miljoner kr. Vi föreslår att pengarna tas ur materielanslaget. De uppgifter som Kustbevakningen genomför har inte minst på det förebyggande området också en mycket stor betydelse för Sveriges säkerhet i ett bredare perspektiv.

Kustbevakningen har fått alltmer uppgifter och bredare verksamhetsområde – uppgifter som man hittills klarat suveränt på ett rationellt och effektivt sätt. Men man behöver mer resurser framgent för att klara uppgifterna på grund av bl.a. EU-medlemskapet och utvecklingen i länderna kring Östersjön.

På grund av dess breda roll och mångfasetterade uppgifter präglas Kustbevakningen av och har utvecklat ett brett samarbete med olika myndigheter i Sverige men också alltmer internationellt. Detta är nödvändigt för att få en helhetssyn och för att resurser, kunskaper och kapacitet ska användas på ett rationellt sätt.

Genom skarp verksamhet dagligen och genom regelbundna kontakter med internationella myndigheter har man byggt upp ett nätverk som smidigt, handläggare till handläggare, ger information och underlag för arbetet.

Sveriges havsgräns utgör yttergränsen inom Schengen. Vi i Vänsterpartiet är ju, som ni vet, inte positiva till Schengenavtalet. Men avtalet ställer mycket höga krav på åtgärder för att leva upp till de åtaganden som vi har gjort när vi nu har skrivit under avtalet.

Kustbevakningen har ansvar för och befogenheter att i enlighet med avtalet utföra personkontroll till sjöss. Samtliga resande ska underkastas in- respektive utresekontroll. Det går naturligtvis inte att kliva ombord på alla båtar och göra en fysisk kontroll. I stället gör man hundratusentals dataslagningar kombinerat med fysisk kontroll vid behov. Det är då be-

Prot. 2001/02:41
5 december

*Totalförsvarsbudgeten
för år 2002*

sättningslistorna som används som underlag. Som alla förstår är detta arbete mycket personalkrävande.

Kustbevakningen har också nyligen fått i uppgift att samordna de civila behoven av sjöövervakning och av sjöinformation till alla berörda myndigheter. Syftet är att information som finns i olika system kan göras tillgänglig för myndigheter som behöver den och gör att man inte får en dubblering av system som är kostnadskrävande.

För att kunna bevaka vår långa kust behöver Kustbevakningen fler båtar och flygplan som är väl anpassade till behoven. Detta är väldigt viktigt. Det är i första hand två nya ur serien KBV-201 för patrullering på västkusten och Norrlandskusten. Dessutom erfordras en modifiering av ett stort antal fartyg samt ett tredje flygplan utöver de två som resurserna från regeringen ger möjlighet till år 2004. Det behövs naturligtvis också fler besättningsmän för att kunna utnyttja båtar och flygplan på ett rationellt sätt.

Vänsterpartiet anser att regeringens förslag när det gäller resurser för oljebekämpning är bra och ett nödvändigt tillskott. Det är också tillfredsställande, tycker vi, att Kustbevakningen har fått 50 miljoner kronor för 2004 för övervakning till sjöss och ökad satellitövervakning. Men Kustbevakningen behöver också mer resurser i närtid.

De behov som jag har räknat upp omfattar ungefär 70 miljoner kronor på årsbasis, och det är en ganska stor summa. Därför har vi inte föreslagit att Kustbevakningen ska få detta ett år, utan att man gör en successiv upptrappning av budgeten med 25 miljoner för 2002. Även här vill vi att resurserna tas av materielanslaget. Sedan bör regeringen komma tillbaka med förslag om hur man ska klara detta under åren 2003 och 2004. Utskottets majoritet tycker också att Kustbevakningen behöver mer resurser men inte för 2002.

Detta är alltså de förslag som regeringen kommit med och som är bifallna av utskottet. Men vi delar inte utskottets syn utan anser att Kustbevakningen behöver mer resurser redan i dag.

Fru talman! Helikopterverksamheten är också viktig ur många aspekter, inte minst som stöd för samhället i fred.

Regeringen skrev i propositionen *Det nya försvaret* angående helikopterverksamheten: "Räddningsfunktionen enligt avtalet mellan Sjöfartsverket och Försvarmakten bör enligt regeringens mening upprätthållas inom ramen för den nya organisationen." Man förespeglade alltså att verksamheten skulle fortsätta med den ordning som var. Det tyckte vi var utmärkt.

Försvarsutskottet uttryckte i samband med detta att utskottet förutsatte – och det hade man sagt redan 1997 – att medverkan i räddningstjänst även i framtiden skulle vara en viktig uppgift för Försvarmaktens helikoptrar och att samhällets möjlighet att utnyttja de militära helikopterresurserna i fred inte borde försämrats. Man påpekade också att Sjöfartsverket sedan juni 1998 hade ett avtal med Försvarmakten om helikoptrar i beredskap på fem orter i landet. Och det var detta som vi fattade beslut om den 30 mars 2000.

Sedan blev det tyvärr en kraftig personalreducering med upp till 20 %. Detta innebar i sin tur att Försvarmaktens avtal med Sjöfartsverket måste förändras, så att man inte nu längre kan bemanna de fem plat-

ser som förutsattes i avtalet med Sjöfartsverket utan på sikt endast fyra. De närmaste åren kommer man att minska antalet platser till tre.

I budgetpropositionen säger regeringen: ”De två helikopterbataljonerna och helikopterskvadronen genomför ett omfattande stöd till samhället inom ramen för avtalet med Sjöfartsverket om helikoptrar för beredskap för räddningstjänst och avtalet med Västerbottens läns landsting om sjuktransporter.” Vidare skriver man att detta stöd till samhället med helikopterresurser bör begränsas.

Vi delar inte den synen. Dels anser vi att de förutsättningar som fanns när beslutet fattades har ändrats. Dels tycker vi dessutom att det är oerhört betydelsefullt med helikopterstöd till det civila samhället. Vi anser därför att man bör utveckla helikopterverksamheten successivt. Vi tycker att det är oerhört viktigt att man har denna verksamhet. Dessutom är den betydelsefull för att det gynnar helikopterkompetensen och håller organisation och personal i god trim när man ger den här servicen till samhället.

När man inte kan ställa upp för samhället i fred är det också så att människor i allmänhet tycker att det är konstigt att man föreslår begränsningar i stället för att utveckla verksamheten på ett konstruktivt sätt. Vi har förståelse för att det är brist på navigatörer och tekniker och att det är ett problem. Därför har vi inte föreslagit mer pengar. Vi föreslår i stället att man ska göra en utredning så att man kan få fram hur de fem räddningsbaserna fortsättningsvis ska kunna bemannas. Vi vill också se hur man ska kunna ställa upp verksamheten med ambulanshelikoptrar.

Utskottet avslag det här förslaget till utredning, men jag tror att det hade varit viktigt att man ställt sig bakom det för att ytterligare trycka på i fråga om betydelsen av att öka stödet till samhället.

Fru talman! En annan fråga som rör helikopterverksamheten är behovet av ny hangar på Säve. Sedan flera år finns det planer på en ny hangar. Den gamla är i uruselt skick och fungerar inte längre. Personalen har en dålig arbetsmiljö. Dessutom får helikoptrarna ofta stå ute i väder och vind. Det är inte bra. Den här nya helikopterhangaren var avsedd att sambrukas av polisen och verksamheten med helikopterambulans. När fler sambrukar är ju det till fromma för skattebetalarna.

Nu diskuterar Försvarsmakten i stället reparation av den gamla hangaren. Detta är ingen långsiktig lösning. Om det blir reparation innebär det att också andra byggnader måste rustas upp för att få en fullgod funktion. En ny hangar skulle kosta 70–80 miljoner kronor. Sambruket innebär att hyreskostnaden kan delas mellan tre. Det här är väldigt fördelaktigt. Det blir också bättre arbetsmiljö för Försvarsmaktens personal, och det är inte oväsentligt för att hålla kvar personalen hos Försvarsmakten.

Då säger utskottet att det är den rådande ekonomiska situationen som gör att Försvarsmakten föreslår reparation i stället för nyinvestering. Det är för att undvika den här kortsiktiga lösningen som vi föreslår att man ger ett investeringsstöd. Vi anser att det här kan ske genom att man omfördelar inom förbandsverksamheten.

Fru talman! Vänsterpartiets krav på uttalande om minröjningsverksamhet genom utbildning av minröjare, genom prioriteringar av den internationella verksamheten och genom utveckling och inköp av minröjningsmaterial har bemötts relativt positivt av utskottet. Det är vi myck-

et glada för. Vi har sett en utveckling, och intresset för minröjningsverksamheten har ökat. Det är vi väldigt glada för.

Regeringen har i det senaste regleringsbrevet till Försvarsmakten ålagt denna att fortsätta utvecklingen inom området. Vi tycker att frågan är av stor betydelse. Vi kommer nogsamt att följa utvecklingen, och vi återkommer vid behov. Därför har vi bara ett särskilt yttrande i den här frågan.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till Vänsterpartiets reservationer 3 och 6.

Anf. 135 ROLF GUNNARSSON (m) replik:

Fru talman! För att ta det trevliga först var det trevligt att höra en vänsterpartist prata om inköp av flera flygplan. Det är inte vad vi brukar höra i försvarsdebatterna från det partiet.

Det var mycket satsningar som togs upp här. Det behövs mer resurser. Det var Kustbevakningen. Det var mer flygplan. Det var helikopter- verksamheten plus byggen på Säve. Det slutade visserligen bara med en utredning, så det kostar ingenting. Men hur är det med omfördelningen inom förbandsverksamheten? Har ni i Vänstern funderat rent konkret? Det är lätt att kasta ur sig att det bara är att fördela om lite grann i förbandsverksamheten.

Sedan tog jag upp några byggen i mitt anförande. Har Vänstern funderat på det här med Swedint? Hur mycket får det i Vänsterns ögon kosta att fullfölja den investeringen, som börjar närma sig miljardstrecket?

Jag tittade på protokollet från i fjol. Då företrädde Stig Sandström Vänstern, och han var inne på det här med den ekonomiska styrningen. Det sade inte Berit Jóhannesson någonting om i dag, men han påpekade vikten av att det måste till en ekonomisk styrning. Är ni nöjda efter överläggningarna med regeringspartiet? Har ni tagit upp de ekonomiska problem som nu finns? De där 500 miljonerna som det preliminärt blir i underskott i år, varifrån tänker ni ta dem i den totala budgeten så att det ligger inom utgiftstaket?

Anf. 136 BERIT JÓHANNESSON (v) replik:

Fru talman! Angående ekonomisk styrning kan jag säga att jag håller med om att det är bedrövligt med uppföljningen inom Försvarsmakten. Försvarsmakten har väldigt dålig förmåga att följa upp sina budgetbeslut och sina budgetar. Så där är jag fullständigt överens med Rolf Gunnarsson.

Jag tror att oavsett vilken budgetram man har för Försvarsmakten, och det visar ju också historien om vi tittar bakåt, oavsett vilken majoritet det har varit så har det varit bekymmer med svarta hål inom Försvarsmakten. Så även med Moderaternas tillskott tror jag ändå att bekymret är stort.

Jag tror att regeringen nu verkligen försöker ta tag i det här. Även Försvarsmakten håller på att förbättra sig. Bl.a. ska man ha in civila resurser i det här. Det tycker jag är alldeles utmärkt. Det ska vara ekonomer som sköter det här.

Angående detta med flyg vill jag säga att det inte är några JAS-plan jag föreslår. Det är fråga om flyg för Kustbevakningens behov. Jag kan ju inte heller säga att Vänsterpartiet är helt negativt till flyg eller saker

som rör sig i luften över huvud taget, Rolf Gunnarsson. Det är nog ett litet missförstånd. Vi tycker visserligen att man ska åka mer tåg i allmänhet, men i det här fallet måste vi ha flyg till Kustbevakningen.

Angående Swedint får vi naturligtvis följa upp det här. Naturligtvis måste vi se hur den investeringen utvecklas och så. Det får vi fatta beslut om sedan. Hittills har vi ju ställt upp på att Swedint ska flytta. Det har vi ställt upp på.

Anf. 137 ROLF GUNNARSSON (m) replik:

Fru talman! Vi var överens om att det var "bedrövligt", det ordet använde Berit Jóhannesson, med den ekonomiska styrningen. Det var ett instämmande även om jag inte använde just det ordet.

När det gäller Swedintinvesteringen är det som sagt också intressant att vi kanske kan få påhak på våra förslag om att vi kanske ska avbryta den typen av investeringar i det läge som råder.

När det gäller vårt försvarsanslag är det så att om vi hade haft någon slant till hade vi kanske klarat de där 500 miljonerna. Eller är det så att Berit Jóhannesson tror att om vi hade lagt till exempelvis 3 miljarder så hade man gjort av med 3,5 miljarder i försvarsutgifter? Jag tror inte att det är så. Vi påpekade redan i fjolårets debatt att den ram som fanns inte kunde räcka, att det var omöjligt att styra verksamheten så pass. Vi trodde alltså inte på vad socialdemokratiska företrädare sade.

Jag vill höra: Har ni i de här regeringsöverläggningarna, om ni vill avslöja några detaljer därifrån, tagit upp frågan om brister i ekonomisk styrning av försvaret? Det är fortfarande 500 miljoner av skattebetalarnas pengar som ska tas någonstans ifrån.

Anf. 138 BERIT JÓHANNESSEN (v) replik:

Fru talman! Vi har ju i utskottet, det vet Rolf Gunnarsson också, mycket och ingående diskuterat budgetuppföljningen. Vi har stött regeringen i deras ambition att faktiskt rätta till det här. Också Försvarsmakten har vi stött i det avseendet. Jag tror att man har ambitioner och att man kommer att lyckas med att få en bättre sakernas ordning när det gäller budgetuppföljning.

Angående Swedint sade jag att vi faktiskt har ställt upp. Men är det så att det blir ökade investeringskostnader får man naturligtvis titta på detta. I dag är jag inte beredd att säga att vi ska ändra på det beslut som vi har fattat.

Sedan hör det också till saken att de 700 miljoner som var brist förra året, som man upptäckte först i december månad, dem har man fått bidrag för. De har alltså omfördelats från materialanslaget till förbandsverksamheten. Man har också fått ett tillägg till förbandsverksamheten från materielsidan detta år.

Jag ser fram emot att man får lite bättre ordning på ekonomistyrningen inom Försvarsmakten. Om man skulle få tre miljarder mer av Moderaterna är det naturligtvis så att man fyller det med verksamhet. Risken för att det också skulle bli ett underskott i fråga om den verksamheten är nog ganska stor om man inte gör något åt de grundläggande problemen, Rolf Gunnarsson.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Totalförsvarsbudgeten
för år 2002*

Anf. 139 ÅKE CARNERÖ (kd):

Fru talman! I det här betänkandet behandlas alltså utgiftsområde 6 Totalförsvar med de två politikområdena försvarspolitik och skydd mot olyckor. Jag yrkar redan nu bifall till reservation 2. Margareta Viklund kommer senare att behandla bl.a. Kustbevakningen.

Det vidgade säkerhetsbegreppet ger nya förutsättningar för svensk försvars- och säkerhetspolitik. Kravet på handlingsfrihet kommer i fokus. Vårt moderna men sårbara samhälles motståndskraft mot nya typer av hot kräver god krishanteringsförmåga utmed hela skalan fred, kris och krig. De nya säkerhetspolitiska hoten måste tas på allvar, vilket terrordåden i New York och Washington den 11 september har visat. I betänkande FöU2 som behandlas senare i dag utvecklar vi de förslag som vi framfört för att möta olika hot från terrorism.

Sverige tar ett nödvändigt steg från storskalig invasionsplanering till en bredare utgångspunkt för försvars- och krisplanläggning. Av geografiska skäl är den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet viktigast, men genom terrordåd och den snabba IT-utvecklingen får vi även ett ”globalt närområde”. Samtidigt innebär globaliseringen, de nya säkerhetspolitiska hoten och politisk instabilitet att oroligheter och kriser i omvärlden kan få direkta konsekvenser för Sveriges och medborgarnas säkerhet.

En av de viktigaste försvarspolitiska frågorna framöver är därför hur vi skapar balans mellan uppgifter och resurser för att ett svenskt folkförankrat försvar ska utgöra ett effektivt och flexibelt säkerhetspolitiskt instrument.

Av geografiska skäl är det naturligt att Östersjöregionen och det övriga närområdet är de områden där Sverige kan bidra mest och ta ett större ansvar för en fortsatt fredlig utveckling. Att stärka det regionala samarbetet och att inlemma Östersjöområdet i en alleuropeisk och transatlantisk säkerhetsordning är därför en hörnsten i Sveriges säkerhetspolitik. Här spelar EU och östutvidgningen en viktig roll liksom det säkerhetsskapande PFF-samarbetet. Säkerheten i Europa bör främst lösas med en gemensam säkerhets- och försvarspolitik inom ett utvidgat EU.

Trots vissa positiva tendenser utgör Ryssland alltjämt en osäkerhetsfaktor i det svenska närområdet, inte minst avseende NBC-stridsmedel, där Rysslands innehav utgör de enda permanent stationerade i närområdet.

Ett öppet och nära samarbete med Nato är och bör vara en naturlig del av svensk säkerhetspolitik. Sveriges medlemskap i EU utgör i sig en säkerhetspolitisk fördel för vårt land. Sveriges framtida säkerhet måste tryggas tillsammans med andra fria och demokratiska nationer i Europa.

Fru talman! Försvarsmaktens utveckling från ett stort invasionsförsvar till ett modernt, högteknologiskt och flexibelt insatsförsvar med hög personell och materiell kvalitet och god anpassningsförmåga mot nya hot och risker innebär en genomgripande förändring i Försvarsmakten. Samordnade insatser kräver hög lednings-, informations- och underrättelseförmåga på alla nivåer.

Omställningskostnaderna beräknas till ca 11 500 miljoner kronor för åren 2000–2004. Inte kunde jag ana dessa höga kostnader den 12 januari 1999 när jag lämnade Kristdemokraternas avvikande mening i Försvarsberedningens rapport *Förändrad omvärld – omdanat försvar*. Vi skrev

där: ”Att på kort tid genomföra en planerad ominriktning och reduktion av Försvarsmakten inför ett nytt försvarsbeslut innebär stora kostnader.”

Även om det ekonomiska utfallet av verksamheten på Försvarsmaktens olika anslag sammantaget hållits har ett överskridande på förbandsverksamheten av besparingsskäl nu lett till omfattande neddragningar på verksamheten i år. Detta urholkar Försvarsmaktens förmåga att vara ett effektivt och aktivt säkerhetspolitiskt instrument när det gäller vårt nationella försvar liksom för att medverka i internationella fredsfrämjande operationer och att anpassa försvaret i händelse av en försämrad säkerhetspolitisk omvärldsutveckling.

Kristdemokraterna anser att det allvarliga överskridandet av anslaget Förbandsverksamhet måste leda till en översyn av den ekonomiska styrningen och uppföljningen av verksamheten i syfte att skapa stabilitet i den framtida verksamheten. Det är även viktigt att det ställs tydliga krav på redovisningssystem och faktureringsrutiner i den nya organisationsenheten FMLOG, så att det blir som försvarsutskottet betonade, nämligen ”att de mycket stora förändringar som nu sker inom underhållsorganisationen verkligen leder till avsedda effektivitetsvinster och kostnadsreduceringar”. Så fort som möjligt måste regeringen se till att Försvarsmakten skapar säkra metoder för ekonomiredovisning och ekonomistyrning som ett enhälligt utskott skriver.

Fru talman! I en svårförutsebar omvärldsutveckling är det nödvändigt att ha beredskap också för att dagens gynnsamma säkerhetspolitiska läge kan komma att försämrast. Vi måste därför fortsatt ha en betryggande försvarsförmåga för att kunna möta både närtida hot mot vårt land och framtida hot vid omvärldsförändringar.

De säkerhetspolitiska övervägandena och hot och risker mot Sverige ligger till grund för försvarets huvuduppgifter. Genomgående för försvaret ska vara dess flexibilitet och förmåga att verka i olika situationer och med olika grad av insatser. Kristdemokraterna anser att de krav på grundläggande försvarsförmåga och grundberedskap som riksdagen fattade beslut om i mars förra året ska ligga fast och inte urholkas genom resursbrist.

Fru talman! Det som är mest oroande inom politikområdet försvarspolitik är den mycket låga förbandsverksamheten. Regeringen bedömer i budgetpropositionen att Försvarsmaktens operativa förmåga utifrån de fyra huvuduppgifterna är godtagbar. Samtidigt anges att övningar med kompletta förband har måst inskränkas till samövning av funktioner samt att officerarnas förmåga att leda sammansatta större förband i komplexa stridsituationer inte har förbättrats.

I propositionen nämns bl.a. följande: En reduktion av all påverkbar förbandsverksamhet har skett, övning av underhålls- och sjukvårdssystem och kompletta underhållskedjor har endast genomförts i begränsad omfattning, arméstridskrafternas förband har endast nått utbildningsmålen på grupp- eller plutonsnivå. Detta är inte bra.

Den grundläggande försvarsförmågan som, enligt Försvarsberedningens bedömning, motverkar ett invasionshot under överskådlig tid har under de senaste åren urholkats genom den ekonomiska situationen. Eftersom de flesta av oss vill kunna försvara vår demokrati även efter 15–20 år gäller det att planera långsiktigt.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Totalförsvarsbudgeten
för år 2002*

I modern krigsföring är det alltmer väsentligt att kunna uppträda integrerat och samordnat med utnyttjande av alla stridskrafter. Förmågan till väpnad strid på alla konfliktnivåer och utnyttjande av förband i behovssammansatta operativa insatsstyrkor är den verksamhet som Försvarsmaktens resurser ska kraftsamla till. Detta kräver mycket god samverksförmåga. Dessa förmågor är nödvändiga för att vi ska ha beredskap att kunna möta angrepp i samband med kriser som kan utvecklas ur nuvarande omvärldsläge och för att vi ska kunna vidta rimliga anpassningsåtgärder.

Det är därför viktigt att samordna övningsverksamheten, så att förbandsverksamheten alltmer kan inriktas mot övningar av operativt sammansatta insatsstyrkor för att på så sätt utveckla personalens kompetens.

Försvarsmaktens anpassningsförmåga ligger bl.a. i övningsverksamheten som är helt nödvändig för att behålla och inspirera kvalificerad personal. Att öva med hela typförband och ge officerarna möjlighet till praktisk chefsträning är ett måste. Det räcker inte att lära sig plutons ram.

Hela denna situation med nästan obefintlig övningsverksamhet handlar ju också om förtroendet för Försvarsmakten bland de anställda. Att t.ex. endast få tanka fordonet men inte få köra tär på förtroendet. Vi kristdemokrater instämmer till fullo med utskottets markering: "En fortsatt sådan utveckling får allvarliga konsekvenser för Försvarsmaktens förmåga." Regeringens ambitioner på papperet är godtagbara, men de måste snarast konkretiseras. Dyrt förvärvat kompetens får inte slösas bort. Det tar tid att bygga upp förmåga.

Fru talman! Ominriktningen från ett invasionsförsvar till en insatsorganisation med hög kompetens, kvalitet och flexibilitet kräver en förstärkning av utbildnings- och övningsverksamheten. En väl utvecklad förbandsverksamhet ger den kompetens som krävs för att förbanden ska kunna nå hög operativ förmåga i framtida insatsmiljöer. Vi kristdemokrater satsar därför offensivt och avsätter 500 miljoner kronor till förstärkt förbandsverksamhet under 2002 som framgår av reservation 2.

I reservation 5 framför vi betydelsen av en grundläggande och kontinuerlig förbandsverksamhet som vidmakthåller och utvecklar den grundläggande försvarsförmågan, grundberedskapen och anpassningsförmågan.

Fru talman! I flera år har det nu redovisats problem inom helikopterförbanden. Krigsförbandens förmåga har inte ökat jämfört med föregående år. Låg flygtidsproduktion, brister i materielltillgänglighet och ett besvärande vakansläge har bidragit till allt färre övningar. Följden har blivit att förbandens förmåga har minskat ytterligare. Alla helikopterbesättningar uppfyller inte de krav som ställs, och detta har lett till att alla flyguppdrag inte kan lösas.

Helikopterförbanden är en viktig del i insatsorganisationen eftersom deras styrka är god operativ rörlighet och förmåga att samverka med mark-, sjö- och flygstridskrafter samtidigt som de utgör en värdefull samhällsresurs. Kristdemokraterna anser liksom utskottet att fortsatta åtgärder måste vidtas som säkerställer helikopterförbandens fälduglighet och tillgänglighet på helikoptrar.

Fru talman! I budgetpropositionen föreslås nu ett anslag med rubriken Förbandsverksamhet, beredskap och fredsfrämjande truppinsatser m.m. för att skapa en större flexibilitet i planeringen och användningen av

resurser när avvägningar ska göras mellan internationella insatser och övrig verksamhet. För år 2002 har regeringen beräknat ca 1,2 miljarder kronor för fredsfrämjande truppinsatser under det nya anslaget. Dessutom tillägger regeringen att om svensk medverkan med trupp under år 2002 inte skulle rymmas inom de ekonomiska ramarna, kommer den att överväga att snabbt omfördela medel för detta ändamål.

För att kunna vidmakthålla den grundläggande försvarsförmåga som beslutats krävs en stabilitet i förbandsverksamheten – jag vill återigen betona detta. Deltagandet i internationella fredsfrämjande insatser får inte urholka det nationella försvaret. Kostnaden för den svenska ambitionsnivån att uthålligt personalförsörja förband vid internationella insatser på ca 1 500 personer och under kortare perioder ca 2 000 personer kan uppskattas till mellan 1,5 och 2 miljarder kronor. Denna summa för fredsfrämjande insatser bör därför på sikt finnas tillgänglig.

Kristdemokraterna har krävt att det klart ska framgå hur stor del av anslaget som är beräknat för fredsfrämjande truppinsatser. Jag kan nu konstatera att vårt krav kommer att bli tillgodosett med utskottets skrivningar.

Fru talman! Det moderna öppna samhällets sårbarhet har ägnats allt större uppmärksamhet under senare år. För att vi ska kunna skapa ett tryggare och säkrare samhälle med stor motståndskraft mot svåra påfrestningar krävs en djupare samverkan mellan olika sektorer i vårt samhälle. Krav på omedelbar förmåga har ökat inom flera samhällsviktiga verksamheter. Att kunna hantera och förmedla information mellan olika myndigheter blir därmed avgörande för en snabb och effektiv insats. I moderna mobilradiosystem är det nu möjligt att olika användargrupper kan fungera oberoende av varandra, samtidigt som det finns stora möjligheter till samkommunikation när man så önskar. I flera länder i Europa pågår nu arbetet med att införa ett nytt kommunikationssystem typ TETRA.

För att Sverige ska få en bättre katastrofberedskap är det viktigt för medborgarnas trygghet att den statliga och kommunala räddningstjänsten, polisen, sjukvården, tullen, kustbevakningen och Försvarsmakten har väl fungerande kommunikationer vid akuta insatser. Kristdemokraterna anser att regeringen därför snarast bör utarbeta ett förslag till upphandling av ett nationellt radiokommunikationssystem baserat på TETRA-standard. Vårt motionsyrkande tillstyrks nu delvis.

Ett enigt försvarsutskott framförde i våras i ett tillkännagivande att tiden är lämplig för att införa ett gemensamt system för många användare. Den svenska polisen har nu påbörjat en egen upphandling eftersom inga besked har getts om ett nationellt kommunikationssystem. Utskottet är återigen enigt i denna fråga och anser att polisens system ska byggas på så sätt att det på sikt kan utvecklas till ett landstäckande gemensamt system för alla samhällsviktiga verksamheter.

Erfarenheterna visar att goda möjligheter till kommunikation är en avgörande faktor för en framgångsrik insats. Ytterst handlar det om människors säkerhet, och ett nationellt TETRA-nät kommer att öka möjligheterna att rädda liv.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Totalförsvarsbudgeten
för år 2002*

Anf. 140 RUNAR PATRIKSSON (fp):

Fru talman! Jag vill inleda mitt anförande med att yrka bifall till Folkpartiets reservation nr 4.

Innan jag går in på mitt på förhand förberedda anförande ska jag säga några ord om helikopterverksamheten eftersom både Åke Carnerö och Berit Jóhannesson nämnde det. Jag hade tänkt ta upp frågan under FöU2. Jag vill till protokollet få infört att också Folkpartiet anser att det är väldigt viktigt att det, när framtidens budgetar görs, ges möjligheter för fortsatt helikopterverksamhet på västkusten, att Säve får en speciell behandling och att Säve får i de utredningar som görs om framtida möjligheter till civil och militär helikopterverksamhet en behandling som är positiv för både det civila samhället och militär verksamhet på västkusten.

I budgetpropositionen för år 2002 föreslår regeringen att anslagen förbandsverksamhet och beredskap å ena sidan och fredsfrämjande truppinsatser å den andra slås samman till ett enda anslag. Regeringen anför som skäl att en sammanslagning av anslagen skapar en större flexibilitet i planeringen och användningen av resurser när avvägningar ska göras mellan internationella insatser och övrig verksamhet. Flexibiliteten skulle uppstå, menar regeringen, bl.a. därför att man *inte* skulle behöva höra riksdagen vid behov av eventuella överföringar av resurser till internationella insatser, vilket ju är nödvändigt så länge internationella insatser utgör ett eget anslag.

Fru talman! Folkpartiet liberalerna avvisar förslaget om ett samlat anslag för inhemsk förbandsverksamhet och beredskap och internationella fredsfrämjande truppinsatser. En sammanslagning av de två anslagen riskerar att i för stor utsträckning sudda ut gränserna mellan dessa båda viktiga verksamheter. Folkpartiet menar att det är viktigt att det tydligt går att utläsa vad de internationella truppinsatserna kostar. Ett skäl är det rent demokratiska. Riksdagen liksom svenska medborgare ska enkelt kunna utläsa vad en så pass prioriterad, omfattande och än så länge speciell uppgift som de internationella insatserna är verkligen kostar.

Ett annat skäl till att avvisa en sammanslagning av anslagen är att de då utsuddade gränserna mellan de olika verksamheterna bidrar till att skyla över regeringens ovilja att backa upp svenska internationella truppinsatser med tillräckliga resurser. Anslaget för internationella insatser ska, vilket länge förespråkats av Folkpartiet liberalerna, vara av den storleksordning som krävs normalt. Att nästan varje år tvingas till nya finansieringsbeslut visar på att anslaget feldimensionerats från början. Mer naturligt och praktiskt vore det med en finansiering med en viss marginal.

Fru talman! Det finns inga vare sig praktiska eller formella problem med att anslaget vissa år inte fullt ut skulle utnyttjas. Det sätt varpå finansieringen av internationella insatser i dag hanteras – med ständiga underskott som måste kompletteras – riskerar att underminera regeringens och Sveriges trovärdighet avseende vilja och förmåga att aktivt bidra till internationella fredsfrämjande operationer.

Dessutom avvisar Folkpartiet liberalerna en sammanslagning av anslagen av verksamhetsmässiga skäl. Att behålla fredsfrämjande truppinsatser som ett separat anslag, och därtill mer realistiskt finansierat, skulle

ge Försvarsmakten en stadigare och för planeringen mer långsiktig grund att stå på.

Fru talman! Ett fjärde skäl till att säga nej till en sammanslagning av anslagen är att den ökade flexibilitet som regeringen vill uppnå kan erhållas ändå. Inför internationella truppinsatser har det, även om lagen inte är tvingande, varit praxis att höra riksdagen. Till detta kommer att utökade insatser sker först efter hörande av Utrikesnämnden. Vid dessa tillfällen kan även finansieringen tas upp, och ett förhandsbesked om riksdagens ställningstagande fås. Formellt riksdagsbeslut kan sedan fattas i samband med tilläggsbudget.

Till sist: Vid sidan om internationell verksamhet är i framtiden också civil och militär samverkan en viktig fråga som måste prägla de framtida totalförsvarsbudgetarna, liksom möjlighet att verka för frivilligorganisationer, civilförsvaret, hemvärnet och andra organisationer.

För min egen del har jag också motionerat om en verksamhet som man kan se när man besöker våra militära plattformar runtomkring och som jag tycker borde ses som positiv för de ungdomar som nu nästan alla väljer att frivilligt göra sin militärtjänst. Det gäller soldathemsverksamheten, som egentligen inte tillhör försvaret direkt men som får stöd och som borde få ett utökat stöd runtomkring på de militära plattformarna i landet. Det är oftast det enda fritidsalternativ som våra värnpliktiga har att besöka under sin värnpliktstid.

Anf. 141 TONE TINGSGÅRD (s):

Fru talman! Budgeten för totalförsvaret presenterades efter den 11 september, men var i stora delar förstås färdig innan dess. Flera frågeställningar som jag tror att många har brottats med efter det ryms inom, eller har anknytning till, detta utgiftsområde.

Efter terrordåden i New York och Washington den 11 september är vår värld annorlunda. Frågor om trygghet och säkerhet har fått en annan aktualitet och innebörd än tidigare. Egentligen borde vi inte vara förvånade. Inom åtminstone detta utskott har vi i flera år talat om nya hot och risker. Vi har i flera år pekat på att hotet i dag snarare kommer från löst sammansatta terrorgrupper än från andra stater. Men när flygplanen flög in i World Trade Center och Pentagon stod vi ändå mållösa och handfallna. Jag tror att de flesta först tänkte: Det kan inte vara sant. Det måste vara något fel. Detta kan inte ha hänt! Men det har hänt.

Efter den 11 september 2001 ser och vet vi att den säkerhetspolitiska verkligheten är komplex och mångfasetterad på ett sätt som vi ändå inte riktigt kunde föreställa oss innan.

Försvarsutskottet har för sin del inhämtat vilka beredskapsåtgärder som vidtogs efter den 11 september, bl.a. av företrädare för Försvarsmakten och Rikspolisstyrelsen. Vi har också förstått att Regeringskansliet har inlett en översyn av beredskapssystemet och regelverket. Utskottet utgår från att riksdagen orienteras om resultatet av denna översyn. För övrigt är betänkande nr 2 mer adekvat än budgetbetänkandet när det gäller dessa frågor.

Den förändring eller raminriktning av Försvarsmakten som nu pågår kommer att fortsätta för att det svenska försvaret ska kunna möta de nya hot och risker som vi ser i dag med så skrämmande tydlighet, men som Försvarsberedningen under de senaste åren lyft fram och pekat på i en

Prot. 2001/02:41
5 december

*Totalförsvarsbudgeten
för år 2002*

rad rapporter. I den senaste har sex av sju riksdagspartier – alla utom Moderaterna – skrivit sig samman om en analys av vad hoten betyder för hela vårt samhälle. Mycket av detta kommer att behandlas i den proposition om det civila försvaret som regeringen har aviserat till våren.

Vårt försvar kommer även fortsättningsvis att vara ett folkförsvar baserat på allmän värnplikt med utrymme för många frivilligorganisationer. Pliktfrågor och frivilligorganisationsfrågor kommer att behandlas i särskilda propositioner till våren.

I dag vill jag bara säga två saker: Budgeten talar om att dagersättningen för värnpliktiga höjs. Det är bra. Det är också klart att värnplikten som princip ligger fast. Det är bra. Ett av många goda skäl för det är att om det säkerhetspolitiska läget försämrats så måste vi ha möjlighet att snabbt ta ut fler än i dag. Händelserna den 11 september visar hur snabbt en sådan förändring kan ske.

Utgångspunkt för vår försvarsplanering är den militära alliansfriheten. Den bidrar till vår egen säkerhet och därmed till säkerheten i vårt närområde. Den ger också en handlingsfrihet som vi inte skulle ha annars. Men den ställer krav på vår försvarsplanering och på nivån för våra försvarsutgifter. Vi har i förhållande till vår folkmängd ett stort och dyrbart försvar. Det är en konsekvens av vårt behov av att kunna försvara oss men också av vår ambition att kunna medverka internationellt och med hög kvalitet.

Fru talman! Årets budget för totalförsvaret läggs fast i en orolig värld. Därför är det värdefullt, och en bra signal, att så många av riksdagens partier är överens om grunderna för säkerhetspolitiken och om inriktningen för totalförsvaret. Den budget som utskottets majoritet står bakom innebär en god avvägning mellan vårt behov av att upprätthålla en grundläggande försvarsförmåga, vår möjlighet att bidra till fred och säkerhet i omvärlden och vår möjlighet att stärka samhället vid svåra påfrestningar i fred.

Budgeten för utgiftsområde 6 innebär ett anslag på 45,8 miljarder kronor. Det är mycket pengar. Men Moderaterna vill som enda parti ha mycket mer. Det skulle vara intressant att veta vilka säkerhetspolitiska hot Moderaterna ser som motiverar ett radikalt högre försvarsanslag i dag än under det kalla kriget. Samtliga övriga partier har i Försvarsberedningen skrivit ihop sig om en i grunden gemensam syn på säkerhetspolitiken. Moderaterna, som fortfarande står utanför beredningen, har väl sin analys.

Försvarsmakten har förra året haft, och har innevarande år, problem att hålla sin budget. Det är sant. Det är allvarligt, och regeringen arbetar tillsammans med Försvarsmakten och Ekonomistyrningsverket för att lösa de problem som visat sig under året som har gått. Man gör alltså den översyn som Kristdemokraterna efterlyser. Naturligtvis spelar omställningsprocessen in som en försvårande omständighet. Det är den största omdaningen någonsin som Försvarsmakten genomför. Men desto viktigare är det att arbetet med ekonomisystem och uppföljning fortsätter och kommer till bra resultat. Det är ett grundläggande krav på Försvarsmakten att man ska kunna hålla sig inom de ekonomiska ramar som angivits.

Jag är tillfreds med att det beräknade anslaget till fredsfrämjande insatser i dag beloppsmässigt svarar mot den insats som Sverige gör. Det är bra, för det har funnits problem.

Genom att sammanföra anslagen A 1 och A 2 till ett samlat förbandsanslag slår regeringen dessutom två flugor i en smäll, anser jag. Dels understryker man på det här sättet att fredsfrämjande insatser är en huvuduppgift för Försvarsmakten och inte någonting vid sidan om, dels får man genom sammanslagningen en lösning på problemet med kortsiktig finansiering av oplanerade insatser. Det är en lösning som utskottet har efterlyst länge.

På denna punkt finns det två reservationer – en från Moderaterna och en från Folkpartiet. Ingetdera parti vill slå ihop anslagen, men av olika skäl. Folkpartiet menar att en sammanslagning gör det möjligt för regeringen att lura riksdagen. Jag förstår inte det. Det ska framgå av budgeten – och det gör det också – hur stora insatser som planeras och hur många miljoner som är budgeterade. Moderaterna går motsatt väg och gör ett beredskapsanslag för extrakostnaderna och placerar det inom ett annat utgiftsområde, dvs. minimal insyn för riksdagen och för försvarsutskottet. Beredskapsanslaget – vad det nu är – ska innebära att medlen helt ska stå till regeringens förfogande. Det är olikt Moderaterna att visa en sådan tillit till regeringen och en sådan liten aktning för riksdagen. Det är dessutom oerhört tveksamt om det är en lösning.

Fru talman! Utskottets betänkande har förorsakat ytterligare fem reservationer och tre särskilda yttranden. Jag väljer att inte kommentera dem nu, utan jag vill i stället uttrycka en tillfredsställelse över den stora samsyn som ändå råder i den här frågan.

Det råder också samsyn kring det tillkännagivande om ett gemensamt system för radiokommunikation av TETRA-standard som utskottet gör, nu för vilken gång i ordningen vet jag inte. Jag är inte riktigt säker på effekten av det heller. Men vi gör detta i alla fall, och den här gången gör vi det med gott stöd av justitieutskottet.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga reservationer. Jag tänkte inte säga någonting om helikoptrar. Ingenting i de beslut som vi fattar i dag innebär någon som helst förändring mot de beslut vi har fattat tidigare i år och förra året.

Innan jag slutar helt vill jag tacka kansliet för goda insatser. Ni besitter inte bara en stor förmåga att sortera i det myckna skrivande som vi alstrar, utan ni har också en fantastisk lyhördhet även för det nästan icke utsagda. Det underlättar mycket, särskilt för oss.

Anf. 142 ROLF GUNNARSSON (m) replik:

Fru talman! Jag vill instämma i det beröm som vice ordföranden i utskottet ger till kansliet.

Sedan fick jag inte mycket till svar på de frågor som jag hade tänkt ställa till försvarsministern och som jag dirigerade om till försvarsutskottets vice ordförande. Jag tänkte komma tillbaka till det här underskottet. Det var bra att vice ordföranden i alla fall kom fram till att det var ett allvarligt läge. Vänsterns representant gick lite hårdare fram och sade att det var en bedrövlig situation. Om vice ordföranden tänker tillbaka på det som sades för ett år sedan i kammaren om att det var på kronan exakt, är hon då lika övertygad om detta i dag? Det är bra att vi är överens om den ekonomiska styrningen och att det råder fullständig enighet. Vi måste kanske ta itu med detta i det fortsatta arbetet i utskottet.

Jag var inne lite grann på Swedint och de investeringar som är på gång där. Hur långt är Socialdemokraterna beredda att gå? Finns det någon smärtgräns vid ett visst belopp? Eller är det bara att låta det gå, och sedan får vi ta den kostnad det blir?

Det är bara att instämma i detta med frivilligorganisationerna. Men ord och handling är inte samma sak när vi vet att det är totalstopp för hemvärnet just nu. Det är ett olyckligt totalstopp som jag tror kan göra att det blir rekryteringssvårigheter. Jag var på ett möte med frivilligorganisationer förra måndagen. De jämförde detta med att stänga en affär och sedan öppna den igen efter ett halvår. Det kan bli svårigheter med den fortsatta rekryteringen.

Vi kan ta de här frågorna i en första omgång. Det vore bra om Tone Tingsgård kunde kommentera dem.

Anf. 143 TONE TINGSGÅRD (s) replik:

Fru talman! Jag kan medge att det kanske var lite tillspetsat att säga på kronan när. Men om man å andra sidan ser de 480 miljoner det rör sig om mot det totala anslaget på 45 miljarder handlar det trots allt inte om mer än någon procent. Så himla illa är det ju inte siktat. Det tycker inte jag.

Det är mer bekymmersamt att det under det här året, under den ekonomiska press som vi har lagt på Försvarsmakten genom de budgettramar som vi har lagt, har visat sig att man saknar bra uppföljningssystem. Det är tråkigt. Försvarsmakten har medgivit det. Jag hoppas och tror faktiskt att det kommer att bli bättre.

Jag förstår av Rolf Gunnarssons anförande att han har diskuterat frågan om Swedint många gånger med försvarsministern. Jag tillhör den generation som är väldigt auktoritetsbunden. Det vore mig fjärran att göra en annan bedömning än försvarsministern på den punkten.

Frågan om frivilligorganisationerna kommer att hanteras särskilt i vår. Jag tycker naturligtvis som Rolf Gunnarsson att det är bekymmersamt både med den inställda övningsverksamheten för vanliga förband och det bristande utrymmet. I den här jättestora omorganisationen som görs får man kanske räkna med att allting inte går precis bra och att det blir precis på kronan när första året. Jag tror att det reder upp sig. Det är ju väldigt skönt att det sker i ett läge där vi inte är utsatta för så väldigt många tydliga yttre hot.

Anf. 144 ROLF GUNNARSSON (m) replik:

Fru talman! Då är vi överens. Nästa gång när Tone Tingsgård diskuterar ekonomi vet vi då att inte så himla illa kan betyda 500 miljoner. Då vet vi ungefär var vi har spannet.

När det gäller detta med uppdelningen av anslaget är det tydligen så att vi på den punkten litar mer på regeringen än vad Tone Tingsgård gör. Vi tror att med täta besök av försvarsministern i utskottet m.m. kommer vi att ha insyn i det här ärendet. Det oroar oss inte. Vi tror på det här. Vi tror att det är mer negativt i dag att ha ett hopslaget anslag som urholkar förbandsanslaget genom att man har någon sorts löpande räkningar här.

Sedan funderar jag på dessa mål som inte har nåtts som jag räknade upp. Målen för stridsvagnsförbanden har inte nåtts. Vissa fartygsbesättningar har inte nått acceptabel utbildningsnivå. Uppsatta mål i förband

för marinstridskrafternas grundutbildning kan inte nås. Det har varit 10 elever i stället för 20 i pilotutbildningen. Det har varit brist på teknisk personal på nyckelbefattningar. Det har varit spontana avgångar bestående av yngre och högutbildade officerare. Allt detta har skett på grund av att verksamheten har förbrukat alla pengar plus 480 miljoner. Har ni på regeringssidan diskuterat det och funderat över varför det står så mycket om sådant som inte har uppnåtts i den proposition och det betänkande som vi i dag behandlar?

Prot. 2001/02:41
5 december

*Totalförsvarsbudgeten
för år 2002*

Anf. 145 TONE TINGSGÅRD (s) replik:

Fru talman! När det gäller anslaget till internationella insatser uttryckte jag ju en viss tveksamhet om Moderaternas lösning egentligen är någon lösning på de problem som vi har diskuterat. En sak är de pengar som vi anslår i budgeten för de planerade insatserna under året. Det kan vi lätt läsa av och följa upp. Jag tycker att det är väldigt bra att vi i dag ligger beloppsmässigt på en nivå som svarar mot insatserna.

En annan sak är att lösa hur man gör med det som inte är planerat. Där föreslår Moderaterna dels att man lyfter bort anslaget från försvarsutskottet – en jättekonstig ordning tycker jag – dels att man kallar det för beredskapsanslag och att regeringen helt får disponera det. Är det enklare att hantera det när det ligger på ett annat utskotts område. Jag förstår inte logiken i hanteringen där.

Beredskapsanslag i andra sammanhang skulle vara under väldigt speciella villkor. Jag ifrågasätter starkt att detta är en bra lösning.

Rolf Gunnarsson räknar återigen upp alla punkter där det finns brister i förmågan. Utskottet konstaterar ändå att sammantaget har vi en godtagbar förmåga. Det är inte tillräckligt bra. Vi vet det. Men det är en bättring, och vi är förtröstansfulla över att det ska bli riktigt bra till slut. Det är jag inte alltid när jag läser de moderata motionerna och reservationerna. Där ser jag inte riktigt viljan till nytänkande, om jag ska uttrycka mig försiktigt.

Anf. 146 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag kan upplysa de närvarande ledamöterna om att om de återstående replikerna blir snabba kan vi hinna med replikväxlingen med Tone Tingsgård före voteringen. Det är ett önskemål från flera.

Anf. 147 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik:

Fru talman! Först instämmer jag också i hälsningen till kansliet efter väggen och även till de politiska vännerna i försvarsutskottet. Det är en allvarlig och trivsamt debatt som leder fram till en debatt här. Det är tur att vi inte är mer eniga.

Tone Tingsgård säger här att Folkpartiets internationella anslagsyrkande innebär att det blir odemokratiskt. Jag läser i mitt anförande att Folkpartiet menar att det är viktigt att det tydligt går att läsa vad de internationella truppinsatserna kostar. Ett skäl till det är rent demokratiskt. Riksdagen liksom svenska medborgare ska kunna utläsa vad dessa kostnader är. Vari ligger det odemokratiska som drar undan riksdagen i detta påstående?

En sak till: Det var roligt att det kom fram i ett viktigt ärende att vi som satt i Pliktutredningen lade fram förslag om att pojkar skulle få 66

kr om dagen. Tänk om socialdemokraternas företrädare nu också hade sagt att både pojkarna och flickorna ska få 66 kr om dagen, eftersom vi har bestämt att försvaret ska få de bästa värnpliktiga oavsett kön! Är det inte snart dags att kunna lämna ett sådant besked?

Anf. 148 TONE TINGSGÅRD (s) replik:

Fru talman! Jag sade att Folkpartiets reaktion på sammanslagningen av de här båda anslagen var negativ därför att Folkpartiet menar att regeringen på det sättet skulle kunna lura riksdagen. Jag förstår inte det, sade jag, eftersom det i budgeten står hur många miljoner som anslås och hur stora insatserna är. Jag förstår alltså inte argumentationen från Folkpartiets sida. Det anges i klara ord och siffror vad det handlar om, och utskottet har också talat om att det är så man vill ha det framöver, även om man slår samman anslagen. Det finns inga möjligheter att lura riksdagen. Jag tycker att Folkpartiet på den punkten är onödigt misstänksamt.

När det gäller pojkar och flickor och kvinnlig värnplikt är jag väldigt svag för Folkpartiets hållning. Jag kan bara medge att jag inte på något vis har nått framgång därvidlag i min partigrupp.

Anf. 149 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik:

Fru talman! När det gäller anslaget är det tydligen så att vi har olika uppfattningar. Vi för vår del har den uppfattningen att när en internationell verksamhet har ett eget anslag syns det ännu bättre, och det kan då inte fifflas med det. Vi har olika syn på begreppet demokratisk behandling i riksdagen.

Vad gäller Tone Tingsgårds senaste inlägg gläder det mig oerhört att ha Tone Tingsgårds stöd i frågan om kvinnlig värnplikt. Kämpa vidare i partiet! Det kan leda till framgång för flickorna.

Anf. 150 TONE TINGSGÅRD (s) replik:

Fru talman! En gång till om anslagen: Jag ser faktiskt en annan poäng med de sammanslagna anslagen, nämligen att man därigenom också poängterar att internationella insatser är en huvuduppgift för Försvarsmakten. De hanteras inte vid sidan om och med särskilda potter, utan de ska ingå i det samlade förbandsanslaget.

(forts. 10 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.52 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 17.00 då voteringen skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 17.00.

SfU1 Anslag inom socialförsäkringsområdet (utgiftsområdena 10, 11 och 12)

Punkt 1 (Principerna för socialförsäkringarna)

1. utskottet
2. res. 1 (m)
3. res. 2 (c)
4. res. 3 (fp)

Förberedande votering 1:

15 för res. 2

12 för res. 3

265 avstod

57 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 2:

70 för res. 1

15 för res. 2

207 avstod

57 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

180 för utskottet

68 för res. 1

44 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 34 v, 32 kd

För res. 1: 67 m, 1 -

Avstod: 4 kd, 15 c, 12 fp, 13 mp

Frånvarande: 17 s, 14 m, 9 v, 6 kd, 3 c, 4 fp, 3 mp, 1 -

Fanny Rizell (kd) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 2 (Läkare utan gränser)

1. utskottet
2. res. 5 (mp)

Votering:

277 för utskottet

13 för res. 5

1 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 66 m, 33 v, 36 kd, 15 c, 12 fp, 1 -

För res. 5: 13 mp

Avstod: 1 v

Frånvarande: 17 s, 15 m, 9 v, 6 kd, 3 c, 4 fp, 3 mp, 1 -

Punkt 6 (Sjuklön)

1. utskottet

2. res. 8 (v)

Votering:

128 för utskottet

34 för res. 8

130 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 1 c, 13 mp

För res. 8: 34 v

Avstod: 67 m, 36 kd, 14 c, 12 fp, 1 -

Frånvarande: 17 s, 14 m, 9 v, 6 kd, 3 c, 4 fp, 3 mp, 1 -

Punkt 8 (Sjukpenninggrundande inkomst för egenföretagare)

1. utskottet

2. res. 9 (m, c)

Votering:

205 för utskottet

85 för res. 9

1 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 34 v, 33 kd, 11 fp, 13 mp

För res. 9: 67 m, 2 kd, 15 c, 1 -

Avstod: 1 kd

Frånvarande: 17 s, 14 m, 9 v, 6 kd, 3 c, 5 fp, 3 mp, 1 -

Punkt 9 (Sjukpenninggrundande inkomst för studerande)

1. utskottet

2. res. 10 (mp)

Votering:

278 för utskottet

14 för res. 10

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 67 m, 34 v, 36 kd, 14 c, 12 fp, 1 -

För res. 10: 1 c, 13 mp

Frånvarande: 17 s, 14 m, 9 v, 6 kd, 3 c, 4 fp, 3 mp, 1 -

Punkt 12 (Samverkan och finansiell samordning)

1. utskottet

2. res. 13 (c, fp)

Votering:

229 för utskottet

27 för res. 13

36 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 67 m, 34 v, 1 c, 13 mp

För res. 13: 14 c, 12 fp, 1 -

Avstod: 36 kd

Frånvarande: 17 s, 14 m, 9 v, 6 kd, 3 c, 4 fp, 3 mp, 1 -

Punkt 17 (Försäkringsläkare)

1. utskottet

2. res. 23 (kd)

Votering:

186 för utskottet

37 för res. 23

69 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 34 v, 14 c, 11 fp, 13 mp

För res. 23: 36 kd, 1 -

Avstod: 67 m, 1 c, 1 fp

Frånvarande: 17 s, 14 m, 9 v, 6 kd, 3 c, 4 fp, 3 mp, 1 -

Punkt 23 (Änkepension)

1. utskottet

2. res. 29 (fp, m, kd)

Votering:

173 för utskottet

119 för res. 29

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 34 v, 14 c, 11 mp

För res. 29: 67 m, 36 kd, 1 c, 12 fp, 2 mp, 1 -

Frånvarande: 17 s, 14 m, 9 v, 6 kd, 3 c, 4 fp, 3 mp, 1 -

Punkt 28 (Framtida ersättningsnivå inom bostadstillägget)

1. utskottet

2. res. 33 (v)

Votering:

257 för utskottet

34 för res. 33

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 114 s, 67 m, 36 kd, 15 c, 11 fp, 13 mp, 1 -
För res. 33: 33 v, 1 fp
Frånvarande: 17 s, 14 m, 10 v, 6 kd, 3 c, 4 fp, 3 mp, 1 -

Punkt 30 (Barnomsorgskonto)

1. utskottet
2. res. 34 (fp, m, kd, c)

Votering:

161 för utskottet

130 för res. 34

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 34 v, 13 mp

För res. 34: 66 m, 36 kd, 15 c, 12 fp, 1 -

Frånvarande: 17 s, 15 m, 9 v, 6 kd, 3 c, 4 fp, 3 mp, 1 -

Punkt 31 (Familjepolitikens inriktning i övrigt)

1. utskottet
2. res. 35 (m, kd)

Votering:

187 för utskottet

105 för res. 35

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 34 v, 14 c, 12 fp, 13 mp

För res. 35: 67 m, 36 kd, 1 c, 1 -

Frånvarande: 17 s, 14 m, 9 v, 6 kd, 3 c, 4 fp, 3 mp, 1 -

Punkt 36 (Fördelningen mellan föräldrarna)

1. utskottet
2. res. 41 (v)

Votering:

190 för utskottet

35 för res. 41

67 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 36 kd, 15 c, 11 fp, 13 mp, 1 -

För res. 41: 1 m, 34 v

Avstod: 66 m, 1 fp

Frånvarande: 17 s, 14 m, 9 v, 6 kd, 3 c, 4 fp, 3 mp, 1 -

Punkt 41 (Tillfällig föräldrapenning för egenföretagare)

1. utskottet
2. res. 45 (fp, m, kd, c)

Votering:

161 för utskottet

131 för res. 45

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 34 v, 13 mp

För res. 45: 67 m, 36 kd, 15 c, 12 fp, 1 -

Frånvarande: 17 s, 14 m, 9 v, 6 kd, 3 c, 4 fp, 3 mp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SfU5 Vissa socialförsäkringsfrågor

Punkt 1 (Full kompensation för donators inkomstbortfall)

1. utskottet

2. res. (kd)

Votering:

254 för utskottet

37 för res.

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 67 m, 34 v, 15 c, 12 fp, 13 mp

För res.: 36 kd, 1 -

Frånvarande: 18 s, 14 m, 9 v, 6 kd, 3 c, 4 fp, 3 mp, 1 -

Punkt 2

Kammaren biföll utskottets förslag.

SfU7 Senareläggning av premiepensionens efterlevandeskydd före pensionstiden

Kammaren biföll utskottets förslag.

10 § (forts. från 8 §) Totalförsvarsbudgeten för år 2002 (forts. FöU1)

*Totalförsvarsbudgeten
för år 2002*

Anf. 151 ÅKE CARNERÖ (kd) replik:

Fru talman! Även jag vill beröra förbandsverksamheten lite grann. Tone Tingsgård säger att situationen är allvarlig, och det har också utskottet sagt.

I förbandsverksamheten finns ju också en anpassningsförmåga och en grundberedskap. Tone Tingsgård säger nu att vi ska kunna anpassa oss och ta ut fler totalförsvarspliktiga vid omvärldsförändringar. Ja, det är helt naturligt. Men vilka åtgärder tänker socialdemokraterna vidta för att få i gång förbandsverksamheten ordentligt? Detta är väldigt viktigt på kort sikt men framför allt på lång sikt.

Både Rolf Gunnarsson och jag har redogjort för vad som är mycket tydligt redovisat i regeringens budgetproposition: en flygförare som inte flyger, kompetensflykt, större ledningsövningar som skjuts på framtiden, helikopterverksamheten som har fått betyget IG av regeringen.

Vilka åtgärder anser Tone Tingsgård nu bör vidtas så fort som möjligt?

Anf. 152 TONE TINGSGÅRD (s) replik:

Fru talman! Som jag har sagt i tidigare repliker delar jag uppfattningen att det är bekymmersamt att övningarna uteblir. Men det är minst lika bekymmersamt att situationen har uppstått, och vi är ganska säkra på att det inte beror på för lite pengar utan på dåligt handlag med pengar och dåliga rutiner. Det är också något som vi har fått bekräftat när vi har talat med Försvarsmakten. Därför menar jag att det är väldigt viktigt att komma till rätta med det först innan man tillskjuter de pengar som kanske är nödvändiga för att hämta in det minus som är på övningssidan.

Jag är alltså helt säker på att vi måste komma till rätta med hanteringen av pengarna först. Så alarmerande tycker vi att beskedet är som vi har fått.

Anf. 153 ERIK ARTHUR EGERVÄRN (c):

Fru talman! Med försvarsbeslutet 1996 och vidareutvecklingen i försvarsbeslutet år 2000 lades grunden till en omställning av det svenska försvaret.

Höstens händelser har tydligt visat att den påbörjade moderniseringen av försvaret är både viktig och riktig. Den framtida hotbild som skisserats både i Försvarsberedningens olika betänkanden och som alltmer också kommit att påverka försvarsbesluten har visat sig ha aktualitet redan nu. Man kan kanske instämma i påståendet att framtiden redan är här.

Hotet riktar sig inte längre i första hand mot vår territoriella integritet utan snarare mot vår nationella självständighet och frihet – ja, om man så vill, mot den fria världens livsstil. Det föreligger ingen risk för en invasion. Däremot är den ökade sårbarheten i vår infrastruktur det stora problemet, och där finns en reell hotbild.

Det är just denna insikt som ligger till grund för omställningen av försvaret, som Centern varit med om att initiera och som dessutom inneburit att sjukvården kunnat förstärkas med 8 miljarder under en treårsperiod och långsiktigt med 4 miljarder per år.

Betänkandet FöU1 omfattar riksdagens syn på totalförsvarets resurser för år 2002 vad avser både politikområdena försvarspolitik och skydd mot olyckor, varvid försvarspolitik omfattar dels det militära försvaret, dels det civila försvaret.

Försvarspolitiken ska bidra till att bevara landets fred och självständighet både vid direkta militära hot mot Sverige och genom att vi internationellt ska kunna bidra till fred och säkerhet i vår omvärld.

Med detta sagt finns det också anledning att slå fast att förmågan till väpnad strid även fortsättningsvis ska utgöra grunden för förbandsutbildning och övningsverksamhet. Förmågan till strid tillgodoser nämligen tre av kraven i Försvarsmaktens fyra huvuduppgifter: att möta väpnat angrepp, att hävda territoriell integritet och att medverka i internationella

operationer av olika slag. Detta är tre huvuduppgifter som samtliga kräver förmåga till väpnad strid i en eller annan form.

I det sammanhanget finns det också anledning att notera behovet av att Sverige deltar i den internationella övningsverksamheten, så att de militära enheter som vi anmält till EU:s krishanteringsstyrka kan användas till fullo.

När det gäller det civila försvaret uttalar utskottet att man bör ge hög prioritet åt beredskapsåtgärder för elförsörjning, telekommunikationer och IT-säkerhet. Även därvidlag har vi anledning att återkomma i samband med den aviserade propositionen våren 2002.

Man kan alltid, som en del partier gör, önska sig mer pengar till Försvarsmakten. Jag känner dock stor trygghet i det faktum att vi har påbörjat en omställning och modernisering av försvaret som tar sikte på både aktuella och framtida hot. I det sammanhanget är det enligt min mening mer konstruktivt att diskutera hur vi fördelar och använder resurserna på ett optimalt sätt, exempelvis när det gäller ansvarsfördelningen mellan olika myndigheter och mellan olika beslutsnivåer i samhället. Jag avser att återkomma till detta i debatten om betänkande FöU2.

Fru talman! Jag vill också understryka några områden i betänkandet som jag bedömer som mycket viktiga.

Det är av stor vikt att vi noga följer utvecklingen i omvärlden, så att eventuella försämringar i det säkerhetspolitiska läget uppmärksammas på ett tidigt stadium. Detta innebär att underrättelsetjänst i olika former framstår som ett allt viktigare instrument för vår säkerhetspolitik. Underrättelsetjänsten är också av central betydelse i samband med planering och genomförande av internationella insatser. Det är dessutom en säkerhetsfråga för berörd personal.

Vidare är det av stor betydelse, som andra talare har sagt här i dag, att övningsverksamheten kan upprätthållas och, vilket regeringen faktiskt framhåller, kan öka. Utskottet understödjer denna ambitionshöjning. Regelbundna övningar är en grundförutsättning för förbandens förmåga att lösa sina uppgifter och för förmågan att operera inom ramen för samordnade insatser. Det är också viktigt att den nya lednings- och underhållsorganisationen så snabbt som möjligt får tillfälle att öva och verka i sina respektive roller.

Slutligen vill jag betona betydelsen av de olika frivilligorganisationerna och hemvärnet. Utskottet betonar också i sin skrivning värdet av det engagemang och den kompetens inom skilda områden som kommer till uttryck genom frivilligverksamheten. Det är viktigt, som utskottet framhåller, att stödet till frivilligorganisationerna utvecklas.

Fru talman! Avslutningsvis yrkar jag således bifall till förslaget till riksdagsbeslut i försvarsutskottets betänkande och avslag på reservationerna.

Anf. 154 MARGARETA VIKLUND (kd):

Fru talman! Redan inledningsvis vill jag, liksom Åke Carnerö, yrka bifall till reservation nr 2 samt till reservation nr 5.

Under innevarande valperiod har försvaret genomgått en revolutionerande omdaning. Regementen och garnisoner har liksom flygflottiljer lagts ned. Flygutbildningen har diskuterats intensivt och hett, och frågan är ännu inte löst. Amfibieförband har bildats och ersatt det stolta Kustar-

tilleriet. Helikopterförbanden har ännu inte fått sin utformning. Luftvärnet har minskat drastiskt m.m., m.m. Men kvar står Jas 39 Gripen som den yttersta posten för vårt stolta försvar, höll jag på att säga och sade det också.

Bilden verkar lite drastisk. Riktigt så illa är det kanske inte som en del av oss kan frestas att tro. Ändå har man all anledning att fundera över varför fungerande flygskolor och flottiljer ska läggas ned – när investeringarna kostat hundratals miljoner av skattebetalarna medel – för att sedan byggas upp på en annan plats i landet för ytterligare hundratals miljoner kronor.

Man kan också undra varför fungerande regementen skulle läggas ned för att till stor del byggas upp igen på platser som fordrar stora investeringar i lokaler och annat för att över huvud taget kunna fungera som det är tänkt. Framför allt tänker jag på flygflottiljen och flygskolan i Ängelholm, men också på regementena i Hässleholm och Sollefteå. Nu drabbas visserligen inte Försvarsmakten och dess budget av kapitalförstöringen när det gäller gjorda investeringar i Ängelholm, Hässleholm och Sollefteå. Ur det perspektivet spelar det kanske ingen roll var de fåtaliga enheter som nu finns kvar ska placeras och om det behöver nyinvesteras eller inte. Desto tråkigare måste det vara för alla skattebetalare som först har fått investera på bl.a. de tre orter som jag räknade upp här och som nu får det tvivelaktiga nöjet att, framför allt när det gäller flyget, göra om samma sak igen.

Fru talman! En annan del av försvarets omstrukturering som borde väcka irritation på de drabbade orterna är de ersättningsjobb som var en viktig del i försvarsnedläggningspaketet. Inom ramen för samarbetet med Centerpartiet kring Försvarsmaktens framtida grundorganisation lovade regeringen år 1999 att merparten av de orter som drabbades i samband med regementsnedläggningar skulle kompenseras med statliga och privata ersättningsjobb. Närmare 1 300 statliga arbetstillfällen skulle lokaliseras till de nio kommuner som regeringen hade valt att stödja. Dessutom skulle stöd lämnas för att skapa omkring 1 000 arbetstillfällen i privat verksamhet.

Regeringen har haft god draghjälp av högkonjunkturen i samband med regementsnedläggningarna. En naturligt fungerande arbetsmarknad har, ofta utan särskilda åtgärder från regeringens sida, tacksamt tagit emot personal från de nedlagda förbanden. Icke desto mindre har regeringen gjort utfästelser till nio kommuner som tidigare har haft en omfattande militär verksamhet som en viktig del i skattebasen och som en viktig inkomstkälla för det lokala näringslivet.

När det gäller de 215 ersättningsjobb som skulle kompensera för nedlagda Skånska Dragonbrigaden och Wendes artilleriregemente i Hässleholm har man ännu inte, trots näringsministerns upprepade löften och efter mitt ständiga tjat, vill jag nästan säga, i muntliga och skriftliga frågor sett röken av mer än ett tjugotal av de utlovade statliga jobben. Inte heller får Hässleholms kommun ta över garnisonsområde och övningsfält som utlovats.

Allt det här ger en dålig image åt regeringen och den av majoriteten i riksdagen förda försvarspolitik och åt deras givna löften. Jag anser att det nu, ett drygt år efter förbandsnedläggningarna, egentligen borde finnas anledning att utvärdera regeringens arbete när det gäller att lokalisera

närmare 2 300 nya arbetstillfällen till de orter som drabbades i samband med Försvarsmaktens omstrukturering. Löften måste infrias, fru talman. Det är en hederssak.

Fru talman! Nästan varje gång då det har varit försvarsdebatter har jag pekat på det dåliga underlag som försvarsbeslutet den 30 mars 2000 var grundat på. Jag vet att det var bråttom att få ett beslut i frågan så att personalen visste vad den hade att rätta sig efter. Men ett mer kaotiskt resultat än efter det riksdagsbeslutet får man väl ändå leta efter. Konvulsionerna efter det i långa stycken felaktiga beslutet har ännu inte lagt sig.

Nästan två år efter det senaste i raden av försvarsekonomibeslut, den 30 mars år 2000, kan vi åter konstatera att Försvarsmaktens ekonomi står inför nya budgetöverskridanden även under innevarande verksamhetsår – detta trots att Försvarsmakten har ägnat merparten av innevarande år åt att utarbeta och implementera nya besparingsförslag.

Fru talman! I samband med en frågestund i riksdagen våren 2001 erkände försvarsminister Björn von Sydow att Försvarsmaktens ekonomiplanering lider av vissa strukturella brister. Men samtidigt som Försvarsmakten och Försvarsdepartementet ägnar betydande kraft åt att försöka dölja de strukturella planeringsproblemen åläggs Försvarsmakten att lösa utökade internationella uppgifter parallellt med att man ska genomföra en omstrukturering av det traditionella invasionsförsvaret till att bli ett försvar anpassat till nya typer av hot. Jag måste i ärlighetens namn säga att det inte kan vara en lätt uppgift.

Fru talman! Kristdemokraterna har inget emot, utan är tvärtom positiva till, att Sveriges försvar ingår i arbetet med att förebygga internationella kriser och med att bygga upp länder efter svåra kriser. Men vi anser att verksamheten måste vara noga planerad och väl ekonomiskt underbyggd. Vi måste, trots korta varsel, kunna stå för vad vi lovar.

Problemet med det nya försvaret är att åtskilliga beslut kopplade till Försvarsmaktens grundorganisation vid beslutstillfället ännu inte har fått någon lösning. Flera lösa trådar återstår att knyta samman. Lokaliseringen av den militära flygutbildningen och lokaliseringen av den operativa insatsledningen är två exempel.

När det gäller den militära flygutbildningen framstår den lösning som regeringen, Centerpartiet och Vänsterpartiet förordar närmast som tagen ut Grönköpings Veckoblad, särskilt om man beaktar det ekonomiska kriteriet i regeringens riktlinjer till styrgruppen. Beslutet att lägga ned både F 10 i Ängelholm, i nuläget fortfarande Sveriges modernaste flygflottilj, och F 16 i Uppsala – de båda flottiljer som i dag bedriver militär flygförarutbildning – för att sedan bygga upp verksamheten på nytt vid någon av de kvarvarande flottiljerna visar med all tydlighet på regeringens avsaknad av en sammanhållen analys av hur en kostnadseffektiv militär organisationslösning ska se ut.

Av det jag hittills sagt framgår med all önskvärd tydlighet att den försvars- och säkerhetspolitik som regeringen har valt att driva i samarbete med Centerpartiet och Vänsterpartiet i allt väsentligt bygger på *ad hoc*-lösningar framtagna i all hast och utan någon större tid till eftertanke och reflexion omkring förslagets konsekvenser. Det enda man har varit intresserad av har varit att vinna politiska segrar på förnuftets bekostnad. Den militära flygutbildningens lokalisering är det mest aktuella exemplet på det. I dag har vi ett kraftigt nedbantat försvar, som drar kostnader

Prot. 2001/02:41
5 december

*Totalförsvarsbudgeten
för år 2002*

överstigande alla budgeterade ramar. Jag har inte sett att det nedbantade försvaret blivit billigare än det tidigare.

Fru talman! Till sist vill jag säga några ord om Kustbevakningen. Under en lång följd av år har Kristdemokraterna, framför allt i budgetsammanhang, lyft fram Kustbevakningen och dess betydelsefulla roll i arbetet med att bevaka våra kustområden. Vi anser att Kustbevakningen är ett område som måste uppvärderas och få mer resurser. Vi föreslår därför i årets budget att anslaget 7:1 *Kustbevakningen* ökas med 20 miljoner kronor utöver regeringens förslag. Det kan tyckas som att det i statliga budgetsammanhang inte handlar om så mycket pengar, men det är ändå en markering som visar att kristdemokraterna insett Kustbevakningens betydelse.

Speciellt med tanke på den omprövning av hotbilden som behöver göras med anledning av den ändrade världsbilden efter terrorattacken i USA den 11 september finns det anledning att satsa extra mycket på Kustbevakningen.

Men vad gör då Kustbevakningen? Jo, den är en mycket viktig del av bevakningen av vårt lands gränser och har som jag ser det stora uppgifter i de insatser som kan behöva göras beträffande underrättelsetjänst och eventuellt utökad bevakning av vårt lands långsträckta kustgränser.

Kustbevakningen bedriver verksamhet inom politikområdena skydd mot olyckor vad avser miljöräddningstjänst till sjöss, sjöräddning, eftersökning med flyg, rättsväsende – skatt, tull och exekutionsväsende. Vidare har vi livsmedelspolitik, transportpolitik och miljöpolitik. Nya uppgifter har tillkommit, och fler nya står för dörren. Schengensamarbetet och sjölägesinformationen är ett par exempel. För att långsiktigt kunna fullgöra fastställda uppgifter och möta utökade krav på internationell verksamhet, gränskontroll genom den operativa Schengenanslutningen och miljöräddningstjänst till sjöss måste Kustbevakningens resurser förstärkas och verksamheten lyftas högre upp på agendan. Verksamheten har behov av nyrekrytering och utbildning. I en nära framtid behöver också en stor del av fartygen och flygplanen bytas ut.

Kristdemokraterna avsätter således för politikområdet skydd mot olyckor 20 miljoner kronor per år utöver regeringens förslag, vilket jag tidigare har nämnt.

Fru talman! Jag yrkar återigen bifall till reservation 2 samt till reservation 5.

Anf. 155 TONE TINGSGÅRD (s) replik:

Fru talman! Jag tackar Margareta Viklund för detta konkreta bidrag till att rätta upp försvarsbudgeten. 20 miljoner till Kustbevakningen kommer säkert att rätta till väldigt många av de bekymmer som Margareta Viklund har redogjort för här i dag. Det är i alla fall ett konkret bidrag, och det är det första som vi har hört från kristdemokraterna på länge.

Anf. 156 MARGARETA VIKLUND (kd) replik:

Fru talman! Jag hörde inte den sista frågeställningen.

Anf. 157 TONE TINGSGÅRD (s) replik:

Fru talman! Jag är tacksam för det konkreta bidraget. Det är det första som vi har hört från kristdemokraterna på länge.

Anf. 158 MARGARETA VIKLUND (kd) replik:

Fru talman! Det är bra att man kan glädja någon. I vårt förslag går vi inte utanför de fastlagda ramarna för den totala budgeten.

Anf. 159 ANNA LILLIEHÖÖK (m):

Fru talman! Det har under den gångna debatten hänvisats till många brister i försvarets organisation. Jag vill för min del inte ens försöka uttala mig om exakt var felet ligger eller vems det är. Det är säkert organisationen och redovisningen. Men det är också regeringspolitiken som har bidragit genom en ständig ändring av spelreglerna för en verksamhet som måste planeras långsiktigt.

I ett avseende handlar det just om hur man lägger anslagen för internationella insatser. Försvaret har råkat i den situationen att man nödgas till en olycklig prioritering och konkurrenssituation, där kostnaderna för internationella verksamheter kommer att belasta den ordinarie ekonomin så att förbands- och utbildningsverksamheten i sin tur måste skäras ned. Och i sin tur innebär det dessutom att vi får svårare att ställa upp de förband som vi har lovat.

Därför vill jag som svar på de frågor som har ställts om vårt förslag om en särredovisning av internationella insatser säga att vi tycker att det är mycket viktigt att de särredovisas tydligt. Och det gäller själva insatsen utomlands. Däremot anser vi att hela utbildningen ska ingå i den ordinarie verksamheten och som en huvuduppgift för försvaret. Jag återkommer till detta i ett senare inlägg.

Jag vill bara påpeka att konsekvenserna av att just de internationella insatsernas kostnader har lastats över på den ordinarie verksamheten har blivit att försvaret har fått skära ned ännu mer under löpande år.

Jag kan nämna de mest konkreta exemplen på att det är mycket stora brister.

Värnpliktiga får åka hem. Vi tar ett år av deras tid. En månad innan de är färdigutbildade så talar vi om för dem att detta var helt bortkastad tid och säger: Varsågod att åka hem. Ni kan få bo kvar om ni har hyrt ut våningen.

Men vad skapar detta för känsla för försvaret och de viktiga uppgifter som det har inför framtiden? Jag skulle vilja säga att det snarare innebär en negativ utveckling och en belastning för försvaret.

Samma sak gäller officerare som inte får tillräcklig utbildning därför att det inte finns övningstillfällen.

Skälet till att det slår så här hårt är att det är mycket lite rörliga kostnader. Det är ungefär 30 %. Läger man då på dessa kostnader slår det direkt mot utbildning och övning. Det är det enda rörliga som vi har.

Jag har hört att det finns något förband som under detta år har fått tio olika order om att skära ned verksamheten så att den till slut står fullständig stilla. Detta, Tone Tingsgård, vill jag beskriva som ett av skälen till att vi tycker att det är väldigt viktigt att särredovisa de internationella insatserna.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Totalförsvarsbudgeten
för år 2002*

Konsekvensen blir, när vi nu går in på nästa ärende, att vi faktiskt fattar ett försvarsbeslut inför framtiden för ett försvar och där vi vid avstampet står på ett riktigt gungfly.

Anf. 160 TONE TINGSGÅRD (s):

Fru talman! Jag tror att Anna Lilliehöök har alldeles rätt när hon säger att det är svårt att sätta fingret precis på vilken punkt som är orsaken till en del av de bekymmer som vi ser i dag med inställda övningar och svårigheter i ekonomin.

Men den förklaring som Anna Lilliehöök presenterar är ändå en ny och ganska frisk sak. Inte någon gång då vi har haft Försvarsmakten hos oss i utskottet har man pekat på att det skulle vara just de internationella insatserna som är orsaken. Däremot har man medgett att det är bristfälliga rutiner och dåligt handlag med ekonomin. Därför har vi valt att rikta in oss på att i första hand komma till rätta med dessa saker innan vi diskuterar att tillskjuta mer medel.

När vi talar om de internationella insatserna handlar det hela tiden om de extrakostnader som uppkommer när man skickar i väg förband. Det gör det anslag som vi nu lägger ihop med förbandsanslaget också. Det är inte fråga om något annat. Men jag begriper inte att moderaternas förslag om att särredovisa detta på något sätt löser några problem. De kostar vad de kostar i alla fall. Oavsett om man tar det från utrikesutskottets utgiftsområde eller från försvarsområdet så är det lika mycket pengar.

Anf. 161 ANNA LILLIEHÖÖK (m):

Fru talman! Det viktiga är att det är ett beredskapsanslag, så att man tar kostnaden när den kommer den dagen som man fattar detta beslut och kan redovisa för riksdagen exakt vad det kostar från den dagen man skickar i väg dem.

Min poäng handlade lite grann om att man har ändrat spelreglerna. Plötsligt har den internationella verksamheten och utbildningen inför det belastat Försvarsmakten på ett sätt som inte alls från början ingick i reglerna. Och detta var liksom droppen efter alla de beslut som har fattats under årens lopp, vilka jag inte tänker räkna upp, och som bit för bit har ändrat förutsättningarna. Till slut blir det den sista lilla förändrade förutsättningen, där jag faktiskt tror att detta är en viktig del.

Anf. 162 TONE TINGSGÅRD (s):

Fru talman! Beredskapsanslag eller inte. Det är väl tveksamt om det över huvud taget finns den typen av anslag som moderaterna hänvisar till. Beredskapsanslag eller beredskapskrediter är något som är väldigt specifikt och som utnyttjas under mycket restriktiva omständigheter. Och detta som liksom är uppfunnet i den moderata motionen och reservationen är ju någonting som vi i alla fall inte känner till sedan tidigare. Det gör ju också att man ifrågasätter nyttan av det.

Men insatserna kostar vad de kostar, och vi vet allihop att det kostar ungefär 1 miljon kronor per gubbe som skickas i väg. Det är ganska enkelt att räkna ut. Det är inte så svårt att hålla reda på den delen, oavsett var den står någonstans. Och att det skulle vara en lösning att lägga det inom utrikesutskottets budgetram i stället för inom försvarsutskottets budgetram förstår jag inte alls.

Anf. 163 ANNA LILLIEHÖÖK (m):

Fru talman! Det viktiga är att visa att man faktiskt vill få en förmåga som gör att vi kan leva upp till våra internationella insatser. Men jag återkommer till detta senare under debatten.

Prot. 2001/02:41
5 december

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 6 december.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 17.49 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

11 § Försvarsbeslut för 2002–2004

*Försvarsbeslut
för 2002–2004*

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande 2001/02:FöU2
Försvarsbeslut för 2002–2004 (prop. 2001/02:10).

Anf. 164 OLLE LINDSTRÖM (m):

Fru talman! Jag ska inleda debatten med att ta upp några övergripande frågor. Sedan kommer jag in på våra reservationer. Anna Lilliehöök kommer att ta upp inriktningen på de internationella insatserna, och Björn Leivik kommer att ta upp det civila försvaret. Jag kan redan nu säga att jag naturligtvis står bakom alla reservationer, men kommer för tids vinnande att yrka bifall endast till reservation nr 8 under punkt 7.

Det betänkande som vi i dag ska debattera och besluta om har rubriken *Fortsatt förnyelse av totalförsvaret*. Motsvarande betänkande 1996 hade rubriken *Totalförsvar i förnyelse* och 1999/2000 var rubriken *Det nya försvaret*.

Förnyelse och förändringar i takt med tiden är positiva och nödvändiga. Men det finns ingen naturlag som säger att det måste ske genom förstörelse, personellt och materiellt resursslöseri och framför allt en kraftigt reducerad försvarsmakt utan förmågor.

Resultatet av regeringens femåriga verbala förnyelse har i stället blivit ett praktexempel på misslyckande. Nya benämningar på vårt försvar och nya hot har använts som motiv för att halvera försvaret. Omflyttningskarusellen och investeringshysterin tar nu så stora resurser i anspråk av den totala anslagsramen att förbandsproduktionen tvingas gå på sparlåga. Utbildningsförbanden har via s.k. dialoger tvingats avstå ca 50 % av den påverkbara delen i sina budgetar. Det har lett till att dagens värnpliktiga inte får den utbildning som krävs för att kunna ingå i insatsorga-

nisationen. Det måste närmast betraktas som en skandal att ungdomar inkallas med plikt utan att få en adekvat utbildning.

Människor som jag träffar runtom i landet ställer ofta frågan: Vad händer med vårt försvar? Varför investerar ni i nya anläggningar och utrustningar när ni inte har råd att använda dem? Försvarsanställda är lika frågande. Hur kan förbandsproduktionen och utbildningen år för år användas som budgetregulator? Borde inte den vara prioriterad? Är det inte det vi har försvaret till?

När dessa frågor och spörsmål kommer upp kan jag konstatera att förtroendet för Försvarsmakten och försvarspolitikerna är utomordentligt lågt – om det över huvud taget finns. Det framgår också med all tydlighet i våra medier, tidningar och tidskrifter som ligger Försvarsmakten nära. I det senaste numret av Officerstidningen finns det ett debattinlägg med rubriken Förfallet ledarskap inom Försvarsmakten. Artikelförfattaren är yrkesofficer och facklig förtroendevald. Han beskriver hur situationen är för de anställda som sorterar under det här facket – och visst känns det besvärande att det är på det sättet! Artikeln innehåller dessutom en svindande kritik mot regeringens utnämningar på höga poster i högkvarteret. Det påstås att ett av de viktigaste kraven är att vederbörande är politiskt korrekt och inte talar om ifall de politiska besluten innebär att man inte kan lösa Försvarsmaktens uppgifter. Det låter allvarligt. Nog måste väl försvarsministern känna oro över den negativa bild och utveckling som både människor utanför försvaret och anställda upplever?

Fru talman! Hur kan det då ha blivit så här? Under senare år har de ekonomiska förutsättningarna återkommande försämrats genom både regelförändringar och förnyade uppgifter och kostnader. De s.k. svarta hålen återkommer ständigt och numera är de mer regel än undantag.

Försvarsbeslutet 1996 slog rekord i fråga om kort hållbarhet. Det har visat sig också senare. Besluten 1998 och försvarsbeslutet 1999/2000 blev ett resultat av i första hand den ekonomiska verkligheten, som grnade illa mot försvarssektorn. Detta tillsammans med den nya parlamentariska situationen med en försvagad regering stödd av traditionella nedrustningspartier skapade naturligtvis inga förutsättningar för ett nytt försvarsbeslut.

Fortfarande lyser knapphetens kalla stjärna över främst Försvarsmaktens verksamhet. Det är inte bara brister utan också ekonomi. År 2004 – det sista året i den nya treåriga försvarsbeslutsperioden – ska Försvarsmakten utöver de 15 miljarder kronor som den snuvats på tidigare bedriva sin verksamhet på 5,5 miljarder kronor lägre nivå än den som stipulerades i försvarsbeslutet 1996 genom kombinationen av ramreduktion och avskaffad teknikfaktor.

Fru talman! Jag ska nu gå in på punkt 7, som heter Inriktning av försvarspolitikerna. Där har vi moderater en reservation, som jag också yrkade bifall till. Där pekar vi moderater på att det behövs en större säkerhetsmarginal än den som nu blir ett resultat av de tre senaste försvarsbesluten. I propositionen har regeringen skrivit – och utskottsmajoriteten har ställt sig bakom detta – ett uttryck enligt följande: Ett invasionshot ter sig inte möjligt inom en tioårsperiod förutsatt att vi har en grundläggande försvarsförmåga.

Det är just den där förutsättningen som vi har synpunkter på. Vi har faktiskt inte den försvarsförmåga i dag som denna förutsättning anger. I

utskottet har vi vid flera tillfällen fått information från Försvarsmakten. Senast var det chefen för krigsorganisationen, och det har även varit andra vid flera tillfällen. Försvarsförmågan är inte tillfredsställande, har man sagt, och att detta med nuvarande inriktning inte kommer att uppnås på flera år. Detta är naturligtvis inte som det ska vara.

Vi har fler synpunkter, som jag ska ta upp nu. Försvarsbeslutet 2001 fattades som en följd av hastigt påkomna ekonomiska svårigheter snarare än som ett steg i en rationell beslutsprocess. Beslutet är det infrastrukturrellt mest omfattande för Försvarsmakten, åtminstone i modern tid. Men på samma gång ska man också klara att halvera organisationen eller avveckla delar av den. Man har höga ambitioner vad gäller teknisk förnyelse och internationell förmåga – och det är väl bra, men det ska också realiseras. Betydande anslagsminskningar, som i verkligheten är närmare 20 än 10 %, ska också genomföras. Avsikten att genomföra allt detta samtidigt har i verkligheten visat sig vara en omöjlig ekvation. Genom en kombination av osäkra ingångsvärden och omfattningen av förändringarna har en ohanterlig situation uppstått. Försvaret närmar sig, främst genom förluster av kvalificerad personal, en systemkollaps på väsentliga områden. Detta sker samtidigt som anda och arbetslust i hela försvaret påverkas negativt av den kraftiga besparing på förbandsverksamheten som man tvingats till i år.

Ansvar för dagens försvarskris vilar i första hand på regeringen. Likväl bär också Försvarsmakten ett stort ansvar för det bristfälliga planeringsunderlag som presenterats. Ambitionen att omvandla Försvarsmakten är både nödvändig och riktig. Det finns ingen väg tillbaka till det mobiliserade massförsvaret. Samtidigt kan inte den planlösa nedrustningen av det svenska försvaret tillåtas fortsätta. Vi stöder inte regeringens kraftiga besparingar på försvarsområdet. Utvecklingen visar tvärtom att större ekonomiska resurser är nödvändiga för att klara den fortsatta moderniseringen av försvaret.

Utgångspunkterna för denna förändring bör vara att Sveriges säkerhetspolitiska läge är radikalt annorlunda än under åren kring murens fall.

Vi delar inte regeringens syn på att det går snabbt att återupprätta en stark svensk försvarsförmåga. Alltför många osäkerheter är förenade med anpassningsdoktrinen för att man ska kunna inteckna denna och på så sätt motivera uteblivna militära satsningar i dag.

Det nationella försvaret kan inte heller avskrivas. Den nationella försvarsförmågan och den internationella förmågan bör utvecklas hand i hand. De är varandras förutsättningar. Endast ett starkt försvar utgör den bas och grund som erfordras för större satsningar på internationellt fredsarbete med militära medel.

Den pågående försvarsreformen har många brister. Mycket är fel-tänkt, och mycket återstår att formulera. Resurserna är otillräckliga. Allvarligast är bristen på försvarsdoktrin och säkerhetspolitiskt sammanhang. Även om mycket kunde ha gjorts annorlunda finns det mycket som nu under hösten 2001 inte ens är möjligt att göra om. Omvandlingen mot ett mindre och verkligt insatsberett försvar måste fortsätta. Försvarsmakten lider av akuta ekonomiska problem som också leder till att förändringsprocessen tappar fart. Den riskerar att självdö på område efter område.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Försvarsbeslut
för 2002–2004*

När försvarets verksamhet som helhet omprövats och nya uppgifter formuleras måste organisation och struktur i övrigt också gå hand i hand om försvarsreformen ska kunna genomföras framgångsrikt.

Fru talman! Vi har ett antal andra reservationer som jag också ska beskriva lite grann.

När det gäller den försvarspolitiska processen har vi både i en partimotion, Fö9, och i en kommittémotion, Fö274, förordat att den försvarspolitiska beslutsprocessen ges en förändrad inriktning inför det kommande försvarsbeslutet. Den långsiktiga planeringen ska syfta till att ge inriktningen för personal- och materielförsörjning samt den årliga verksamhetsinriktningen. Den årliga budgeteringen ska utgå från den verksamhet som ska genomföras under kommande år. I all planering, budgetering och uppföljning måste den årliga driften särskiljas från den framtida utvecklingen.

Detta leder till en naturlig uppdelning av riksdagens beslut i två delar. Den ena delen är beslut om beredskap, uppgifter och förmåga i den befintliga organisationen som omfattar de tre närmaste åren. Den andra delen är beslut som omfattar kommande investeringar och andra långsiktiga bindningar.

Den här förändringen gör det också möjligt för riksdagen att se de långsiktiga besluten om försvarets uppgifter och förmågor samt anskaffning, uppsättning och avveckling av materiel och militära förband. Vi tror att detta är en nödvändig åtgärd. Därför vill vi också ha bifall till den här reservationen. Nu är det kanske inte möjligt, men vi gör ett allvarligt försök i alla fall.

Under operativ förmåga har vi också anfört att Sverige behöver en framåtblickande säkerhets- och försvarspolitik där grundläggande nationella intressen tillvaratas. Vi anser inte att det räcker att lägga fast en operativ förmåga enbart för Försvarsmakten. Därför avvisar vi regeringens förslag i detta avseende.

Enligt vår mening ska försvarspolitiken grundas på en doktrin som främjar den svenska befolkningens trygghet på både kort och lång sikt. En sådan doktrin måste ge handlingsfrihet och utgå från en trovärdig försvarsförmåga.

Vi har också ett antal gemensamma reservationer som jag förmodar att mina kamrater från kd och Folkpartiet kommer att ta upp. Jag ser att tiden lider. Jag har kanske svårt att hinna med dem.

Innan jag slutar vill jag ställa en fråga till försvarsministern. På vilket sätt ska försvarsministern återupprätta förtroendet för Försvarsmakten?

Anf. 165 BERIT JÓHANNESSON (v):

Fru talman! Vänsterpartiets inställning är att det militära försvaret kan och ska minskas till förmån för andra verksamheter. Den nu beslutade omriktningen och reduceringen av det militära försvaret fram till 2004 är ett första steg på denna väg som vi har ställt oss bakom. Det är bra att Sveriges försvar förändras från ett invasionsförsvar till ett försvar som svarar mot dagens hotbild och det nya läget i vår omvärld.

I motsats till Olle Lindström anser jag att försvaret ska anpassas till en ändrad hotbild. Försvaret har inget egenvärde utan ska vara beroende av behovet.

I Försvarsberedningen rådde i princip enighet om den nya hotbilden och det gynnsamma säkerhetspolitiska läget. Vänsterpartiet anser att denna utveckling också innebär att ytterligare reduceringar av det militära försvaret till förmån för förstärkningar inom det civila samhället och infrastrukturen, men också till andra för människor viktiga delar av samhället, både är möjliga och nödvändiga.

Det är bra att vi nu är överens om att anpassning inte bara innebär utökning utan också reduktion av Försvarsmaktens resurser. Denna breddning av anpassningsdoktrinen måste också genomsyra Försvarsmaktens planering i stort, då en reduktion naturligtvis fordrar förberedelser. Vänsterpartiet har krävt att Försvarsmakten ska få i uppdrag att redovisa hur man förbereder reduktioner av det militära försvaret och vilka effekter detta ska ge.

En omställning från militär verksamhet till civil är komplex och komplicerad. Det är vi mycket medvetna om, men likafullt är det nödvändigt för ett flexibelt försvar anpassat till dagens och framtidens hotbilder. Tyvärr fick vi inte med oss utskottet på det här kravet, men vi kommer att försöka igen.

Regeringen skrev att det framgent kunde finnas skäl att komplettera omvärldsexemplen inför framtida inriktningsbeslut i de avseenden som föranleds av förändringar i bl.a. den internationella politiska miljön, samhällsförhållanden och utveckling av angreppsmetoder. Jag tycker att det är mycket bra att utskottet har understrukit att omvärldsexempel måste tas fram efter den nya hotbilden.

Regeringens förslag i denna proposition är mycket begränsade. De viktiga frågorna, bl.a. om det civila försvaret, kommer ju till våren.

Försvarsberedningens tydliga ställningstagande för en helhetssyn som bör präglade samhällets hantering av olika hot och risker under det vidgade säkerhetsbegreppet är en syn som i stort delas av Vänsterpartiet. Men det är fortfarande ett långt steg till att planeringen av samhällets resurser, praktiskt ekonomiskt och i prioriteringar, anpassas till denna insikt.

Regeringens förslag i propositionen gav inte de ansvariga civila myndigheterna det mandat och de resurser som krävs för att i praktiken kunna genomföra ett effektivt säkerhets- och beredskapsarbete trots uttalade ambitioner åt det här hållet. Beredskapsinvesteringar får endast användas för höjd beredskap och för att förbereda Sverige för krig. Detta innebär en låsning till krigsuppgifterna.

Denna begränsning innebär i praktiken att statliga och kommunala myndigheter fortfarande inte får planera för eller vidta förebyggande åtgärder med stöd av de särskilda resurser som avsatts inom det civila försvarets ekonomiska ram. För att myndigheterna ska kunna bli en del av ett krishanteringssystem som omfattar och inkluderar de nya hoten måste det civila försvarets ram kunna disponeras för alla de uppgifter som det säkerhetspolitiska läget motiverar såväl i fred som i krig. Denna brist i propositionen gick vi emot. Utskottet delade denna vår syn och begär nu att regeringen återkommer i vårpropositionen med förslag till ändring, så att planeringsramen också inkluderar svåra påfrestningar i fred. Detta är mycket bra, tycker jag.

Förslaget att inrätta en ny myndighet för samordnande planeringsuppgifter för svåra påfrestningar i fred och det civila försvaret ställer sig Vänsterpartiet bakom. Vänsterpartiet ansåg dock att förslaget skulle åter

till riksdagen för beslut. I utskottet blev det majoritet för att riksdagen ska besluta i frågan, och detta hälsar jag med tillfredsställelse. Men vi ville också att beslutet att lägga ned ÖCB skulle vänta tills denna organisation var klar och man kände till funktionerna i och omfattningen av den nya myndigheten. Detta fick vi dock inte med oss utskottet på, vilket vi beklagar.

Det är inte bara de ekonomiska resurserna som måste anpassas till den nya krishantering och den breddade hotbilden. Även inom utbildningen måste det ske förändringar så att prioriteringar här också motsvarar den verklighet som vi lever i. Det civila samhällets robusthet, medvetenheten om förebyggande åtgärder och civil krishantering internationellt kräver nya kunskaper. Kunskapsbehovet finns också inom kommuner och länsstyrelser, när det gäller såväl kunskaper för att kunna besätta de tjänster som kommer att behövas som vidareutbildning av befintlig personal. Intresset för krishantering måste stimuleras, och då måste vi också stimulera ungdomar att utbilda sig inom detta område.

Rekryteringen här borde diskuteras och tas på samma allvar som rekryteringen till det militära försvaret. Kunskapsområdena sårbarhet och säkerhet behövs på högskolenivå, dels för det inhemska behovet, dels för internationell förebyggande och civil krishantering. Därför vill vi ha en utredning som skulle klarlägga behoven och föreslå åtgärder men som även skulle ta fram finansieringsmöjligheter för denna satsning. Annars är det risk för att vi står med en organisation som på papperet är bra men där personal med adekvat utbildning saknas.

Utskottet skriver att seminarier om hot och hotrisker och övningar är viktiga. Utskottet påpekar också att planeringsmyndigheten ska få i uppdrag att samordna kompetensutvecklingen för det civila försvaret. Detta är bra och viktiga åtgärder, men jag tror att man måste ta ett större grepp i dessa frågor.

Fru talman! Regeringen föreslår i propositionen att riksdagen ska upphäva sitt beslut vad gäller att placera OPIL, den operativa insatsledningen, i Täby/Näsbypark. Vänsterpartiet har definitivt inget att invända mot detta förslag. När beslutet om denna placering togs förordade Vänsterpartiet att de taktiska kommandona för flyget, marinen och armén borde utlokaliseras till andra delar av landet än Mälardalen, detta på grund av koncentrationen av höga militära tjänster till just detta område samtidigt som 75–80 % av verksamhetens övriga personal finns ute i landet.

Den motivering för upphävande av beslutet som regeringen framfört stärker ytterligare Vänsterpartiets uppfattning att högre militära tjänster ska utlokaliseras.

Försvarsutskottet säger nu i motsats till regeringens förslag att det inte längre bör krävas en samlad lokalisering av den operativa insatsledningen, utan regeringen kan överväga alternativ med en delad lokalisering, alltså öppna för denna lösning. Jag tycker att det är alldeles utomordentligt bra, och jag hoppas verkligen att regeringen tar detta *ad notam*. Dels skulle det minska sårbarheten, dels och framför allt skulle det ge möjligheter för officerare att göra karriär utan att flytta till Stockholmsområdet eller Mälardalen. Det är en bra personalpolitik och den är nödvändig för rekryteringen. Det är min bestämda uppfattning i frågan.

Fru talman! Jag står bakom de tre reservationer som vi har framlagt, men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till reservationerna 5 och 17.

Prot. 2001/02:41
5 december

Anf. 166 ÅKE CARNERÖ (kd):

Fru talman! I globaliseringens fotspår blir samhället alltmer sårbart för olika typer av hot, vilket ger nya förutsättningar för svensk försvars- och säkerhetspolitik. Kravet på flexibilitet och grundläggande beredskap kommer i fokus. Jag yrkar till att börja med bifall till reservation nr 12. Margareta Viklund kommer senare att behandla det civila försvaret och den internationella verksamheten.

Fru talman! Teknikutvecklingen har möjliggjort att vapeninsatser kan göras med långa skjutavstånd och med hög precision. Det kommer därmed att bli svårare att urskilja ett militärt slagfält. Dagens och morgondagens alltmer högteknologiska plattformar inom mark-, sjö- och luftstridskrafterna kommer att kunna ledas allt snabbare och mer samordnat genom den utveckling som sker i lednings- och informationssystemen. Försvarsmakten måste också förbereda sig på att ett framtida krig i stor utsträckning kan komma att beröra stadsmiljö.

Samtidigt har det moderna samhällets beroende av informationsteknologi skapat möjligheter för en angripare att åstadkomma stora skador utan att använda konventionell krigföring. Utvecklingen av traditionella vapen liksom IT-vapen innebär att det blir svårare att skydda nationens IT-infrastruktur mot angrepp. Sådana angrepp kan skära tvärs igenom hela samhället med hög effekt till en låg kostnad. Samhällets sårbarhet är därför av säkerhetspolitisk betydelse.

Framtida konflikter kan bli svårare att urskilja från början. Olika händelser kan utvecklas i en glidande skala, där gråzonen mellan fred och krig blir betydelsefull. För samhället blir det en osäkerhet om när ett eventuellt angrepp kommer, hur det ser ut, vem som angriper och varifrån det kommer.

Försvarsresurserna måste kunna anpassas för att möta olika typer av angrepp eller andra typer av förändringar som kan ställa nya krav. Strävan måste vara att kunna utnyttja de resurser som samhället satsar för att trygga sin säkerhet så effektivt som möjligt.

Även under nuvarande säkerhetspolitiska läge, då tänkbara hot leder till att det endast finns små anspråk på omedelbar militär förmåga, måste det militära försvarets verksamhet och utveckling präglas av att uppgiften att försvara landet mot väpnade angrepp är det yttersta motivet för det militära försvarets existens.

Vid ett hot behöver ett känsligt och högteknologiskt samhälle som Sverige en kvalificerad och modern försvarsmakt, som tidigt kan upptäcka och bekämpa motståndare. Vår säkerhet kräver därför ett försvar med god materiell kvalitet, tillräcklig kapacitet i grundorganisationen, förmåga att behålla och inspirera kvalificerad personal samt att bibehålla och utveckla en levande försvarsindustri.

Fru talman! Regeringen anför att ”den beslutade avvecklingen och nedprioriteringen av de verksamheter som direkt inriktats mot att förbereda landet för att motstå ett brett upplagt invasionsföretag skall därför skyndsamt fullföljas”. Om ett mer omfattande hot skulle uppstå, vilket inte kan uteslutas, ”ger den grundläggande försvarsförmågan och en bred

*Försvarsbeslut
för 2002–2004*

kompetensbas de förutsättningar som krävs för att vi ska kunna anpassa oss till en sådan situation”.

Försvarsmaktens viktigaste uppgift är samordnad väpnad strid på alla konfliktnivåer. Den grundläggande försvarsförmågan, som enligt regeringens bedömning motverkar ett invasionshot under överskådlig tid, har de senaste åren urholkats genom den ekonomiska situationen och den alltför snabba nedskärningen av försvaret. Följdverkningarna av detta kan därför få negativa konsekvenser på försvarsplanering, mobiliseringsförberedelser och utbildning av förband och enskilda.

I modern krigföring är det alltmer väsentligt att kunna uppträda integrerat och samordnat med utnyttjande av alla stridskrafter. Denna förmåga krävs för att vi ska ha beredskap att kunna möta angrepp i samband med kriser som kan utvecklas ur nuvarande omvärldsläge och för att vi ska kunna vidta rimliga anpassningsåtgärder i ett långre tidsperspektiv.

”Avveckling” och ”nedprioritering” är därför i sammanhanget olyckliga uttryck, eftersom hela det militära försvaret och stora delar av frivilligförsvaret måste ha väpnad strid som bakgrund för att kunna bedriva en trovärdig operativ och taktisk planering liksom utbildning och övning för krigssituationer, dvs. för förmåga att försvara Sverige.

Utskottsmajoriteten menar att Försvarsmakten måste ha kompetens på olika områden. Ja, det är självklart även för oss kristdemokrater, men för att kunna vidmakthålla en trovärdig och grundläggande försvarsförmåga är det nödvändigt att noggrant analysera *vilka* kompetenser som bör behållas. Kunskap och färdighet som ingen eller få har eller har haft omöjliggör en långsiktig anpassning. Den nu rådande situationen med en försvarsmakt med låg verksamhetsnivå, som får allt modernare materiel men där officerare och värnpliktiga får allt sämre möjligheter att lära sig att använda ny materiel, är en ekvation som inte går ihop. Insatsorganisationen måste innehålla de resurser och de kompetenser som är nödvändiga för väpnade insatser såväl i Sverige som internationellt.

Fru talman! Regeringen anför i budgetpropositionen för nästa år att övningar med fullt bemannade insatsförband av kompani och bataljons storlek har blivit begränsade samt att officerarnas förmåga att leda förband och få systemförståelse har minskat. Jag vill därför erinra om kristdemokraternas förslag inför ominriktningen angående specialtruppslags- och brigadutbildningen. Vi föreslog ett antal kompetenscentrum där mångfalden kunde frodas i unika, kreativa och integrerade miljöer. En integrerad verksamhet möjliggör en effektivare produktion och ger en bredare kompetensutveckling i befälskåren. Detta beskrivs i reservation 15.

Den beslutade organisationen bygger på att grundorganisationen årligen utbildar en brigad. Efter fyra år finns fyra brigader med sådan kompetens att de har förmåga till omedelbara insatser. Med detta system kan det ständigt finnas fyra brigader. Riksdagen har ju betonat att markstridsförbandens förmåga till väpnad strid ska vara hög. Därför framför utskottet nu att det nya utbildningssystemet och därmed sammanhängande förbandsomsättningssystem var en förutsättning för att markstridskrafternas beredskap och förmåga till väpnad strid skulle förbättras. Kristdemokraterna anser att det måste klarläggas när detta brigadutbildningssystem är genomfört eftersom detta ju även får konsekvenser för territorialförsvaret.

När ytterligare en omgång har utbildats, dvs. det femte året, kan den först utbildade brigadens personal överföras till de nationella skyddsstyrkorna eller utgöra tillväxtresurs för brigadförbanden. Jag vill här citera utskottet: ”Det är angeläget att riksdagens beslut om bland annat krigsförbandsutvecklingen präglas av långsiktighet och stabilitet.”

Fru talman! Riksdagen har beslutat att territorialförsvar, hemvärnsförbanden och vissa andra delar av dagens militära försvar ska organiseras som nationella skyddsstyrkor och utgöra en del av insatsorganisationen. Dessa skyddsstyrkor ska ha förmåga att skydda befolkning, samhällsfunktioner och infrastruktur mot begränsade luftförliga insatsstyrkor och sabotageförband samt biträda vid skydd och ha reparation i anslutning till insatser med fjärrstridsmedel. De ska även ha förmåga att stödja de operativa förbanden.

Nu skriver regeringen att de nationella skyddsstyrkorna ska vara territoriellt bundna samt att de inte ska ”ha förmåga till operativ rörlighet”. Men det verkar som om det råder viss tveksamhet, för på ett annat ställe nämns att de inte ska ”ha någon större operativ rörlighet”. Hur ligger det till här, försvarsministern?

Försvarsutskottet förutsatte våren 2000 att regeringen återkommer med fördjupat underlag vad gäller skyddet av viktiga totalförsvarsanläggningar och de nationella skyddsstyrkornas närmare utformning.

Kristdemokraterna har vid flera tillfällen pekat på behovet av bevakning och skydd av samhällets vitala infrastruktur. I samband med att regeringen återkommer till riksdagen med en redovisning av de nationella skyddsstyrkorna bör det även klargöras hur personalen ur den först utbildade brigaden kan överföras till de nationella skyddsstyrkorna.

Jag nämnde inledningsvis om strid i bebyggelse, och regeringens avsikt är ju att utveckla denna förmåga. Det handlar om en komplicerad stridsmiljö där det är mycket svårt att undvika att befolkningen drabbas. De sex stadsskyttebataljonerna ska enligt tidigare beslut ingå i de operativt rörliga förbanden. Regeringen måste därför redovisa hur det ska bli med förmågan att strida i bebyggelse.

Fördröjningen av de nationella skyddsstyrkornas utformning riskerar att få en hämmande effekt på rekrytering och utbildning. Hur vårt territorialförsvar ska utgöra en vital resurs över ytan behandlas tyvärr inte i samband med detta försvarsbeslut. Utskottsmajoriteten har därför ställt sig bakom kristdemokraternas krav att regeringen snarast ska återkomma med en tydlig redovisning av de nationella skyddsstyrkornas organisation och förmåga.

Fru talman! Allehanda obemannade flygfarkoster kommer i framtiden att öka i antal. Denna typ var farkoster är svåra att upptäcka och bekämpa och kan avfyras från långt håll. Luftvärnssystemet Bamse är det enda svenska system som kan uppnå kraven på allvädersförmåga och förmåga att bekämpa små mål.

Eftersom Försvarsmakten alltid ska ha operativ förmåga att upptäcka och möta begränsade angrepp som i första hand sker med fjärrstridsmedel är det inte acceptabelt att luftförsvarsförmågan kommer att minska med nuvarande planering. Fram till år 2010 finns inga medel avdelade för anskaffning utöver redan beställd demonstrator för robotsystem 23 Bamse. Flygstridskrafternas ökande förmåga räcker inte för att skydda basområden och arméstridskrafterna. Kristdemokraternas krav att rege-

ringen snarast ska återkomma till riksdagen med en redovisning av hur den samlade luftförsvarsförmågan utvecklas har utskottet tillgodosett. Den svenska försvarsindustrins robotkompetens har ett stort försvars- och säkerhetspolitiskt värde. Högteknologisk kompetens är lättflyktig men svårfångad.

Fru talman! Anpassning är det sätt på vilket vi hanterar de osäkerheter som finns om den fortsatta utvecklingen. Diskussionerna om vårt försvar rör sig oftast om nuvarande förhållanden. Liten tid upptas av svagheterna med anpassningsproblematiken. En hög, inbyggd anpassningsförmåga är givetvis av avgörande betydelse. En kedja bestående av uttydning och tolkning av förvarningssignaler, nödvändiga politiska beslut, planering, igångsättning och resursuppbyggnad får inte brista för att en tillväxt ska kunna säkerställas. För sent, för lite och i otakt med den säkerhetspolitiska utvecklingen har nog snarare varit regel än undantag. Försvarsmaktens anpassningsförmåga ligger i en ständigt pågående kärnverksamhet.

För att skapa trovärdighet för anpassningsprincipen måste det finnas en tilltro till att statsmakterna har erforderligt beslutsutrymme. En förändring i den säkerhetspolitiska miljön i vårt närområde kan komma att kräva ett snabbt beslut att höja försvarsförmågan. Åtgärder som behövs för att förändra försvarsförmågan i anpassningssyfte täcks ej av den årliga beredskapskrediten. Därför tror jag att det är värdefullt att se över reglerna även om utskottet anser att regelverket medger goda möjligheter att finansiera skyndsamma åtgärder.

Fru talman! Den militära ledningsstrukturen måste utformas mot bakgrund av att totalförsvarsuppgiften breddas. Att lämna stöd till samhället vid svåra påfrestningar innebär stora krav på samordning civilt–militärt särskilt på den lokala och regionala nivån. Den nuvarande myndigheten Försvarsmakten och överbefälhavarens olika roller som operativ chef och förbandsproducent är en viktig fråga i det perspektivet. Vi har därför i reservation 10 tillsammans med Moderata samlingspartiet och Folkpartiet utvecklat en gemensam syn på Försvarsmaktens verksamhets- och insatsledning.

Ledningsbehovet ska utgå från det militära försvarets fyra huvuduppgifter med hänsyn till det vidgade säkerhetsbegreppet och utformas så att det möjliggör en effektiv samverkan mellan totalförsvarets olika delar. Fred, krigsfara och krig ska ledningsmässigt inte längre ses som tydligt åtskilda tillstånd. De principer och mönster som utvecklas i fred för samverkan och samordning ska också bilda grunden för motsvarande verksamheter under höjd beredskap.

En av den regionala nivåns uppgifter ska vara ledning av insatser med beredskapsförband och nationella skyddsstyrkor. Det är viktigt att ledningsorganisationen övas, prövas och utvecklas så att den kan svara mot både dagens och morgondagens krav.

Kristdemokraterna anser att det måste finnas väl fungerande samverkansrutiner mellan Försvarsmakten och andra myndigheter. Denna samverkan bör dock ej begränsas till att enbart utgöra en planeringsfunktion. Detta kan leda till att resurserna för den civil-militära samverkan i fredstid försämrar möjligheterna för Försvarsmakten att bibehålla förmåga att säkerställa stöd för militära operationer.

Ett av målen för det civila försvaret och för utformningen av resurserna är att bidra till Försvarsmaktens förmåga vid väpnat angrepp och krig i vår omvärld. Regeringen bedömer att det i nuvarande omvärldsläge inte behöver finnas färdigställda och bemannade organisationer för samverkan under höjd beredskap.

Men för att kraven på grundläggande försvarsförmåga och grundberedskap ska kunna upprätthållas måste den civil-militära samverkan övas i fredstid så att inte all kunskap och kompetens skjuts till en beredskaps-höjning eller en tillväxtsituation. I reservation 12 har vi därför markerat vikten av en bred samverkan mellan länsstyrelse och militärdistrikt, vilket också de tre länsstyrelserna i Västra Götaland, Uppsala och Västerbottens län har redovisat.

Fru talman! Det förändrade säkerhetspolitiska läget från det stora angreppshotet till mer svårtolkade och svårförutsägbara kriser utifrån det vidgade säkerhetsbegreppet får nu glädjande nog genomslag genom den beredskap för hantering av kriser utmed hela hotskalan som Kristdemokraterna och fem andra partier har ställt sig bakom i Försvarsberedningens rapport *Ny struktur för ökad säkerhet – nätverksförsvar och krishantering*.

Detta innebär inte att samhället går ifrån planläggning mot väpnat angrepp eller invasion till krisplanering i fred utan att Sveriges försvarsplanering får en bredare utgångspunkt. En utvecklad helhetssyn och struktur för samordning och gemensam hantering av tvärsektoriella hot kommer att leda till ett säkrare och tryggare samhälle som har större motståndskraft mot påfrestningar.

Anf. 167 RUNAR PATRIKSSON (fp):

Fru talman! Så är vi då inne i försvarsdebatten, det här året igen. Man är glad att man står i Stockholm, när man har haft en timmes rast och tittat på TV och sett vad som försiggår i Jerusalem och i Kabul. Vi slipper i alla fall den debatt som är runtomkring oss ute i världen.

Fru talman! Jag vill först yrka bifall till de gemensamma reservationerna, och jag återkommer till dem. Jag yrkar bifall till våra egna reservationer nr 2 och nr 6.

Eftersom jag i mitt anförande inte nämner så mycket om reservation nr 6 vill jag påpeka att det folktoparförslag som följer utredningsbetänkandet om sammanslagning av den nya myndigheten ÖCB, SPF, alltså Styrelsen för psykologiskt försvar, och Räddningsverket kanske är typiskt för Folkpartiets försvarspolitik. Det är att kunna koncentrera, att kostnadseffektivisera försvaret och försöka komma till gemensamma, icke rivaliserande myndigheter och få en större helhetsbild i försvarsfrågan.

Regeringens proposition *Fortsatt förnyelse av totalförsvaret* är en för regeringen karakteristisk uppvisning i brist på handlingskraft inför en av landets viktigaste frågor – förmågan att försvara oss, alltså försvara Sverige. Terrorattackerna mot New York och Washington den 11 september satte strålkastarljuset på de nya förutsättningarna för internationell fred och säkerhet. Att svenskt totalförsvär står inför stora utmaningar och behov av reform torde stå klart för var och en. Men regeringen tycks inte se detta. I stället skjuter man i stort sett alla förslag till beslut på framtiden – enligt propositionen mer än 30 förslag! Vi återkommer.

Fru talman! Redan i försvarsbeslutet 1996 påtalade riksdagen den ökade sårbarhet som det framtida samhället uppvisar inför nya hot och påfrestningar. Först sommaren 1999 beslutade regeringen om en utredning om en bättre helhetssyn rörande svåra påfrestningar på samhället i fred. På grund av regeringens hantering av frågan kunde utredningen sedan inte presentera sina förslag förrän i maj 2001.

Betänkandet från Sårbarhets- och säkerhetsutredningen är en utmärkt genomgång av de olika områden som aktualiseras. Utredningen presenterar en väl underbyggd helhetssyn på hur sårbarhetsfrågorna ska hanteras över sektorsgränserna och innehåller också ett väl underbyggt förslag till helhetslösning av hur sårbarhetsfrågorna ska hanteras organisatoriskt från nationell till regional och lokal nivå.

Förslagen från Sårbarhetsutredningen har fått stöd av en bred remissomgång och av den parlamentariskt sammansatta Försvarsberedningen.

Fru talman! Trots detta förmådde regeringen inte förelägga riksdagen förslag till beslut i propositionen *Fortsatt förnyelse av totalförsvaret*. Detta är en oacceptabel fördröjning av arbetet med att skapa en struktur för att hantera svåra påfrestningar på samhället i fred.

Riksdagens beslut 1996 och 1999 om de ekonomiska ramarna för försvaret gav enligt vår mening inte tillfredsställande utrymme vare sig för nödvändig materiell förnyelse, för internationella insatser eller för den nödvändiga omstruktureringen. Denna bedömning har nu visat sig befogad. Inte ens den av regeringen förordade utvecklingen av försvaret kommer att rymmas inom nu gällande ekonomiska ramar. Effekterna av de inskränkningar som Försvarsmakten i år tvingats till är mycket kraftiga och kommer att ge negativa återverkningar på Sveriges försvarsförmåga för lång tid framöver.

Fru talman! En successiv anpassning av försvaret, av såväl beredskap som andra uppgifter och förmågor, till utvecklingen i omvärlden är ett politiskt ansvar. Detsamma gäller för stabila förutsättningar för framtida investeringar i personal och materiel. Det är därför också ett politiskt ansvar att den långsiktiga utvecklingen och nödvändiga investeringar ges tillräckliga resurser och stabilitet.

Här kunde jag nämna några ord om vår reservation nr 18, som gäller västkusten och de frågor som också har nämnts här av andra talare. Det gäller möjligheten till helikopterverksamhet på och skydd av västkusten, och speciellt investeringarna kring Säves helikopterstation, som vi vill påpeka är mycket viktig. Vi hoppas att det efter år 2003 finns en väl fungerande verksamhet, som också stöder det civila samhället från sårbarhetssynpunkt. Det är en viktig fråga att vi i framtiden inte glömmer bort att västkusten också är ett viktigt område.

Det är enligt Folkpartiets mening ett misslyckande från regeringens sida när den gång på gång tvingas till att i efterhand skjuta till ytterligare medel därför att de anslagna resurserna inte räcker till. Att låna pengar från framtida intäkter leder bara till ökande bekymmer. Det som erfordras är en övergripande översyn och ett långsiktigt ansvarstagande. Det nya säkerhetspolitiska läget, med dagligt nyttjande av våra stridskrafter, kräver både mer politisk ledning och mer av den politiska ledningen. Det måste skapas smidigare strukturer och processer för beslut om det kontinuerliga nyttjandet av de militära medlen.

Sårbarhetsutredningen föreslog en nationell krishanteringsfunktion med främst samordnande uppgifter knuten till Regeringskansliet. Detta avvisades av regeringen. Redan kvällen den 11 september uppdrog statsministern åt sin statssekreterare i Statsrådsberedningen att inkalla en statssekreterargrupp, som skulle leda arbetet som en följd av terrordåden i New York och Washington. Detta motsvarar i hög grad den krishanteringsfunktion som Sårbarhetsutredningen föreslagit ska inrättas, men i ordnade och väl förberedda former. Den ska då vara färdig och övad att inträda när behov uppstår och inte panikinsättas, som skedde den 11 september. Behovet av en nationell krishanteringsfunktion inom Regeringskansliet står ännu mera klart i dag.

Fru talman! En av totalförsvarets huvuduppgifter är internationella krishanteringsinsatser. Förmågan till internationella insatser har därför hög prioritet, utan att den för den skull får tillåtas dominera.

De hot Sverige kan komma att stå inför i framtiden kan inte bemötas på egen hand, utan måste avvärjas i gemenskap med andra fria och demokratiska stater. Den svenska säkerhetspolitiska doktrinen "Sveriges militära alliansfrihet, syftande till att vårt land ska kunna vara neutralt i händelse av krig i vårt närområde" har spelat ut sin roll. Med vårt medlemskap i EU lämnade vi uttryckligen den traditionella neutralitetspolitiken bakom oss. Som medlem i EU kan Sverige aldrig stå neutralt inför en extern aggression mot något annat medlemsland i EU. Vår framtida säkerhet skapar vi tillsammans med andra fria och demokratiska stater. Utvecklingen av EU:s gemensamma krishanteringskapacitet ska vara normgivande för motsvarande utveckling i Sverige.

Optionen att samverka med Nato ska fördjupas, för att så snart som möjligt leda till svenskt medlemskap. Nato utgör en omistlig del av de säkerhetsstrukturer som garanterar ett Europa i fred och demokrati.

Det finns dock ett oroväckande glapp mellan de politiska deklARATIONerna och de faktiska handlingarna. Regeringens sätt att handskas med den svenska försvarsmaktens kapacitet för internationella insatser visar på såväl bristande engagemang som otillräckliga insikter i vad som står på spel. De ökande kostnaderna för internationella insatser får inte finansieras genom nya besparingar i pågående förbandsverksamhet inom landet – det är ohållbart. Likaså är det av största vikt att regeringen på ett tydligt sätt redovisar aktuella internationella insatser för riksdagen. Fredsfrämjande truppinsatser bör därför förbli ett eget anslag.

Fru talman! Försvarets personalförsörjningssystem är i behov av nya reformer. Ett exempel är, som bl.a. har påpekats av försvaret, att det finns ett behov av att för ytterligare viss tid kunna tillgodogöra sig viss specialistkompetens hos nyligen utbildade soldater. Detta var också något som Personalförsörjningsutredningen föreslog. Vi finner detta vara ett utmärkt förslag att pröva. Vi föreslår ju också kontraktssoldater.

Folkpartiet liberalerna har länge förespråkat en könsneutral värnplikt. Regeringens hänvisning till små utbildningsvolym, som ett skäl för att värnplikten inte ska omfatta även kvinnor, är en kapitulation inför unkna attityder från svunna tider.

För det första: Försvaret behöver den kompetens som kvinnorna besitter. För det andra: Att fullt ut integrera kvinnorna i försvaret på exakt samma villkor som männen är det enda sättet att verkningsfullt ändra de

attityder och förhållningssätt som i dag gör att många inte känner sig välkomna i försvaret. Försvaret behöver de bästa, oavsett kön.

Folkpartiet liberalerna trodde in i det längsta att regeringen skulle komma med ett förslag till en genuin omställning av det svenska försvaret till ett försvar i takt med omvärlden och med den hotbild som i dag råder. Vi blev besvikna. Vi hoppas nu att riksdagen ser det omöjliga och kraftlösa i regeringens proposition och nu vill göra gemensam sak med Folkpartiet liberalerna och därigenom värna om ett vasst och smalt försvar i Sverige i takt med tiden och Europasamarbetet.

Fru talman! Till sist ett par frågor till försvarsministern eller Försvarsberedningens ordförande: Hur demokratisk kommer nästa proposition i försvarsfrågan att bli? Kommer en parlamentarisk beredning att få se skrivningarna och förbereda den nya propositionen som kommer? En samsyn bör ju anses vara viktig i försvarspolitiken, eller är det bara Folkpartiet som tycker så?

Anf. 168 HÅKAN JUHOLT (s):

Fru talman! Den proposition som ligger till grund för det betänkande vi debatterar här i kväll bär namnet *Fortsatt förnyelse av totalförsvaret*, som också Olle Lindström nämnde. Det är ett logiskt och väl valt namn. Med fasthet och substans fortsätter nu omställningen av vårt försvar, bort från det stora och stela invasionsförsvaret, mot ett rörligt insatsförsvar och ett robust samhällsförsvar.

Det sker inte genom några snabba ogenomtänkta Alexanderhugg. Tvärtom har stor möda ägnats åt samtal, analys och diskussion. Det har varit värdefullt och märks kanske också tydligast när man läser de olika partiernas reservationer. Det står klart att det bland riksdagens partier i dag råder en stor samstämmighet om behovet av denna förändring.

Många av slutsatserna har vuxit fram i bred samverkan och i en logisk process mellan partier, myndigheter och enskilda utredare. Mycket av grunden har lagts i Försvarsberedningens två senaste rapporter. Sårbarhets- och säkerhetsutredningen och dess utredare Åke Petersson konkretiserade, regeringen formade propositionen, riksdagen fortsatte samtalet i arbetet med vårt betänkande. I dag står vi här i kammaren, och till våren följer fortsättningen när flera viktiga frågor återkommer för fortsatt behandling. Det är en mogen och genomtänkt hantering av svåra frågor. Det är inget hastverk. Det är inget slarv. Det är genomtänkt, och resultatet blir också därefter.

Fru talman! Betänkandet präglas naturligtvis till stora delar av terrorattacken mot USA. Även om de flesta av slutsatserna redan var dragna månader och år före den 11 september, blev allt just den dagen så mycket tydligare, så mycket konkretare och så mycket mer aktuellt.

Terrorattackerna mot USA visar att de allvarligaste hoten mot demokratiska stater i dag finns i skärningspunkten mellan avancerad kriminalitet och krig. Vår urgamla och lagbundna indelning i krig och fred är därför inte längre giltig. Precis som i USA kan attacker ske i ett läge som vi uppfattar som djupaste fredstid. Målet är inte vårt geografiska territorium utan värden i vårt land; politiska, tekniska eller ekonomiska. Det är en ny verklighet där nationalstaternas tidigare maktmonopol definitivt är brutet.

Borta är 91:an Karlsson som utrustad med kikare spanar efter främmande fartyg på Östersjön. Borta är 30-talets armébrigader som man mot man skulle möta ryssen i slag på Vikbolandet och i norra Sverige. Borta är det fasta kustartilleriet som gjutet i betong på skärgårdens klippor skulle möta de ryska landstigningsfartygen. I dess ställe kommer nu det nya. Det är en omställning som egentligen bara har påbörjats, för det handlar inte längre om att hela landet ska försvaras. Vi drar konsekvenserna av att det är landets helhet som ska försvaras, vilket är en vidare uppgift men inte nödvändigtvis innebär försvar av det geografiska territoriet.

Det råder ingen tvekan om att det är det moderna samhällets sårbarhet som är vår främsta säkerhetspolitiska utmaning.

Terrorgrupper kan i dag via attacker mot IT-system, elförsörjning, telekommunikationer och ekonomiska system nå samma effekt som det tidigare behövdes militära maktmedel för att uppnå. Den skarpa åtskillnaden mellan krig och fred, där dessa företeelser hade olika innebörd, hot och åtgärder, håller på att upplösas. Mycket lite skiljer i förödelse om stora delar av södra Manhattan slås ut av en missil från ett fientligt land eller om ödeläggelsen uppnås med ett kapat civilt flygplan där den fyllda bränsletanken utgör sprängämnet.

Juridiskt-tekniskt har USA inte varit i krig sedan 1945. Det som därefter har hänt i bl.a. Korea, Vietnam, Kuwait och nu i Afghanistan har haft andra juridiska definitioner. Termen krig har därför i dag en annan innebörd än tidigare, vilket också kommer att få konsekvenser för utformandet av vårt eget lands totalförsvar.

I propositionen förs flera betydelsefulla resonemang om just detta. Regeringen skriver: ”Nuvarande former för planering främjar inte en rationell avvägning av resurser mellan satsningar som avser svåra påfrestningar på samhället i fred och satsningar som mer specifikt avser kriget. Detta leder till att samhället kan komma att ha en otillräcklig förmåga att hantera krissituationer som i svårighetsgrad ligger mellan normala påfrestningar på samhället och väpnat angrepp.”

På annan plats i propositionen skriver regeringen: ”Det krävs därför en utvecklad struktur för samordning och gemensam hantering av tvärssektoriella hot. Samhällets resurser för hantering av olika kriser skall utnyttjas på ett rationellt sätt genom en konsekvent tillämpad helhetssyn på samhällets hantering av olika hot.”

Detta är viktiga slutsatser. Det har inte alltid varit självklara slutsatser – långt därifrån. Men nu samlar dessa slutsatser en bred politisk enighet.

Försvarskommittén skriver i betänkandet att terrorattacken mot USA belyste med skrämmande klarhet att hoten mot folk och länder ändrat karaktär. Utskottet fortsätter: ”Utskottet delar regeringens uppfattning att samhällets robusthet, vår förmåga att hantera olika former av kriser och en grundläggande försvarsförmåga sammantaget utgör en helhet som den framtida försvarsplaneringen bör utgå ifrån.”

Det är en betydelsefull grund som riksdagens partier gemensamt och i enighet lagt för den fortsatta förnyelsen av vårt totalförsvar.

Fru talman! Det mesta sker i mycket stort samförstånd. Men naturligtvis kan inte Olle Lindströms förtjänstfulla anförande inledningsvis få passera alldeles obemärkt. Det förtjänar att kommenteras något. Det sorgliga i allt detta är att moderaterna är fångade i en närmast tomt

skramlande politisk retorik. Man har fångats i retoriken att ständigt upprepa: Mer pengar, mer resurser till det gamla!

Man välkomnar varmt, ärligt och hjärtligt Försvarsberedningens slutsatser men tycker tydligen att det politiska priset är för högt för att själv sitta med i samtalen. Jag tror inte ens längre att moderaterna förstår motiven för denna självvalda isolering.

Det finns också i partiets reservationer, och i motionerna som ibland, sorgligt att säga, är ganska slarvigt författade, flera mycket märkliga slutsatser som visar att partiet har valt att måla sig ur och isolera sig. Opportunismen har genomgående ställts först, och det är sorgligt.

På s. 3 i den egna motionen skriver man: ”omvandlingen mot ett mindre och verkligt insatsberett försvar måste fortsätta”. Detta nämnde också Olle Lindström i debatten. Det är riktigt. Det är ju en korrekt slutsats. Jag delar den fullt och fast. Men hur hade denna omvandling varit möjlig om Moderaterna hade fått behålla samtliga de förband som man ansåg borde behållas vid det förra beslutet? Hade det över huvud taget gått att genomföra någon sådan omvandling om vi hade haft kvar samtliga de förband som ni röstade nej till att de skulle läggas ned?

Svaret på den frågan vet alla i kammaren och i svenska folket som helhet. Det hade inte varit möjligt. Det är en ekonomisk omöjlighet. Inte ens med fördubblade försvarsanslag hade det i rimlighetens namn varit möjligt att åstadkomma detta.

Det är sorgligt att konstatera att moderaterna väljer att isolera sig och upprepa: Mer pengar till gamla strukturer! Ni vet vad som är nödvändigt att genomföra. Ni skriver det i era egna partimotioner. Men ni orkar inte leverera det i riksdagens kammare. Detta är beklagligt när det handlar om riksdagens näst största politiska parti. Moderaterna är fast i en gammal politisk retorik.

En annan mycket märklig och faktiskt ganska intressant formulering i den moderata motionen är ”ett starkare försvar ger ett stöd för politiska agerande i Östersjöområdet.” Det tycker jag är en spännande mening. Den förtjänar att utvecklas här i kammaren. Vilket politiska agerande byggt på vapenmakt i Östersjöområdet har Olle Lindström tänkt sig? Jag tror att många väntar på den redovisningen.

Fru talman! Låt mig avslutningsvis ge några av de viktigaste ställningstaganden som utskottet gör i detta betänkande.

- Först och främst: Utskottet tillstyrker att Överstyrelsen för civil beredskap läggs ned den 30 juni nästa år och att funktionsindelningen inom det civila försvaret upphör.
- Utskottet understryker det angelägna i arbetet med att ökade resurser satsas på sårbarhetsreducerande åtgärder inom samhällsviktiga system. Utskottet ställer sig nu liksom tidigare positivt till att en regional försöksverksamhet med en permanent samgruppering av ledningsresurser genomförs på Gotland.
- Ledningsbehovet ska utgå från de nya uppgifterna. Fred, krigsfara och krig ska ledningsmässigt inte längre ses som åtskilda tillstånd.
- Ledningsorganisationen ska utformas så att den möjliggör en effektiv samverkan mellan totalförsvarets olika delar.

- Utskottet delar regeringens uppfattning om behovet av områdesansvar och om att detta bör ske på tre nivåer i samhället: nationell, regional och lokal.
- Avslutningsvis: När det gäller krishantering på nationell nivå betonar ett enigt utskott behovet av kompetens och av ett aktuellt regelverk som är anpassat till och täcker in de kriser som ska kunna hanteras.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Försvarsbeslut
för 2002–2004*

Fru talman! Detta är en viktig proposition och ett mycket viktigt betänkande från utskottet. Det har inte tilldelats samma mediala uppmärksamhet som olika grundorganisationsfrågor ibland brukar tilldra sig. Nu är ju inte nyhetsinslag och tidningsurklipp den bästa värdemätaren på betydelse av beslut. Vi behandlar i dag ett betänkande som lägger en bra grund för en fortsatt och nödvändig förnyelse av totalförsvaret. I de stora och principiella frågorna sker detta i stor politisk enighet, vilket är ett av många uttryck för betydelsen av det som nu sker. Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 169 OLLE LINDSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Håkan Juholt beskriver lite grann det som vi är överens om. Det är väl rätt att också tala om det i denna kammare. När han sedan kritiserar moderaterna för tom retorik tror jag att Juholt ska fundera över vilket *record* socialdemokraterna med Juholt i spetsen har efter den förnyelse som började 1996 – åtminstone verbalt. Den hade inget innehåll att tala om.

Vi har tidigare i dag hört om det stora underskott som finns vad gäller förmågor på vartenda område. Det är inte godtagbart. Var det detta *record* Juholt tänkte sig 1996 när försvarsbeslutet antogs? För att klara en godtagbar förmåga i dag hade underskottet behövt vara flera miljarder – eller någon miljard i alla fall.

När det sedan gäller vad vi kan vara överens om är det alldeles riktigt. Men vägen dit behöver inte enbart vara den socialdemokratiska vägen. Man kan faktiskt nå ett resultat utan att tappa alla dessa förmågor som Försvarsmakten har gjort under de här åren. Det är bara att lyssna på alla anställda, på officerare och andra inom Försvarsmakten. De har faktiskt inget förtroende för vare sig Försvarsdepartementet, vissa försvarspolitiker eller Försvarsmakten. Det gäller t.o.m. högt upp i hierarkin. Det visar lite grann av hur läget är i dag.

Jag skulle ändå vilja ställa en fråga till Håkan Juholt. Nu har ni dragit ned och tagit pengar från försvaret 1996, 1998, 1999 och 2000 så att förmågan att försvara landet inte längre finns. Var det en strategi? Menar ni att vi inte behöver ha de här förmågorna?

Anf. 170 HÅKAN JUHOLT (s) replik:

Fru talman! Vad gäller den socialdemokratiska vägen vill jag erinra Olle Lindström om att det inte var socialdemokraterna som myntade begreppet den enda vägens politik. Vart den vägen ledde vet ju alla. Tvärtom har vi faktiskt ansträngt oss för att bl.a. i Försvarsberedningens form ha en konsensus om så mycket som möjligt. Men det vet vi ju att Olle Lindström inte känner till, för där medverkar inte Moderaterna. De gör dock de andra sex riksdagspartierna.

Svaret på Olle Lindströms fråga är naturligtvis att en del förmågor minskar medan andra ökar. Olle Lindström kan ju läsa i propositionen på s. 146 att vi nu sätter upp signalspaningsbataljon, ett IT-säkerhetsförband, tre säkerhetsbataljoner, två jägarbataljoner, en NBC-insatsstyrka, en luftburen bataljon, åtta flygbasbataljoner osv. Det är en rad nya förmågor. För att få råd med de nya förmågorna begriper alla att man också måste minska några av de gamla. Det är ett medvetet val – ja.

Men kvar står ändå den viktiga frågan. I och med att Olle Linström har skrivit i sin reservation – och kanske t.o.m. i sin motion att ”omvandlingen mot ett mindre och verkligt insatsberett försvar måste fortsätta” får jag väl ändå ha rätt att fråga Lindström en sak. Vore detta över huvud taget möjligt om vi hade alla era förband kvar och att de dag efter dag drog sina driftskostnader? Skulle då ens de moderata motionerna, jag har läst de moderata motionerna om den ekonomiska politiken, kunna finansiera en sådan omställning som ni i ord önskar i ganska slutna dokument men som ni i handling bekämpar i denna kammare och runtom i Sverige?

Anf. 171 OLLE LINDSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Håkan Juholt vet mycket väl att vi inte ville behålla alla förband. Däremot ville vi inte gå så långt som majoriteten gjorde. När det gäller omvandlingen till ett mindre och vassare försvar vill jag erinra Håkan Juholt om att vi redan 1992 började med ett smalare, vassare försvar. Vi var långt före socialdemokraterna i det avseendet.

Sedan gäller det alltid vägen dit. Man behöver inte förstöra. Man behöver inte tappa förmågor för att förändra och förnya. Det är det som är felet med den socialdemokratiska politik som Juholt står för. Och när han nu talar om nya bataljoner, så kom ihåg att de måste sättas upp med lånade pengar. Det finns inte några pengar.

Håkan Juholt vet också att överbefälhavaren har varit i vårt försvarsutskott och sagt att han ville flytta över pengar från materielanslaget även för 2002 och 2003, därför att han inte ser att den planerade verksamheten ryms. Om han sedan ska sätta upp nya bataljoner så måste han nog gå till Håkan Juholt eller någon annan och låna. Det är alldeles självklart. Och att det skulle bli nya förmågor har jag svårt att se med de stora underskott som finns plus att vi ser att vi har ett försvar där chefen för krigsorganisationen och andra från högkvarteret har varit i vårt utskott, vilka Håkan Juholt också har lyssnat på, och sagt att man inte har förmågor förrän möjligen 2004 och fram till 2007. Då hjälper det inte att stå här och säga att vi ska sätta upp nya bataljoner. I så fall blir det med lånade pengar, Håkan Juholt.

Anf. 172 HÅKAN JUHOLT (s) replik:

Fru talman! Jag vet att Olle Lindström liksom jag är en stark försvarsvän. Och om Olle Lindström upprepar att skattebetalarna inte får någonting för 45 miljarder så kommer skattebetalarna förr eller senare att säga: Varför ska vi då avsätta dessa medel?

Jag vet att vi får ut oerhört mycket av försvarsbudgeten. Och i fast penningvärde visade ju Riksdagens revisorer för fyra veckor sedan att vi i dag avsätter mer till det militära försvaret än vi gjorde 1980 när en skakig Leonid Brezjnev styrde halva Europa med ett darrigt finger på kärnvapenknappen. Vi sätter de facto av mer pengar i fast penningvärde i

dag, vilket Riksdagens revisorer redovisade för tre veckor sedan. Jag kan inte själv garantera den uppgiften, men Riksdagens revisorer brukar vi ju i de allra flesta sammanhangen tillmäta väldigt stor trovärdighet.

Fru talman! Avslutningsvis lever vi nu tack och lov i högteknologiska tidevarv med Internet. Vi kan på riksdagens hemsida plocka ut protokoll från kammardebatter, vilket görs emellanåt. Och jag gjorde det inför denna debatt och har läst protokollen sedan 1994. Och jag kan konstatera att Moderata samlingspartiet har varit emot samtliga förbandsnedläggningar sedan 1994. Jag gläds nu åt att Olle Lindström säger: Det vet väl Håkan Juholt att vi inte ville behålla alla förband.

Det är på något sätt en liten eftertankens kranka blekhet. Men med all respekt, enligt protokollen har partiet röstat emot nedläggning av alla förband. Hade alla förband varit kvar så hade omställningen varit omöjlig. Därför är det en tomt skramlande retorik som sannerligen inte stärker tilltron till svenska politiker och riksdagen.

Anf. 173 ERIK ARTHUR EGERVÄRN (c):

Fru talman! Terrorattacken mot World Trade Center den 11 september denna höst har återopats och påtalats av, såvitt jag kan erinra mig, alla talare i dagens försvarsdebatt. Det är både naturligt och självklart, eftersom vi på ett dramatiskt sätt har fått bekräftat att de tidigare, av Försvarsberedningen och ett antal svenska och internationella experter, påtalade hoten inte tillhör framtiden utan att de är här redan i dag och en högst påtaglig verklighet och realitet.

NBC-hotet, t.ex., har därvidlag fått förnyad och ökad aktualitet. Det ställer ökade krav på det internationella samfundets förmåga att övervaka produktion och innehav av NBC-vapen. Men det ställer också ökade krav på vår egen förmåga att hantera NBC-hotet både utifrån psykologiska synpunkter med risk för panik och masspsykos och utifrån rent teknisk-medicinska synpunkter. Vi måste öka vår förmåga att indikera och upptäcka olika slag av NBC-hot och dessutom kunna vidta åtgärder mot en insats av NBC-vapen.

Två veckors tjänstgöring i svenska FN-delegationen i New York denna höst, med hot om *anthrax*, dvs. mjältbrand, i närområdet praktiskt taget varje dag, har gett mig en högst påtaglig och personlig erfarenhet av just den psykologiska effekten av dessa vapen.

När det gäller NBC-hotet förutsätter jag att den kommande vårens proposition också kommer att innebära ambitionshöjningar. Bl.a. beredskapssystem och styrande regelverk behöver ses över. Jag utgår från att försvarsministern delar min och Centerns syn i denna fråga.

Fru talman! De olika partiföreträdarna har dragit lite olika slutsatser av händelserna i New York och hur kampen mot terrorn ska bedrivas. Några partier tar händelserna till intäkt för att minska resurserna till försvaret, medan andra tycker att man i stället bör öka resurserna.

Jag drar slutsatsen att den av regeringen och Centerpartiet initierade ominriktningen av Försvarsmakten är riktig och nödvändig. Vi var förutseende år 1996 när det första beslutet fattades. Glädjande nog har några ytterligare partiet insett detta och i allt väsentligt anslutit sig till principerna och effekterna av omställningen och förnyelsen.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Försvarsbeslut
för 2002–2004*

Färdriktningen och innehållet i denna förnyelse av Försvarsmakten är vid det här laget ganska välkänd och behöver kanske inte upprepas i detta sammanhang. Jag vill dock lyfta fram några principiella aspekter.

Sårbarhetsutredningens slutsatser och förslag, som också har tillstyrkts av en enig försvarsberedning, måste leda till konkreta åtgärder. Den ökade sårbarheten är en konsekvens av det moderna samhällets högteknologiska infrastruktursystem, som dessutom för sin funktion är alltmer beroende av varandra. Detta är faktorer som måste tas på största allvar vid utformningen av vårpropositionen. Samtidigt som invasionshotet drastiskt har minskat har andra och nya hot ökat i aktualitet och sannolikhet.

Samhällets robusthet måste stärkas rent tekniskt genom skyddade och fungerande infrastruktursystem. Höstens stormar har återigen påvisat behovet av kraftåtgärder för att garantera att el- och telesystemen fungerar. Men robustheten behöver också stärkas på det administrativa och organisatoriska planet genom samverkan och samordning av olika myndigheter. Den aviserade planeringsmyndigheten är därvidlag ett bra grepp. Gotlandsförsöket är också lovande och borde kunna bli ett mönster för hela landet.

Vad avser Försvarsmaktens stöd till det civila samhället vid olyckor, kriser och andra svåra påfrestningar så är det viktigt att den förmågan vidareutvecklas och att vederbörliga lagändringar görs så att Försvarsmaktens resurser kan utnyttjas optimalt utan att det för den skull innebär att rollfördelningen mellan Försvarsmakten och civila myndigheter blir otydlig och luddig. Jag utgår också i det avseendet från att försvarsministern delar denna syn på nödvändigheten av att det är dags att gå från ord till handling.

I det sammanhanget och mot bakgrund av det påtagliga terroristhotet är det viktigt att klara ut det fysiska skyddet av olika el- och teleanläggningar, vilket utskottet också påpekar. Härvidlag finns det anledning att påminna om hemvärnets centrala betydelse för att garantera bevakning och skydd av samhällets infrastruktur och att detta beaktas i samband med utformningen av de nationella skyddsstyrkorna som ju regeringen ska klara ut under det kommande året.

Fru talman! Den svenska försvarsindustrin är en mycket viktig komponent i vår säkerhetspolitik och försvarspolitik. Utvecklingen går snabbt mot ett ökat internationellt samarbete, men samtidigt också mot ett ökat beroende av vad som sker inom den civila industrin. Det är numera vanligt att spetsteknologi utvecklas där och inte inom försvarsindustrin. Inte minst av den anledningen har Sverige ett antal strategiskt mycket viktiga komponenter och kompetenser som är mycket betydelsefulla i det försvarsindustriella samarbetet. Det internationella samarbetet är enligt Centerpartiets uppfattning en absolut nödvändighet som en viktig del i vår försvars- och säkerhetspolitik.

Avslutningsvis vill jag ånyo framhålla betydelsen av hemvärdet och de olika frivilligorganisationerna. I regeringens proposition talas det en hel del om värdet av frivilligverksamheten, och det är glädjande i sig att regeringen lägger vikt vid detta. Men det räcker inte med enbart vackra ord. Det krävs mer av konkreta uttryck för vilka förväntningar som regering och riksdag har och vilka resurser man är villig att ställa till organisationernas förfogande.

Frivilligorganisationerna och hemvärnet är dessutom garanter dels för den efterfrågade robustheten, dels för att folkförankring och demokratiska värderingar genomsyrar Försvarsmaktens verksamhet. Dessutom innebär frivilligverksamheten en både volymmässig och kompetensmässig förstärkning av totalförsvaret. Jag utgår från att regeringen återkommer under våren med en proposition i denna fråga och klargör vilka möjligheter och på vilket sätt som frivilligorganisationerna kan medverka till ett tryggare och robustare samhälle i framtiden.

Fru talman! Till sist yrkar jag bifall till förslaget i utskottets betänkande och avslag på reservationerna.

Anf. 174 INGEGERD SAARINEN (mp):

Fru talman! När betänkandet skulle justeras var Lars Ångström tvungen att ta hand om en ledsen liten Julia. Nu när debatten sker är situationen liknande. Han har barn hemma som måste tas om hand. Jag har största respekt för det och hoppas att utskottets ledamöter har det också.

Miljöpartiet har under hela 90-talet pekat på att hoten mot Sverige inte är militära. I partimotionen har vi föreslagit kraftigt minskade militärutgifter och en nedmontering av det militära invasionsförsvaret till förmån för ett försvar mot nya icke-militära hot som IT-sabotage, terrorism, miljöförstöring och sönderrostande ubåtar i Murmansk.

Våra analyser och krav har visat sig i grunden vara riktiga och stöddes några år senare av en riksdagsmajoritet. 1996 beslutade riksdagen på Miljöpartiets initiativ om en vidgad hotbild. 1999 delade Sveriges överbefälhavare Miljöpartiets analys om att det inte längre existerade något militärt invasionshot. I mars 2000 stödde en riksdagsmajoritet Miljöpartiets krav på nedläggning av ett stort antal regementen och en minskning av militärutgifterna. Riksdagen stödde också vårt krav på att i statsbudgeten föra över militärens miljarder till sjukvården.

I regeringens proposition *Fortsatt förnyelse av totalförsvaret* bekräftar regeringen ytterligare på flera punkter riktigheten i tidigare analyser och krav från Miljöpartiet. Regeringen medger inte bara att ett militärt hot mot Sverige inte ter sig möjligt inom en tioårsperiod utan också att det med tiden ter sig alltmer avlägset. Regeringen tar också för första gången explicit upp vikten av att inte bara ha en anpassningsförmåga av Försvarsmakten uppåt utan också att ha en anpassningsförmåga för fortsatta minskningar. Detta är mycket positivt. Hade detta Miljöpartikrav tillgodosetts tidigare hade den svenska nedrustningen kunnat påbörjas snabbare och genomföras smidigare till gagn såväl för Försvarsmaktens personal som för skattebetalarna.

Risken för IT-sabotage har ökat i takt med att alltmer av samhällsorganisationer och samhällsfunktioner blir beroende av informationsteknik och därmed mer sårbara. De tekniska systemen blir alltmer komplexa och ömsesidigt beroende och får en allt större betydelse för säkerheten i samhället. Genom att en optokabel förstördes på ett enda ställe den 11 oktober lamslogs t.ex. all fast tele- och datatrafik från norra halvan av Sverige.

Med förhållandevis små resurser kan en enskild individ, en grupp eller en organisation i princip var som helst i världen utsätta bankbetal-

ningssystem, försäkringssystem, elektroniska kommunikationer och databaser för elektroniska intrång och sabotage.

Mot IT-sabotage hjälper inte JAS-plan och ubåtar. Det finns ett behov av en övergripande omvärldsanalys, tvärsektoriell samordning och incidentberedskap. Dessa uppgifter bör inte läggas på den militära försvarsmakten. Försöken med det egna kommunikations- och ledningssystemet Orion slutade i ett mångmiljardfiasko, som förskräcker.

Det är beklagligt att regeringen inte heller i år har förmått utveckla konkreta förslag till försvar och förebyggande insatser på detta område utan avser att komma tillbaka till riksdagen först nästa år.

Fru talman! Tidigare har regeringen haft en benägenhet att försöka klä även de nya hoten i form av att militära medel används. Terrorister skulle t.ex. använda sig av militära robotangrepp. Fördelen med en sådan verklighetsbeskrivning är att då skulle naturligtvis de militära motmedlen vara relevanta, och om man händelsevis råkade ha en organisation för just militära motmedel skulle det vara bra. Nackdelen med ett sådant synsätt är att det förmodligen har mycket lite med verkligheten att göra. Terrorattacken mot New York visade just detta med all önskvärd tydlighet. En motståndare söker hela tiden asymmetri. Det primära målet behöver inte vara att söka krig. Om syftet kan uppnås med andra former av påtryckningar och metoder kan det vara tillräckligt.

Behovet av förmåga att hantera andra och mer sannolika former av kriser och konflikter än de rent militära leder till slutsatsen att den militära komponenten i totalförsvaret blir allt mindre relevant. Utvecklingen talar för fortsatta minskningar av antalet förband och militära utgifter. Resurser bör i stället föras över till konfliktförebyggande politik, terrorförebyggande insatser, demokratistöd och försvar mot de andra hot mot samhället som riksdagen har identifierat.

Fru talman! Det allmänna värnpliktssystemet har spelat ut sin roll. Det utgör ett i grunden orättvist och i dag helt otidsenligt system. För det första fullgör endast en tredjedel av landets män sin pliktutbildning, mindre än 18 000 av en årskull på ca 55 000. För det andra omfattar det endast män. I stället bör 2000-talets försvarspolitik bygga på ett system av frivillighet och vara öppet för både män och kvinnor. Just traditionellt kvinnliga erfarenheter som förmåga till strategisk planering, logistisk erfarenhet och öppet ledarskap är långt viktigare än den traditionellt manliga tillgången på fysisk styrka, som blir allt mindre relevant. För att få hög kvalitet och en organisation byggd på frivillighet måste regeringen utveckla ett system som bygger på motivation och som är meriterande. När är tiden mogen för Miljöpartiets mångåriga förslag om bättre ersättning, civil dokumentation och tilläggspoäng till högskolan?

Fru talman! Det kan inte vara riktigt att Försvarsmakten ägnar tid åt att stödja krigsmaterielindustrins exportansträngningar. Skattebetalarna subventionerar redan denna sektor i en utsträckning som saknar motstycke i svenskt näringsliv.

Försvarsmaktens medverkan i krigsmaterielexportansträngningar står också i ett direkt motsatsförhållande till vad regeringen skriver i propositionen *Fortsatt förnyelse av totalförsvaret* om att upprätthålla respekten för de mänskliga rättigheterna. Hur gör man det när man t.ex. beväpnar diktaturer som systematiskt kränker de mänskliga rättigheterna?

Det vore långt bättre om regeringen lät en överdimensionerad vapenindustri ta konsekvenserna av en krympande marknad och tillät en nödvändig avveckling.

Fru talman! En allt viktigare del av säkerhetspolitiken i ett europeiskt perspektiv utgörs av konflikthantering. Inom ramen för EU har omfattande militära strukturer byggts upp och militära resurser ställts till förfogande. Argumenten för denna utveckling har varit att kunna hantera konflikter som de vi upplevde i det forna Jugoslavien och senast i Kosovo. Problemet med att satsa så uteslutande på den militära komponenten i en krishanteringspolitik är att när den väl anses aktuell att använda är det oftast så att en konflikt har tillåtits att utvecklas så långt att det gått över till krig. Då är det för sent att agera. Det är inte heller på det militära området som det saknas resurser.

I stället ligger den stora bristen i den nästan totala avsaknaden av konfliktlösningskompetens och civila krigsföregripande handlingsprogram. Varje gång fredsframtvängande militära styrkor skickas till ett område måste vi se det som kvittot på ett stort misslyckande, ett misslyckande med den förebyggande politiken. En europeisk säkerhetspolitikens viktigaste komponent är därför den aktivt förebyggande verksamheten vari konfliktlösningsarbete ingår. En sådan politik saknas nästan helt i dag.

Sverige måste verka för att främja en konfliktförebyggande kultur med långsiktig uppbyggnad av kunskaper om konflikter och deras orsaker för att öka vilja och förmåga att uppträda förebyggande.

Förmågan att identifiera strukturella riskfaktorer för att få en tidig varning är en förutsättning för konfliktförebyggande. För detta krävs att vi skapar nya samarbetsstrukturer och instrument inom allt från FN och OSSE till andra organisationer som EU. Ett första steg för att konkretisera en sådan utveckling vore initiativet att i Sverige som en del av vår försvarsbudget skapa ett institut för internationell konflikt- och terrorförebyggande verksamhet i kris- och konfliktområden.

Fru talman! Jag yrkar bifall till motion Fö8, som tyvärr inte blev bifallsyrkad i utskottet.

Anf. 175 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Förändringar och förändrade förutsättningar och oförutsägbarheten i vår verklighet, eller med andra ord, det moderna samhället och vår tids tekniska möjligheter, har gjort det inte bara möjligt utan nödvändigt att reformera det svenska totalförsvaret.

Det har talats, debatterats och skrivits många ord om detta i riksdagen och till riksdagen. Vi, dvs. regeringen och partierna här i riksdagen, är i det stora hela överens om att det ska gå och att vi ska arbeta vidare. Det finns undantag, och det finns undantag när det gäller hur mycket man vill vara involverad i den här processen. Ett parti – jag menar Moderata samlingspartiet – har valt att på det sättet ställa sig vid sidan om och utanför Försvarsberedningen.

Men jag står här igen, och till min stora glädje får jag möjligheten att hålla med och på någon punkt kanske hålla emot.

Den 19 september presenterades budgetpropositionen som kammaren just har debatterat när det gäller totalförsvaret, och den 26 september presenterades den försvarsproposition som vi nu diskuterar. Den lades

Prot. 2001/02:41
5 december

*Försvarsbeslut
för 2002–2004*

fram bara några veckor efter de förödande och fruktansvärda terroristattacker i Förenta staterna och – det vill jag säga – i den fortgående biovapen användningen inne i Förenta staterna. Dessa attacker har förändrat vår världsbild, vår syn på säkerhet och vår syn på hot mot det demokratiska samhället och våra demokratiska värden.

I Sverige har vi ett brett internationellt säkerhetssamarbete som ger oss möjligheter att delta och påverka förhållanden i omvärlden. Medlemskapet i Europeiska unionen spelar naturligtvis en central roll liksom arbetet inom Förenta nationerna. Men det gäller också vårt samarbete med Nato. Vi ser även hur Ryssland närmar sig både EU och Nato. Det är ett samarbete som sker inte minst i ljuset av händelserna den 11 september.

Den proposition som vi diskuterar, *Fortsatt förnyelse av totalförsvaret*, sätter fokus på dessa frågor liksom på inriktningen av försvarsreformen. Så gjorde också Försvarsberedningen i sin senaste rapport. Det ömsesidiga beroendet av globalisering och internationalisering ger oss nya möjligheter, men det kräver oss också på ett nytt sätt att agera nationellt. Grunden i vår säkerhetspolitik är att kunna möta militära hot, men också att kunna förebygga och hantera andra hot och risker i både fred och krig.

Nu fortsätter vi arbetet med att minska samhällets sårbarhet och att vara bättre rustade för framtiden.

En central del i det beslut som fattades år 1996 var en helhetssyn på samhällets satsningar och åtgärder för att förebygga militära hot och andra hot såväl i fred som i krig. En del är att möta militära och väpnade angrepp. En annan del är att förebygga och hantera situationer som inte direkt hotar Sveriges fred och självständighet, men som skulle kunna innebära snabba och allvarliga försämringar av samhällets normala funktioner – samhällets robusthet.

Därför måste vi ha en helhetssyn när det gäller vår beredskapsplanering. Elförsörjning, telekommunikation, transporter, varuförsörjning, livsmedelsförsörjning, IT-system, finansiella transaktioner – alla är områden som är sårbara och beroende av övergripande tekniska system. Därför måste samhället på alla nivåer vara säkert och robust både centralt, regionalt och lokalt. Därför är samordningen av det civila försvaret och beredskapen för svåra påfrestningar på samhället i fred viktiga och måste förbättras. Det är något som Försvarsberedningen också pekar på i sin rapport, liksom utskottet nu i sitt betänkande.

I det första steget har regeringen föreslagit att det ska inrättas en ny planeringsmyndighet. Tanken är att den ska finnas på plats den 1 juli nästa år i samband med att Överstyrelsen för civil beredskap läggs ned. Jag noterar med glädje att utskottet stöder detta förslag, och jag återkommer till riksdagen under våren i denna fråga.

Då kommer jag också med förslag om hur samhällets tvärspektoriella arbete ska bedrivas för att förebygga och förbereda samhället inför både freds- och krigshot. Förutom sårbarheten i vår infrastruktur är det viktigt att vi förstärker vår förmåga att möta ett begränsat väpnat angrepp, men också beredskapen inför biologiska och kemiska hot.

Krishantering är ett begrepp som blir alltmer viktigt i vårt samhälle och internationellt. Den militära krishanteringen har länge varit föremål för arbete t.ex. inom EU. I den senaste försvarspropositionen liksom

under Sveriges ordförandeskap i unionen har vi flyttat fram våra positioner inte minst när det gäller den civila krishanteringen.

En av de slutsatser som regeringen drog av terrordåden i New York och Washington var att den av riksdagen beslutade lokaliseringen av den operativa insatsledningen till Täby, Näsbypark, måste prövas på nytt. Vår bedömning är att skyddsbehovet för denna ledning är större än vad lokaliseringen dit skulle kunna erbjuda samt att övrig bostadsbebyggelse finns alltför nära operationsledningen. Jag har därför för avsikt att så snart som möjligt omlokalisera operationsledningen till ett skyddat utrymme. Därifrån ska operationsledningen kunna verka, men man ska även i framtiden kunna utveckla rörliga ledningsenheter.

Överbefälhavaren kommer i en närtid att påbörja en utredning kring högkvarterets arbetsformer och skärningspunkten mellan den operativa insatsledningen och högkvarteret. ÖB avser att presentera denna utredning omkring den 1 april nästa år. Som jag tolkar riksdagens tillkännagivande i ärendet stämmer denna inriktning med utskottets intentioner. Jag delar utskottets mening att vi ska försöka finna lösningar med hög ekonomisk rationalitet.

Avslutningsvis vill jag peka på att de förändringar som nu pågår i det svenska försvaret är en inriktning för ett modernt, flexibelt och rörligt försvar. Det är ett arbete som är i full gång i Försvarsmakten. Det kräver förändrade stridskrafter så att de motiverar de nya krav som ställs både nationellt och vid internationella insatser. Det gäller både organisation och materielanskaffning.

Till dem som hävdar att vi delvis bör hålla fast vid det gamla invasionsförsvaret i organisatoriska termer vill jag säga att vi därmed skulle bygga fast oss i det gamla. Det är ingen framkomlig väg.

Håkan Juholt har i dag hanterat den frågeställningen i debatten med Moderaternas företrädare. Jag menar att vi kommer att lägga fram en gemensam strategi så att operativ förmåga och kompetens utvecklas tillsammans och på ett kostnadseffektivt sätt både för nationella behov och för internationellt samarbete. Det är innebörden i det som vi talar om och benämner insatsförsvar.

Jag har i mitt anförande berört frågan om den operativa insatsledningen. Jag hoppas att den fråga jag fick från Berit Jóhannesson härmed har fått ett tillfredsställande svar.

Åke Carnerö har frågat mig om de nationella skyddsstyrkorna. Jag har tagit del av utskottets skrivning. Min avsikt är att redovisa vilken utrustning dessa förband ska ha. Min bedömning är att hemvärnet ska spela en mycket viktig roll för de nationella skyddsstyrkorna.

Runar Patriksson frågade mig hur jag avser att förbereda nästa proposition till riksdagen, den som ska komma i vår. Det är min avsikt att jag själv ska vara i kontakt med Försvarsberedningen och redovisa för ledamöterna hur jag avser att föreslå den kommande propositionen för regeringen. Det är också min förhoppning att det ska vara möjligt för de ledamöter i beredningen som vill att kunna ha ytterligare samtal med mig om inriktningen. Min avsikt är att så långt det över huvud taget är praktiskt framkomligt gå fram enligt den inriktning som riksdagen nu avser att ställa sig bakom.

Till Erik Arthur Egervärn vill jag slutligen säga att Försvarsmaktens stöd till samhället är en mycket viktig fråga. För ett par dagar sedan fick

Prot. 2001/02:41
5 december

*Försvarsbeslut
för 2002–2004*

jag ett betänkande från den särskilda utredaren Ann-Louise Eksborg. Det ska nu remitteras. Om remissutfallet blir gynnsamt kan det innebära att jag kan redovisa innebörden för riksdagen samt att vi kan genomföra de förändringar som kan krävas i berörda förordningar under våren.

Anf. 176 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik:

Fru talman! Det ryckte till i mig lite grann när försvarsministern gjorde ett Natoinlägg i mitten av det här talet som jag tyckte var givande och bra. Det nämndes att Ryssland hade påverkats på grund av händelserna den 11 september och fattat beslut som innebär att närmandet till Nato är märkbart förändrat. Det har vi ju märkt också. Jag blev glad över att försvarsministern också nämner att den svenska regeringen nu ser annorlunda på frågan. Man blev glad när man såg statsministern stiga in i USA. Han hade kanske med sig ett löfte till presidenten att vi ska tänka om i den här frågan. Kan jag ställa den frågan: Hade han med sig detta löfte till George Bush i förrgår? Det skulle vara glädjande om även Sverige nu kunde närma sig, så att vi inte blir ensamma tillsammans med Vitryssland om att inte ha intresse av Nato.

När det gäller frågan om beredningen av nästa proposition tycker vi faktiskt att det är väldigt viktigt att samsyn kan uppnås. Jag tackade försvarsutskottet för gott samarbete i mitt första inlägg om budgeten. Jag tror att detta är viktigt. Även om vi kritiserar vissa frågor är ju grunden för det hela ändå att försöka få en samsyn i försvarsfrågan. Det arbete som har pågått i Försvarsberedningen är för oss som inte sitter där, men i försvarsutskottet, ett mycket bra komplement för att bli informerade om vilken väg vi går i försvarsfrågorna.

Jag skulle vara glad om försvarsministern sade något annorlunda om hur samarbetet ska ske. Sker det på samma vis som inför den liggande propositionen, eller finns det någon ny form av samverkan mellan Försvarsberedningen och försvarsministern inför den kommande propositionen som jag tror blir mycket viktig?

Anf. 177 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s) replik:

Fru talman! Runar Patriksson blev nog lite uppspelt av det säkerhetspolitiska påpekande jag gjorde om att president Putin, president Bush samt premiärminister Blair och generalsekreteraren i Nato har inlett viktiga överläggningar som syftar till att Ryssland ska få en starkare samverkansmöjlighet med Nato. Jag anser att det är mycket bra. Det ökar säkerheten i vår del av världen. Jag anser att vi har ett mycket gott samarbete med Nato på de plan som vi vill, nämligen fredsfrämjande samarbete och stöd åt andra länder som vill utveckla t.ex. sin försvarsmakt, sin politiska ledning eller sin demokratiska ledning över försvarsmakten. Jag avsåg inte med mitt inlägg att göra någon förstucken plädering för medlemskap i Nato. Jag har nyss gjort ett inlägg på vår socialdemokratiska partikongress där huvudpunkten var att Sverige inte har något underskott av säkerhet och därför, kanske till skillnad från de flesta andra stater i Europa, inte ser det som nödvändigt att söka medlemskap i Nato.

Vi är överens om att Försvarsberedningen har lämnat alla de texter som behövs för regeringens propositionsarbete. Det gäller även Särbarhetsutredningen och en mängd remissyttranden som har kommit in. Jag avser, och vill, redovisa för ledamöterna i Försvarsberedningen hur jag

arbetar med propositionsarbetet så att jag kan lägga ett förslag till regeringen och till riksdagen som har goda förutsättningar att svara mot det som riksdagen i dag avser att samla sig kring.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Försvarsbeslut
för 2002–2004*

Anf. 178 OLLE LINDSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Jag är glad över att försvarsministern nu har tagit tag i organisationsfrågan i Högkvarteret och att OPIL också får en lösning snarast. Det tycker jag är positivt.

Sedan är jag inte riktigt säker på vad försvarsministern menar när han säger att Moderaterna skulle hålla sig kvar vid ett invasionsförsvar. På s. 3 i vår försvarsmotion står det alldeles tydligt vad vi tycker i den frågan. Det är precis tvärtom mot hur jag uppfattade att försvarsministern uttryckte sig.

Det finns en annan sak som jag skulle vilja fråga om. Det har med förtroendet i Försvarsmakten att göra, som jag tog upp i mitt inledningsanförande. När man är ute och träffar officerare och värnpliktiga ute på förbanden får man veta att mot bakgrund av det som har hänt – och jag behöver inte upprepa det – har man inte resurser att utföra en utbildning på rätt nivå. Detta är destruktivt för de allra flesta anställda. Frågan är ju: Hur ska man kunna komma till rätta med detta?

När den nye ÖB:n tillträdde sade jag här i en debatt i kammaren att det är en stor och grannliga uppgift för den nya överbefälhavaren att nu skapa förtroende. Det var redan då på väg åt fel håll, och det är än värre i dag. Min fråga till försvarsministern är: Ser inte försvarsministern det här som ett stort problem? Måste man inte ta krafttag i den här frågan för att försöka få en arbetsmiljö och en kår av anställda på alla nivåer så att man verkligen kan klara av sin uppgift att utbilda för en insatsorganisation?

Anf. 179 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s) replik:

Fru talman! Tack för vänligheten i operationsledningsfrågan. Jag vill dock understryka att jag inte avser att lösa den frågeställning som riksdagen nu har tagit upp genom att återgå till försvarsgrenarna. Om det är det som något av riksdagens partier anser kan jag inte gå in på det. Det vill jag deklarera så att det inte råder någon oklarhet mellan mig och kammaren.

Vad jag menade med att jag ställde mig bakom Håkan Juholts inlägg i dag var att Håkan Juholt kunde visa att Moderaterna i alla organisationsbestämmande ställningstaganden har legat kvar vid ”inga förändringar”. Då blir ju resultatet ett invasionsförsvar. Det var det som Håkan Juholt kunde fästa kammarens uppmärksamhet vid.

Fru talman! Olle Lindström tar upp frågan om förtroende. Olle Lindström nämner också våra överbefälhavare. Låt mig då säga att jag anser att det är en stor fördel att vi har haft en överbefälhavare, Owe Wiktorin, som har haft en skarp blick för förändringar.

Låt mig säga att jag anser att det är en stor fördel att vi i Owe Wiktorin har haft en överbefälhavare med en skarp blick för förändringen. Jag anser att det är en stor fördel att vi har en överbefälhavare som har en djup demokratisk och konstitutionell kunskap, vilken han har fått ytterligare fördjupad under sitt arbete i Regeringskansliet. Han vet att en organisation måste styras också i ekonomiska termer.

Jag vill också säga att vår överbefälhavare är en person med stor operativ erfarenhet från internationella insatser, det som talare efter talare i dag har lyft fram betydelsen av. Jag anser att vår överbefälhavare har alla förutsättningar och egenskaper som behövs för att kunna utöva ett riktigt ledarskap i ordets bästa mening i den försvarsmakt som nu genomgår sina stora förändringar.

Anf. 180 OLLE LINDSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Vi kommer kanske inte längre i den frågan, försvarsmi-
nistern. Jag anser fortfarande att detta är en oerhört stor och viktig fråga
både för försvarsministern och för överbefälhavaren, samtidigt som den i
princip gäller för oss alla.

Jag har också en ny fråga, som jag inte hann ta upp i mitt anförande,
och den gäller helikopterfrågan. Helikopterflottiljens fredsorganisation i
försvarsbeslutet år 2000 innefattade utbildningsplattformar på tre platser:
Malmen, Boden och Berga. Dessutom beslutades om helikopterbasering
på andra ställen, bl.a. Säve.

Man har nu köpt in 18 nya helikoptrar, som ska placeras på två stäl-
len, medan den tredje platsen blir utan. Jag kan förstå att det kan vara
svårigheter förenade med detta, men jag tänker på personalen på dessa
utbildningsplattformar. Eftersom de gamla helikoptersystemen ska fasas
ut och nya ska komma in, blir det en skillnad mellan de anställda på den
plats som inte får utbildning på de nya helikoptrarna och de övriga an-
ställda. Det blir, som jag ser det, en form av diskriminering av vissa inom
försvaret.

Tre partier har tagit upp denna fråga i en reservation. Reservationen
avser i någon mån detta men också en del annat. Jag förstår att försvars-
ministern inte kan bestämma var helikoptrar ska placeras – det skulle bli
en form av ministerstyre – men jag vill understryka att man bör följa det
beslut som riksdagen fattade år 2000 om de tre utbildningsplattformarna.
Har försvarsministern några kommentarer till detta?

Anf. 181 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s) replik:

Talman! Låt mig säga att helikoptersystemen är en av dagens för-
svarsmakts mindre tillfredsställande delar. Detta redovisas ärligt. De
uppköp som vi har gjort betyder mycket stora förändringar och förbätt-
ringar. Jag har talat med överbefälhavaren om frågan om helikoptrarna,
och hans mening är att detta är en komplicerad fråga, där riksdagens
beslut i dag är en viktig förutsättning för att åstadkomma effektivisering-
ar inom hela helikopterflottiljen.

Överbefälhavaren har sagt till mig att det som har kommit fram i me-
dierna, bl.a. genom chefen för helikopterflottiljen, icke är att betrakta
som Försvarsmaktens sista ord i saken. ÖB vill lägga ned åtskillig tid och
energi för att kunna skapa balans mellan materiel och personal och de
uppgifter som Försvarsmakten ska ha i enlighet med de fyra huvudupp-
gifterna. Detta gör att jag tar fasta på det som Olle Lindström nu har sagt
och som även jag i muntliga och skriftliga svar till kammaren har fram-
hållit, att jag för dagen stannar vid att följa frågeställningen. Vi har åts-
killig tid framför oss för att kunna bedöma att vi framför allt inom För-
svarsmakten fattar sådana beslut som gör att de nya systemens stora

Anf. 182 ÅKE CARNERÖ (kd) replik:

Fru talman! Det senaste som försvarsministern sade om helikoptrarna gläder mig. Vi kristdemokrater har i årets kommittémotion inte fört fram det här, men jag vill påminna försvarsministern om vår hållning i dessa frågor. Vi menar att det bör finnas ett permanent helikopterförband på västkusten, i Säve. Regeringen nämner här nu verksamhetsorterna Linköping, Berga, Kallinge, Boden och Säve, men jag noterar att Försvarsmaktens sista ord tydligen inte är sagt i den här frågan.

Jag vill ta upp frågan om nationella skyddsstyrkor, som försvarsministern svarade på efter ett inlägg av mig i ärendet. Jag vill ta upp det som gäller strid i bebyggelse. Både Försvarsberedningen och regeringen i sin proposition tar upp detta, och regeringen vill nu lägga ökad vikt vid och utveckla förmågan att klara detta. Strid i ort omfattar mycket komplicerade insatser, där civilbefolkningen, dvs. den enskilda människan, på ett fruktansvärt sätt kan beröras.

Det kommer i propositionen fram att regeringen nu vill ställa olika krav på förbandens förmåga. Vissa bör placeras vid de operativa insatsförbanden, medan andra bör tillhöra de nationella skyddsstyrkorna. Enligt förra årets beslut med anledning av proposition 30 ska de ligga i de operativa insatsförbanden. Är det nu tänkt att de ska komplettera hemvärnsförbanden när regeringen överväger en ny fördelning? Kommer inte alla att få samma utrustning?

Anf. 183 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s) replik:

Fru talman! Jag vill gärna klara den här saken. Jag har fått klart för mig att det som Åke Carnerö refererar är det som gäller, dvs. fram till nu ska de tilltänkta stadsskytteförbanden ligga i de operativa insatsstyrkorna. Jag avser dock att låta Försvarsmakten överväga de här frågorna ytterligare ett varv. Det kan – jag säger *kan* – vara lämpligt att förlägga vissa delar inom de operativa insatsstyrkorna och andra inom de nationella skyddsstyrkorna. Men jag säger att det är icke så som dagsläget är. Jag tycker att det är klokt att utreda frågeställningen.

Min bedömning är densamma som Åke Carnerös, att det finns ett mycket stort behov av att Försvarsmakten kan bekämpa väpnade angrepp men också naturligtvis stödja det civila samhället i storstadsområdena. Jag delar Åke Carnerös bedömning att det då ställs speciella krav. Jag är mycket angelägen om att Försvarsmakten ska utveckla stadsskytteförbandet som funktion, så att vi här kan ha förband som håller högsta kvalitet i den svenska försvarsmakten. Jag vet att ett sådant utvecklingsarbete kan gå vidare.

Jag vill avrunda med att säga att frågeställningen om organisatorisk tillhörighet och därmed eventuell differentiering är en fråga för utredning och bedömning framöver.

Anf. 184 ÅKE CARNERÖ (kd) replik:

Fru talman! Jag har uppfattat det så att det vore olyckligt att redan nu göra ingrepp i insatsorganisationen. Man kan överväga en sak, men det är rimligt att inte göra stora ingrepp innan den har börjat byggas upp.

*Försvarsbeslut
för 2002–2004*

Jag vill ta upp en sak till, och det gäller luftvärnssystemet Bamse. Jag nämnde i mitt inledningsanförande obemannade flygfarkoster och Försvarsmaktens operativa förmåga att motstå fjärrstridsmedel. Detta nämndes även i budgetpropositionen under rubriken Robotstrategin. Jag menar att det nu är väldigt viktigt att i ett kompetensperspektiv analysera det här mycket noggrant. Det gäller ett projekt som har levt under hela 90-talet. Stora summor är nedlagda i det, och som jag och vi kristdemokrater ser det finns det i Försvarsmakten ett behov av denna förmåga inom luftförsvaret.

Min fråga är: Hur ser försvarsministern på det här på kort sikt, men även på längre sikt?

Olika användningsområden har diskuterats, och det har vi naturligtvis ingenting emot.

Anf. 185 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s) replik:

Fru talman! Jag vill nämna att det på längre sikt är alldeles riktigt att vi har behov av robotar med denna räckvidd och även med längre räckvidd. De ska kunna skjutas både från marken och från flygplan, liksom sannolikt också från fartyg.

Jag anser därför att riksdagens beställning till regeringen sedan något år eller ett och ett halvt år, vill jag minnas, om att följa och se över luftvärnsfrågorna är mycket berättigad. Överbefälhavaren avser att inleda en mycket bred och djup utredning kring detta som ska kunna redovisas den 1 mars 2003 och vara ett viktigt ingångsvärde för nästa treårsperiod.

Jag vill i dag inte göra några kommentarer från riksdagens talarstol om Bamsesystem annat än på en punkt. Vi har ett mycket stort behov av de robotsystem vi har. Den industri vi har och den kompetens som finns samlad där måste vi kunna tillgodogöra det svenska försvaret under lång tid framåt. Men jag vill inte i dag gå längre och från riksdagens talarstol göra några kommentarer kring Bamse.

Anf. 186 BERIT JÓHANNESSON (v) replik:

Fru talman! Jag vill understryka vikten av helikoptrarna. Det är väldigt viktigt var man placerar helikoptrarna och att alla förband får de nya helikoptrarna. I den förra debatten tog jag upp stödet till samhället som är så betydelsefullt i helikopterverksamhet. Jag hoppas att försvarsministern tar med sig det hem till departementet och arbetar vidare med detta.

Den fråga jag egentligen skulle ställa handlar om den utredning om stöd till samhället i fred som nu är klar och som ska ligga till grund för ett förslag. En enig försvarsberedning säger följande: En sedan länge i vårt land gällande grundsats att militärt tvång eller våld inte ska kunna brukas mot den egna befolkningen eller andra civila utgör en självklar begränsning. Militär personal ska inte ges uppgifter utanför det traditionella militära verksamhetsområdet, osv.

Detta har riksdagen uttalat för ganska många år sedan, och Försvarsberedningen har ställt sig bakom det. Jag skulle vilja fråga försvarsministern om det är kristallklart var gränsen går när det gäller militärens stöd till samhället och om grundtesen fortfarande äger sin giltighet.

Anf. 187 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s) replik:

Fru talman! Frågan om helikoptrar är synnerligen betydelsefull. Jag vet om alla krav som ställs inom Försvarsmakten: egen utbildning, egen övningsverksamhet, egen beredskap och sannolikt del i den internationella krishanteringen, eftersom helikopterförband är sådant som det är brist på i de internationella krishanteringsstyrkorna. Det finns självklart också krav på territoriell integritet och stöd till samhället. Kraven är många.

Det är min förhoppning att vi ska kunna lösa det med bättre balanser mellan nya helikoptrar, personal och servicepersonal. Sedan är det en annan fråga var de placeras i olika meningar. Var är deras huvudort med större underhåll? Var kan de placeras temporärt, under vilka omständigheter och med vilka uppgifter? Alla dessa frågor ska vi självklart gå igenom, göra det så bra som möjligt och göra en avvägning. Det ska vi göra när vi får fler helikoptertimmar till vårt förfogande. I dag har vi begränsningar i antalet helikoptertimmar eftersom flera av våra system kort sagt är utslitna.

På den andra frågan vill jag svara att jag anser att Ann-Louise Ekborgs nya utredning löser den legala regleringen på det sätt som Berit Jóhannesson efterfrågar och som Försvarsberedningen har ställt sig bakom. Det gäller gränsdragningen där Försvarsmakten icke utövar samhällets tvångs- eller våldsmakt inom riket utan är en stödjande resurs på samma sätt som den i dag är det för räddningsverksamheten och också för polismyndigheten. Vi får se vad remissyttrandena ger vid handen och om utredaren har kunnat klara uppgiften. Det är min förhoppning.

Anf. 188 BERIT JÓHANNESSEN (v) replik:

Fru talman! Det är oerhört betydelsefullt för trovärdigheten att man inte går över gränsen som varit riksdagens signum för civil–militär samverkan.

Vilken huvudort man har för helikopterbaseringen har också oerhört stor betydelse för stödet till samhället. Helikoptrarna ska placeras på ett sätt som gör att man faktiskt kan utnyttja dem både på västkusten och uppe i Norrland.

Anf. 189 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s) replik:

Fru talman! När det gäller Ann-Louise Ekborgs utredning har jag fått den föredragen för mig av henne själv. Jag tycker att det verkar vara ett glasklart förslag i förhållande till de principer vi fortsatt vill se förverkligas. Men nu ska utredningen remissbehandlas. Det är min förhoppning att förslaget ska gå igenom den ekluten utan anmärkningar. Principen är den riktiga.

Slutligen till frågan om helikoptrar. Jag vill i dag inte gå längre än att uttrycka tacksamhet för att riksdagen står i begrepp att fatta beslut i enlighet med utskottets betänkande, som jag till alla delar sympatiserar med.

Anf. 190 ANNA LILLIEHÖÖK (m):

Fru talman! Att delta i internationella insatser ska enligt regeringens proposition och våra tidigare riksdags- och regeringsbeslut sedan fem år tillbaka vara en av huvuduppgifterna för vårt försvar. Regeringen har

emellertid misslyckats med att skapa realistiska förutsättningar för att försvaret ska kunna utvecklas till insatsförsvaret och samtidigt kunna ha förmågan att delta i internationella uppdrag. Viljan är säkert god. Det är ett stort antal förband som är anmälda till EU:s krishanteringsstyrka:

- två mekaniserade bataljoner,
- ett ingenjörskompani,
- ett militärpolisbataljon,
- ett sjöminröjningskompani med tre fartyg,
- ubåtsförband,
- spanings- och jaktflygförband,
- transportflygförband,
- militärobservatörer och ledningsresurser.

De flesta förband ska kunna ställas upp inom 30 dagar, och i något enstaka fall har man tre månader på sig. Såvitt jag förstår innebär detta att samtliga våra försvarsresurser måste engageras, och inte heller det räcker till. För att hålla i gång t.ex. ett ubåtsförband krävs tre ubåtar, och vi har fem.

Vad vi faktiskt ställer till EU:s förfogande i dag är en mekaniserad bataljon med 900 soldater. Att bemanna denna är på gränsen till vad vi klarar och visar hur omöjligt det skulle vara att ta ut förband enligt listan med hänsyn till hur försvaret ser ut i dag.

Kostnaderna för de internationella uppgifterna belastar ekonomin så att förbands- och utbildningsverksamheten i sin tur måste skäras ned med resultat att få förband kan ha den övningsnivå som krävs. Regeringen permanentar nu denna situation genom att slå ihop anslagen till internationell verksamhet och förbanden.

Den internationella bataljonen organiseras helt vid sidan av den ordinarie förbandsverksamheten och med frivillig rekrytering inför varje bataljon som ska skickas ut varje halvår. Om regeringen skulle besluta att skicka ut den andra bataljon den anmält skulle sannolikt kostnaderna leda till att i stort sett all normal verksamhet och utbildning fick ställas in. Då skulle det inte gå att få några bataljoner alls i framtiden.

Med de neddragningar som gjorts av värnpliktiga skulle det knappast gå att rekrytera en andra bataljon. Med 15 000 värnpliktiga är det kanske 12 000 i armén, varav kanske 7 000 med årets begränsade utbildning klarar vad som krävs för utlandstjänstgöring. Att skicka ut 2 000 per halvår fordrar att ca 5 000 soldater rekryteras. Det betyder att 70 % av dessa värnpliktiga ska rekryteras "frivilligt".

Detta är givetvis en omöjlig ekvation. Vi moderater anser att det krävs helt nya konstruktiva grepp för att samtidigt utveckla försvarets förmåga att förvara vårt land och delta i internationella insatser.

Förmågan till internationella insatser måste således byggas in i den ordinarie förbandsverksamheten. Varje förband måste kunna både försvara vårt land och delta i internationella insatser samt ha kompetens för både den ena och den andra uppgiften. Att ge förband för internationella

uppgifter särskild utrustning och särskild utbildning bör undvikas, och den nuvarande utvecklingen med två skilda spår för vårt försvar bör upphöra till förmån för en verklig integration. Två skilda spår kostar mycket pengar, och det är inte möjligt att upprätthålla den här situationen inom vårt begränsade försvar.

Detta innebär att utbildning, kompetensuppbyggnad, övning och utrustning för internationella uppdrag ska ingå i de ordinarie uppgifterna och då också utgöra just den huvuduppgift som vi har beslutat om.

Utvecklingen av ett effektivt insatsförsvar kan då ske samtidigt och samordnat. Detta är ett modernt sätt att arbeta, och vi vill inbjuda alla andra partier att arbeta på det här sättet.

Att uppgiften att hålla beredskap och förmåga för internationella uppdrag ingår i den ordinarie förbandsverksamheten innebär att delta i internationella insatser inte längre kan vara en frivillig uppgift för de anställda i försvaret, som nu sker med rekrytering från fall till fall.

Med den begränsade organisation som försvaret har behövs all kompetens inom ett förband. Det fungerar helt enkelt inte att en viss person med en viss kompetens uteblir från det uppdrag man har övat inför. Det går heller inte att räkna med att specialkompetenta personer ska kunna rekryteras på frivillig basis, när det i vissa fall kanske bara finns tre möjliga personer. Exempel på detta ser vi när det gäller sjöminröjning – ett projekt som många av partierna här i salen har uttalat sig positiva till. Det är helt enkelt inte möjligt utan att samtliga som har specialutbildning kan engageras.

För att klara bemanningen fordras också att kontraktsanställning av soldater införs. I uppgifterna för dessa kontraktsanställda soldater ska då ingå att följa med förbandet i internationella uppdrag.

Utbildning och kompetens kommer då att kunna utvecklas så att vi kan delta där det finns behov, och inte utifrån vår begränsade förmåga. Olika samövade förband kommer att kunna samverka för att genomföra uppdragen. Logistiken är ett exempel. Sjö- och marktransporter, transportflyg, reservdelar och sist men inte minst möjligheten att ta hem förbanden om det skulle behövas är andra exempel.

Uppdragen från ren bevakning till fredsframtvingande uppgifter fordrar kompetens och är riskfyllda. Vi tar på oss ett mycket stort ansvar om vi inte ser till att de som representerar vårt land i vår insatsstyrka har bästa möjliga förmåga att klara sina uppgifter.

Det är viktigt att Sverige har en hög beredskap för internationella uppgifter, inte bara inom EU:s ram utan också i samverkan med andra länders försvarsmakter, t.ex. samverkan med de nordiska länderna, att vara med i PFF-övningar och att samverka med Nato. Det är ett rimligt skydds nät att vi samverkar i Baltikum och på Östersjön.

De förändringar vi föreslår gör det möjligt att leva upp till våra internationella åtaganden. Det finns emellertid fortfarande ett glapp mellan de politiska deklarationerna och de faktiska resurserna som kommer att göra det svårt att klara gjorda åtaganden. Det är ohållbart att finansieringen av internationella insatser får slå mot förbandsverksamheten. Kostnaden för genomförandet av ett utlandsuppdrag måste tydligt särredovisas och inte belasta försvarsbudgeten och framtvinga en sänkning i ambitionen för försvaret inom landet.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Försvarsbeslut
för 2002–2004*

Vi föreslår därför att ett rejält beredskapsanslag ska läggas inom utgiftsområde 7, som också markerar att insatserna utgör en del i vår säkerhetspolitik.

Det är också rimligt att vi preciserar de ambitioner vi har och ställer motsvarande resurser till förfogande så att Försvarsmakten kan planera och utbilda för att utgöra ett redskap som motsvarar vår ambitionsnivå. Förmåga och kompetens kan på detta sätt utvecklas så väl som är möjligt, våra soldater ges möjlighet att lösa uppgifterna och skapa det förtroende i omvärlden som är det yttersta syftet med insatserna för att häva konflikt och skapa fred.

Tyvärr behövs våra internationella insatser och militära insatser för att häva konflikter. Ingegerd Saarinen är tyvärr inte kvar, men jag skulle vilja säga till henne att det vore väldigt lyckligt om vi kunde tala alla till rätta innan det blir konflikt, så att man först har konfliktlösning och civila insatser och bara i sista hand militära insatser. Men tyvärr är det sällan som parter i konflikt är beredda att ta goda råd och att bilägga sina konflikter innan krisen är öppen.

Det är ofta den motsatta tågordningen. Militära insatser skapar stabilitet, och sedan är det de civila resurserna som bygger upp samhället. Då är det framför allt polis och rättspersonal som behövs. Även där kan Miljöpartiet hjälpa till, för det är något som saknas både i Stockholm och i Bryssel och i övriga EU. Det behövs så väl i våra utlandsuppdrag.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till den moderata reservationen nr 8.

Anf. 191 MARGARETA VIKLUND (kd):

Fru talman! Inledningsvis yrkar jag bifall till reservationerna nr 1 och nr 20.

Dagen den 11 september 2001 har nämnts många gånger här i kammaren. Den dagen visade tydligt hur skört och sårbart vårt samhälle är.

Jag skulle redan i inledningen vilja ställa en fråga till försvarsministern.

Utskottet säger i det betänkande vi nu diskuterar att det bör utvecklas kompletterande omvärldsexempel som belyser den förändrade hotbild som ska aktualiseras efter terrorattacken i USA den 11 september 2001.

Ja, det är väl bra i och för sig att ta fram en katalog på hotbilder. Men min fråga till försvarsministern är hur man kan skydda sig mot sådana handlingar i Sverige som de i USA den 11 september. Går det över huvud taget med det försvar inklusive den spaningsverksamhet och under rättelsetjänst som vi har i dag? Och vem kan i dag ge ordern om att ett passagerarplan som är på väg att flyga in i t.ex. Barsebäck ska skjutas ned?

Med terroristattacken mot World Trade Center och Pentagon fick begrepp som *Homeland Defense*, asymmetrisk krigföring och RMA, *Revolution in Military Affairs*, plötsligt en påtaglig innebörd inte bara för säkerhetspolitiska forskare, strateger och visionära militära planerare utomlands och här hemma, utan också för oss politiker och för kvinnan och mannen på gatan.

Ett asymmetriskt hot, t.ex. i form av en terroristattack, påverkar hela vårt moderna samhälle. Den tidigare distinkta skillnaden mellan krig och fred har ersatts av en glidande gråskala. Hoten mot vårt samhälle är inte

längre uttalat militära, utan påverkar hela samhället. Detta ställer därför helt nya krav också på den civila delen av vårt totalförsvär.

Man kan då fråga sig hur Sverige kan försvara sig och förhindra ett angrepp från en aktör som väljer ett annat slagfält än det militära. Samhällets beredskap måste nu ta sin utgångspunkt i de allt suddigare gränserna mellan civila och militära hot och kunna möta nya typer av asymmetriska hot, där okonventionella metoder och vapen används.

Fru talman! Vi står inför en ny situation, och det är dags att omvärdera hotbilden.

Det är också angeläget att de olika beredskapsgraderna ses över och anpassas till den nya situation som även vårt land har hamnat i efter den 11 september.

Kristdemokraternas uppfattning är att det civila försvarets förmåga framför allt måste vara grundat på ett stabilt och flexibelt samhälle för att kunna möta olika slags störningar. Sedan måste det civila försvarets grundförmåga kompletteras genom i förväg planerade särskilda beredskapsåtgärder. Hitintills planeras sådana åtgärder i första hand med tanke på ett traditionellt väpnat angrepp mot landet. Detta är ytterligare en anledning att omvärdera hotbilden då vi ju lever i ett oerhört sårbart samhälle.

Exempelvis innebär samhällets ökade användning och beroende av elförsörjning, telekommunikationer och informationsförsörjning att svåra störningar på dessa områden snabbt kan få allvarliga konsekvenser för samhällets möjligheter att över huvud taget fungera. Den tekniska infrastrukturens brister och förtjänster kan därför i ökad utsträckning sätta gränser för det civila försvarets och därmed också totalförsvarets förmåga att fungera fullt ut.

Ju bättre förmåga samhället har att klara fredstida påfrestningar, desto större är möjligheterna att ha en fullgod beredskap om så skulle behövas. Samhällets grundförmåga i fred måste stärkas då sårbarheten inom el- och telesystemen är hög eller, med andra ord, el- och telesystemen måste stärkas så att de kan stå emot svåra påfrestningar.

Vi kristdemokrater anser att de nya säkerhetspolitiska hoten i form av bl.a. terrorism måste tas på fullt allvar av alla öppna och därmed sårbara demokratiska stater. Även om vi inte kan ha en fullt täckande beredskap mot rena självmordsattacker, är det mycket angeläget att totalförsvarets och samhällets beredskap mot olika former av terrorattacker med okonventionella metoder och vapen stärks. Vi kräver därför en grundläggande analys av de nya hotens konsekvenser för civilbefolkningen, hur civilbefolkningen kan skyddas och engageras för att samhället ska fungera i krissituationer.

Fru talman! Jag vill också betona att vårt lands sårbarhet och säkerhet inte bara handlar om att motstå militär invasion eller terroristverksamhet. Det handlar också om den skörhet och sårbarhet som finns i den infrastruktur som vi har byggt upp och som vi dagligen använder. Jag tänker på de situationer då människor har blivit utan ström i flera dagar och veckor mitt i kalla vintern. Jag tänker på översvämningarna i Värmland, Dalsland, Dalarna och på många håll i Norrland m.m.

Vi kristdemokrater anser sammanfattningsvis att det civila försvarets grundförmåga vilar på samhällets fredstida och normala styrka och kraft, insatsberedskap och lednings- och handlingsförmåga. Ju sämre förmåga

Prot. 2001/02:41
5 december

*Försvarsbeslut
för 2002–2004*

samhället har att klara fredstida påfrestningar, desto fler åtgärder måste man ta itu med för att uppfylla de krav som ett eventuellt väpnat angrepp, inklusive terroristangrepp, ställer. Trots att hotbilden inte längre är densamma, måste det ändå finnas en grundberedskap för snabba militära insatser.

Fru talman! Vi har ingen avvikande uppfattning gällande utskottets beskrivning av att ett system med kortare försvarsbeslutsperioder bidrar till en fortlöpande politisk prövning av det säkerhetspolitiska läget och dess konsekvenser för totalförsvarets beredskap, omfattning, utveckling och förnyelse. Jag citerar: ”Därmed skapas det således förutsättningar för att med kortare tidsintervaller än tidigare besluta om ny inriktning av försvarspolitiken, om detta anses motiverat.” Det säger majoriteten i utskottet, och vi instämmer i det.

Men ingen kan förneka att det när det gäller försvaret i vissa fall bedrivs ett politiskt spel på hög nivå som kraftfullt kan och måste ifrågasättas. Därför kan man undra hur verkningsfull den politiska prövningen är.

Ursäkta mitt något pessimistiska uttalande, fru talman, men jag har under den här valperioden sett och varit med om så mycket av bypolitik på denna riksnivå att jag blivit starkt oroad av att just det saknas som utskottet vill framhålla, nämligen helheten och en tung politisk prövning.

Det här talar för betydelsen av att regeringen en gång för alla tar ett krafttag för att komma till rätta med de strukturella brister som präglar försvarsbeslutsprocessen. Om detta inte sker kommer vi ständigt att få se nya budgetöverskridanden med åtföljande nya *ad hoc*-lösningar på uppkomna problem. Därmed spelar det ingen roll hur långa eller hur korta försvarsbeslutsperioderna är.

Vi kristdemokrater anser således att kortare försvarsbeslutsperioder, såsom nu har blivit modellen, i grunden är bra. De passar väl samman med en dynamisk tid då säkerhetspolitiska samarbetsmodeller omprövas och nya utvecklas, samtidigt som hotbilden ännu inte har blivit riktigt fast i kanterna. Men en osäker omvärld, präglad av snabba förändringar, kräver i än större utsträckning än tidigare att spelreglerna i beslutsprocessen är tydliga och spårbara genom hela processen – alltså också när förslagen når riksdagen.

Fru talman! Internationella insatser är numera en högt prioriterad uppgift för Försvarsmakten. Riksdagen har tidigare understrukt det. Målet för det militära försvaret är att alltför förbandstyper ska få förmåga, kunskap och utbildning för att delta i sådana insatser. Det här har vi kristdemokrater inget att invända emot. Vi ser det som en både humanitär och säkerhetspolitisk angelägenhet.

I det internationella arbetet anser vi att förmågan att samverka med andra länder måste utvecklas och breddas. Särskilt viktigt är det med fredsfrämjande operationer, katastrof- och flyktinghjälp, flexibilitet och möjligheter till snabba insatser.

På längre sikt ser vi ett utökat internationellt samarbete som en förutsättning för att kunna freda oss mot en eventuell invasion. Ett öppet och nära samarbete med Nato anser vi också är och bör vara en del av svensk säkerhetspolitik. Därmed inte sagt att vi ska gå med i Nato, inte nu i alla fall.

Vi anser också att Sveriges framtida säkerhet måste tryggas tillsammans med andra fria stater i Europa.

Vi anser även att resurser måste avsättas som leder till att Sverige kan avdela förband från alla försvarsgrenar till internationella operationer och uppgifter.

Riksdagens beslut år 2000 innebar att alla operativa insatsförband på sikt skulle kunna användas för internationell verksamhet. Kristdemokraterna anser därför att denna inriktning för ökad interoperabilitet ska fastläggas i en konkret målsättning så att vi vet vad den står för.

Fru talman! Det som oroar oss kristdemokrater är att det finns ett glapp mellan de politiska deklarationerna och de faktiska resurserna. I flera avseenden saknar EU resurser för att operera självständigt. När det gäller strategiska transportresurser, ledningsstrukturer och underrättelse-system är det önskvärt att Europa inte är helt beroende av andra utanför Europa.

Dessutom är frågan om medlemsstaterna med dagens försvarsanslag helt kan leva upp till EU:s utfästelser. Sverige har t.ex. en mycket hög profil i kapacitetsuppbyggnaden, samtidigt som man på hemmaplan genomför den största nedrustningen i modern tid. Trängda av allt hårdare sparkrav tvingas vårt försvar i dag ofta till svåra eller omöjliga målkonflikter. Det är i längden ohållbart att de ökande kostnaderna för krishantering ska täckas av nya besparingar i verksamheten här hemma i Sverige inom en redan ansträngd ram.

Kristdemokraterna anser att försvarsbudgeten måste få en tydligare uppdelning mellan internationella insatser, krishantering och Försvarsmaktens andra uppgifter.

Fru talman! Det europeiska samarbetet är i grunden ett fredsprojekt. Få av oss kan väl tro att något av de länder som i dag är medlemmar i EU skulle vilja ta till våld mot en annan stat som tillhör EU. Av bl.a. den anledningen är det oerhört angeläget att EU:s östutvidgning påskyndas. Med den pågående östutvidgningen finns möjligheter att upprätta ett enat och fredligt Europa. Det är också viktigt att de "bråkiga" länderna på Balkan kan ges moroten ett medlemskap i EU så fort länderna har stabiliserats och uppfyller fastställda krav för medlemskap. Många företrädare för dessa länder önskar hett en sådan morot.

Till sist några ord från verkligheten: Jag har haft möjlighet att befinna mig i minerat land. Den första erfarenheten i detta sammanhang gällde Afghanistan för några år sedan. Man talade om för oss att de stora åkrar och den ängsmark som vi såg vid vissa platser var minerade områden. Det var en obehaglig känsla, särskilt som vi såg att får och getter gick och betade där, vallade av en kvinna. Man talade om för oss att fåren och getterna många gånger användes just som minröjare. Självklart var vi extra försiktiga när vi klev ut i naturen för att besiktiga något illa medfaret f.d. boningshus. Jag måste erkänna att jag tittade extra noga på var jag satte ned foten.

Den andra gången var i Bosnien strax efter kriget och Daytonöverenskommelsen. Stora skogsområden var avspärrade och försedda med skyltar med minvarning. Den tredje gången var i Kosovo. Det var strax efter kriget och de kosovoalbanska flyktingarnas hemkomst till sitt land. Jag hade blivit tillsagd hemifrån att bara gå mitt i vägen och inte ta några snedsteg ute i naturen. Jag måste erkänna att jag var rädd nästan varenda gång jag satte ned foten.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Försvarsbeslut
för 2002–2004*

Den fjärde gången var bara för ett par veckor sedan, när jag var valövervakare i Kosovo. Vid introduktionen blev vi ordentligt uppskrämda, men samtidigt också uppmuntrade över att se en karta som visade att snart nästan hela Kosovo är tomt på land- och personminor. Minvapnet är förskräckligt eftersom det gör människor till invalider för resten av sina liv. Framför allt barn som har bråttom och är nyfikna är dyrbara offer för detta vapen.

Det är oerhört angeläget att Sverige fördjupar sitt engagemang för minröjning och att de oklarheter som finns gällande rollfördelningen mellan olika aktörer reds ut. Sveriges kunskaper och internationella engagemang behövs på det området.

Fru talman! Den ändrade hotbilden har inte givit vårt land och vårt försvar färre och lättare uppgifter. Många av världens länder väntar på våra insatser.

Anf. 192 HÅKAN JUHOLT (s) replik:

Fru talman! Det är väl rimligt att en betänkandetext debatteras mellan oss riksdagsledamöter. Margareta Viklund ställde ett antal frågor till statsrådet som jag ska försöka besvara. Det finns också anledning att instämma i fragment av vad Viklund anförde, i alla fall vad gäller den första och den sista delen av anförandet.

Vi ska omvärdera hotbilderna, betonar Margareta Viklund. Det är också den viktigaste slutsatsen i Försvarsberedningens senaste rapport. Jag är glad över att Viklund nästan ordagrant citerar rapporten. Den har också till stora delar författats av Margaretas partikamrat Åke Carnerö, som kanske är den som mer än någon annan har myntat och definierat begreppet ”ett robust samhälle”.

Slutsatsen är nog att vi aldrig kan skydda alla medborgare. Men på olika sätt ska vi anstränga oss för att förbereda oss för att det inte inträffar något och agera på bästa sätt *om* det inträffar något. Då är samverkan mellan olika myndigheter av central och avgörande betydelse – vilket också såväl propositionen som utskottets betänkande i huvudsak uppehåller sig vid. Det är svaret på den frågan.

Frågan om vem som sedan ska fatta de svåra besluten, som Margareta Viklund ställde i inledningen av sitt anförande, finns det bara ett svar på. Det är regeringen som leder landet i såväl fred som kris- och krigssituationer.

Anf. 193 MARGARETA VIKLUND (kd) replik:

Fru talman! Jag får tacka för den redogörelsen. Det var väl ingen direkt fråga ställd till mig utan det var mer ett svar på en fråga som jag hade ställt. Jag har ingen kommentar i övrigt.

Anf. 194 ULLA WESTER (s):

Fru talman! I det stora finns det också detaljer, och det är en sådan jag vill lyfta fram i mitt inlägg här i kväll. När jag i olika sammanhang säger att jag bor i Rinkaby möts jag ofta av igenkännande nickar. Otaliga är de som under sin värnplikt har utfört skjutövningar och annan militär träning på övningsfältet i just Rinkaby. Min motion, Fö218, gäller detta övningsfält. Det är, som jag sade, en detalj i det här övergripande betän-

kandet. Men det är en viktig detalj – i alla fall för oss som bor och lever som granne med det här övningsfältet.

Om det här i kammaren händelsevis finns någon som inte kan placera Rinkaby på den inre kartan så kan jag berätta att det är en kommunal som hör till Kristianstad. Det är alltså i nordöstra Skåne vi befinner oss.

Kristianstad är en f.d. militärstad. Den första försvarsanläggningen upprättades i syfte att skydda oss från svensken. Men åren har gått och fienderna skiftat. Garnisonen är borta. Det är numera också den som fanns i grannstaden Hässleholm. Den 14 december försvinner den näst sista militära resten från Kristianstad. Då marscherar Södra underhållsregementet ut ur staden.

Kvar finns sedan bara det militära övningsfältet. Och jag måste säga att det nu borde vara hög tid att låta rinkabyborna slippa militär tjänstgöring. När nu all anknytning är borta återstår bara de olägenheter som de militära övningarna faktiskt utgör.

Efter sommarens stora begivenhet i Rinkaby, ett internationellt scoutläger med 30 000 deltagare, har äntligen de hatade skyltarna med ”Tillträde förbjudet” plockats bort från det stora naturområde som övningsfältet utgör. Numera får alltså allmänheten vistas där de dagar då det inte pågår övningar. Tyvärr använder militären fältet relativt ofta – och särskilt i svamptider.

Försvarsmakten har med åren med nödvändighet omstrukturerats. Men det finns naturligtvis fortfarande behov av övningsmöjligheter för soldaterna. Hade det varit så att det var ont om träningsterräng i Skåne hade rinkabyborna förmodligen inte klagat och min motion heller aldrig blivit skriven. Men i närområdet saknas det verkligen inte möjligheter för både den ena och den andra sortens övningar, Rinkabyfältet oräknat.

Kommundelen Åhus behöver expandera. Detsamma gäller Horna och Rinkaby. Det stora markområde som skjutfältet utgör ligger där och bara väntar. Fältet räcker både till bebyggelse och till naturområde. Tvärs över fältet möter man havet. I min motion yrkar jag på att de militära övningarna ska upphöra och att marken ska återföras till Kristianstads kommun nu när den civila nyttan är så uppenbar och den militära faktiskt inte längre är det.

Motionen har fått avslag, men ett vänligt sådant. Det tackar jag för. Jag vill med mitt anförande klargöra att jag i dag bara erkänner mig högst temporärt besegrad. Om lite mer än ett halvt år infaller en ny allmän motionstid, och då återkommer jag för en ny batalj.

Anf. 195 BJÖRN LEIVIK (m):

Fru talman! Mitt inlägg skulle handla om de civila frågorna. När det gäller de civila frågorna råder det ju ganska stor enighet. Vi har trots det haft lite synpunkter. Framför allt har vi haft synpunkter på att ledningsfrågorna och frågorna om ansvarsförhållanden inte har kommit till beslut. Det kunde de egentligen ha gjort eftersom det finns utredningar sedan fem sex år tillbaka. Utskottet kunde ha behandlat detta.

Nu kommer dessa frågor att behandlas, om jag har förstått det rätt, i vår. Och då får vi ta ny ställning. Timmen är sen, och därför nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 8.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Försvarsbeslut
för 2002–2004*

Anf. 196 ROLF GUNNARSSON (m):

Fru talman! I mitt inledningsanförande beträffande betänkandet FöU1 i dag hade jag en hel del kritik att komma med både när det gäller ekonomin, styrningen och målen inom olika verksamhetsgrenar, som inte har uppnåtts.

Nu tänkte jag ta upp någonting positivt, och det gäller mitt hemlän Dalarna, ett län som numera saknar fredsförband.

Vi har i Dalarna ett väl fungerande skjutfält, Älvdalens skjutfält. Det är ett av Europas bästa, kanske det bästa. Jag skrev en motion om den oro som fanns och finns över skjutfältets framtid. Jag har en viss känsla av att det är ett skjutfält som ingen vill ansvara för. Åtminstone vill ingen betala för verksamheten. Det kommer ständiga propåer som urholkar verksamheten i Älvdalen. Högkvarteret ger, enligt min mening, felaktiga signaler om nämnda skjutfält.

Därför måste jag betona att jag är glad över den skrivning som vi i utskottet enhälligt har kunnat forma oss kring. Vi betonar där skjutfältets vikt och värde, och det är en bra skrivning. Jag hoppas att högkvarteret läser och förstår den inriktning som vi anger här i riksdagen.

Jag är alltså helt nöjd med den skrivning som vi kunde enas om, och det var ju detta som jag föreslog i min motion. Att sedan motionen avslås gör mig ingenting. Huvudsaken är att jag har nått mitt mål. Enligt Ulla Wester får de inte skjuta på skjutfältet i Kristianstad, utan de ska plocka svamp och ha scoutläger där. Men i motsats till hur det är där så är militären välkommen till Dalarna och skjutfältet i Älvdalen där man mottas mycket positivt när man kommer på övningar.

Fru talman! Jag ska säga några ord om hemvärnet, som jag inledningsvis nämnde i mitt förra inlägg. Det är än en gång viktigt att påpeka att detta inte får bli något förlorat halvår som följs av flera förlorade månader under 2002. Det är viktigt att vi får i gång verksamheten för att klara rekryteringarna.

Jag var på en träff förra måndagen, och det var inga glada tongångar, utan det var pessimister som naturligtvis har fått sig en smäll av det som nu har skett. Jag ser övningsstoppet, som jag sade tidigare, som en sorts affär som stänger ett halvår. Sedan öppnar man affären och tror att alla kunder ska komma tillbaka. Jag tror inte att det är så enkelt.

Slutligen ska jag säga något om nedläggningen av Dalregementet. Det kom ett åtgärds paket. Även Falun fick del av det. Men än så länge är det bara löften. Bl.a. fick vi löfte om en utbyggnad av riksvägen mellan Falun och Borlänge. Det fanns med i paketet. Det var fråga om en snabbare utbyggnad än som tidigare var sagt. Nu är det högaktuellt. Björn Rosengren jämförs nu på hemmaplan hos mig med kejsarens nya kläder. Då förstår allihop vad man hittills har förstått av de löften som getts. Nu har Falu kommun begärt besked om detta bygge av regeringen. Man vill komma i gång. Kommunalrådet hemma i Falun har skrivit till näringsministern, och även länsstyrelsen har agerat. Även om statsrådet har gått är min förhoppning att Näringsdepartementet läser protokollet från denna debatt. Annars får man stöta på på annat sätt. Men det är ett löfte som gavs vid nedläggningen av Dalregementet. Och då tycker jag att man också ska fullfölja de löften som ges. Det har ju talats om detta åtgärds paket tidigare i debatten i kväll. Jag ville bara ta upp denna fråga för att någon eventuellt – jag tittar på Håkan Juholt som har goda kontak-

Anf. 197 HÅKAN JUHOLT (s) replik:

Fru talman! Det är alltid lika härligt att höra moderata riksdagsledamöter tala om en aktiv statlig näringspolitik. Det välkomnar jag som socialdemokrat. Jag tycker själv att det är viktigt att en regering tar sådant ansvar och inte lämnar den typen av verksamhet till de fria marknadskrafterna, som kan härja fritt. En aktiv statlig regeringspolitik behövs inte bara inom försvarets område utan som helhet.

Dagens Industri hade i går en genomgång av de orter där dessa kompensationspaket hade utlovats. Regeringen hade med råge uppfyllt, om jag minns rätt från artikeln, sina löften när det gäller Gotland, Härnösand och Kiruna. Sedan var det ett antal orter kvar där man ännu inte hade levererat det som hade utlovats. Men jag tror nog att Rolf Gunnarsson ska vara lite försiktig. Det kan ju vara som så att dessa ersättningsjobb faktiskt kommer. Ta då inte i för mycket nu och tala om kejsarens nya kläder. Då kanske han får äta upp detta snart.

Tre orter är redan fullt avklarade. Detta är ingen enkel process. Vi står samtidigt i en lågkonjunktur i landet, och det är besvärligt. Men det finns ingen anledning att inte tro att det som har utlovats också kommer att levereras i Falun. Och låt oss förenas om en aktiv statlig regionalpolitik.

Anf. 198 ROLF GUNNARSSON (m) replik:

Fru talman! Jag är en politiker som, om jag har sagt en sak, försöker hålla en linje och det jag har lovat. Jag blir glad om kejsaren får någonting på sig. Det var inte jag som hade gjort denna jämförelse, utan näringsministern var tecknad i tidningen som kejsarens nya kläder.

Jag är glad att Håkan Juholt är inne på att socialdemokraterna ska föra en regionalpolitik. Det är inte alltför länge sedan som det kom ut en bok av en f.d. försvarsminister. I den boken stod det att Socialdemokraterna aldrig har haft någon regionalpolitik. Den boken kom ut för bara ett par år sedan, Håkan Juholt. Jag är därför glad om ni har börjat inse att det är fara på färde ute i landet. Om ni har kommit på bättre tankar där så är vi glada. Vi kanske är egoistiska. Vi är naturligtvis nöjda om det går bra för Gotland, Härnösand och Kiruna. Men egoismen i mitt hembygdsanförande gällde ersättningsjobben till Falun. Jag tror att Håkan Juholt i morgon ringer till näringsministern och talar om vad som kom ut i pressmeddelandet dagen efter förbandsnedläggningen.

Anf. 199 HÅKAN JUHOLT (s) replik:

Fru talman! Jag bara konstaterar att Rolf Gunnarsson använder även denna repliktid till att efterfråga mer aktiv statlig regionalpolitik, ytterligare statliga initiativ, för att placera ut jobb runt om i landet. Jag är inte alldeles främmande för denna politik. Det är oftast från Rolf Gunnarssons partikamrater som man säger att detta är något konstlat. Det är konstgjord andning. Det är bättre att de fria marknadskrafterna själva får reglera detta.

Jag välkomnar denna omvändelse, Rolf Gunnarsson, och jag instämmer mycket i den kritik som har framförts om brister i regionalpolitiken.

*Försvarsbeslut
för 2002–2004*

Men jag efterfrågar mer av aktiv regionalpolitik. Och nu har jag en frände i Rolf Gunnarsson. Låt oss återkomma till detta och en rad sådana statliga styrningsinstrument.

Anf. 200 ROLF GUNNARSSON (m) replik:

Fru talman! Ja, Håkan Juholt har en frände när det gäller att uppfylla de löften som ges. Där kan jag till hundra procent instämma i det som han har sagt.

Än en gång beträffande en aktiv regionalpolitik: Det är någonting som har kommit till ännu en gång under de senaste två åren. Jag håller Thage G Peterson som en stor socialdemokrat som har mycket tunga ord i sin bok. Jag läste med nöje hans bok och läste naturligtvis även denna kritik mot socialdemokraterna. Det är bra om socialdemokraterna under de senaste två åren har tagit åt sig detta. Jag tror inte alls att Håkan Juholt och jag kan finna någon gemensam tråd som kommer att vara heltäckande när det gäller regionalpolitik och bidrag. Då kommer det att skilja ganska mycket mellan Håkan Juholt och mig. Men däremot kanske vi kan finna en linje i påståendet att man ska uppfylla alla de löften som man ger och det som man står och talar om. Den linjen kanske vi kan vara eniga om. Men däremot kanske vi har lite olika ideologiska synpunkter när det gäller regionalpolitiken. Men vi kan väl ta en regionalpolitisk debatt, Håkan Juholt och jag. Den ser jag fram emot när det gäller framtiden för såväl Oskarshamn som Falun.

Anf. 201 LENNART KLOCKARE (s):

Fru talman! Jag tar min utgångspunkt i regeringens proposition 2001/02:10. Jag citerar ur propositionen under rubriken Försvarsmaktens helikopterverksamhet. Där sägs: ”Regeringen föreslår därför inga förändringar i lokaliseringen av verksamheten eller i baseringen av helikoptrar. Verksamheten skall därför, liksom hittills, genomföras vid verksamhetsorterna Linköping/Malmen, Haninge/Berga, Ronneby/Kallinge, Boden och Göteborg/Säve.” Jag delar denna inställning.

Totalt disponerar Försvarsmaktens helikopterflottilj över 120 helikoptrar av olika typer och användningsområden. Ett antal av de här helikoptertyperna kommer under perioden 2005–2015 att ersättas av nya helikoptrar. För att man då ska kunna behålla verksamheten enligt regeringens skrivning i propositionen måste helikoptrar som går ur verksamheten ersättas med nya helikoptrar.

Försvarsmakten planerade att köpa in 25 nya helikoptrar av helikopter 14 för utplacering i landet. Men med hänsyn till Försvarsmaktens ekonomi har inköpet stannat vid 18 helikoptrar. Om man köpt in enligt planerna hade ett antal placerats i Boden. När antalet helikoptrar minskade var det lättare att stryka orter, bl.a. Boden, från tilldelningen av nya helikoptrar. Jag ser det som en självklarhet att nya helikoptrar och ny kompetens även ska tillföras skvadronen i Boden, inte minst mot bakgrund av att Sverige i framtiden i större utsträckning kommer att vara del av EU:s krishanteringsförmåga. En tredjedel av den yta som EU:s gemensamma militära krishanteringsstyrka ska kunna uppträda inom utgörs av subarktisk klimatzon.

Inköpen av nya helikoptrar kräver även investeringar. Summan 900 miljoner har nämnts. Det är förstäeligt att investeringar krävs, men att

inte ta vara på redan gjorda investeringar är slöseri med hänsyn till Försvarsmaktens totala ekonomi. Man kan inte bara ha helikoptrar för att det finns hangarer m.m., men när verksamheten kräver den nya tekniken och nya helikoptrar och infrastrukturen redan finns ser jag detta som dåligt utnyttjande av Försvarsmaktens resurser. Enligt flottiljchefen ska de nya helikoptrarna av helikopter 14 baseras på Malmen och Berga. Ett av skälen ska vara att det är med hänsyn till den luftburna bataljonen. Men enligt den information som jag har fått är det först i slutet av utbildningen som helikoptrarna är nödvändiga. Därför borde helikoptrarna kunna baseras på annat håll i landet för ett bättre resursutnyttjande och sedan kunna medverka vid övningar med den luftburna bataljonen.

Fru talman! Verksamheten vid skvadronen i Boden inriktas främst mot att operera med helikopterförband i subarktisk miljö. Att operera, och särskilt att basera, helikopterförband i den subarktiska miljön ställer mycket speciella krav på såväl personal som material. Skvadronen har ett verksamhetsområde som omfattar cirka två tredjedelar av landet. Utbildningen vid skvadronen integreras med Försvarsmaktens övriga förband, främst med förband i norra Sverige. Beredskapen innefattar insatser såväl vid kriser som i fred och krig.

Med lokaliseringen till norra Sverige har Försvarsmakten närmast obegränsad tillgång till lufterum. Det kan man inte säga om andra platser. Övningsområdena innebär mycket låg bullernivå och miljöpåverkan. Det finns goda möjligheter att öva under svårast möjliga miljöförhållanden såväl i ödemark som till havs och med tillgång till flera underutnyttjade flygbaser. Möjligheterna att samöva med militära förband och civila myndigheter är utomordentligt goda.

Chefen för Försvarsmaktens helikopterflottilj har uttalat vid vårt besök i Boden att några nya helikoptrar av helikopter 14 inte kan placeras i Boden när inköpen stannade vid 18 helikoptrar. Jag tycker att detta är en märklig inställning. Det borde vara självklart att ny kompetens även ska tilldelas norra Sverige. Med nuvarande inställning är risken stor att den fina kompetens som finns vid skvadronen kommer att tappas, vilket påverkar verksamheten.

Den inställning som man nu har i Försvarsmakten uppfattar jag som en smygavveckling av verksamheten genom att äldre helikoptrar tas ur verksamheten men inte ersätts med nya. Därför vill jag uppmana regeringen att noga följa att Försvarsmakten följer de beslut som regering och riksdag fattat och vid avvikelse vidta åtgärder.

Fru talman! Jag vill avslutningsvis ta upp frågan om pilotutbildning och skolverksamhet. Enligt tidigare beslut skulle denna verksamhet förläggas till något eller flera av de kvarvarande fyra flottiljerna. Nu har det framkommit i medierna att arbetsgruppen kommer att föreslå att verksamheten förläggs till Malmen. De flottiljer som finns i norra Sverige skulle inte bli aktuella på grund av mörker och kyla. Jag hoppas verkligen att detta inte är ett argument som är avgörande. Dessa faktorer är i stället en tillgång för att utbilda skickliga piloter. Klarar man uppdrag i subarktisk miljö klarar man detta i andra miljöer också. Vad innebär det i ytterligare investeringar vid Malmen om även pilot- och skolutbildningen förläggs vid Malmen?

Det jag tidigare sagt om lufterum och samövningsmöjligheter m.m. gäller självfallet även i utbildningssammanhang. Den svenska pilotutbildningen skulle på sikt kunna länkas samman med de behov som finns i Europa. Jag hoppas verkligen att regeringen kan göra en annan bedömning än den som utredningsgruppen kommit fram till och se de möjligheter som det innebär att förlägga utbildningsverksamheten till norra Sverige.

Anf. 202 ERLING WÄLIVAARA (kd):

Fru talman! Jag vill ta upp frågan om den framtida helikopterverksamheten, som har varit uppe ett flertal gånger under eftermiddagen och nu i kväll.

Vi börjar nu se konsekvenserna av försvarsbeslutet 2000, ett beslut som bl.a. innebär för norra Sveriges del att en komplett och kompetent garnison, den i Boden, slogs sönder och samman. De flesta regementen i Bodens garnison omvandlades till detachment eller filialer. Samtidigt lämnades en åttondel av landets yta utan försvarsnärvaro när Lapplands jägarregemente i Kiruna avvecklades.

Jag noterade ändå med en viss tillfredsställelse försvarsministerns svar till Olle Lindström vad gäller den framtida helikopterverksamheten. Jag anade att dörren inte var helt stängd i alla fall när det gäller fördelningen av de nya helikoptrarna.

Fru talman! Kristdemokraterna varnade upprepade gånger under beslutsprocessen för vad det innebär när regementen och flottiljer omvandlas till detachment. Moderförbundet som detachmentet organiseras under äger beslutanderätten över detachmentets framtid. Visserligen uttryckte riksdagen att omstruktureringen inte skulle få inverka på bevarandet av bl.a. vinterkompetensen. Försvarsmakten har nu beslutat, som vi har hört i kväll, att inga medeltunga helikoptrar, helikopter 14, ska placeras i exempelvis Boden och hävdar att vinterkompetensen kan bibehållas genom att man förlägger någon övning i Norrland under vinterhalvåret. Vi ser nu en utveckling som många varnade för i ett tidigt skede när försvarsomstruktureringen behandlades. Att bibehålla vinterkompetensen genom att öva i vinterklimat en eller annan vecka under året innebär ändå en kraftig försämring av kvaliteten på vinterkompetensen. Det är all expertis som bedriver verksamhet i kallt klimat helt överens om. Samtidigt innebär Försvarsmaktens beslut en diskriminering av de helikopterförare som tjänstgör på förband som inte får tilldelning av den medeltunga helikoptern. Håller vi på att skapa ett A- och ett B-lag när det gäller helikopterförare? Oron är stor hos helikopterförarna uppe i Norrland.

Ett tillkännagivande från riksdagen, som reservation 18 innebär, om placering av helikopterförband på fler orter i landet är viktigt men också en signal att riksdagen inte är nöjd med fördelningen av de medeltunga helikoptrarna. En annan fördelning skulle innebära att hög vinterkompetens och kvalitet enligt riksdagens krav kunde bibehållas i landet.

Avvecklingen av Lapplands jägarregemente, som gjorde att en åttondel av landets yta lämnades utan försvarsnärvaro, är ytterligare ett starkt skäl för att bevara och förstärka det luftburna försvaret i norr.

Fru talman! Självklart står jag bakom alla reservationer där Kristdemokraterna är med, men för tids vinning nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 18 under punkt 19.

Prot. 2001/02:41
5 december

*Försvarsbeslut
för 2002–2004*

Anf. 203 HÅKAN JUHOLT (s):

Fru talman! Vi lyssnade tidigare till ledamoten och Erling Wälivaaras partikamrat Margareta Viklund som anförde att det tidigare försvarsbeslutet byggde alldeles för mycket på bypolitiskt tänkande och olika politiska uppgörelser som var svåra att se konsekvenserna av och orsakerna till.

Därför förefaller det något märkligt när nu Wälivaara, som företrädar samma parti, hävdar att riksdagen ska besluta i detalj var alla olika helikoptrar och t.o.m. deras olika vikter – medeltunga, tunga och lätta – exakt ska placeras runtom i landet. Det är väl en politisk detaljstyrning som nästan gränsar till det absurda.

Försvarskommittén skriver: Det bör ankomma på ansvarig myndighet och inte på riksdagen att besluta om var enskilda helikoptrar ska baseras för att uppfylla kraven på beredskap m.m.

Därmed blir det professionen som fattar beslutet, och inte eventuella bypolitiker. Jag tycker själv att det känns ganska konsekvent.

Jag vill också passa på att läsa upp vad som står i propositionen på s. 158. Det har förekommit en del tidningsartiklar, inte minst på västkusten, om helikoptrarna på Säve.

Det står: Regeringen föreslår därför inga förändringar i lokaliseringen av verksamheten eller baseringen av helikoptrar. Verksamheten ska därför liksom hittills genomföras vid verksamhetsorterna Linköping/Malmen, Haninge/Berga, Ronneby/Kallinge, Boden och Göteborg/Säve.

Jag tror att det är viktigt att få detta anförts, med tanke på att valrörelsen tydligen har startat på västkusten och med anledning av en artikel i Göteborgs-Posten i dag. Därför har detta förtydligande ett visst värde.

Vi tycker som sagt var att placeringen av helikoptrar av olika vikt ska avgöras av professionen – myndigheten – och inte av sammansättningen i det svenska parlamentet.

Anf. 204 ERLING WÄLIVAARA (kd):

Fru talman! Håkan Juholt säger att detta är bypolitik. Jag vill fråga Håkan Juholt: Är det bypolitik när jag hävdar det som riksdagen sade i försvarsbeslutet den 30 mars år 2000? Där ställde riksdagen som ett klart krav att vinterkompetensen ska bevaras. Har Håkan Juholt glömt den saken? Det är inte fråga om bypolitik – det är fråga om att myndigheten lever upp till riksdagens krav.

Anf. 205 HÅKAN JUHOLT (s):

Fru talman! Jag anklagar absolut inte Erling Wälivaara för att ha hållit ett anförande som handlar om bypolitik – absolut icke. Däremot uppmanar jag honom att läsa partikamratens anförande i morgondagens protokoll, där hon hävdar att i stort sett hela försvarsuppgörelsen bygger på politiska kompromisser. Det var detta som innebar frågan om var olika förband hamnade runtom i vårt land. Det fanns inte heller någon spårbarhet kopplad till professionen.

Jag ska inte upprepa detta alltför många gånger, med tanke på att Margareta inte kan begära replik. Men jag vill rikta denna uppmaning till Erling Wälivaara eftersom ni företräder samma parti. Jag tycker därför att det är inkonsekvent att i samma kammardebatt hävda att vi ska avgöra exakt var lätta, medeltunga och tunga helikoptrar ska placeras i landet.

Det tycker jag nästan är en omöjlig uppgift för riksdagen att ta ställning till. Riksdagen äger icke en sådan professionell kompetens. Jag kan inte avgöra var en medeltung respektive en tung helikopter ska stå. Förmodligen kan Erling Wälivaara det, men jag tror att ett sådant detaljerat styre av all försvarsmaktsverksamhet till slut leder till en bypolitik som kommer att leda oss i fördärvet.

Anf. 206 ERLING WÄLIVAARA (kd):

Fru talman! Jag vet inte vem som i första skedet har sagt och tagit upp ordet "bypolitik".

Men det jag vill hävda, och som jag har hävdat i mitt inlägg, Håkan Juholt, är ändå det som riksdagen har beslutat den 30 mars 2000 om att vinterkompetensen ska bevaras och behållas. Det har riksdagen ställt som krav. Det svaret har jag fått här i kammaren i debatten – jag behövde inte vara orolig för det finns ett regleringsbrev som reglerar detta att vinterkompetensen ska behållas. Det finns ett krav riktat till myndigheten.

Det är anmärkningsvärt att Håkan Juholt helt enkelt lämnar ifrån sig det ansvar som riksdagen har genom ett fattat beslut.

Anf. 207 HÅKAN JUHOLT (s):

Fru talman! Det bör vara myndigheten som avgör hur vinterkompetens kan upprätthållas. Erling Wälivaara anförde också i sitt anförande att man hävdar att man kan klara vinterkompetens genom övningsverksamhet och liknande. Det kan ju inte vara vi som säger: Nej, ni klarar vinterkompetensen endast om ni gör exakt som vi säger och ställer si och så många medeltunga helikoptrar där, där eller där! Den professionen finns faktiskt inom myndigheten.

Låt mig än en gång läsa in detta till protokollet: Regeringen föreslår inga förändringar i lokalisering av verksamhet eller basering av helikoptrar. Verksamheten ska därför liksom hittills genomföras vid verksamhetsorterna Linköping/Malmen, Haninge/Berga, Ronneby/Kallinge, Boden och Göteborg/Säve.

Utöver detta önskar Erling Wälivaara att vi ska tala om exakt var de olika helikoptrarna av varierande tyngd ska stå placerade. Jag avböjer ett sådant erbjudande från Kristdemokraterna och ansluter mig därmed också lite grann till den kritik av eventuellt bytänkande som Margareta Viklund tidigare anförde här i kväll.

Anf. 208 ERLING WÄLIVAARA (kd):

Fru talman! Jag försöker på intet sätt styra myndigheten och tala om för den var helikoptrarna ska placeras. Men när myndighetens beslut strider emot ett fattat riksdagsbeslut är det vår skyldighet, min skyldighet och Håkan Juholts skyldighet att tala om att detta inte var meningen när vi fattade detta beslut.

Jag är inte ensam, Håkan Juholt, om att säga att vinterkompetensen inte kan bibehållas med en eller annan veckas övning under vinterhalv-

året. En samlad expertis som verkar inom Försvarsmakten i kallt, arktiskt klimat säger att detta är en omöjlighet. När helikopterförarna kommer upp till Norrbotten och ser att termometern pekar på minus 40 grader så vägrar de att gå ut.

Prot. 2001/02:41
5 december

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 6 december.)

12 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Propositioner

2001/02:64 Vissa tobaksfrågor

2001/02:65 Ändrad ordning för utdömande av vite enligt miljöbalken m.m.

2001/02:69 Förstärkt sekretess i konkurrensärenden

2001/02:71 Sveriges tillträde till rambeslut om gemensamma utredningsgrupper

Skrivelse

2001/02:52 Hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning vid förundersökning i brottmål under år 2000

Utbildningsutskottets betänkanden

2001/02:UbU1 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

2001/02:UbU2 Utgiftsområde 15 Studiestöd

2001/02:UbU4 Högskolan

2001/02:UbU5 Likabehandling av studenter i högskolan

13 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 5 december

2001/02:124 av *Henrik Westman* (m) till näringsminister Björn Rosengren

Sjukfrånvaron

2001/02:125 av *Rosita Runegrund* (kd) till jordbruksminister Margareta Winberg

Kvinnor i ledande befattningar

2001/02:126 av *Yvonne Andersson* (kd) till utbildningsminister Thomas Östros

Försörjningen av IT-kompetens

2001/02:127 av *Yvonne Andersson* (kd) till statsrådet Ingegerd Wärnersson

Trygghet för barn

2001/02:128 av *Monica Green* (s) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
Kamratstöd i skolan

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 11 december.

14 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställts

den 5 december

2001/02:354 av *Désirée Pethrus Engström* (kd) till utrikesminister Anna Lindh

Kränkning av mänskliga rättigheter i Vietnam

2001/02:355 av *Désirée Pethrus Engström* (kd) till utrikesminister Anna Lindh

Prostituerade som egenföretagare

2001/02:356 av *Hans Hoff* (s) till statsrådet Britta Lejon

Moms

2001/02:357 av *Rigmor Stenmark* (c) till statsrådet Britta Lejon

Språkets betydelse i en demokrati

2001/02:358 av *Ingegerd Saarinen* (mp) till finansminister Bosse Ringholm

Lånemöjligheter för småföretagare i glesbygd

2001/02:359 av *Ulla-Britt Hagström* (kd) till statsrådet Lars-Erik Lövdén

Hyresgästernas besittningsskydd

2001/02:360 av *Carina Hägg* (s) till näringsminister Björn Rosengren

Regler för övningskörning

2001/02:361 av *Martin Nilsson* (s) till försvarsminister Björn von Sydow

Minröjningssamarbete

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 11 december.

15 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 5 december

2001/02:248 av *Per-Samuel Nisser* (m) till statsrådet Ulrica Messing

Permetrin och snytbaggangrepp på tallplantor

2001/02:271 av *Willy Söderdahl* (v) till miljöminister Kjell Larsson

Kadmiumförbud

2001/02:272 av *Willy Söderdahl* (v) till näringsminister Björn Rosengren

Återväxt av skog

2001/02:274 av *Mona Berglund Nilsson* (s) till socialminister Lars Engqvist
Tandvårdsstödet

Prot. 2001/02:41
5 december

2001/02:275 av *Anita Sidén* (m) till socialminister Lars Engqvist
Spridning av hiv och aids

2001/02:276 av *Tuve Skånberg* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Självordsprevention

2001/02:279 av *Maud Ekendahl* (m) till jordbruksminister Margareta Winberg
Munkorg på hundar

2001/02:280 av *Johnny Gylling* (kd) till jordbruksminister Margareta Winberg
Pälsdjursuppfödning

2001/02:282 av *Lilian Virgin* (s) till finansminister Bosse Ringholm
AB Svenska Spels utveckling

2001/02:283 av *Roy Hansson* (m) till försvarsminister Björn von Sydow
Kostnader för terrordskydd vid flygplatser

2001/02:284 av *Carina Hägg* (s) till jordbruksminister Margareta Winberg
Ordvalet sexuella tjänster

2001/02:285 av *Inga Berggren* (m) till jordbruksminister Margareta Winberg
Utbildning om mat och hälsa

2001/02:286 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till näringsminister Björn Rosengren
Utbyggnad av väg 73

2001/02:287 av *Birgitta Sellén* (c) till utbildningsminister Thomas Östros
Högskoleverksamhetens lokaler

2001/02:288 av *Birgitta Sellén* (c) till näringsminister Björn Rosengren
Nationella stomnätet

2001/02:289 av *Birgitta Sellén* (c) till näringsminister Björn Rosengren
Ersättningsjobb till Sollefteå

2001/02:290 av *Anne-Katrine Dunker* (m) till näringsminister Björn Rosengren
Företagsamhet

2001/02:291 av *Jonas Ringqvist* (v) till statsrådet Britta Lejon
Märkning av livsmedel

2001/02:294 av *Sten Tolgfors* (m) till statsrådet Ingela Thalén
Kvinnlig könsstympning

2001/02:297 av *Ewa Larsson* (mp) till justitieminister Thomas Bodström
Barnpornografi på Internet

2001/02:298 av *Ewa Larsson* (mp) till justitieminister Thomas Bodström
Barnsexhandel

2001/02:299 av *Ann-Kristine Johansson* (s) till jordbruksminister Margareta Winberg
Salmonellaintyg

2001/02:300 av *Maud Ekendahl* (m) till socialminister Lars Engqvist
Rohypnol på anstalter

2001/02:301 av *Carina Hägg* (s) till statsrådet Mona Sahlin
Arbetsökande med barn

2001/02:302 av *Carl-Axel Johansson* (m) till näringsminister Björn Rosengren
Konkurrensen inom inrikesflyget
2001/02:303 av *Lars Wegendal* (s) till näringsminister Björn Rosengren
Banverkets handläggningstider
2001/02:304 av *Claes-Göran Brandin* (s) till näringsminister Björn Rosengren
Sjömanslagen § 9
2001/02:305 av *Göran Hagglund* (kd) till finansminister Bosse Ringholm
Beskattningen av realisationsvinster
2001/02:307 av *Per-Samuel Nisser* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Luftpistoler eller *soft air guns*
2001/02:308 av *Lars Björkman* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Polisens service
2001/02:310 av *Carl-Axel Johansson* (m) till socialminister Lars Engqvist
Den ökande alkoholkonsumtionen
2001/02:311 av *Ewa Thalén Finné* (m) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
De disciplinära åtgärderna i skolan
2001/02:312 av *Ewa Thalén Finné* (m) till statsrådet Leif Pagrotsky
Arbetsmarknaden i Öresundsregionen
2001/02:313 av *Mikael Oscarsson* (kd) till finansminister Bosse Ringholm
Avdrag för gåvor till ideella organisationer
2001/02:314 av *Mikael Oscarsson* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Passiv rökning
2001/02:315 av *Ulf Nilsson* (fp) till statsrådet Mona Sahlin
Exit Skåne
2001/02:316 av *Carina Hägg* (s) till statsrådet Britta Lejon
Mänskliga rättigheter och PUL
2001/02:317 av *Maud Ekendahl* (m) till utbildningsminister Thomas Östros
Trafikflyghögskolan i Ljungbyhed
2001/02:319 av *Margareta Cederfelt* (m) till statsrådet Britta Lejon
Information på flera språk
2001/02:320 av *Margareta Cederfelt* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Fastighetsskatten
2001/02:321 av *Margareta Cederfelt* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Fastighetsskatten och olika boendeformer
2001/02:322 av *Margareta Cederfelt* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Fastighetsskatten och villaboende
2001/02:323 av *Jan Erik Ågren* (kd) till finansminister Bosse Ringholm
Den svenska skogsbärsindustrin

2001/02:324 av *Marie Engström* (v) till finansminister Bosse Ringholm
Bolagsskatten
2001/02:325 av *Carl Fredrik Graf* (m) till finansminister Bosse Ring-
holm
Boendeskatte 2002
2001/02:326 av *Carl Fredrik Graf* (m) till försvarsminister Björn von
Sydow
Materieltillförsel till hemvärnet
2001/02:331 av *Désirée Pethrus Engström* (kd) till statsrådet Ingela
Thalén
Gravida kvinnors situation
2001/02:332 av *Göran Norlander* (s) till näringsminister Björn Rosen-
gren
Ersättningsarbeten i Härnösand
2001/02:333 av *Hillevi Larsson* (s) till statsrådet Mona Sahlin
Exit Skåne

Prot. 2001/02:41
5 december

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 11 december.

16 § Kammaren åtskildes kl. 22.07.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 5 § anf. 29 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 6 § anf. 74 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 7 § anf. 116 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 16.52,
av talmannen därefter till ajourneringen kl. 17.49,
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 11 § anf. 185 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

LISBETH HANSING ENGSTRÖM

/Monica Gustafson

Innehållsförteckning

1 § Val av ställföreträdande ombudsman vid JO-ämbetet	1
2 § Justering av protokoll	1
3 § Förnyad bordläggning.....	1
4 § Beslut om utskottsbetänkande som slutdebatterats den	
4 december	2
FiU7 AP-fondernas verksamhet 2000	2
5 § Anslag inom socialförsäkringsområdet samt vissa	
socialförsäkringsfrågor	3
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2001/02:SfU1	3
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2001/02:SfU5	3
Anf. 1 MARGIT GENNSER (m).....	3
Anf. 2 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v)	6
Anf. 3 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd).....	9
Anf. 4 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	11
Anf. 5 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik.....	11
Anf. 6 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	12
Anf. 7 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik.....	12
Anf. 8 BIRGITTA CARLSSON (c).....	13
Anf. 9 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	15
Anf. 10 BIRGITTA CARLSSON (c) replik.....	16
Anf. 11 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	16
Anf. 12 BIRGITTA CARLSSON (c) replik.....	17
Anf. 13 BO KÖNBERG (fp).....	17
Anf. 14 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	20
Anf. 15 BO KÖNBERG (fp) replik.....	21
Anf. 16 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	21
Anf. 17 BO KÖNBERG (fp) replik.....	22
Anf. 18 INGEGERD SAARINEN (mp)	22
Anf. 19 BERIT ANDNOR (s).....	23
Anf. 20 BO KÖNBERG (fp) replik.....	26
Anf. 21 BERIT ANDNOR (s) replik.....	27
Anf. 22 BO KÖNBERG (fp) replik.....	28
Anf. 23 BERIT ANDNOR (s) replik.....	28
Anf. 24 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik.....	29
Anf. 25 BERIT ANDNOR (s) replik.....	29
Anf. 26 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik.....	30
Anf. 27 BERIT ANDNOR (s) replik.....	30
Anf. 28 MARGIT GENNSER (m) replik.....	31
Anf. 29 BERIT ANDNOR (s) replik.....	32
Anf. 30 MARGIT GENNSER (m) replik.....	32
Anf. 31 BERIT ANDNOR (s) replik.....	33
Anf. 32 BIRGITTA CARLSSON (c) replik.....	33
Anf. 33 BERIT ANDNOR (s) replik.....	33
Anf. 34 BIRGITTA CARLSSON (c) replik.....	34
Anf. 35 BERIT ANDNOR (s) replik.....	34

Anf. 36	Statsrådet INGELA THALÉN (s)	34
Anf. 37	BO KÖNBERG (fp) replik	38
Anf. 38	Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik	38
Anf. 39	BO KÖNBERG (fp) replik	39
Anf. 40	Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik	39
Anf. 41	BIRGITTA CARLSSON (c) replik	40
Anf. 42	Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik	40
Anf. 43	BIRGITTA CARLSSON (c) replik	40
Anf. 44	Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik	41
Anf. 45	MARGIT GENNSER (m) replik	41
Anf. 46	Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik	42
Anf. 47	MARGIT GENNSER (m) replik	42
Anf. 48	Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik	43
Anf. 49	DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik	43
Anf. 50	Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik	43
Anf. 51	DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik	44
Anf. 52	Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik	44
Anf. 53	SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	45
Anf. 54	ANDRE VICE TALMANNEN	45
Anf. 55	Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik	46
Anf. 56	SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	46
Anf. 57	Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik	46
Anf. 58	MARGARETA CEDERFELT (m)	47
Anf. 59	ANITA SIDÉN (m)	48
Anf. 60	SONJA FRANSSON (s)	49
Anf. 61	HELENA BARGHOLTZ (fp)	50
Anf. 62	WILLY SÖDERDAHL (v)	51
Anf. 63	LARS ÅNGSTRÖM (mp)	52
Anf. 64	BERIT ANDNOR (s)	53
Anf. 65	LARS ÅNGSTRÖM (mp)	53
Anf. 66	BERIT ANDNOR (s)	54
Anf. 67	LARS ÅNGSTRÖM (mp)	54
	(Beslut fattades under 9 §.)	55

Prot. 2001/02:41
5 december

6 §	Anslag inom socialförsäkringsområdet samt	
	senareläggning av premiepensionens efterlevandeskydd	
	före pensionstiden	55
	Socialförsäkringsutskottets betänkande 2001/02:SfU1	55
	Socialförsäkringsutskottets betänkande 2001/02:SfU7	55
Anf. 68	MARGARETA CEDERFELT (m)	55
Anf. 69	CLAES STOCKHAUS (v)	57
Anf. 70	MARGARETA CEDERFELT (m) replik	59
Anf. 71	CLAES STOCKHAUS (v) replik	59
Anf. 72	MARGARETA CEDERFELT (m) replik	59
Anf. 73	CLAES STOCKHAUS (v) replik	59
Anf. 74	KENNETH LANTZ (kd)	59
Anf. 75	CLAES STOCKHAUS (v) replik	61
Anf. 76	KENNETH LANTZ (kd) replik	62
Anf. 77	CLAES STOCKHAUS (v) replik	62
Anf. 78	KENNETH LANTZ (kd) replik	62

Anf. 79	BO KÖNBERG (fp).....	63
Anf. 80	LENNART KLOCKARE (s)	65
Anf. 81	MARGARETA CEDERFELT (m) replik.....	68
Anf. 82	LENNART KLOCKARE (s) replik.....	68
Anf. 83	MARGARETA CEDERFELT (m) replik.....	68
Anf. 84	LENNART KLOCKARE (s) replik.....	69
Anf. 85	BO KÖNBERG (fp) replik.....	69
Anf. 86	LENNART KLOCKARE (s) replik.....	70
Anf. 87	BO KÖNBERG (fp) replik.....	70
Anf. 88	LENNART KLOCKARE (s) replik.....	71
Anf. 89	KENNETH LANTZ (kd) replik.....	71
Anf. 90	LENNART KLOCKARE (s) replik.....	71
Anf. 91	KENNETH LANTZ (kd) replik.....	72
Anf. 92	LENNART KLOCKARE (s) replik.....	72
Anf. 93	BIRGITTA CARLSSON (c).....	72
Anf. 94	CLAES STOCKHAUS (v)	74
Anf. 95	BIRGITTA CARLSSON (c).....	75
Anf. 96	CLAES STOCKHAUS (v)	75
Anf. 97	BIRGITTA CARLSSON (c).....	75
	(Beslut fattades under 9 §.)	75
7 §	Anslag inom socialförsäkringsområdet	75
	Socialförsäkringsutskottets betänkande 2001/02:SfU1	75
Anf. 98	CECILIA MAGNUSSON (m).....	75
Anf. 99	BERIT ANDNOR (s) replik.....	78
Anf. 100	CECILIA MAGNUSSON (m) replik.....	79
Anf. 101	BERIT ANDNOR (s) replik.....	79
Anf. 102	CECILIA MAGNUSSON (m) replik.....	80
Anf. 103	ULLA HOFFMANN (v)	80
Anf. 104	CECILIA MAGNUSSON (m) replik.....	82
Anf. 105	ULLA HOFFMANN (v) replik.....	82
Anf. 106	CECILIA MAGNUSSON (m) replik.....	82
Anf. 107	ULLA HOFFMANN (v) replik.....	83
Anf. 108	FANNY RIZELL (kd).....	83
Anf. 109	ULLA HOFFMANN (v) replik.....	86
Anf. 110	FANNY RIZELL (kd) replik	86
Anf. 111	ULLA HOFFMANN (v) replik.....	87
Anf. 112	FANNY RIZELL (kd) replik	87
Anf. 113	BIRGITTA CARLSSON (c).....	88
Anf. 114	BO KÖNBERG (fp).....	90
Anf. 115	MARIANN YTTERBERG (s).....	91
Anf. 116	CECILIA MAGNUSSON (m) replik.....	92
Anf. 117	MARIANN YTTERBERG (s) replik.....	92
Anf. 118	CECILIA MAGNUSSON (m) replik.....	93
Anf. 119	MARIANN YTTERBERG (s) replik.....	93
Anf. 120	FANNY RIZELL (kd) replik	93
Anf. 121	MARIANN YTTERBERG (s) replik.....	94
Anf. 122	FANNY RIZELL (kd) replik	94
Anf. 123	MARIANN YTTERBERG (s) replik.....	94
Anf. 124	INGER LUNDBERG (s).....	95

Anf. 125 CECILIA MAGNUSSON (m)	97
Anf. 126 INGER LUNDBERG (s) replik.....	97
Anf. 127 CECILIA MAGNUSSON (m) replik	97
Anf. 128 INGER LUNDBERG (s) replik.....	98
Anf. 129 BO KÖNBERG (fp)	98
Anf. 130 INGER LUNDBERG (s).....	99
Anf. 131 BO KÖNBERG (fp)	99
Anf. 132 INGER LUNDBERG (s).....	99
(Beslut fattades under 9 §.).....	100
8 § Totalförsvarsbudgeten för år 2002.....	100
Försvarsutskottets betänkande 2001/02:FöU1	100
Anf. 133 ROLF GUNNARSSON (m).....	100
Anf. 134 BERIT JÓHANNESSON (v)	105
Anf. 135 ROLF GUNNARSSON (m) replik	108
Anf. 136 BERIT JÓHANNESSON (v) replik.....	108
Anf. 137 ROLF GUNNARSSON (m) replik	109
Anf. 138 BERIT JÓHANNESSON (v) replik.....	109
Anf. 139 ÅKE CARNERÖ (kd).....	110
Anf. 140 RUNAR PATRIKSSON (fp)	114
Anf. 141 TONE TINGSGÅRD (s)	115
Anf. 142 ROLF GUNNARSSON (m) replik	117
Anf. 143 TONE TINGSGÅRD (s) replik.....	118
Anf. 144 ROLF GUNNARSSON (m) replik	118
Anf. 145 TONE TINGSGÅRD (s) replik.....	119
Anf. 146 ANDRE VICE TALMANNEN.....	119
Anf. 147 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik	119
Anf. 148 TONE TINGSGÅRD (s) replik.....	120
Anf. 149 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik	120
Anf. 150 TONE TINGSGÅRD (s) replik.....	120
(forts. 10 §).....	120
Ajournering.....	120
Återupptagna förhandlingar	120
9 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats vid	
 dagens sammanträde	121
SfU1 Anslag inom socialförsäkringsområdet	
(utgiftsområdena 10, 11 och 12).....	121
SfU5 Vissa socialförsäkringsfrågor.....	125
SfU7 Senareläggning av premiepensionens	
efterlevandeskydd före pensionstiden.....	125
10 § (forts. från 8 §) Totalförsvarsbudgeten för år 2002 (forts.	
 FöU1).....	125
Anf. 151 ÅKE CARNERÖ (kd) replik.....	125
Anf. 152 TONE TINGSGÅRD (s) replik.....	126
Anf. 153 ERIK ARTHUR EGERVÄRN (c)	126
Anf. 154 MARGARETA VIKLUND (kd).....	127
Anf. 155 TONE TINGSGÅRD (s) replik.....	130
Anf. 156 MARGARETA VIKLUND (kd) replik.....	130
Anf. 157 TONE TINGSGÅRD (s) replik.....	131
Anf. 158 MARGARETA VIKLUND (kd) replik.....	131

Anf. 159 ANNA LILLIEHÖÖK (m)	131
Anf. 160 TONE TINGSGÅRD (s).....	132
Anf. 161 ANNA LILLIEHÖÖK (m)	132
Anf. 162 TONE TINGSGÅRD (s).....	132
Anf. 163 ANNA LILLIEHÖÖK (m)	133
(Beslut skulle fattas den 6 december.).....	133
Ajournering.....	133
Återupptagna förhandlingar	133
11 § Försvarsbeslut för 2002–2004.....	133
Försvarsutskottets betänkande 2001/02:FöU2	133
Anf. 164 OLLE LINDSTRÖM (m)	133
Anf. 165 BERIT JÓHANNESSON (v).....	136
Anf. 166 ÅKE CARNERÖ (kd).....	139
Anf. 167 RUNAR PATRIKSSON (fp)	143
Anf. 168 HÅKAN JUHOLT (s).....	146
Anf. 169 OLLE LINDSTRÖM (m) replik	149
Anf. 170 HÅKAN JUHOLT (s) replik.....	149
Anf. 171 OLLE LINDSTRÖM (m) replik	150
Anf. 172 HÅKAN JUHOLT (s) replik.....	150
Anf. 173 ERIK ARTHUR EGERVÄRN (c).....	151
Anf. 174 INGEGERD SAARINEN (mp)	153
Anf. 175 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s).....	155
Anf. 176 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik.....	158
Anf. 177 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s) replik	158
Anf. 178 OLLE LINDSTRÖM (m) replik	159
Anf. 179 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s) replik	159
Anf. 180 OLLE LINDSTRÖM (m) replik	160
Anf. 181 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s) replik	160
Anf. 182 ÅKE CARNERÖ (kd) replik	161
Anf. 183 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s) replik	161
Anf. 184 ÅKE CARNERÖ (kd) replik	161
Anf. 185 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s) replik	162
Anf. 186 BERIT JÓHANNESSON (v) replik.....	162
Anf. 187 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s) replik	163
Anf. 188 BERIT JÓHANNESSON (v) replik.....	163
Anf. 189 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s) replik	163
Anf. 190 ANNA LILLIEHÖÖK (m)	163
Anf. 191 MARGARETA VIKLUND (kd).....	166
Anf. 192 HÅKAN JUHOLT (s) replik.....	170
Anf. 193 MARGARETA VIKLUND (kd) replik	170
Anf. 194 ULLA WESTER (s).....	170
Anf. 195 BJÖRN LEIVIK (m).....	171

Anf. 196 ROLF GUNNARSSON (m).....	172	Prot. 2001/02:41
Anf. 197 HÅKAN JUHOLT (s) replik.....	173	5 december
Anf. 198 ROLF GUNNARSSON (m) replik	173	
Anf. 199 HÅKAN JUHOLT (s) replik.....	173	
Anf. 200 ROLF GUNNARSSON (m) replik	174	
Anf. 201 LENNART KLOCKARE (s)	174	
Anf. 202 ERLING WÄLIVAARA (kd)	176	
Anf. 203 HÅKAN JUHOLT (s)	177	
Anf. 204 ERLING WÄLIVAARA (kd)	177	
Anf. 205 HÅKAN JUHOLT (s)	177	
Anf. 206 ERLING WÄLIVAARA (kd)	178	
Anf. 207 HÅKAN JUHOLT (s)	178	
Anf. 208 ERLING WÄLIVAARA (kd)	178	
(Beslut skulle fattas den 6 december.).....	179	
12 § Bordläggning.....	179	
13 § Anmälan om interpellationer.....	179	
14 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	180	
15 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	180	
16 § Kammaren åtskildes kl. 22.07.....	183	

